

KLASIKOAK, S.A. lukro-asmorik gabeko elkarateak argitaratu du obra hau, elkaratearen sustatzaile eta partaideak honako erakunde hauek izanik:

Fundación BBVA

•

Bilbao Bizkaia Kutxa — BBK

•

Gipuzkoa Donostia Kutxa — KUTXA

•

Caja VITAL Kutxa

•

Euskal Herriko Unibertsitatea — UPV/EHU

•

Deustuko Unibertsitatea

NIAREN ETA
INKONTZIENTEAREN
ARTEKO HARREMANAK

CARL G. JUNG

Niaren eta
inkontzientearen
arteko harremanak

Jatorrizko izenburua:
Die Beziehungen zwischen dem Ich und dem Unbewussten
Euskaratzailea: *Lontxo Oihartzabal*
Berrikuslea: *Mikel Plazaola*
Hitzaurregileak: *Angel González eta Fernando Rodríguez*

Lehen argitalpena: 2003ko uztaillean

© Itzulpenarena: Lontxo Oihartzabal
© Klasikoak, 2003

Begoñako Andra Mari, 16 • 48006 Bilbo
Tel.: 94 • 416 14 89 / Fax: 94 • 416 63 48

Erabat debekaturik dago, Copyright-titularren idatzizko baimenik gabe, legeek ezarritako zigorraren
pean, zatika edo osorik obra hau birsortzea edozein bitartekoz edo prozeduraz, erreprografia eta
trataera informatikoa barne direla, baita beronen aleak alokapen edo mailegutza publikoaren
bidez banatzea ere.

Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak onetsia

2003-VII-29

ISBN: 84-88303-13-0
Lege gordailua: BI.-1952-03

Fotokonposaketa: L&A Diseinua
Begoñako Andra Mari, 10 • 48006 Bilbo

Inprimaketa: Gestingraf L. B. A.
Ibarsusi Bidea, 3 • 48004 Bilbo

Diseinua eta Maketa: A.I.C.
Infante Don Juan Etorbidea, 26 • 20008 Donostia

HITZAURREA

*«Inkontzientearen autogauzatzearen historia da nire bizitza».
«Adierazia ez, baizik eta bizitua izan behar zuen zerbait zen bizitza niretzat.
Naizen bezalakoa naiz, hau da, ni neronen esker txarreko biografo bat».*

Carl Gustav Jung

Esaldi hauek ez digute indar ematen hitzaurre psikobiografiko bat aurkeztera, gure asmoa litzatekeen bezala, baina atsegin handiz betetzen gaitu Carl Gustav Jung eta bere obrarik garrantzizkoenetako bat euskaraz aurkeztu ahal izateak.

Bizitzan bertan murgiltzea eskatzen du C. G. Jungen lanetan eta beraren bizitzan murgiltzen saiatzeak. Norbanakoaz gaindikoa nagusitzen da Jungengan. Betekizun erabakitzailea hartzen du haren lanetan norbanakoaz harat doan pertsonaz gaindikoak, bizitza osoan iraungo duen heltze-prozesu batera baitarama norbanakoa aspektu horrek. «Norbanakotzea» lortzea adierazten du prozesu horrek, giza-kiaren erabateko gauzatzea ahalduko duen bidea, psikologia jungiarraren aztergai nagusia izanen dena alegia.

Carl Gustav Jung Suitzan jaio zen, Konstantza lakutik gertu dagoen Kesswill izeneko nekazaritza-herrixkan, 1875eko uztailaren 26an. Ezaguna denez, herri ezberdinez osatutako erkidego bat da Suitza, iraunkortasun orokor baten giroan hiru talde etniko handiz eta hiru hizkuntza ezberdin nagusiz (alemanera, frantsesa eta italiera) moldatutako erkidego bat. Honako ezaugarri hauetan agertzen da iraunkortasun hori: tradizioarekiko leialtasun harrigarrian, ohiturak eta tokian tokiko dialektoak zaintzeko arretan eta gizarte-bizitza norabidetzen duten arau demokratiko eta federalisten onarpean.

Alemaniaiko Maguntziarrak ziren Jungen arbasoak. Jungen bizitza aztertu zuen Aniela Jaffek dioenez, Carl Gustav aitona (1794-1864) izan zen gehien nabarmendu zena arbaso horien artean. Frogatu ahal izan ez den familiarteko esaera baten arabera, Goetheren seme naturala izan behar zuen Carl Gustav horrek. Egia ala ez, erromantizismo alemaniarren koordenadetan jaso zuen bere prestakuntza intelektuala: medikuntzako ikasketak burutu zituen, kultura- eta gazte-mugimenduetan hartu zuen parte, Parisera aldatu zen bizitzera eta hemen Alexander von Humboldt (1769-1859) geografoa eza-gutzeko zoria izan zuen, zeinek Basileako unibertsitatean aurkeztu baitzuen. Suitzako hiritartasuna eskuratu ez ezik, ospe handiko sendagile izatera ere iritsi zen, Medikuntza Fakultatearen berritzaile, hiriko ospitalearen bultzagile eta atzeratutako haurrentzako barnetegiaren sortzaile izan zelarik. Unibertsitateko errektore izateaz gain, Suitzako frankomazoneriaren buru nagusi ere izan zen.

Johan Paul Achilles Jung aita (1842-1896) hizkuntzalaritza klasikoetan lizentziatu zen unibertsitatean, eta hebraiera eta arabierari arreta berezia eskaini zien. Filosofiako doktore-gradua lortu zuen, baina ez zen eginkizun akademikoetara jarri eta apaiz protestante egin zen. Gerhard Wehrek (1991) dioenez, arrazoi ekonomikoek eraman zuten gizona teologia ikas-

tera eta apaizgoa hartzera. Hala eta guztiz ere, jungtarren familiaren egoera ekonomikoa ez zen oso erosoia izan, alderantziz baizik, nahiko apala izan zela aitortu behar da.

Emilie Preiswerk ama (1848-1923) Suitzako izen oneko familia bateko alaba zen. Ospe handiko izana zen amaren alde-tiko Samuel Preiswerk aitona (1799-1871): Basileako San Leonardo parrokiako predikaria zen gotzain mailan; horretaz gain, unibertsitatean hebraiera ere irakatsi zuen, eta hebraiera-ren gramatika ezagun baten egileztat hartua izan da.

Familia ohoretsuetatik zetozen, beraz, aita-amak, eta hezkuntza ona eskaini zieten seme-alabei, baina ekonomiaren aldetik nahikoa eskas ibili ziren, gero eta pobreago bizi izan baitziren.

Hau da, lerro nagusienetan emanik, Carl Gustav Jungek jaso zuen ondare kulturala. Psikologikoki ez ezik kulturalki ere eragina izan zuen horrek gizonarengan, eta nahiko erraz aurki daitezke ondare horren aztarnak haren lanetan.

Gurasoekiko izan zituen harremanei eta horiek izan zuten eraginari dagokienetan, Jung berari utziko diogu hitz egiten. 1964ko *Oroitzapenak, ametsak eta pentsamenduak* liburu autobiografikoenean zera dio:

Oso ama ona izan nuen. Halako giro xalo bat sortzen zuen bere inguruan; bereziki afektiboa zen eta gorputzez handia. Mundu guztiari entzuten zion, elkarrizketatzea atsegin zitzaion eta marmar alai bat zirudien. Gustu on eta sakoneko gaitasun literario nabarmena zuen. Baina hori ez zen inolaz eta inondik nabarmentzen, alderantziz, atsegina zen emakume zahar eta handi baten itxuraren atzean ezkutaturik geratzen zen hori; sukaldari ona, eskuzabala, eta umorerako sentibera zen gainera. Eduki ahal diren ohiko ezaugarri guztiak zituen; baina bigarren nortasun bat agertzen zen berarengan, pentsa ahal ezineko indarra zuen bigarren nortasun bat: zalantzan jarri ezineko agintea zuen irudi handi eta ilun bat zuen. Ziur

nengoen emakume hark bi nortasun zituela: gaitzik egiteko gauza ez zena eta gizakoia bat. Bestea, ordea, beldurgarria iruditzen zitzaidan. Oso gutxitan agertzen zen, baina bat-batean eta modu beldurgarrian beti. Bere buruarekin ariko balitz bezala hitz egiten zuen orduan; baina esaten zuena nigatik zioen eta, beti bezala, barren-barrenean eragiten zidan eta izututa gelditzen nintzen.

Erabat alderantzizkoa gertatu ohi zen nire aitarekin. Atsegin handiz adieraziko nizkiokeen nire zailtasun erlijiosoak, eta aholkuak eskatuko; baina ez nuen egiten, bere eginkizuna zela eta, arrazoi nardagarrien bitartez eman behar zizkidan erantzunak aurrez banekizkiela iruditzen baitzitzaidan.

Teologiak aldenarazi gintuen aita eta ni elkarrengandik... Saihestu ezineko patu baten morroi zela aita iruditzen zitzaidan. Bakartia zen. Ez zuen lagunik hitz egiteko, edo nik ez nuen gure inguruan bere hostasun hura apurtzen lagunduko zionik ezagutzen. Otoitz egiten sumatu nuen behin; bere fedea gordetzeko ahalegin desesperagarrian zebilen. Hunkitua bai, baina urduri ere sumatzen nintzen ni aldi berean, eliz eginkizunetara eta bere pentsamendu teologikora oso itxaropen eskasez emana zegoela ikusten bainuen.

Rin ur-jauziaren ondoko herrixkan apaiz eginkizunetan zebilenetan gogo handiz betetzen zen, eta ikasle-aldiko oroitzenak gogoratu ohi zituen; ikasle-pipa luze hartatik etenik gabe erretzen jarraitzen zuen, eta ezkontza-bizitzak etsipendurik zeukan. Ekintza on ugari burutu zuen, gehiegi ere bai. Arrazoi hori zela eta, umore txarreko egon ohi zen sarritan, eta haserretuta ia beti. Otoitz-giroan bizitzen ahalegintzen ziren nire bi gurasoak, horren ondorioz hainbatetan halako eszenak sortzen zirelarik; baina, aurrez ikus zitekeenez, zailtasun horrek fedea suntsitu zion aitari.

Rin ur-jauzitik gertu zegoen Laufen gazteluko parrokiara aldatu zen familia Kesswill-tik Jungek sei urte zituenean. Bi edo hiru urte zitueneko garaietakoak dira haren lehen oroitzak.

penak eta haurtzaro-giroko paisaiak jasotzen dituzte, eta guztia *bereziki liluragarria, alaia eta bizia* zelakoaren inpresioa aldi berean. Haurtzarotik liluratu zuen urak, oinarritzko lau elementuetatik bat, eta uraren inguruan biziko zela beti pentsatu zuen.

Haur guztiek bezala, hainbat gaixotasun izan zuen, gero-ago berak bere gurasoek elkarrekiko harremanetan izan zituzten zailtasunekin erlazionatuko dituenak. Bake-epailearenak egin nahi izaten zituen berak bi gurasoen arteko harreman gatazkatsu horietan.

Klein-Hüningen-era (Basileatik gertu) aldatu zen beste behin familia 1879an. Bere adineko hurrek ohiko zituzten jakin-minarekin eta egindako aurkikuntzekin erlazionatutako oroitzapen biziak gorde izan zituen: abereekin, giza soinarekin eta naturarekin zerikusia zuten aurkikuntzak, baina baita margolaritza, eskultura eta, oro har, arte ederren munduarekin erlazionatutakoak ere.

Mutiko bakartia izan zen; Gertrud arreba (1884-1935) berak bederatzi urte bete eta gero jaio zen. Seme bakar bezala hezia eta hazia izan zen ordura artean. Sei urte bete orduko latina irakasten hasi zitzaion aita. Lehen eskolatzea etxean bertan jaso zuela esan daiteke.

Hamaika urterekin hasi zen Basileako institutuko eskola-emanaldietara joaten. Erraztasunez jardun zuen lehen aldian eta atseginez joan ohi zen klaseetara, bere adin berekoekin harremanak moldatzeko aukerak izan baitzituen. Hiria eta bertako etxeak eta jendea ezagutzen joan ahala, ordea, familia jasaten ari zen behar-egoeraz jabetu ahal izan zen; bere gurasoen kezkak eta ahaleginak ulertzeko bidea ireki bazion ere horrek, ohiko bakardade hartara itzultzeko aukera berriak ere sortu zizkion aldi berean. Jungek berak dioenez, baztertu egin ohi zuten bere ikaskideek, eta besteak ez bezalakoa izatera behartzen zuten. Bere intimitatean, segurtasunean eta bakardadean mehatxatuta balego bezala sentitzen omen zen.

«Nazkagarri gertatzen hasi zitzaidan eskola. Bereziki aspergarriak gertatzen zitzaizkidan erlijio-klaseak, eta benetako izua hartu nien matematika-emanaldiei. Inork ez zituela nire zailtasunak ulertzen sumatu nuen harridura handiz».

Laguntxo bat sortu zuen Jungek orduan: sei zentimetroko gizontto bat tailatu zuen eskolako bere erregelari, lebita, kopa-txapela eta oinetako dirdiratsuak zituen gizontto bat. Tinta beltzez margotu, erregelatik zerraz ebaki eta kaxa batean, ohe batean beroki batez estalirik, sartu zuen. Bere eskuz margotutako harri bat ere sartu zuen kaxa berean, eta guztia etxeko ganbaran gorde zuen.

«Egoera zail guztietan, edo zerbait prestatu behar nuen, edo nire sentiberatasuna mindurik aurkitzen zenetan, edo nire aitaren sumingarritasunak edo amaren gaixotasunak aspertzen nindutenean, nire gizonttoa ekarri ohi nuen burura».

Urte batez edo iraun zuen egurrezko bere gizonttoarekiko isilpeko harremanak. Jungen haurtzaroaren amaiera eta gaitzitzea ekarri zuen harreman horren amaierak. Hogeita hamabost urte bete arte ez zuen berriro gogoratu horrelakorik izan zuenik ere.

Heraklito, Enpedokles eta Platonen lanak irakurri zituen hamasei eta hemeretzi urte bitartean, baina baita Eckhart, Hegel eta Schopenhauerrenak ere aldi berean. Oso iritzi ona moldatu zuen azken horretaz. Medikuntza-ikasketetan lizentziatura lortu arte filosofiaz ere arduratu zen.

Gogo handiz ekin zien unibertsitateko ikasketei 1895eko udaberrian, nahiz eta arkeologia ikasteko bere asmoa betetzea aukerarik izan ez zuen. Familiak zituen arazo ekonomikoak bitarteko, eta gogo-zientzien eta natura-zientzien artean aukeratu beharrak zalantza handiak sortu bazizkion ere, azken horiei ekitea erabaki zuen azkenean. Medikuntza hautatu zuen, bi zientzia-eremu horien artean zegoela eta.

1895eko azken aldera aita gaixotu egin zen, eta 1896ko hasieran zendu zen.

«Egun ilunak eta mingarriak izan ziren ondorengoak, eta oroitzapen eskasak gordetzen ditut. Aldi berean, ordea, askatasun-zantzuak sumatu nituen neuregan. Aitaren heriotzaren ondoren haren gela niretzat hartu nuen eta haren tokia bete nuen familiaren giroan».

Aitaren heriotzaren ondoren handitu egin ziren arazo ekonomikoak eta zailtasun berriak sortu ikasketekin aurrera egin ahal izateko. Aitaren aldetiko osaba batek eskaini zion laguntza bati esker egin ahal izan zuen aurrera; 3.000 franko zor zizkion amaieran.

«Ez nuke gutxitzat jo nahi nire behartasun-aldi hura. Gauza arruntak aintzakotzat hartzen ikasten da. Zera esan dezaket atzera begiratu: unibertsitateko aldi hura aldi ederra izan zen niretzat».

Prestakuntza-ikasketak buruturik, anatomia-arloko laguntzaile-postu eskuratu zuen eta histologiako ikastaroak zuzendu zituen. Morfologiaren ikuspuntua, zentzu zabalenean harturik, suertatu zitzaion gogozkoena, eta fisiologiarena, berriz, gutxien erakarri zuena.

«Oso ezatseginak gertatzen zitzaizkidan frogapen-helburu hutsez burutzen ziren bisekzioak. Ezin burutik ken nezakeen odol beroko abereak gure kiderik onenak eta ez automata huts batzuk zirela zioen ideia. Deskribapen hutsez azaldutako prozesu esperimentalak irudikatzeko nahikoa fantasia banuen nik».

Garai haietan gogozkoen zituen autoreen lanak irakurtzen jarraitzen zuen: Kant, E. von Hartmann eta Nietzsche, azken honen lanak ulertzeko nahikoa prestaturik ez bazegoen ere berak aitortzen zuenez.

Kirurgian edo barne-medikuntzan prestakuntza bereziak egitea pentsatu zuen 1898an. Aurrez burututako ikasketak bide zirela, kirurgiarako zaletasun handiagoa sumatzen bazuen ere, erietxe batean oheburuko sendagile bezala ekiteko planak egi-

tera behartu zuten arazo ekonomikoek. Aldi horretan, ordea, bere laguntzaile moduan Munichera aldatzeko eta han barne-medikuntzara dedikatzeko gonbidapena egin zion Fiedrich von Müller irakasleak; bere norabidea eta etorkizuna aldaraziko zion zerbait gertatu zen, hain zuzen ere, orduan.

«Lizentziaturako azterketarako prestatzen ari nintzelarik, psikiatria-gaia izan zen, sintomatikoki, azkenerako utzi nuena. Ez nuen itxaropen handirik ikasgai horretatik. Hala eta guztiz ere, Krafft-Ebingen liburua zabaldu nuenean zera pentsatu nuela gogoratzen dut oraindik: ikus dezagun psikiatra batek bere gaiaz esan dezakeena.

Hitzaurrean honakoa irakurri nuen: «psikiatriako esku-liburu guztiek izaera gutxi edo gehiago subjektiboa baldin badute, jakintzaren arlo honen berezitasunari eta izan duen garapen irregularrari zor zaio hori». Lerro batzuk aurrerago beste hau zioen autoreak, «pertsonaren gaixotasuna zela» psikosia. Hortxe aurkitzen zen gertakari biologiko eta espiritua-len esperientzien eremu komuna, alderdi eta toki guztietan nik bilatu nuen hura bera, baina inon aurkitu ez nuena. Hona, beraz, azkenik nire izaerak eta espirituak elkar gurutzatzen duten tokia gertakari bilakaturik».

1900eko abenduaren 10ean ekiten dio bere laguntzaile-lanari Züricheko Burghölzlin. Basilean lagunekin eta familia-rekin izan zuen giroa samintasunez gogoratzen bazuen ere, erraztasunez egin zen Zürichekora. Erabat bere lanari emana egon zen lehen hilabeteetan zehar; hona horren adierazgarri den gertakari bat, Psikiatriako Aldizkari Orokorren berrogeita hamar aleak, hasieratik ordura artean agertutako guztiak irakurri zituen, ikuspegi psikiatrikora jartzeko xedez.

Psikiatria ikasteko urteak izan ziren Jungentzat Züricheko unibertsitateko eritegi psikiatrikoan eman zituen hiru urteak. Beste batzuekin batera berak berrituko zuen psikiatria. Diagnosira mugatzen zen abstrakzioa bideratutako

psikiatria zen ordura artekoa, hau da, sintomen eta estatistiken deskribapenera baino mugatzen ez zen psikiatria.

«Garrantzitsuak dira, bai, diagnosi klinikoak, norabide bat eskaintzen baitute; baina gaixoari ez diote ezertan laguntzen. Gaixoaren «historiaren» kontua da hor gai erabakigarria, horrek aurkitzen baititu gizakiaren muina eta giza sufri-mendua, eta hori lortuz gero bakarrik erabaki baitaiteke jarraitu beharreko terapia».

Ezaguna zaigunez, gaixoa eta honen eritasuna, ondoeza eta bizitza interesatzen zitzaizkion Jungi, eta izaki norbanako zehatzarekiko interes horrek bideratu zuen Sigmund Freuden lanak aztertzea.

«Oinarritzko zerbait bilakatu zen egoera horretan Freud niretzat, eta hori, bereziki, ametsaren eta histeriaren psikologiaren inguruan burutu zituen oinarritzko ikerlanengatik izan zen horrela. Geroagoko ikerlanetarako eta norbanakoen kasuen ulerkuntzarako bidea erakutsi zidaten bere ulertzeko moduek. Gai psikologikoak txertatzen zituen Freudek psikiatrian, nahiz eta bera ez psikiatra izan, neurologoa baitzen».

Ez ditzagun, ordea, gertakariak aurreratu. Freudekiko adiskidetasun sakona bideratu aurretik, Pariseko Salpetrièren landu zituen bere ezagutzak Jungek, lehenago Freudek berak jardun zuen toki berean alegia. 1903ko otsailaren 14an Enma Rauschenbachekin ezkondu zen Jung, Pariseko egonaldia amaitu ondoren. Bost seme-alaba jaio ziren ezkontza horretatik: Agatha, Gret, Franz, Marianne eta Helene.

Egoera ekonomiko oneko familia batekoa zen Enma Rauschenbach. Ezagutu zutenek diotenez, emakume azkarra eta erreserbatua zen, baita atsegina eta barne-bake handikoa ere. Jungen zuzendari zen Eugen Bleuler psikiatra ospetsuak zorionak ere eman zizkion laguna aukeratzerakoan egin zuen hautapen onagatik. Ezkondu ondorengo lehen urteetan Burghölzli erietxeko eraikin nagusian jarri ziren bizitzen biak, Bleulerren etxebizitzaren gainean hain zuzen ere. Zürichetik

kilometro gutxitara dagoen laku baten ondoko landetxe zoragarri batera aldatu ziren geroago, Jungen aspaldiko ametsa betez horrela.

«Ezkutuko gertakarien patologia eta psikologia» izenburutzat zeraman lan batez eskuratu zuen psikiatrian doktoregoa 1905ean, eta urte berean Züricheko unibertsitateko erietxeko zuzendari-kargua eman zioten, non 1909ra arte iraun zuen, hau da, eremu ezberdinetan zeramatzan lanek ezinezko egin zioten arte. Hala eta guztiz ere, irakasle-lagun bezala jarraitu zuen 1913ra arte. 1904-1905ean psikologia esperimentaleko laborategia sortu zuen erietxe psikiatrikoan, non, nagusiki, asoziazio psikikoak aztertzen zituen, berak «konplexu» edo korapilo afektiboen ezagutza errazteko moldatu zuen «asoziazio-frogaren» bitartez.

1907ko otsailaren 27an elkartu zen lehenengo aldiz Sigmund Freudekin Vienan. Biek zuten topaketa horretarako interesa. Aspaldikoa zuen Jungek Freuden lan eta argitalpenekiko jakin-mina. Freudek, aldiz, interes handiz jarraitzen zituen Jungen eta Bleuleren lanak.

«Bera ikustera gonbidatu ninduen Freudek. Eguerdiko ordu batean elkartu ginen eta hamahiru orduz jardun genuen, etenik gabe, nolabait esateko. Nik ezagutu nuen lehenengo pertsona benetan garrantzitsua izan zen Freud. Ordura arte ezagutzen nituenetatik ezin aldera nezakeen inor Freudekin. Bere jarreretan ez zegoen ezer hutsalik. Bereziki azkarra, sakona eta interesgarria topatu nuen arlo guztietan».

Elkarrekiko onarpena adierazten duten idazkietan eta bereziki elkarri bidalitako eskutitzetan argi eta garbi suma daiteke ia bost urtez luzatu zen bien arteko adiskidetasun sakon eta estua.

Psikoanalisiarekiko zituen itxaropenak Jungengan jarri zituen Freudek, eta bere lanaren oinordeko eta jarraitzaile izan zedila nahi zuen; Psikoanalisiaren Nazioarteko Elkargoko lehendakariatzat ere Jung proposatu zuen Freudek, eta horrela

gertatu zen, bera izan baitzen elkargo horretako lehen lehendakaria 1910ean Nürembergen aukeratu zutenetik.

Elkarrekin joan ziren Estatu Batuetara 1909an, Clark-eko unibertsitateak gonbidaturik, eta biek «*honoris causa*» doktore-titulua jaso zuten bertan.

Adiskidetasun horren hausturarako arrazoiak ugariak eta era askotakoak izan ziren, eta ez ditugu hemen aztertuko. Arrazoietakoz batzuk teoriaren eremukoak ziren, beste batzuk praxia analitikoari zegozkionak, baita interes ezberdinetakoak ere; badago horien guztien nahikoa frogak. Gertatuak gertatu, oso emankorrak izan ziren bien arteko harremanak, iraun zuten bitartean bederen, bai beraientzat, baita psikoanalisiaren garapenerako eta mugimendu psikoanalitiko osoarentzat ere. Handiak izan ziren gizakia eta honen gaixotzea ulertzeko egin zituzten ekarpenak. Batak nola besteak asko sufritu zuten bien arteko adiskidetasunaren hausturarekin.

1914an bere gogoz uko egin zion Psikoanalisiaren Nazioarteko Elkargoko lehendakari izateari.

«Freudengandik aldendu ondoren barneko segurtasun-ezaren aldi bat hasi zen niretzat, baita norabide-ezarena ere. Erabat airean sumatzen nuen neure burua, ez bainuen nire tokirik aurkitu artean».

Adierazi bezala, sufrimendua ekarri zien hausturak biei. Psikosiaren arriskupean sumatu zuen bere burua Jungek, auto-analisiak eta ametsen eta fantasien analisiak adierazten ziotenez. Aldi bat igaro artean ezinezkoa gertatu zitzaion bere gogo-aldarteak, bere kezka-egoera interpretatzea. Gainera zeto-rrren hekatonbearekin zerikusia zuten, egiten dituen aitortzenen arabera, bere amets eta fantasiek, bere gogo-urdukitasunak: lehenengo mundu-gerratearekin alegia.

Ezgonkortasun handia jasan behar izan zuen urte horietan zehar. Berak aitortzen duenez, psikosiaren mugetan egon zen. Egoera horretara zergatik ez zen erori argitzea ez da gauza

erraza; bere autoanalisi arduratsuari, yoga-jardunari, bere amets eta fantasien arrazoiak aurkitu nahiari, bere lanari eta bereziki errealitatearen mugak ziurtatu zizkion bere familiari esker gainditu ahal izan zuen, seguruenik ere, egoera hura.

Haren lanean benetako berrikuntza eta birmoldaketa eragin zituen krisi-egoera hark. Egia da, bai, bere lan horren ildo nagusienak lehenengoetako liburu nagusienetarikoa aurkitzen direla, 1911n argitaratutako *Libidoaren Metamorfosia eta Sinboloak* izenekoan, hain zuzen ere. Baina krisi haren ondoren hasi zen talde-inkontzientearen sakontasunetan murgiltzen, geruzaz geruza aztertzen, izan nahi izan zuen arkeologoak egin ohi duenez. Beti berekin zeraman Itzala aurkitu zuen, Animusa eta Anima, «Magna Mater» zeritzona, Logos Zaharra, e.a. 1918an hasi eta 1936ra bitartean gnostikoen lanak irakurtzeari eta haien «mandalak» marraztu eta margotzeari emana egon zen.

Inkontzientea eta Niaren arteko erlazioei buruz hitz egi-tera gonbidatu zuten 1916an Parisera; gerora 1928an argitaratutako liburu batean berriro landuko zuen gaia, orain euskaturik eskuetan duzun haxe bera.

Gerra amaiturik bidaia-andana bati ekin zion, bere eza-gutzak eta munduari buruzko ikuspegia zabaltzeaz gain, bere ideiak eta teoriak frogatzeko xedez, gure ustez.

Tunezera joan zen 1920an; beste kultura mota batekin izan zuen lehenengo topaketa gertatuko zitzaion aukera hura.

«Sakonki hunkitu ninduen kultura arabiarrarekin izan-dako topaketak. Gogoeta zale ez diren eta afektuetatik bizi diren pertsona hauen emoziozko, ia bizi-indarrezko esentziak eragin iradokitzailea du eremu historiko horiek gainditu edo gainditu uste ditugunongan».

«Antzinatean izan zena jada ez dela benetan sinetsita dago europarra, baina zer izatera iritsi den ez dakiela aurkitzen da oraindik».

Bere lanik ezagutuenetarikoa argitaratu zuen 1921ean: *Tipo Psikologikoa* izeneko alegia.

Mexiko Berrira eta Arizonara bidaiatu zen 1921-1924 tartean, eta herri indioekin harremanetan jarri zen orduan.

«Europarra ez zen gizaki batekin hitz egiteko aukera izan nuen han, hau da, zuria ez zen batekin hitz egitekoa. Tao-herrialdeko buruzagi bat zen, berrogei eta berrogeita hamar urte bitarteko gizaki azkar bat... Begira zein gupidagabeak diruditen zuriek, zioen Ochwiä Bianok. Ezpain meheak eta sudur zorrotza dituzte, aurpegiak desitxuratu eta zimurrak urratzen dituzte, begirada gogorreko begiak dira horienak eta zerbaiten bila dabiltza beti. Zeren bila ote dabiltza? Zerbaiten nahian aurkitzen dira beti zuriak, urduri eta artegatuta daude. Ez dakigu zeren bila dabiltzan. Ez diegu ezer ulertzen. Erotuta daudela pentsatzen dugu».

Kenian eta Ugandan izan zen 1925ean, mendebaldeko ez ziren kulturekiko bere harremanekin jarraituz horrela.

«Kontzientziaren esanahi kosmikoa harrigarriro argi eta garbi agertu zitzaidan hemen. Naturak osatu gabe uzten duena arteak osatzen du, esan ohi da Alkimian. Gizakiak, nik, azken ukitua baino ez zion eman munduari ekintza sortzaile ia sumaezin batean, hau da, izaera objektiboa eman zion. Izaki objektiboa eta honen esanahia sortu ditu giza kontzientziak, eta horren bitartez ezinbesteko tokia aurkitu du gizakiak iza-kiaren prozesu handian».

Harvardeko unibertsitateak (Massachussets) bere hiru-garren mendeurrena ospatzen zuela eta, «honoris causa dokto-re» izendatu zuten bertan; ohore berdina eman zion Oxfordeko unibertsitateak 1938an.

Kalkutako unibertsitateak hogeita bosgarren urtemuga zuela eta, India bisitatzerako gonbidatu zuten 1938an bertan, hango ospakizunetan parte hartzera.

«Oso maila altu batean berezitatuko kultura ezezagun baten zirrarapean aurkitu nintzen lehenengo aldiz Indian...

Gaizkiaren izaera psikologikoaren gaiak kezkatzen ninduen nagusiki Indian... Espiritualtasun indiarrek onetik hainbat duela txarretik ikusteak sakonki hunkitu ninduen... Indioaren xedea ez da erabatekotasun moralak lortzea, nirvana-mailara iristea baizik».

Hiru «honoris causa» doktorego-gradu eman zizkioten Indian: islamaren ordezkotzan Allahabadeko unibertsitatean, induismoaren ordezkotzan Benaresekoan eta Kalkutan, berriz, jakintza eta medikuntza anglo-indiarrarenean.

Aberaste pertsonala ekarri zioten bizitzan zehar egin zituen bidaiek, bere terapia-moduaren hain maitea zuen hedapenaren bidez eta bere teoriak frogatzeko eskaintzen zitzaizkion aukeren bitartekotasunez. Bidaia ugari eta aberats horiez aparte, eta Richard Wilhelm bezalako sinologo ospetsuarekin –norekin *Urrezko lorearen sekretua* izeneko lana argitaratu zuen– edo Heinrich Zimmer bezalako indologo ezagunarekin izandako harreman eta elkarrekiko onarpenez gain, bere nortasuna eta bere lana ulertzeko, gure ustez, baliagarri gertatzen den beste alderdi bat ere badago Jungen bizitzan.

Ahulegiak gertatzen zitzaizkion papera eta hitzaren gaitenetik legokeen beste zerbait sendagoa eraikitzekeo ideia bururatu zitzaion hogeigarren urteen inguru hartan. Bollingeneko lurraldean dagoen Saint Mainrad herrian, Züricheko lakuaren iparraldeko ertzean –uraren inguruan beti– kokaturik zegoen lur-zati bat erosi zuen 1922an.

Afrikako txabolen antzera, solairu bakarreko eraikin bat altzaraztea pentsatu zuen lehen aldi batean; bi solairukoa eraikitzea erabaki zuen, ordea, gerora. Deigarria gertatzen da etxe honen eraikuntza –bere etxea, bere berariazko prozesu pertsonala, ekarpen jungiarretan ardatz gertatzen den bere norbanakotze-prozesua– bere lanaren garapenarekin paraleloan erlazioatzea, nahiz eta hemen gai honetan gehiago sakontzeko aukerarik ez izan.

«Lehen etxe zirkularra sortu zen horrela 1923an. Benetako dorrea zen amaitu zenean... Bizileku amatiarra beza-lako zerbait izan zen niretzat».

1923an zendu zen haren ama; horregatik esanahi berezia hartzen dute bere hitz horiek. Poliki-poliki, eta lau urtean behin edo, eraikin berriak txertatzen zizkion jatorrizkoari. Bere emaztearen heriotza gertatu eta urte batera, 1955ean, erabat eraikitzat jo zuen bere etxe hori.

«Hobekuntza-gune bilakatu zen hasieratik niretzat dorrea: amaren altzoa edo amaren irudia, non naizena, izan naizena eta izango naizena izatera iritsi nintekeen berriro. Harrian birjaio banintz bezalako sentsazioa sortarazten zidan dorreak. Aurrez sumatutakoa bete balitz bezala eta norbana-kotzearen errepresentazioa bat izango balitz bezala iruditzen zitzaidan».

Zera esan behar da hemen, ez zuela besteez eraiki zeza-tenik agindu; eraikuntzan aktiboki parte hartu zuen berak. Asti-leku izateaz gain, erretiro-gune ere izan zen Jungentzat Bollingeneko dorrea. *«Nire lur hori gabe ez zen nire emaitza-rik sortuko».*

Gaur oraindik irauten duen eztabaida bat sortu zuen gertakari bat bada Jungen bizitzan. Psikoterapiaren Elkargo Alemaniarreko ohorezko lehendakari zen Jung 1930an, eta Psikoterapia Osagileen Nazioarteko Elkargoko lehendakari izendatu zuten 1933an. Lehendakari-izendatze hori Hitler-ek agintea hartzearekin batera suertatu zen, eta Hermann Goeringen lehengusua zen Goering irakaslearen izenari nola-bait loturik agertu zen urte batzuetan zehar beraren izena. Aukera horretaz baliatuz, arrazista eta antisemitatzat salatu zuten orduan bere aurkarietako batzuek. Zehaztasun gehiago aurkeztu beharko badira ere, zer esan daiteke geure ustez, Elkargoa eta bertako kideak babesten saiatu zela Jung bai Alemanian bertan eta baita atzerrian ere, nahiz eta hanka sartu zuela ere onartu zuen berak. 1939ko uztailean uko egin zion

lehendakaritza hari, eta urte bereko irailaren bian honako hau idatzi zion bere adiskide bati: «*Bere gailurra lortzear dago Hitler, eta berarekin batera baita psikosi alemaniarra ere*».

1932an bere literatur saria eman zion Jungi Zürich hiriak, jaioterriaren onarpena ere eskuratuz horrela. Bertako irakasle titular izendatu zuen Teknika Eskola Federal Gorenak. Urte batzuk geroago, 1944an, Basilea bere hiri kuttunak espreski berarentzat sortu zuen Medikuntza Psikologiaren katedraz jabetu zen jada hirurogeita hamar urte zituenean. Osasun-arazoak zituela eta, uko egin zion eginbehar horri ere bi urte geroago. Biriketako bi enbolia eta bihotzeko bat izanak zituen jada 1944ko otsailean.

Mitologiaren esentziara sarrera bat izeneko liburua argitaratu zuen 1941ean mitologia kontuetan aditu ezaguna zen Karl Kerenyi-rekin batera; eta 1944an, berriz, berak gogokoena zuen eta guretzat harrigarriena gertatzen den *Psikologia eta Alkimia* izenekoa argitaratu zuen.

Jungen ezagutzailerik onenetarikoa zen Jolande Jacobik norabide jungiarra izanen zuen institutu bat sortzea proposatu zuen 1946an, psikoterapeuta berriak prestatzeko xedez. Jakingarria gertatzen da Jungek eman zuen iritzia:

«*Ez dut inolako doktrinarik jarraitzen; gertakariak deskribatzen ditut eta hainbat iritzi proposatzen ditut eztabaidatuak izan daitezten... Ez dut inolako doktrina moldatu eta erabatekorik irakasten, eta beldurtu egiten naute «jarraitzaile itsuek». Gertakariekin bakoitzari bere erara moldatzeko askatasuna uzten diot, neuk ere askatasun berdina hartzen baitut neuretzat».*

Hala eta guztiz ere, bere onarpena eman zuen Jungek bi urte beranduago, 1948an, eta *Carl Gustav Jung Institutua* sortu zen Zürichen.

Adinean oso aurreratua eta osasunez nahikoa makal ibili-gatik ere, lanean jarraitu zuen Jungek, baita hainbeste hun- kitu zuen bere emaztearen heriotza gertatu ondoren ere.

Aurrez argitaratutako bere lanetako batzuk berrikusi eta beste berri batzuk kaleratu zituen. *Mysterium Coniunctionis* izenekoaren hiru liburukiak baino ez ditugu aipatuko hemen horren adibide gisara. Adiskide eta lankideen ikustaldiekin jarraitu zuen, eta bere *Oroitzapenak*, *ametsak eta pentsamenduak* lan-tzeari ekin zion 1956an Aniela Jaffé-ren laguntzaz.

Laurogeita bost urte betetzen zituela eta, Küsnacht-eko ohorezko hirikide izendatu zuten 1960an.

Bere familiakoez inguraturik 1961eko ekainaren 6an eman zuen bere azken arnasa Küsnachten. Hiri horretako hilerrian eman zioten lurra. Bere dorrerako hautatu zituen hitz berberak ezarri zizkioten sepultura-gainean: «*Lurrean du bere jatorria lehen gizakiak eta lurterra da; zerua da, aldiz, bigarren gizakiaren jatorria eta zerutiarra da*».

Psikiatria eta psikologia akademikoen eremua gainditu egiten du C. G. Jungen pentsamenduaren eraginak, beste arlo zientifiko batzuk ere barne hartzen baititu eta kultura osoa zeharkatzen baitu mendebaldetik hasi eta ekialderaino. Oso gutxitan gertatu izan da mendebaldeko intelektual baten ekarpenek hain eremu zabalak landu izana: biologiaren mundu objektiboa, subjektibotasunaren eta kulturaren barne-eremuak, eta jarduera sozial eta erakundezko handi bat.

Züricheko kantoiko Burghölzki erietxe psikiatrikoko klaustrokideen artean langileenetarikoa izan zen Jung. Bleuleren ikasle eta Piageten irakasle gertatu zen han, beste askoren artean. Garaiko garrantzizkoenetakotzat joa izan zen Bleuleren inguruan moldatu zen lantaldea, eta *mendebaldeko psikiatriaren sortzaileetako bat* bezala hartzen du historiak Jungen irudia.

Burghölzkin eman zuen aldian sortu zuen Jungek bere «*hitzen arteko erlazioen testa*». Adimenari buruzko Filosofia Britainiarretik zetorren adimenak ideiak elkarri lotuz lan egiten duela dioen ikuspegia, eta Bergson, gestaltzaleak, Ribot, Claparède eta Freud bera bezalako kontinenteko pentsalariek

kritikatua izan zen. Gogora dezagun adimenaren egitura orokorra aztertzea zela psikologia esperimental alemaniarren xedegai nagusia, hau da, adimenaren osagai nagusien arteko bereizketa eta antolaketa aztertzea. *Norbanakoaren ezberdintasunak* saihestu edo itxuraldatu beharreko zailtasun bezala hartu beharrean emaitzak aurkezteko orduan, argitu beharreko gertakari bezala landu zituen Jungek. Hitz «eragilearen» eta «eragindako» hitzaren artean pasatzen zen erreakzio-denbora neurtzea zen prozedura nagusia. «Estimulu-hitzaren» eta «erantzunaren» (edo erantzun-ezaren) arteko ezberdintasun esanguratsuek «konplexu» nozioa sortzera eramán zuten Jung, psikoanalisiaren eremuan, eta horren ondorioz baita kultura psikologikoaren eremu zabalean ere, gaurdaino hain ezaguna eta erabilia gertatuko zen nozioa, alegia. Bere azterlanek ordura arte pentsaezina zen ondorioa ateratzera eragin zioten, sintoma psikotiko askoren jatorria psikikoa zela esatera, jatorri hori burmuinetako nahasteekin lotzen zen garaietan.

Eldarnio paranoiko bat psikologikoki aztertzen ahalegindu zen lehena izan zen Jung (*Dementzia goiztiarraren psikologia*, 1907). Hizkera bat bailitzan ekiten dio dementzia aztertzeari. Jakina, hizkera ezberdin, aldrebes eta itxi modura ulertuta. Diskurtso eldarniotsua ezagutzeko gakoen bila jardun zuen Jungek bere bizitza osoan zehar; bere ustez, historia pertsonal desitxuratu batera mugatu ezin den diskurtsoa da beti diskurtso eldarniotsua, talde-bizitza psikikoaren gai handiak osatzen dituzten norabide psikiko supraindividualak adierazten baititu. Desira sakonenenak irudi eta zentzu batez janzten dituzten norbanakoaren psikismoaren sorkari fantasmakoek mito, ipuin eta arte- eta erlijio-sinbolo handiak sortaraziz hartzen dute forma konkretua talde-bizitza psikikoaren mailan. Hau da, ezin existi daiteke sakon-sakonetik humanista ez den psikiatria benetan moderno bat. Zientzia historiko, antropologiko eta erlijiosoaren eta jarduera terapeutikoaren arteko lotura estu hau adierazten duten adierazpen original ugari aurki ditza-

kegu honako bere lan hauetan, *Libidoaren metamorfosia eta sinboloak* (1912) izenekoan, geroago *Itxuraldaketa-sinboloak* izenburuarekin argitaratu bazuen ere (1952), edo 1951n kaleratutako *Aion liburuan eta autore beraren beste askotan* (ikus *Obra Guztiak*-eko 3. liburukia).

Eskizofreniaren interpretaziorako dimentsio soziopolitikoak ere kontuan hartzeko joerak bere jatorria Jungék inkontzienteaz zuen ikuspegiari izan badezake ere, ezin onar daiteke jatorriz jungiartzat eginkizun horretarako dimentsio horretaz bakarrik baliatzea Laing, Basaglia eta beste batzuen antipsikiatriaren kasuan gertatu izan den bezala. Osagai soziogenetikoaren eta psikogenetikoaren errealtateak ez du esan nahi, ordea, inolaz ere, psikismo eskizofrenetikoaren sortzetiko izaera ikeru beharra egokia ez denik. Jungék berak dioenez, bidezkoa da honako hipotesi hau egitea, gaixotasuna bideratzen duten baldintzek «*metabolismoaren anormaltasun baten (toxina) agerpena eragiten dutela, eta honek garunetan birbidera ezin daitekeen kalte handiago edo txikiago bat eragiten duela bere aldetik, goi-mailako funtzioak geldiarazterainoko kalteak izan daitezkeelarik horrelakoak zenbaitetan*» (1907). Horren ondorioz, zera pentsatzeko bideak zabalik utzi zituen Jungék, «*kimika edo anatomia aurreratuago batek metabolismoaren anormaltasun objektiboak edo ondorio toxiko laguntzaileak frogatu ahal izanen ditu agian*» (1907).

Mende Europarreko azken aldiko mugimendu zientifiko arrazionalista eta materialistaren ildokoa zen Freuden ekarpena, Jungen ikuspegirako. Balore edo ideal oro irrika-gatazketan ezkutatzen diren berariazko kausetara «baino ez mugatzeko» erredukzionismo programatikoan adierazten zen mugimendu horretakoa izate hori. 1909an Burghölzli utzi ondoren go praxi luzeko urteetan psikearen antolakuntzaz moldatu zuen bere eredu propioan *subjektibotasuna* onartu beharra ikusi zuen Jungék. Errealitatearen deskribapen zehatzak zehaztasun zientifikotik hainbat behar duela ulertze poetikotik

zioen berak. Tipo psikologikoei buruzko haren teoriak gertakarien pertzepzio subjektiboaren ezinbestekotasuna azaltzen du, eta hori berak nola sistema baten modura ulertu, deskribatu eta antolatu nahi izan zuen. Zientzia Naturalen maila ukatuzion Psikoanalisiari, baina kontzientearen eta inkontzientearen arteko harremanak ulertzeko *izaera teknika* (hitz honek grezieraz «arte» esan nahi duen neurrian) onartu zion. *Analisia Existentzialaren* ezaugarrietako bat izan da sintomek gaixoa-
rentzat duten esanahia ulertzen saiatzea eta ez kausa soilen ulerkuntzara mugatzea.

Egituratze-printzipio batzuen arabera –arketipoen arabera, alegia– zentzua hartu eta antolatzen diren irriken «eremu» konplexu baten modura deskribatzen da psikea eredu jungiarran. «Eremu» hori, bizia eta eraginkorra, kontziente izatera bideratutako prozesu batean aurkitzen da. Berezko arrazoien edo arrazoi traumatikoen eraginez norbanakoaren errealitateko osagai espezifikoaren artean sor daitekeen desoreka gutxitzera bideratutako psikearen jarrera horrek bere baitan hartzen ditu bai eredu freudiarreko bereizgarri diren senezko ezaugarriak eta ezaugarri ekonomikoak, bai teoria deskribatzaile eta fenomenologikoen bereizgarri diren osagai erlijioso eta espirituzkoak ere. Norbanakoaren libido-historia kontuan hartzen duen bezala hartzen ditu kontuan bere garaian «espirituzkotzat» jotzen ziren funtzioen errepresiotik sortutako osagai neurotizatzaileak ere terapia jungiarrak. Hala eta guztiz ere, ez dago «gunearen» edo «orekaren» aurrez erabakitako eredu bat, esan nahi da, ez da «egokitzapena» bilatzen aurrez erabakitako «normaltasun» baten modura; oso bestela, eta ikuspegi jungiarretik begiratuta beti, benetan orekatutako jarrera baten azken irizpidea izatez irekia eta sortzailea den matrize psikiko inkontzientearen sakontasunetan aurkitzen da. Horixe da «sakratuak» Jungen lanetan hartzen duen zentzua. Hori horrela, norbanakoaren mailako sendatzea ez dago oroitzapenaren edo arazo propioen argitasun inpotentearen efektu magikoaren

mende, baizik eta kontziente bilakatu denaren gauzatze zehatzari zor zaio. Eta maila kolektiboan, orekatuagoa den gizarte baten psikearteko irudiaren mende aurkitzen da. Horrela bada, nola norbanakoaren hala taldearen ondorearen jatorria giza helmugaren barne-irudi bizi, aske eta aldi berean inperfektu batekiko egokitzapena bilatzera eragiten duen sen batean aurkitzen da.

Ez da harrigarria gertatzen freudiarren ondorengo analisten artean soziologiak eta ekonomiak ezinbestean norbanakoen neurosietara dakartzaten ezaugarriei buruzko gogoeta sakon bat bezala ikusi beharrean, halabeharrezko eragin moduan interpretatutako egunerokotasun politiko batekiko zaletasun baten antzeko zerbait aurkitzea. Alde batetik freudiar-marxistengan, eta bestetik Jaques Lacan bezalako estrukturalisten irakatsietan topatzen dugun psikoanalisi eta semiotika modernoaren arteko integrazioan aurki daitezke lerratze horren adibideak. Jaiotzatiko egitura psikikoek bizitza psikologikoan jokatzen duten zereginari buruzko azterketak psikoanalistak ez diren Chomski bezalako autoreengan edo Klein, Bowlby, Spitz, Lacan edo Bion analistengan aurkitzen badira ere, idazle hauen idazkera eta hizkera nahaspilatzen duen arrazionalismo amorragarriak zera erakusten du, XIX mendeko zientifismo materialista, arrazionalismoa edo biologismoa bezalako mitoetan ainguratuta geratu direla psikoanalisi neo-freudiarren eremuko hainbat eta hainbat joera. Historiaren bideratzean indar handia azaldu badute ere mito horiek, ikuspegi fungiarretik hobeto interpreta daitezkeela dirudi itxura guztien arabera. Hau da, psikismoaren forma anitzeko egitura bat onartuz, zeinetan emoziozko, erlijiozko eta espirituzko baloreek ekonomiaren eta irriken eremukoek hainbateko izaera menderaezina izanzen luketen.

Horretaz gain, hitzen arteko asoziazioen testa erantzun emozional fisiologikoen (erantzun psikogalvanikoa) bitartekariekin lotuz erabiltzeko ideia argia izan zuen Jungek, eta hori

dela eta, *auzitegi-psikiatriaren* sortzaileetarikoa gertatu zen. Mundu akademikoan ezagun egin zuten asoziazio-saiakeretako emaitzek, paradoxikoki, beste ondorio honetara ere eramanez zuten Jung, psikologia zientifikoak, orduan garatzen ari zen bidetik, ez zuela ezagutza psikologikoa ahalbidetzen ondorioztatzerara, alegia: «*ezer gutxi edo ezer ere ez du ikasiko psikologia experimentalaren bidetik giza arima ezagutu nahi izan dezanak*». Bere jarduera eremu klinikora biderarazi zion konstatazio horrek, eta psikologia deskribatzaile eta fenomenologikoaz arduraztera eramanez zuten, hori agertzen baitzen psikologia zientifiko-esperimentalaren ordezkotza bezala.

Hizkera psikologikoan ezagun gertatu diren ekarpenen artean *tipo psikologikoen teoria* aurkitzen da. 1913an idatzi eta 1921ean argitaratutako lan horretan ikusi behar da Freudekiko zituen harremanen hausturaren hastapena. Gerora psikologia fenomenologikoen eta Dilthey eta Spranger-en psikologia zientifiko-espiritularen sorburu gertuko zen Brentanok hasitako interpretazio-tradizioak nolakotasunezko bereizketak zituen oinarri, ezaugarri kuantitatiboak baino gehiago. Urte batzuk geroago garatuko ziren «*nortasunaren teorien*» lehen osagarri bilakatuko ziren tipologia horiek.

Inpresio indartsua eragin zioten *William H. Sheldon*-i Jungen «tipo psikologikoek», eta autore horri zor zaio karakterologia garaiko psikologiaren eremu emankorrenetakoa izateraino eramanez izana. Tradizio interpretatzaileak eta esperimentalak elkar onartzen ez eta elkar ukatzen bazuten ere, Psikologia Konduktistak onartu egin zituen Jungek bere tipologia proposaturiko hainbat termino, «kanporakoitasuna / barnekoitasuna», adibidez, *Eysenk*-en funtzionalismoan. Munduan zehar agian hedatuena eta erabiliena den nortasun-testa ere –*Meyers-Briggs Type Indicator* izenekoa– Jungen tipologia oinarritzen da.

Esoterikoa eta baita erreakzionarioa izateagatik hainbatek eta hainbatek haren lana gaitzetsi egin badu ere, bere ideien

erabilgarritasun klinikoak, bere pentsamenduen zabalatasunak eta bere ikuspegi psikologikoen sakontasunak pentsalari harri-garriki moderno bezala agertzen digute Jung, egungo psikoanalisiaren bide eta estrategia asko eta asko aurrez ikusi baitzituen berak. *Freud eta bere ikasleak* izeneko lanean Roazen-ek dioen bezala, «psikoanalisiaren eremuko pertsonalitate errespeta-garri gutxi hartuko luke gaizki gaur egungo analista batek 1913an Jung-ek aurkeztu zituen perspektiben antzekoak proposatuko balitu» (1976).

Psikoanalisiak eta Psikologia Analitikoak bide ezberdinetatik ibili badira eta badabiltza ere, azken hogeita bost urte-eta-ko hainbat garapen-ek interesen bateratzea eragin dute hainbat arlotan. Psikologia ingelesaren eremuko Erich Neumann eta Michael Fordham bezalako psikologo analistek lehen haur-tzaroan egiten duten Jungen ideien erabilera haur-aren eta zaintzailearen arteko harreman-ek egituratze psikologikoan eta garapen-gaitasun-ek eguneratzean jokatz-ek eginkizun-ek buruz *Harreman Objektalen Eskola Britainiarrak* egiten dituen ekarpen-ek oinarritzen da. Fairbairn, Guntrip, Winnicott, Balint eta Bowlby bera aipa daitezke joera horretako autore ezagun-ek artean.

Heinz Kohut edo Daniel Stern bezalako pentsalari analistek ber-ek ardura nor-berarengan zentratzerakoan, bestalde, psikologia jungiarrean aspaldit-ek oinarritzeko diren ideietara bideratu dute psikoanalisia. «Gain antolat-urik» legokeen nor-bera baten ideia, garapen-aren hastapen-ek presente dagoen nor-bera-ren sentipen bat, eta baita garapena antolatzen duen identitate-printzipio baten ideia ere aztertzen ari da gaur egun hainbat psikoanalista. *Nor-bera arketipikoari* eta *transzendentzia-funtzioari* buruzko ideia jungiarren antzekoak dira nozio horiek zenbait ikuspuntutan. «Nia-ri buruzko teoretan» gaur egun ikuspegi jungiarrek duten inbrikazioa Melanie Klein, D.W. Winnicott, Margaret Mahler eta Heinz Kohut bezalako autoreen lanetan aurki dezake irakurleak.

Era berean on da hemen gogoratzea inkontzienteari buruzko ikuspegi jungiarra Freuden ikuspegi teorikoa baino deskribatzaileagoa zela. Jungek aurkitu zuenez, baliabide kontzienteak beren arazoetarako desegokiak zituztelako jotzen zuten gaixoei terapiaren bila. Inkontziente berarengandik abiatzen zen konpontze-ahalegin bat islatzen zuten, itxura guttien arabera, aurkezten zituzten arazo emozionalek. Eta era horretan adierazi zituen Londreseko Tavistock erietxean 1935ean, bere bizitzako ibilbidearen erdi aldera edo, eskaini zuen hitzaldian inkontzienteari buruzko ikuspegi freudiarrarekiko berak zituen ezberdintasunak: *«Kontzientetikatorrarazten du (Freudek) inkontziente... Erabat alderantziz adieraziko nuke nik: lehenik agertzen dena inkontziente delako esango nuke nik;...inkontzienteak gara lehen haurtzaroan; sen-izaerako funtzio nagusienak inkontzienteak dira, eta kontzientzia, ezer izatekotan, inkontzientearen emaitza da»*. Freuden arabera errepresioaren emaitza litzatekeen inkontziente mehatxatzaile eta apurtzailetik bereizten den ikuspegi honek interesa piztu du psikoanalista askorengan eta, Jungen ekarpenei esker, intentziozkoak eta sortzaileak liratekeen aspektuak sumatzen hasi ziren inkontziente berorren. Jolasari dagokienetan, Milner, Rucroft edo Winnicott aipa genitzake hemen horien arteko bezala. Zehazki adierazita psikoanalistak ez badira ere, Gregory Bateson eta Milton Erickson izan dira, beste askoren artean, arazo psikologikoak konpontzeko bidea inkontzientearen sortzailetasunean aurkitu dutenak. Psikologia humanistaren sortzaileetarikoa izan zen Maslow bera inkontzientearen osagai osasuntsu eta sortzaileaz arduratu zen osasunerako baliabide bezala erabiltzeko.

Psikoanalisiaren egungo praktika eta teorien ere beste eragin jungiar ugari suma daiteke. Kontratransferentziaren erabilera klinikoa, adibidez, gaur egungo psikoanalista gehienek ezaugarrietako bat da. Analisisian gertatzen den erregresioaren ideia osasungarria ere gerta daitekeela dioten autoreen artean

M. Balint edo E. Kris bezalakoak aurki daitezke. Nortasunean azpi-banaketen (azpi-nortasunen) existentzia suposatzen duten teoriak indar nabarmenez sartu dira jarduera terapeutikoaren zenbait eremutan; horietakoak lirateke Gestalt, Analisi Transakzionala edo Psikoterapia Existenziala, zehazki Winnicotten «benetako nia» eta «ni faltsua» bezalako ekarpen psikoanalitiko zuzenak diren antzekoen beste batzuk ez aipatzekotan. Analisia analizatzailea eta analizatua aldi berean aldarazten dituen elkarreragin bezala ulertzea, eta, ondorioz, analisiaren esperientziak analizatzailearentzat duen garrantzia kontuan hartzea gaur egungo joera nagusienetako gehienek azpimarratzen eta onartzen duten gertakaria da. Gurasoen arteko arazoak seme-alabengan nolabaiteko adierazpenak izaten dituztela dioen ideiak familia-terapia mugimendu indartsua eragin du. Bizitzaren bigarren erdiarekiko interes analitikoa edo norbanakoetan suposatutako zentzuzkotasunaren eta jenialtasunaren gainetik leudekeen psikearen printzipio bategileak (norbanakotzea) dira, beste batzuen artean, geroagoko psikologo eta psikologia-eskola batzuek berraurkitu dituzten ekarpen jungiar garrantzitsuak.

Generoari buruz azaleratzen ari den literatura analitikoan ere aurkitzen ditugu Jungen lanaren oihartzunak. Ikuspegi patriarkala eta falotan zentratua gaingintzeko ahaleginak, eta emetasunari eskainitako arreta ofiziala Jungek eremu honetan hasitako bidea jarraitzen ari dira orain.

Suitzarrak Psikologia Humanista eta Transpertsonalaren eremura eginiko ekarpenek arreta berezia merezi dute. Ikuspegi humanista eta transpertsonalaren ideia nagusiak zera dio, garapen psikologikoak —edo giza garapenak, zehazkiago adierazita— bizitza osoan jarraitzen duela eta kontzientziaren goreneko mailak barne-har ditzakeela. «Norberaren hazkundearen» ideia oinarritzera dator «norbanakotze-prozesu» jungiarra. Jungen kasuan, gainera, prozesu hori kontzientziaren eta inkontzientearen arteko etenik gabeko harremanei esker gauzatzen denez,

ikuspegi arrazional-zientifikotik argitu ez diren kontzientzia-mailekin aurki daiteke. Jungék esperientzia hauek kontuan izan eta «numinoso» mailara jaso bazituen ere, espirituzkoa subjektibotasun edo psikologiazkoaren eremura mugatzen duela diote autore transpertsonal askok eta askok. Egitura kolektiboak dira arketipo jungiarrak, baina baita subjektiboak ere aldi berean, egitura transpertsonalak, aldiz, subjektu-arteko egitura kolektiboak lirarteke.

Haraindiko funtzioa da Jungen lanetan agertzen den Psikologia Transpertsonaleko beste osagaietako bat. Norbanako orok duen aukera da haraindikotasunarena, eta inkontzientearen hedapenean datza. Molde humanista eta transpertsonaleko psikologiek egin ohi duten bezala, beste kulturak, eta bereziki ekialdekoak, aztertzeari ekin zion Jungék bere lan klinikorako inspirazio bila. Jungék onartu zuenez, gainera, arrazionaltasun-terminoetara makurtu ezin diren kontzientzia-egoeretatik moldatzen dira sendatzea eta garapena bera sarritan. Bitartekaritzari buruzko bere ezagutzak egokitu egin zituen Jungék «irudikatze eraginkorraren» bere teknika eraiki ahal izateko xedez. Tresna jungiar honetan dute beren jatorria gaur egun eskola kliniko gehientsuenetan erabili ohi diren ikustaratze-teknikek. Eta azkenik zera aitaturko dugu, «transpertsonala» terminoa bera Jungék erabili zuela lehenengo aldiz 1917an, baina «talde-inkontzienteari» erreferentzia eginaz orduan. Gaur egun «transpertsonal» bezala autoizendatzen den pentsamendu-korronteak adierazten duen eremu semantikoaren mugatze bat suposatuko luke terminoa zentzu horretan ulertzeak.

Ez genuke amaitu nahi sarrera hau gure autorearen jakintza-arteko jardueraren «gailurreko lana» aipatu gabe: Eranos Lagunartea, alegia. Ekialdearen eta Mendebaldearen, mitikoaren eta logikoaren, irrazionalaren eta arrazionalaren, erlijioaren eta zientziaren artean bitartekotasun-lana egiteko xedez sortu zuen Eranos Lagunartea Olga Fröbe-Kaptein-ek

Suitzako Askonan 1933an, izaera zientifiko-filosofikoa zuen kultur elkarte modura. Izan, ordea, Jung bera izan zen benetako eragilea. 1933tik 1988ra bitartean jarraitu zuen elkartuz Eranos Lagunarteak, eta Jungek, adinean oso aurreraturik egonik ere, parte hartzen zuen bilera horietan. Arketipologia jungiarrak izan ohi ziren bilera horietako gai nagusiak, hau da, giza bizitzako oinarritzko egitura sinbolikoen inguruan eztabaiatzen zuten. Lagunarteko kide ospetsuenen artean K. Kerényi, W. Otto edo J. Campbell bezalako mitologoak zeuden, M. Eliade edo G. Durant-en mailako sinbologoak, E. Neumann, M.L. von Franz edo J. Hillman bezalako psikologoak, goi mailako beste antropologo, fisikari, biologo, fenomenologo edo hermeneuta ospetsu askorekin batera. Andrés Ortiz-Osés aipa daiteke guztien artean, zeinek bera lana hermeneutika filosofiko-antropologikoaren inguruan garatu duen. Euskal Kultura ikuspegi jungiarretik interpretatzen ahalegindu da Ortiz-Osés irakaslea, egungo berezitasun eta gatazketarako giltzarriak eskaintzen dituzten kategoria antropologiko-kulturalak erabiliz. Euskal kultura kokatzen deneko azpiegitura mitologiko preindoeuroparra matriarkal naturalista eta komunalista bezala zehazten da, geroagoko arrazionalismo patriarkal indibidualistaren aurrez aurre. Euskal kulturaren gaur egungo egoera interpretatzeko balio handiko diren elementuak eskaintzen dizkigu bi eragin horien arteko erlazioak.

Laburbilduz, nola maila epistemologikoan hala psikismoaren definizioarenean ere aurrekari bat gertatu zen Jung bere garaian, eta hori oker-ulertze askotarako iturburu izan da, horrela sakon-sakonean arrazionala den ekarpen psikologiko baterako bidea zaildu zaiolarik gizateri zabalago bati.

Angel González
Fernando Rodríguez

Bibliografía

Jungi buruzko bibliografia

BAUDOUIN CHARLES. (1967). *La obra de Jung*. Ar. Gredos, Madrid.

FORDHAM FRIEDA. (1968). *Introducción a la Psicología de Jung*. Ar. Morata, Madrid.

JACOBI JOLANDE. (1976). *La Psicología de C.G.Jung*. Ar. Espasa Calpe. Madrid.

JAFFÉ ANIELA. (1967). *Personalidad y obra de C.G.Jung*. Ar. Monte Avila. Caracas.

WEHR GERHARD. (1991). *Carl Gustav Jung*. Ar. Paidós. Barcelona.

Gaztelaniazko argitalpenak

Arquetipos del inconsciente colectivo. Ar. Paidós, Buenos Aires, 1978.

Los complejos y el inconsciente. Ar. Alianza, Madrid, 1970.

El yo y lo inconsciente. Ar. Miracle, Barcelona, 1976.

Psicología de la transferencia. Ar. Paidós, Buenos Aires, 1978.

Psicología y alquimia. Ar. Santiago Rueda, Buenos Aires, 1957.

Psicología y religión. Ar. Paidós, Buenos Aires, 1972.

El secreto de la flor de oro. Ar. Paidós, Buenos Aires, 1981.

Respuesta a Job. Ar. Fondo de Cultura Económica, México, 1962.

Símbolos de Transformación. Ar. Paidós, Buenos Aires, 1977.

Teoría del psicoanálisis. Ar. Plaza y Janés, Barcelona, 1980.

Tipos Psicológicos. Ar. Edhasa, Barcelona, 1971.

Psicología y educación. Ar. Paidós, Buenos Aires, 1978.

Recuerdos, sueños, pensamientos. Ar. Seix Barral, 1961.

Correspondencia S. Freud, C.G. Jung. Ar. Taurus, Madrid, 1978.

LEHEN ATALA
INKONTZIENTEAK
KONTZIENTZIARENGAN DITUEN
ONDORIOAK

1.

Inkontziente pertsonala eta talde-inkontzientea¹

Jakina denez, bateraezintasunagatik *erreprimituak* diren haur-joeretara mugatzen dira, ikuspegi freudiarraren arabera, inkontzientearen edukiak. Ingurunearen eraginez lehen haurtzaroan moldatu eta bizitza osoan zehar irauten duen prozesua da errepresioarena. Errepresioak ezabatzea eta erreprimitutako desirak kontziente bilakaraztea da analisiaren betekizuna.

Teoria honen arabera, beraz, eta nolabait adierazteko, kontziente izan zitezkeen baina heziketaren ondorioz bakarrik errealki erreprimiturik dauden nortasunaren alderdiak jasoko lituzke inkontzienteak. Behaketa-modu baten arabera, inkontzientean haur-joerak gehiago nabarmentzen badira ere, ez litzateke zuzena izanen inkontzientea nagusiki joera horien arabera definitu edo balioztatzea. Badu beste alderdi bat ere inkontzienteak: *erreprimituriko* edukiez aparte, kontzientziaren atalaseraino iristen ez diren eduki psikikoak ere jaso behar ko bailirake bertan. Errepresioaren printzipioa dela medio, ezinezkoa gertatzen da eduki horien izaera subliminalaren berri ematea; izan ere, norbanakoak oroimen harrigarri bat eskuratuko luke errepresioa ezabatzerakoan eta, ondorioz, ez luke ezer ahaztuko aurrerantzean.

Zera azpimarratu nahi dugu hemen, erreprimitutako materialaz aparte, subliminal bilakatutako material psikiko guztia, sentimen-hautemate subliminala barne, jasotzen duela inkontzienteak. Badakigu, gainera, eta hori ez dugun esperientzia ugarian oinarrituz bakarrik, baizik eta baita oinarritzapen teoriko sendo batez ere, oraindik kontzientziaren atalaserara iritsi ez den material guztia ere jasotzen duela inkontzienteak. Hauek dira geroagoko eduki kontzienteen hazia (ernamuinak). Inkontzientea ez dagoela atsedeen-egoeran, hau da, ez dagoela jarduerarik gabe, baizik eta oso bestela bere edukiak etenik gabe antolatzen eta berrantolatzen ari dela pentsarazten digun arrazoi ugari ere badugu. Kasu patologikoetan bakarrik egonen litzateke jarduera hori pentsamenetik erabat aske: kontzientziarekin nolabait koordinaturik dago normalki, harreman kontentsatzaile baten zentzuan.

Norberaren existentzia-lorpenak diren neurrian, eduki hauek guztiak izaera pertsonala dutela pentsatu beharko. Existentzia hori mugatua denez, inkontzientearen lorpenek ere horrela beharko dute izan, eta, ondorioz, bideragarri izan beharko luke horren analisisia zehatza edo bere edukien inbentario oso bat burutzeak ere, zera suposatuz, beti ere, kontzientziak aurrez ezagutu eta onartzen duena baino ezingo duela ekoiztu inkontzienteak. Eta aurrez adierazi dugunaren arabera, zera ondorioztatu beharko litzateke horretatik, errepresioa ezabatuz kontzientziako edukiei inkontzienterako pasabidea galarrazitakoan, inkontzientearen ekoizpenak ere gelditu egin beharko lukeela. Esperientziak erakusten digunez, ordea, oso neurri mugatuan gertatzen da hori. Kontzientziari berrikitan asoziatutako edukiak gogoan eduki eta bizitzarako plangintzan txerta ditzatela eskatzen diegu gure gaixoei. Prozedura honek, egunoro frogatu ahal dugunez, ez du, tamalez, inolako eraginik ikontzientean, ametsak eta fantasiak ekoizten jarraitzen baitu honek aurrerantzean ere, jatorrizko teoria freudiarrek dioenez, errepresio pertsonalei mendekoturik egon beharko luketen

ametsak eta fantasiak ekoizten alegia. Horrelakoetan behaketari dagokion moduan eta aurreiritzirik gabe jarraitzen bazaio, formalki aurreko eduki pertsonalekin antza duten baina, aldi berean, eremu pertsonaletik haratago doazen zantzuak ere badituzten materialak aurkitu ohi dira.

Adierazitakoa argitzeko asmoz adibide baten bila hasita, mende honen hasieran «konplexu aitatiarra» izendatu ohi zenezan nagusiki oinarritutako histeria-neurosi ez oso larri bat zuen gaixoa datorkit indarrez gogora. Zera adierazi nahi izaten zen «konplexu aitatiarra» terminoaren bitartez, aitarekiko erlazio berezi bat zela emakume gaixoari traba egiten ziona. Bere aitarekiko (jada hila zena) oso harreman onak, bereziki harreman afektibo onak izan zituen gure gaixoak. Adimen-funtzioak garatu ohi dira gehienetan horrelatsuko kasuetan, gero, ondorioz, munduarekiko harremanetarako zubi-eginkizuna hartzen dutenak: filosofia-ikaslak egin zen emakumea. Ezagutza lortzeko bere premia bizia bilakatu zitzaion aitarekiko lotura afektibo horretatik askatuko zuen bide.

Arrakastatsua gerta daiteke irtenbide hori, baldin eta adimenak sorturiko estadio berrian sentimenak ere parte eraginkorra izateko aukerarik balu, horrela, adibidez, gizonezko egoki batekin aurreko erlazioarekiko baliokidea den beste bat moldatzeko modua jarritz. Adierazitako kasuan, ordea, pasabide hori ez zen gauzatu, aita eta, hain zuzen ere, egokiena ez zen beste gizonezko baten artean geldi geratu baitzen, oreka ezegonkor batean, sentimena. Hori zela eta, eten egin zen bizitzako aurrerapena, eta neurosietan berezko ezaugarria den bere buruarekiko tirabira moldatu zen gaixoarengan. Alde honekiko ala bestearekiko sentimenen loturak hautsi ditzake gogo biziko erabaki batez normala dela esan ohi dugun pertsona batek, edo –sarrienetan gertatu ohi denez– alde batetik bestera ibiliko da, inkontzienteki, senaren pasabide leunetatik barrena, buruko min edo bestelako ondorez baten ondoren ezkutuan garatu den gatazkaz kontzientzia garbirik edukitze-

ke. Nahikoa da, ordea, senaren halako ahuldade bat (arrazoi askoren ondorio izan daitekeena) batetik besterako iragaite leun inkontzientea oztotatzeko. Aurrerapena gatazkan gertatzen da geldi orduan, eta ondorioz dagokion bizitzako geraldia neurosia esan nahi du. Geraldia horrek eraginik, itxuraz, behintzat, ezertarako balio ez duten norabide posible guztietatik gainezka egiten du energia psikikoak; hona adibide batzuk: nerbio-sistema sinpatikoaren inerbazio indartsuegiak gertatzen dira, eta hauek, aldi berean, nerbio-nahasketa gastrikoak hesteetakoak eragiten dituzte; edo bago-nerbioaren kitzikapenak (eta ondorioz bihotzekoak); edo berez interesgarritasun urrikoak ziren fantasia eta oroitzapenek kontzientziarentzat obsesio izaterainoko gainbalorazioa jasotzen dute (zorria elefante bilakatzen da, e.a.). Desoreka morbosuari amaiera emango dion arrazoi berri bat behar da estadio honetan. Naturak berak horretara bideratzen du egoera transferentziagertakariaren (Freud) bitartez, modu ezkontzientean eta zeharbidez. Gaixoak, tratamendu bitartean, sendagilearengana transferitzen baitu berak duen aitaren irudia, sendagilea neurri batean aita bilakaraziz, eta aldi berean, nahita ere errealki aita izan ezin daitekeenez, lehenago lortezina zitzaion gizonezkoarekiko baliokide idurikatuz. Sendagilea aita edo maitea izatera iristen da, neurri batez, bide honetatik, edo beste modu batera adierazirik, *gatazka-objektu* izatera. Bi aurkariak elkartzen dira beregan, eta horrela gatazkarentzat konponbide ideala bilakatzen da sendagilea. Sendagileak, beraz, gaixoaren aldetikako gainbalorazio hori erakartzen du nahi izan gabe ere, kanpoko behatzailearentzat pentsaezinezkoa dena, eta ondorioz Jainko eta Salbatzaile moduan agertzen zaio neurosiaz jotakoari. Metafora hau ez da dirudien bezain barregarria. Gehiegizkoa da, bai, aldi berean aita eta maitalea izatea. Eta gehiegizko delako, hain zuzen ere, ezingo ditu batek bi eginkizun horiek luzaroan mantendu. Bi betekizun horiek beti eta hutsegiterik gabe mantendu ahal izateko erdi-jainko beharko luke izan batek: emaila izan beharko luke

beti. Transferentzia-egoeran irtenbide egokientzat jotzen du gaixoak behin-behineko egoera hori hasieran. Denbora pasa ahala, ordea, neurosia-gatazka bera bezain desegokia den geldialdira darama horrek. Benetako irtenbidera eramango duen ezer ez da gertatu oraindik benetan. Gatazka transferitu (bestekotu) baino ez da egin. Zuzen gauzatutako transferentzia batek neurosia, gehienez ere, aldi baterako desagertaraz dezake; hori dela eta, arrazoi guztiz onartu zuen Freudek transferentzia lehen mailako eragile terapeutiko moduan, baina aldi berean beste hau ere onartuz, behin-behineko egoera bat dela eta, sendatzeko aukerak ikustarazten baditu ere, ez duela sendatzea bera adierazten.

Ohar luzexka hauek ezinbestekoak dira, nire ustez, proposatu dudan adibidea ulertu ahal izateko: horrelaxe da, transferentzia-egoerara iritsia zen jada nire gaixoa eta lortua zuen, era berean, geldialdia desatsegin gertatzen deneneko gorengo maila. Orduan sortu zen galdera: eta orain zer egin? Ni, jakina, bere salbatzaile bilakatua nintzen besterik gabe, eta niri uko egin beharrak erabateko eragozpena ez ezik izua ere eragiten zion gaixoari. «Ez dago beste erremediorik», «batek egin beharra du», «ezin dezakezu, ordea, hori egin» eta antzeko aitzakiez osatutako bere erreperitorio osoa atera ohi du argitara horrelakoetan delako «arrazoimen osasuntsuak». Arrazoimen osasuntsu hori gauza bakanegia ez den neurrian eta neurri batean, bederen, eraginkorra ere badenez (badira pertsona ezkorrak, badut horren berri), ongizate-sentipenak goratutako transferentzia-egoera horretan, hain zuzen ere, borondate osozko ekintza bulartsu batek eraginda eskaintza mingarri bat burutzeko arriskua ekar dezakeen berotasuna ere sor daiteke. Eta horrek emaitzarik ekarriko balu (zenbaitetan horrela gertatu ohi da), urrats batez praktikoki sendatze-egoera batera iragaten da, eskaintza horren ondorioz, ordura arte gaixorik zegoena; sendagilearen poza hain handia denez, ez da mirari txiki honek sortzen dituen zailtasun teorikoez jabetu ere egiten.

Urrats hori ematen ez denetan –hori gertatu zen nire gaixoarekin– transferentziari konponbide bat aurkitu beharrean aurkitzen da bat. Ilunpetan murgiltzen da hemen teoria psikoanalitikoak. Zera dirudi horrelatsukoetan, inolako argitasunik gabe patuan sinestera iragaten dela bat: nola edo hala, baina arazoak konponbide bat aurkituko du; adibidez, «berez konponduko da egoera gaixoak bere diru guztiak xahutu ditzanean», behin lankide ziniko samar batek erantzun zidanez. Edo bizitzako eskakizun gupidagabeak izanen dira transferentzian gelditzea eragotziko dutenak; borondate onez horretara makurtu nahi izan ez dezan gaixoa berriro, gutxiago edo gehiago, egoera beretsura erortzera *behartuko* duten eskakizunak. (Alferrikakoa izanen da horrelatsuko kasuen deskribapenak psikoanaliaren goraipamen-lanetan bilatzen saiatzea).

Badira, ziur, inolako itxaropenik gabeko kasuak ere, ezerk laguntzen ez duen horietakoak; badira, baita ere, geldialdian geratzeko arrazoirik ez dutenak, ez eta transferentzia-egoeratik mingostasunez edo guttiespenez ateratzeko ere. Horregatik nioen nirekiko –nire gaixoaren kasu berean–, ezinbestean egon behar zuela horrelako esperientzia batetik erabateko osotasun eta kontzientziaz ateratzeko bide argi eta itxuroso bat. Aspalditxo «bukatu zitzaizkion» bere diruak (horrelakorik inoiz izan bazuen, bederen) nire gaixoari, baina transferentzia-egoerako geldialdi hari konponbide onargarria jartzeko naturak zein bidetatik joko zuen ikusteko jakinmina sentitzen nuen. Edozein egoera korapilatsutan zehazki zer egin behar den dakien arrazoimen osasuntsu horren jabe izateak inolako ilusiorik pizten ez zidanez, eta nire gaixoa ni bezain galdurik zebilenez, gure asmo eta arrazoimen onari ihes egiten dion esparru psikikotik sortzen diren agerpenei, bereziki *ametsei* adi egoteko aholkua eman nion.

Sorburua gure asmo kontzienteetan ez duten irudiak eta ideien arteko loturak jasotzen dituzte ametsak. Gure jardueraren bitartekotasunik gabe berez sortzen dira, eta, era horretan,

borondatetik at dagoen jarduera psikiko bat adierazten dute. Arrazoi hori dela medio, eta nolabait adierazteko, psikearen oso objektiboa den emaitza naturala da ametsa, eta, ondorioz, gutxienik ere prozesu psikikoaren oinarritzko joera batzuen zantzu eta arrastoak eskainiko dituela itxaron ahal izanen dugu. Hori horrela, prozesu hori –bizitzako beste edozein prozesu bezala– kasualitate hutsezko gertakari bat ez denez, bai-zik eta helburu batera bideraturik dagoenez, ametsak, bizi-prozesu psikikoa islatzen duen irudi bat besterik ez den neurrian, kausalitate objektiboaz eta era berean objektiboak diren joerei buruz arrastoak adierazten dituela itxaron daiteke.

Gogoeta hauetan oinarriturik, behaketa zaindu batez aztertu genituen ametsak. Garai haietan gertatu ziren amets guztiei dagozkien argibideak eskaintzeak oso urrutira eramaten gintuzke. Guztien ezaugarri nagusia zertzeladaz eskaintzera mugatuko gara: sendagilearekin zerikusia zuten gehienek, hau da: ameslaria bera eta hau zaintzen zuen sendagilea ziren, zalantzarik gabe, ametsetan parte hartzen zuten pertsonaiak. Sendagilea, ordea, oso gutxitan agertzen zen bere benetakotako izaeran, oso bestela, oso modu berezian desitxuraturik azaltzen zen gehientsuenetan. Naturaz gaindiko garaieraz azaltzen zen batzutan, edo mugarik gabeko zahartzarodun bezala; beste batean, berriz, gaixoaren aitaren antzekoa, baina naturarekiko modu harrigarrian inplikaturik, ondorengo amets honetan ikus daitekeenez. Gari-soroz jositako muino batean zegoen aita (errealitatean txikia zena) bere alabarekin. Erraldoi baten itxura hartzen zuen aitarekin alderatuta txiki agertzen zen gaixoa. Aitak lurretik jaso eta bere besoetan hartu zuen, haur txiki bat bailitzan. Haizearen eraginez gari-soroak kulunkatzen ziren moduan kulunkatzen zuen aitak bere alaba besoetan.

Amets hauek eta antzeko beste batzuk bitarteko, hainbat gauzez ohartu ahal izan nintzen. Bere inkontzientea, lehenik eta behin, nire aita- eta maitatu-irudian tinko gelditurik zegoe-la iruditzen zitzaidan; hori horrela, argi zegoen ezabatu beha-

rreko zorigaitzoko lotura zehaztasunez indartuagoa agertzen zela. Inkontzienteak bere ardura aita maitearen gizakiaz gaindiko edo, nolabait adierazteko, «jainkozko» izaeran jartzen zuela ikus zitekeen ezin argiago, eta horrela, era berean, transferentziarekin loturiko gainbalorazioa azpimarratzen zuen beste behin gehiago. Gaixoak bere transferentziaren izaera erabat fantastikoaz konturatu gabe jarraitzen ote zuen galdetzen nion nire buruari, edo inkontzientea ulertezina ote zen, ze ezinezkoa eta zentzurik gabea zen zerbaiten atzetik baitzebilen modu itsu eta lelo batean. Inkontzienteak «opa baino ezin dezakeela» dioen Freuden ideia; Schopenhauerren funtsezko borondatea, itsua eta objekturik gabea; Demiurgo gnostikoa, bere ergelkerian akatsik gabea zelako ilusioa egiten zuena eta, bere itsutasun eta mugatasunean, akatsez betetako mundu negargarri bat sortzen zuena; arima eta munduaren oinarritzapen nagusiki ezkorraz susmo pesimisten multzo oso hau biltzen zitzaidan gertutasun arriskutsuz. Horren guztiaren aurrean «egin behar duzu» aholku ona eman beste biderik ez zitzaidala geratzen zirudien, fantasiaren ardatza behingoz eta betiko erdibituko zuen aizkorakadaz indarturik.

Berriro ametsen inguruko hausnarketa sakonetan nenbilela, beste aukera bat agertu zitzaidan. Honelatsu nioen nirekiko: ezin ukatuko da ametsak nik eta nire gaixoak geure elkarriketetan erabatekotasunez ezagutzen ditugun metaforetan agertzen jarraitzen dutenik. Ulertu ere ulertuko du berak, inolako zalantzarik gabe, bere transferentzien izaera fantastikoa. Ondotxo daki erdi-jainkotutako bere aita eta maitea moduan agertzen natzaiola, intelektualki, bederen, nire izaera errealetik bereiz dezakeen egoera. Horrela, beraz, argi dago ametsak kontzientzia errepikatzen dutela; ez, ordea, bere erabatekotasunean, kritikoa den kontzientzia-zatia ezkutuan gordetzen baitute. Kontzientzi-edukiak errepikatzen dituzte, baina ez bere osotasunean (*in toto*), ikuspegi fantastikoa gainazalera-razten baitute «zentzu osasuntsuari» kontrajarriz.

Jakina, honako beste galdera hau ere egin nuen: nondik honenbesteko burugogorkeria, eta zer adierazten ote du? Ziur nengoen nolabaiteko helbururen bat behar zuela, ez baitago azken xederik gabeko izaki bizirik, hau da, aurretiko gertakari batzuen ondakin-emaitz moduan aurkeztutakoan argiturik gertatuko denik. Transferentziaren indarra hain bizia denez, bizi-bulkada baten tankerako zerbaiten itxura ere eragiten baitu. Zein izan daiteke, beraz, era horretako fantasien xedea? Zehatz-mehatz deskribatu dudan ametsaren antzekoen behaketa eta azterketa zaindu batek sendagilearen pertsona gizagaindiko ezaugarritz hornitzeko joera nabarmena adierazten du, berriro giza itxuraz jantzi nahi lukeen kritika kontzientearen aurka: erraldoi baten neurriak, adinean oso aurreratua, aita bera baino neurri handiagokoa, lurra ferekatzen duen haizearen antzekoa; jainko bat bailitza amaituko du inolako zalantzarik gabe. Edo, agian, guztiz alderantzizkoa izanen ote da? Hau da: inkontzientea, sendagilearen pertsonarengandik abiatuz eta pertsona horri bere jantziak erantziz ikuspegi jainkotiar bat moldatuz, jainkotasun bat sortzen saiatzen dela, eta horren guztiaren ondorioz sendagilearen pertsonarengan eratutako transferentzia, horrela, kontzientziaren mailan egiten den interpretazio desegoki bat dela, «arrazoi osasuntsuaren» txantxa lelo bat? Agian itxuraz bakarrik egonen litzateke inkontzientearen bulkada pertsonarengana bideraturik, eta bere sakonean Jainko bat izanen litzateke benetako xedea? Eta Jainkoarenganako grina hori senezko izaera oso sakon eta ukiturik gabeko batetik sortutako joera ere izan ote daiteke? Gizakiarenganako maitasuna bera baino indartsu eta sakonagoa agian? Edo transferentzia izenez bataiatzen dugun zentzurik gabeko maitasunaren gorengo zentzu jatorra ote? Hamabosgarren mendetik hona kontzientziazatik desagertua den «Jainkoarekiko benetako maitasuna» delako horretatik apurtxoren bat?

Ezin zalantza jarriko da gizakiarenganako desira gartsu bat denik; baina aholku-harremanen orduan hain era zuzenean,

bizipen-errealitate moduan sendagilearen irudi baldarrean errepresentaturik, balio historikoa baino ez duen psikologia erlijiosoko osagarri baten gisara, edo, beste nolabait esateko, ertaroko kuriositate baten erara –Magdeburgoko Matilde datorkio bati burura– agertu izana fantastikoezia iruditzen zaigu lehen unean bederen, seriozki kontuan hartu ahal izateko.

Aurreiritzietatik aske egon behar du benetako jarrera zientifikoak. Balio heuristikoa edo argibidezkoa izan dezala da hipotesi baten baliozkotasunaz ezartzen den irizpide bakarra. Esku artean darabilgunari dagokionez, arazoa zera da, ea baliozko hipotesi ote diren berrikitan azaldu ditugun aukerabideak. *A priori* begiratuta, ez dago joera inkontzienteek giza-kiagandik haratago dagoen xede bat izan dezatela galaraziko duen arrazoirik, era berean gerta ere gerta daiteke inkontzienteak «desiratzea baino» ahal ez izatea. Esperientziak, eta esperientziak bakarrik erabakiko du hipotesiarik egokiena zein den.

Hipotesi berriak ez zuen nire gaixoa –izaera kritikokoa– konbentzitzen, aurrez proposatutako ikuspegiak, ni aita eta maitea moduan agerrarazten ninduen eta horregatik gatazkarentzat irtenbide egokiena bezala agertzen zena, besteek baino erakargarritasun handiagoa baitzuen bere sentierarako. Hala eta guztiz ere, ordea, azken hipotesiaren bidezktasuna ulertzeko hainbat argitasun bazuen bere adimenak. Aldi berean, sendagilearen izaera gero eta proportzio handiagoak zituzten irudien bidez desitxuratzen jarraitzen zuten ametsek. Honekin lotuta dago hasieran neuk bakarrik harriduraz sumatu nuena: bere transferentziaren zorupeko hustuketa bezalako zerbait. Nire gaixoak lagun batekin zuen harremana gero eta sakonagoa bilakatzen ari zen begi-bistan, kontzientziaren mailan bere transferentziari gogorki lotzen zitzaion bitartean. Niregandik aldentzeko ordua iritsi zenean bereizketa honek ez zuen inolako gatazkarik sortu, oso bestela, agur-egite arrazoitsu bat izan zen. Askapen honen berri izan zuen bakarra izateko zoria izan nuen. Pertsonaz gaindiko erreferentziak nola *bideratzaile-*

eginkizuna izenda nezakeena garatzen zuen eta lehenago pertsonalak baino ez ziren gainbalorazioak nola urratsez urrats beregain transferitzen zituen ikusi ahal izan nuen; eta energia-bilketa honen bitartez erresistentzia kontzienteen gaineko eragin nagusia ere lortzen zuen, gaixoaren kontzientzia horretaz gehiegi jabetzen ez bazen ere. Orduan ulertu nuen ametsak ez zirela fantasia huts, baizik eta garapen inkontzienteek beren izaeraz moldatzen zituzten errepresentazioak zirela, gaixoaren psikeak, hauei esker, pertsona batekiko zuen lotura ezin gauzatuzkoa poliki-poliki gainditzen zuelarik.²

Aldakuntza hau eman bazen, lehenago adierazi dudanez, inkontzienteki pertsonaz gaindiko erreferentzia-puntu bat moldatu zelako eman zen; «Jainkoaren ikusaldi» izena baino ez legokiokkeen era batean adierazten zen alegiazko helburu bat, nolabait esateko. Gizakiaz gaindiko proportzioak atxikiz eta aldi berean haize ere bazen aita zahar eta erraldoi bat bilakara-ziz, zeinen beso babesleetan atsedean hartzen zuen ameslariak haurtxo baten antzera, sendagilearen izaera desitxuratzen zuten, horrela adieraz badaiteke behintzat, ametsek. Ametsetan agertzen zen jainko-irudiaren sorrera-arrazoia gaixoak (kristautasunean hezitakoa) Jainkoaz errepresentazio kontzienteetan moldatzen zuenean aurkitu nahiko balitz, irudi horren izaera desitxuratu azpimarratu beharko litzateke berriro ere.

Jarrera kritikoa eta agnostikoa zuen gaixoak erlijioari zegokionean, eta izan daitekeen jainkotasunari buruzko bere ideia errepresentatu ezinezkoaren eremura eramana zuen aspalditik, hau da, abstrakzio hutsa zen. Ametsetako bere jainko-irudia, oso bestela, *naturako dáimon* baten errepresentazio arkaikoari dagokiona da, Wotan baten antzeko zerbait agian. *Theòs tò pneûma*, «Jainkoa izpiritua da», bere jatorrizkotasunean itzulirik zera adierazten du: Jainkoa haizea da, gizakia baino indartsu eta handiagoa, hats ikusezina. Arabieraz bezalaxe grezieraz ere, arnasa eta izpiritua dira *rwh*-en (*ruáj*) esanahia³. Jainko-kontzeptu kontzientetik oso bestelakoa den

jainko-irudi arkaiko bat garatzen dute ametsek norberak moldaturik duen iruditik abiatuz. Haurtzaroko irudi bat, haurtzaroko oroitzapen bat baino ez dela hori objektatu daiteke. Ez nuke suposizio hori baztertuko, baldin eta zeruan urrezko aulki batean eserita dagoen zahar baten itxura hartuko balu. Izan, ordea, ez da, hain zuzen ere, era horretako sentimenezko itxuraketa bat, baizik eta pentsaera arkaiko bati bakarrik dagokiokeen *jatorrizko* ikuskera bat. Alde batetik izaera «prekontzientea» edo «subkontzientea» eta bestetik «inkontzientea» delatik ezberdina den beste zerbait suposatzeraz garamatzate *Wandlungen und Symbole der Libido* (Libidoaren itxuraldaketak eta sinboloak) izeneko nire liburuan adibide ugariz azaldu-tako era horretako ikuskera primitibo horiek. Hemen ez gara ezberdinketa horien egokitasuna edo desegokitasuna eztabai-datzen hasiko; berariazko balioa dute, eta ikuskera moduan garatzea komeniko litzateke. Nire jarduerak ezarri didan ezberdinketa honek ez du beste ikuskera gehiago batek eskatu-ko lukeena baino gehiago eskatzen. Orain artean adierazitako-etatik ondoriozta daitekeenez, inkontzientean *inkontziente per-tsonala* izenez adieraz daitekeen geruza bat –esateko era hau onargarria den neurrian– ezberdindu beharko genuke. Izaera pertsonala dute geruza honetan bildurik dauden materialek zentzu batean norberaren existentziako lorpenak diren neu-rrian eta beste batean, modu beretsuan, kontziente izan zitez-keen faktore psikologikoa ere badiarelako. Alde batetik begira-tuz, egia da eta ulargarria ere bada, bateraezinak diren osagai psikologikoak errepresioz izatea eta, ondorioz, inkontziente-aren eremuan gelditzea; baina gertatu ere gerta daiteke, beste alde batetik begiratuz gero, behin osagai horiek ezaguturik, kontzientziaren mailara pasatzea eta kontziente izaten jarrai-tzea. *Eduki pertsonalen* izaera onartzen diegu material horiei guztiei, gure iragan pertsonalean beren ondorioak edo beren adierazpen partzialak edo beren jatorria suma ditzakegulako. Nortasunaren osagaietakoak dira, honen biltegikoak baitira, eta kontzientziazatik desagertzen diren neurrian nolabaiteko

mugapena ere suposatzen dute, mugapen hori jatorrizko akatsen edo ebaketa organikoen motakoa ez bada ere, badute *sumindura moral bat eragiten duen ezegitezko urritasun* baten izaera. Zera adierazten du beti gutxiagotasun moralaren sentipenak: kontzientzian falta denak ez lukeela faltatu behar, sentipenari jarraitzen bazaio behintzat, edo beste era batera adierazteko, beharrezko ahalegina eginez gero kontziente izatera irits daitekeela. Gutxiagotasun moralaren sentipena ez dator zentzu batean arbitrarioa izan daitekeen lege moral arruntarekiko nolabaiteko talka egitetik, oreka psikikoa eskuratu beharrraren beharrez mugapenaren konpentsazioa eskatzen duen norberekotasunarekiko gatazka batetik baizik. Gutxiagotasun-sentipena agertzen bada, eduki inkontziente bat asimilatu beharra ez ezik asimilazio horretarako aukera ere agertzen da une berean. Azken batean, behar horren onarpenaren bidetik edo, zeharbidez, neurosi baten oinazearenetik, norbanakoaren ezaugarri moralak dira beti bere berekotasun inkontzientea asimilatzen eta bere berekotasun horren kontzientzia mantentzen behartzen dutenak. Inkontziente pertsonalaren edukia kontzientziara pasarazten du ezinbestean bere berezkotasunaren gauzapeanaren bidetik aurrera egiten duenak, eta, horren ondorioz, nortasunaren eremua zabaldu egiten da. Baina beste hau ere gehitu nahi nioke horri guztiari berehala, norberaren eza-gutzari, kontzientziaren izaera moralari dagokiola, lehenik eta behin, zabalpen hori; izan ere, inkontzientetik askatuak eta kontzientziara pasarazitako edukiak desatseginak baitira normalki eta nagusiki, eta arrazoi horrexegatik erreprimituak, bertan desioak, oroitzapenak, joerak, egitasmoak eta bestelakoak biltzen direlarik. Benetako aitortza orokor bat egitera behartzen duten edukien bezalatsukoak dira, nahiz eta neurri apalagokoak izan. Ametsen analisiaren bitartez lortzen da gainerakoa normalki. Zenbaitetan oso interesgarria gertatzen da nola ametsek oinarrizko puntuak –osagaiz osagai, aukera-gaitasun finez– kanporarazten dituzten ikustea. Material hori guztia kontzientziaturik, etorkizuna nabarmenki zabaltzen da eta

norberaren ezagutza sakontzen, gizakia gero eta apalagoa eta gizakoiagoa bilakarazteko beste edozein bide baino aproposagoa suertatzen delarik horrela. Norberaren ezagutzak, hala eta guztiz ere, –ezagutza horren emaitzak beti oso egokitzen jo izan dituzte jakintsuek– modu ezberdinetan lan egiten du izae-ra ezberdinetako pertsonengan. Esperientzia oso azpimarragarriak bideratzen ditu horretaz analisiak. Bigarren kapitulu-jardungo dugu honetaz gehiago.

Jainkoazko errepresentazio arkaikoaren nire adibideak erakusten duenez, lorpen eta ondasun pertsonal hutsak baino zerbait gehiago biltzen du inkontzienteak. «Izpiritu» «haizetik» zetorrelako ez zuen inolako kontzientziarik nire gaixoak, ezta bi ideia horien artean egon zitekeen parekotasunaz ere. Eduki horretaz gogoetarik egin gabea zen, eta ikasi ere ez zuen ikasi. Grekerarik ezagutzen ez zuenez, ezin uler zezakeen Itun Berriko pasarte erabakigarri hura: *tò pneûma pneî hó pou thé-lei* (nahi duen tokian egiten du putz izpirituak). Horretan guztian lorpen pertsonal bat ikusi nahiko balitz, *kriptomnesia*⁴ deituriko gertakari bat izan zitekeela pentsatu beharko, hau da, ameslariak noizbait eta nonbait irakurri edo entzun zuen ideia baten oroitze inkontzientea. Ezin arrazoi dezaket ezertxo ere aukera horren aurka kasu honetan; baina erabateko ziurtasunez kriptonesia alde batera utzi beharreko beste kasu ugari ere ikusi izan ditut (lehenago aipatutako nire liburuan bildurik daude horietako asko eta asko). Gure adibideko kasuak kriptonesiarekin balu zerikusia –nire iritziz hori ezinezko bada ere–, beste hau argitu beharko litzateke orduan: zein izan zen, hain zuzen ere irudi hori, geroago «ekforizatua» (Semon) izateko xedez, itsatsirik gera zedin, aurrez zegoen jarrera. Dena delarik ere –kriptonesiaz edo kriptonesiarik gabe–, gaur egungo pertsona baten inkontzientean garaturik, psikologia erlijiosoaren ikuspegitik gure gogoetari ateak ireki dizkion bizi-efektu garrantzizkoa eragin zuen jainko-irudi primitibo benetakoa izan da guztia. Ezin adierazi ahalko genuke ezer «pertsonalik»

irudi horretan: *erabateko talde-izaera duen irudi bat da*, zeinen existentziaz aurrez ere bagenuen ezagutzarik aspalditik. Difusio zabaleko irudi historiko hau funtzio psikiko natural baten eraginez agertu da, eta izan hori ez da harritzekoa, nire gaixoa giza garunez horniturik munduratu baitzen, itxura guztien arabera aspaldiko germaniarretan jardun ohi zuen modu berean jarduten duen giza garun batez horniturik alegia. Beste toki batean jatorrizko irudi horiei eman nien izenaren arabera⁵, arketipo baten berbizitzearekin du zerikusia horrek. Ametsaren izaera analogiko pentsaera-moduak irudi zahar horiek birmoldatu egiten ditu. Ez dira heredaturiko errepresentazioak, baizik eta heredatutako zantzuak⁶.

Adierazitako gertakari horiek guztiak begi-bistan izanik, eduki pertsonal hutsez gain, inkontzienteak eduki inpersonalak, arketipoen edo *heredatutako kategorien* moduko talde-edukiak ere badituela onartu beharra dago⁷. Horretatik gure hipotesia: inkontzienteak, bere geruzarik sakonenetan, erlatiboki bizidunak diren talde-edukiak dituela dioena. Hori dela eta hitz egiten dut *talde-inkontzienteaz*.

2.

INKONTZIENTEAREN ASIMILAZIOARIDARRAIOTEN GERTAKARIAK

Gertakari azpimarragarrietarako atea zabaltzen du inkontzientearen asimilazio-prozesuak: horretatik abiatuz, berrezagutu ezina ez ezik ezatsegina ere baden autokontzientzia edo autosentipena eraikitzen dute batzuek; dena dakite, beren inkontzienteari dagokien guztiaz jakinaren gainean daude. Sinesten dutenez, inkontzientetik sortzen zaien guztia ondo eta zuzen ezagutzen dute. Dena dela, orduak pasa ahala, sendagileari buru-gainetik jartzen zaizkio. Beste batzuk, alderantziz, inkontzienteak gordetzen dituen edukiak direla eta, deprimitu eta goibeldu ere egiten dira. Autosentipena ahuldu egiten zaie, eta inkontzienteak sortzen duen edonolako gertakari berezi orori etsipenez begiratzen diote. Neurritz kanpoko den eta edozein aukera errealetik harat doan erantzukizuna hartzen dute lehen moldekoek beren inkontzienteari dagozkienetan, autosentipenak gainezka egiten dienean; besteek, aldiz, inkontzienteak ezartzen duen zortearen aurrean niak sumatzen duen ezinaren berri mingarria dutelarik, uko egiten diote edozein eratako erantzukizunari.

Bi ertzetako erreakzio-mota horiek analitikoki zehaztasun handiagoz aztertzen baditugu, zera aurkituko dugu, lehen

motakoen autosentipen baikorraren azpian besteek sumatzen duten adinakoa edo, zuzenago adieraziz, handiagoa ere baden babes-gabetasuna gordetzen dela, baikortasun kontziente hori ezin horri legokiokeen gaizki moldatutako konpentsazioa baino ez litzatekeelarik. Beste motakoen etsipen ezkorren atzean, ordea, aginte-nahi egoskor bat ezkutatzen dela, auto-ziurtasunari dagozkionetan lehenen baikortasun kontzientea baino dezentez handiagoa dena.

Bi erreakzio-mota ezberdin hauen bitartez, bi ertz deskribatzea baino ez dut egin oso modu orokorrean. Zehaztapen finago bat gehiago egokituko litzaioke errealitateari. Beste toki batean beste behin adierazi nuenez, pertsona analizatu oro modu desegokian baliatzen da inkontzienteki eskuratutako ezagutza berriez, lehenik eta behin jarrera neurotikoen eznorral bat hartuz, baldin eta hasiera beretik bere sintometatik erabat askatu ez bada behintzat, terapia bera zentzurik gabeko bilakaraziz horrelakoetan. Honetan guztian aldagai berezia da honako baldintza hau, aldi honetan guztia *objektumailan* ulertzen dela oraindik, hau da, objektuaren eta honen irudiaren artean inolako bereizkuntzarik egiteke, objektuarekiko erlazio zuzenean. Hori horrela, «besteak» lehentasunezko objektu bezala hartu dituenak honako ondorio hau aterako du analisiaren aldi honetan autoezagutzaz irabazi izan duenetik: «hortakoz, horrelakoak dira besteak!». Eta bere izaera tolerante edo eztolerantearen arabera, munduari argi bat piztera beharturik ikusiko du bere burua. Bestea, ordea, bere burua kideen objektu bezala eta ez subjektu moduan sumatzen duena, ezagutza horien larritasunen mende jarriko da eta depresioek hartuko dute. (Ez ditut kontuan hartzen, argi dagoenez, arazo hori iradokizun huts bezala bizi duten nortasunik gabeko pertsona ugari). Bi kasuetan objektuarekiko erlazioaren indar-gehitze bat gertatzen da, era aktibokoa lehen kasukoenetan, eta erreaktibo motakoa bigarrenekoetan. Taldekotasun-unea ere nabarmenki indartzen da: ekintza-ere-

mua zabaldu egiten lehenengoetan, eta gupidarena bigarren-goenetan.

«Jainko-antzekotasunaren» terminoaz baliatu izan da Adler, agintetza-psikologia neurotikoaren hainbat eta hainbat ezaugarri adierazteko. *Faustoren*etik datorren termino horretaz baliatzen banaiz ni ere hemen, honako zentzu honetan egiten dut hori, Mefistok ikaslearen egutegian esaldi bat idatzi⁸ eta gero ohar hau egiten duen pasarte ezagun hartako zentzu berean alegia:

«Zuk esaera zaharrari eta nire izeba sugeari jarrai.

Zure jainko-antzekotasunak sekulako ustegabea emanen dizu egunen batean»⁹.

Zerari egiten dio erreferentzia jainko-antzekotasunak hemen, argi dagoenez, zuzena eta okerraren ezagutzari, jakintzari. Izan ere, eduki inkontzienteen analisiak eta kontzientziaritzeak tolerantzia handiago bat sortarazten du, eta, horren ondorioz, lehenago onartzeko nahiko zailak ziren karaktereologia inkontzienteko hainbat eta hainbat zati onartu egiten dira gero. «Oso goiko» eta zentzuzko bezala agertzen da tolerantzia hori, baina izan bere ondorioak izanen dituen keinu bat baino ez da: lehenago elkarrenganako beldurrez bereizirik zeuden bi eremu ezberdin elkarrengana biltzea baino ez da gertatu. Kontuan hartzeko moduko erresistentziak gaingitu ondoren, bikote aurkaria elkarganatu egin da, itxuraz behintzat. Ikuspegi zabalagoak, lehenago bereizirik zeudenak elkarren aurrez aurre jartzeak eta horren ondorioz gatazka morala itxuraz gaingitu izanak nagusitasun-sentipena sortarazten dute, «jainko-antzekotasun» terminoaren bidez adierazten dena. Ongia eta gaizkiaren aurrez aurre jartze horrek, aldiz, bestelako ondorioak izan ditzake beste izaera batekoentzat. Giza gainekotasun sentipen horretan ez ditu batek zuzenaren eta okerraren zamak kontrolpean edukiko ezinbestean; oso bestela, mailua eta ingudearen artean noraezean dabilen objektu bat bezala senti daiteke, eta ez ezinbestean Herkules hura bidegurutze hartan beza-

la, Eszila eta Karibisen artean gidaritzarik gabe aurkitzen den itsasontzia bezala baizik. Eta guztiaren kontzientziarik izan gabe, aspaldiko giza gatazka handian murgildurik aurkitzen denez eta betiko arauen arteko talka saminduraz bizi duenez, Kaukasoan loturik dagoen Prometeo hura edo gurutziltzatutakoa delakoan dago. Jainko-antzekotasuna saminetan litzateke hori. Jainko-antzekotasunaren hau ez da, inolaz ere, kontzeptu zientifiko bat, baina gertakari psikologikoari egoki dagokion adierazpena da hori. Jakina, ez dut suposatzen nire irakurle guztiek «Jainko-antzekotasuna» terminoaz adierazten den benetako egoera animikoa zuzen ulertuko dutenik. Izan ere, literarioegia da adierazpide hori horretarako. Egokiagoa izanzen zait, beraz, horrela adierazi nahi den egoera hori zehazkiago deskribatuko banu. Analizatzen den pertsonari ordura artean normalki kontziente izan ez zaizkion ikuspegiak agertzen zaizkio begi-bistara. Eta normala denez, bere ingurunea argitzeko ere baliatzen da orduan horrela eskuratutako ezagutza horiez, eta lehenago ikusezinak zitzaizkionak ikusten ditu orain (edo horrela uste du berak behintzat). Ezagutza horiek lagungarri zaizkion neurrian, gogoz onartzen du besteentzako ere baliagarri izan daitezkeela. Asmo okerrik gabe bada ere, harro-tanke-ra hartzen du orduan, besteek begi onez ikusten ez duten kontua. Ate ugari edo ia denak ere ireki ditzakeen giltzaren jabe delakoaren sentipena du. «Psikoanalisiak» berak ere inkontzientzia xalo hori du bere muga propioei dagokienean, arte-lanak tratatzeko bere eran ikus daitekeenez.

Giza natura argi hutsez ez, baizik eta, oso bestela, itzalgune ugari ere moldaturik dagoenez, praxi analitikoan eskuratzen diren ikuspegiak mingarriak izan ohi dira, are eta mingarriagoak aurrez (ia beti gertatu ohi denez) aurkako ikuspegiei loturik bizi izan denean. Hori dela eta, badira eskuratu berri dituzten ezagutza horiek oso serio hartzen dituzten pertsonak, serioskiegi ere bai batzuetan, eta ondorioz ahaztu egiten dute ez direla itzalguneak dituzten bakarrak. Gehiegi depri-

mitzen dira, eta guztia zalantzan jartzeko joera hartzen dute, berez zuzena den ezer ez dagoela pentsatzeraino. Hori horrela dela eta, badira analitikari oso egokiak, oso ideia onak dituztenak, baina argitaratzera ausartzen ez direnak, aurkitzen dituzten arazo psikologikoak hain handiak izanik, zientifikoki argitu ezinak direla pentsatzeraino iristen baitira. Beren baikortasuna dela eta batzuk oso oparo jartzen diren bezala, beste batzuk, beren ezkortasunaren eraginez, beldurti eta kezkatu agertzen dira. Itxura horiek hartzen ditu gatazka handiak, neurri-eskala txikiagoetara mugatzen denean. Baina muga txiki horien barruan ere, erraz ikus daiteke honetan guztian oinarritutako dena: batzuen harrotasunak eta besteen kikiak badute komuna den zerbait: *beren mugei buruz duten ziurtasunik eza*. Neurritz kanpo handitzen da bata, eta bestea, era berean neurritz kanpo, dena baino txikiago egiten da. Lanbrotsu bilakatu dira, antza denez, beren norbanakotasun-mugak. Baina gure behaketa beste honetaz arduratzen bada, konpentsazio psikikoaren eraginez apaltasun handi bat harrokeriatik oso gertu dagoen zerbait dela, eta «harrokeria beti erorketaren aurretik agertzen dela», harropuzkeriaren azpian beldurrezko gutxiagotasun-komplexu baten ezaugarriak antzeman ahal izanen genituzke. Ikusi ere argi ikusten dugu ziurtasun-eskasia batek beretzat argi ez dauden egiak goraipatzera daramala pertsona oparoa, eta baita jarraitzaileak bilatzera ere, hauek bere balioa eta bere uste sendoen fidagarritasuna ziurta diezaioten. Bere ezagutzen betetasunean ere zalantzak ditu, bera bakarrik irauteko gauza izanen ote den; azken batean, bazterturik ikusten du bere burua, eta duen guztiarekin bakarrik geratzeko duen beldur ezkutuak bere iritziak eta ikuspegiak lau haizetara aldarrikatzera eragiten dio, era horretan asaldatzen duten zalantza guztietatik bere burua aldi eta une guztietan babesturik sumatzeko helburuz.

Erabat alderantzizkoa da txepela! Zenbat eta gehiago ezkututzen eta gordetzen saiatu, orduan eta gehiago handiago-

tzen zaio ulertua eta onartua izateko beharra. Bere gutxiagotasunaz hitz egiten badu ere, ez du horretan sinesten. Bere balioa onartua ez dela dioen komentzimendu sendoak eragiten dio biziki barne-barnetik, eta arrazoi horregatik oso minkor jartzten da onarpen-ezarik txikienaren aurrean, eta ulertu ez izanaren eta bere bidezko xedeetan frustatua izan denaren adierazpenak egiten ditu beti. Horrela jokatzuz, berak inolaz ere onartuko ez lituzkeen baina bere ingurukoek neurri oparoan nozitu behar izaten dituzten harrokeria morbosoa eta nahigabe harro bat garatzen ditu.

Aldi berean handiegi eta txikiegi dira birak; lehendik ere ziurtasunik gabekoa zuten batez besteko neurri indibiduala zalantzatsuagoa bilakatu zaie orain. Egoera hori «jainko-antzekotasun» terminoaz adieraztea barregarria ere bada berez. Baina batak hemen eta besteak han, biek beren giza proportzioak gainditzen dituztenez, «giza gaindiko» zerbait dira biak, eta arrazoi horrexegatik, era figuratiboan hitz eginaz, «jainko-antzeko» ere badira. Metafora honetaz baliatu nahiko ez balitz, *inflazio psikikoaz* hitz egitea proposatuko nuke nik. Egokia iruditzen zait termino hori, esku artean dakargun egoera psikiko horrek norberaren mugak gainditzen dituen nortasunaren puztutze bat adierazten baitu, hau da: *hantura* bat da. Normalki bestela hartuko ez litzatekeen espazio bat hartzen da egoera horretan. Gure mugez beste aldetik egon beharko luketen eduki eta ezaugarriak, berezko izaera dutenak, geure egiten ditugunean bakarrik egin daiteke hori. Gutaz kanpo dagoena beste norbaitena da, edo denona da edo ez da inorena. Inflazio psikiko hau ez denez, inolaz ere, analisiaren eraginez sortzen den zerbait, baizik eta bestela ere bizitza arruntean nahiko maiz aurki daitekeena, bestelako kasuetan ere azter dezakegu. Gizonezko ugarik beren lanbidearekin edo tituluarekin duten humorerik gabeko indentifikazioarena da kasu arruntenetako bat. Niri dagokidan eginkizuna da, inolako zalantzarik gabe, nire lanbidearena, baina aldi berean historikoki askoren elka-

rren lanari esker sortutako faktore kolektibo bat ere bada, eta bere izaeraren ohorea askoren onarpenari zor zaio. Hortakoz ni nire karguarekin edo nire tituluarekin identifikatzen banaiz, kargu batek adierazten duen faktore konplexu eta sozial hori ni neu banintz bezala jotatzen dut, hau da, ez bakarrik kargua daramanak jotatuko lukeen moduan, baizik eta gizarte osoaren adostasuna banintz bezala. Gehiegi puztu naiz horrela, eta nigan ez baizik eta nigandik at dauden ezaugarriez jabetu naiz. *L'eta - c'est moi*, hori da horrelatsukoen ikurra.

Ezagutzen bidez gauzatutako inflazio psikologikoari dagokionez, oso antzekoa da printzipioz kontua, baina psikologikoki zerbait finagoa. Ez da karguaren ohorea inflazioa eragiten duena, baizik eta fantasia esanguratsu batzuk. Adibide praktiko baten bitartez azalduko dut adierazi nahi dudana: ni neronek ezagutu nuen eta Meader-ek¹⁰ bere lanean aipatzen duen burutik jotako gaixo baten kasua aukeratu dut horretarako. Goi mailako inflazio batek ezaugarritzatzen du kasu hau. (Pertsona normaletan iradokizun huts bezala agertzen diren gertakariak, era handitu eta zakarragoan behatu ahal dira burutik jotakoetan)¹¹. Handitasun-eldarnioz lagundutako demenzia paranoiko bat zuen gaixoak. Harreman «telefonikoak» zituen Jainkoaren Amarekin eta antzeko pertsonaiekin. Jada hemeretzi urterekin senda ezineko buru-gaixotasun batek jotako sarrailagile-ikasle frakasatu bat baino ez zen bere giza errealtatean. Horretaz gain, ez zuen gaitasun intelektual handiegirik. Besteren artean, ordea, honako ideia handi hau aurkitu zuen behin, *mundua bere irudi-liburua zela, bere nahien arabera aukeratutako orrialdeetan begira zezakeena*. Oso erraz frogatu omen zitekeen hori: nahikoa omen zuen berak beste alde batera begiratzea beste orrialde berri bat ikusi ahal izateko.

Schopenhauerren «*Mundua nahimen eta errepresentazio gisa*» baino ez da hori, inolako apainketarik gabeko bere ikuspegi primitiboan. Azken batean gogoeta zirrargile bat, munduarekiko arrotasun eta urruntasun handienetik sorturi-

koa, baina halako era sinple eta inozoan adierazitakoa, ze lehen unean egoera horren aurrean batek barre egin baino ez bailezake egin. Izan, ordea, ikuskera primitibo hori da Schopenhauerren mundu-ikuskera harrigarria barne-barnetik oinarritzatzen duena. Genio bat edo ero bat izan ezik, ezin aska daiteke bat mundu errealean gauzatzetik, mundu hori bere irudi bat baino ez dela uste izateraino behintzat. Gaixoa izan ote da era horretako ikuskera garatu edo eraiki duena? Edo, agian, bururatu baino ez zaio egin? Edo, azken batean, horrelako egoera batean murgildu baino ez ote da egin? Azken hau baino ez du frogatzen gaixotasun-izaera duen bere inflazio eta irtenbideak. Ez da *bera*, hortik aurrera, pentsatzen eta hitz egiten duena, *zerak* pentsatzen eta hitz egiten du beregan, eta horrexegatik entzuten ditu entzuten dituen ahotsak. Egon ere hortxe dago bera eta Schopenhauerren arteko ezberdintasuna: bere ikuskera berezko sorkari baten hastapenetako izaeran gelditu da, eta Schopenhauerrek, aldiz, ikuskera hori abstraitu eta balio orokorra duen hizkera batez adierazi du. Lur-azpiko bere hastapenetatik talde-kontzientziaren argitara atera du filosofoak ikuskera hori horrela jokatz. Ez litzateke zuzena zera pentsatzea, gaixoaren ikuskerak izaera eta balio pertsonalak dituela edo, beste hitz batzuek adierazteko, bere-berea duen zerbait dela. Benetako filosofoa, ordea, ikuskera primitibo eta izaeraz naturala dena ideia abstraktu izatera eta guztien ondare kontziente izateraino jasotzea lortzen duena bakarrik da. Lorpen hau da eta ez beste bere *balio pertsonala*, inflazio-egoeran erori gabe bere bezala onar dezakeena. Gaixoaren ikuskera, oso bestela, *inpertsonala* da, *berez hazi den balio bat*, ikuskerak horrek, zeinen erasoetatik gaixoa ezin defenda zitekeen, gizajoa irentsi ere egin baitzuen, mundutik gero eta «arrotzago» bilakaraziz. Ideiaren jabe izatera iritsi eta mundu-ikuskera filosofikoko osagai bat izan zedila bilakarazi ordez, ikuskera-aren zalantzarik gabeko handitasunak gaixotasun morbosoa bateraino puztu zuen *bera* (*bere nia*). Eraitza filosofiko horretan bakarrik ikusi behar da balio pertsonala, eta ez lehen irudika-

penean. Filosofoari ere sortu egiten zaio irudikapen hori, eta sortu, giza ondare orokor batetik sortzen zaio, zeinetan, printzipioz, guztiok partaide garen. Sagarrondo beretik sortzen dira urrezko sagar guztiak, biltzailea edozein izanik ere, sarrailagile gizajo bat edo Schopenhauer bat.

Zerbait gehiago ere ikas genezake guztiok adibide hone-tatik, hain zuzen ere eduki psikiko suprapertsonalak ez direla interesik gabeko gai hilak, norberak nahi duenaren arabera bere egin ditzakeen horietakoak. Hori baino gehiago, kontzientziarentzat erakargarri diren magnitude biziak dira. Kargu edo titulu batekiko identifikazioak badu liluragarria den zerbait, eta hori dela eta, zenbait gizonezko gizarteak onartzen dien ohorea baino ez dira. Alferrikakoa litzateke tapaki horren azpian nortasun bat bilatzen saiatzea. Gizontxo bat baino ez litzateke agertuko handiki itxura horren azpian. Horregatixe da kargua (edo tapakiaren azpian legokeena) hain erakargarria: norberaren mugak estaltzeko konpentsazio merkea baita.

Inflazioa eragiten duten erakargarritasunak ez dira, kargua, titulua edo beste nolabaiteko gizarte betekizuna bezala, kanpoko izaera dutenak bakarrik. Hor kanpoan, gizartean, talde-kontzientzian leudekeen magnitude inpertsonalak lirateke horrelatsukoak. Norbanakoaz harat gizarte bat dagoen bezala, gure psike pertsonalaz harat talde-psike bat dago: talde-inkontzientea, bere izaera aurreko adibide horrek agertzen dituen erakargarritasun-magnitudeak gordetzen dituen alegia. Lehen kasuan bat bere ohoreak eraginda munduan bat-batean agertzen den bezala (*Messieurs, à présent je suis Roy*), era berean bat-batean desager daiteke bertatik, munduari beste era bateko aurpegia ezartzen dioten irudi handi horietako bat bururatzen zaionean hain zuzen ere. «Talde-errepresentazio» liluragarrietakoak dira, amerikarren «esloganen», esaera zaharren eta, mailarik gorenean, hizkera poetiko eta erlijiosoaren oinarrian daudenak. Poeta ez zen eta bestela ere inolako garrantzirik ez zuen burutik jotako gaixo bat datorkit gogora orain. Izaera apalekoa eta sen-

tibera zen gaztetxo bat zen. Neskatxa batetaz maitemindu zen, eta askotan gerta ohi den bezala, ez zuen neskatxak bide beretik erantzungo ote zion nahiko ziurtasun. Bere «*participation mystique*» primitiboaren eraginez zera onartu zuen besterik gabe: bere egoera animikoaren antzekoa zela bestearen egoera animikoa ere, giza psikologiaren mailarik sakonenean berez nahiko maiz gertatu ohi denez. Egoera horretan sentimenduz betetako maitasun-fantasia bat moldatu zuen, neskatxak berekin inolako harremanik ez zuela nahi jakin zuenean erabat desegin zitzaion fantasia. Erabat desesperaturik, ibaira jo zuen bere buruaz beste egiteko asmoz. Gauerdia zen, eta izarrek dir-dir zegioten ur sakonetatik. Izarrak, binaka, ur sakonetan igeri zebiltzala iruditu zitzaion, eta sentimendu harrigarri batek hartu zuen gaztea. Bere buruaz beste egiteko asmoa ahaztu eta antzezpen gozo eta aparteko hari begira geratu zen liluraturik. Poliki-poliki izar bakoitza aurpegi bat zela bururatu zitzaion, eta bikote haiek urak kulunkan zeramatzan elkarri besarkatutako maitale-bikoteak zirela. Erabat berria zitzaion ikuspegia piztu zitzaion orduan barruan: guztiz itxuraldatu zitzaion den-dena, baita bere zortea ere, desilusioak bezala maitemindurak ere ihes egin zioten, urrutiko eta garrantzirik gabeko bezala agertu zitzaion neskatxarekiko oroitzapena, eta horren guztiaren ordeztasun aparteko bat –argi eta garbi sumatzen zuen hori– agintzen zitzaion. Ondotxo ikusten zuenez, beretzat zen altxor ikusgarri bat zegoen ezkutaturik ondoko behatoki astronomikoan. Gertatu ere horregatik gertatu zitzaion, ertzaintzak harrapatu zuela goizeko lauretan behatoki astronomikora sartu nahian zebilenean.

Zer gertatu zitzaion? Ikuspegi dantiar bat ikuskatu zuen bere buru gaixoak, zeinen edertasuna, bertso batean adieraztera emana, berez ulertzeko gaitasunik inoiz ez zuen izango. Berak, ordea, ikusi egin zuen, eta gertakari horrek erabat aldarazi zuen. Lehenago samindurarik handiena zena, urrutiratu egin zitzaion orain; bere bide isila nekez beteriko mundu honetatik at egiten

ari diren izarren mundu ezezagun bat agertu zitzaion «Proserpinaren atalaseran» sartu orduko. Agerkunde bat bezala, aberastasun harrigarri baten ideia –nork ez du ulertuko ideia hori bere barrenenik barrenenean?– bururatu zitzaion. Bera bezalako idazkari xume baten bururako gehiegizkoa zen hura. Ez zen ibaiko uretan ito, baizik eta betiereko irudi batean, une horretan bere edertasuna ere itzali zitzaion irudian.

Bat bere betekizun sozialean desager daitekeen bezala desager daiteke beste bat bere barne-irudipenetan, eta, ondorioz, bere ingurunerako galdu. Bat-bateko konbertsioak eta erabateko jarrera-aldaketak bezalako nortasun-aldaketa ulertezin asko talde-irudi baten erakarpen-indarrari zor zaizkio¹², zeinen eraginez, aurreko adibidean gertatu bezala, nortasunaren desegituraketa bidera dezakeen adinako inflazioa gerta daitekeen. Eritasun psikiko bat da desegituraketa hori, aldi batekoa edo iraunkorra ere izan daitekeena, hau da, «banaketa psikiko bat» edo «eskizofrenia» (Bleuler)¹³. Talde-eduki inkontzienteen autonomiaren aurrez aurre dagoen eta ia beti sortzetikoa den nortasun-ahulezian oinarritzen da inflazio patologiko hori.

Honako hau irudikatuz ingura gintezke gehien egiara, gure psike kontziente eta pertsonala sortzetikakoa eta orokorra, eta arrazoi honegatik inkontzientea ere baden ondare psikiko baten zimendu zabalaren gainean oinarritzen dela, eta gure psike pertsonalak taldearen psikearekiko dituen harremanak norbanakoak gizartearekiko dituenaren parekoak direla.

Baina norbanakoa zerbait bakarra eta berezia bakarrik ez, baizik eta *izaki soziala* ere baden bezala, era berean giza psikea ez da zerbait bakana eta bakarra, baizik eta baita talde-gertakari bat ere aldi berean. Eta gizarte joera eta funtzio batzuk norbanakoaren interes berezien aurka egon daitezkeen era berean ditu giza espirituak, bere izaera kolektiboa dela eta, norbanakoaren beharren aurka doazen halako joera eta eginkizun batzuk. Honetan oinarritzen da gertakari hori, gizaki bakoitzak berezkoa duela berak ontogenetikoki ez hartu eta ezta garatu ere

dituen funtzio espiritual aberatsak ahalbidetzen dizkion burmuin oso diferentziatu bat. Giza burmuin guztiak era berean diferentziatuak diren neurri berean da horrek ahalbidetutako giza funtzioa talde-gauza eta unibertsala. Gertakizun hori dela eta argi daiteke, adibidez, beste hau ere, elkarrengandik oso urruti dauden herri eta arrazen inkontzienteetan oso bat-etortze harrigarria sumatzen dela, besteak beste hainbeste alditan azpimarratua izan den mito-era eta mito-gai autoktonoen arteko bat-etortze harrigarrian agertzen dena. Burmuinen arteko antzekotasun unibertsalari zor zaio era bertsuko funtzio espiritual baten posibilitate unibertsala. Psike kolektiboa edo talde-psikea da funtzio hori. Arraza, jatorri edo familia berari dagozkien ezberdintasunak dauden bezala dago, era berean, talde-psike «unibertsalaren» gainetik arraza, jatorri edo familiara mugatzen den talde-psikea. P. Janet-ekin¹⁴ batera adierazteko, funtzio psikikoen «*parties inférieures*» direlakoak hartzen ditu psike kolektiboak, norbanakoaren psikearen osagairik sendoena, nolabait esateko automatikoki funtzionatzen duena, edonon aurki daitekeena, hau da, pertsonaz gainekoa edo inpertsonala dena. Kontzientziak eta inkontziente pertsonalak, aldiz, osatzen dituzte funtzio psikikoen «*parties supérieures*» direlakoak, hau da, ontogenetikoki hartu eta garatutako zatia. A priori eta inkontzienteki emana izan zaion psike kolektiboa ontogenetikoki jasotako bere ondareari, berezko osagaia balu bezala, txertatzen dion norbanakoak bere nortasunaren jabetza modu ez zuzenean zabaltzen du horri dagozkion ondorio guztiekin. Psike kolektiboak funtzio psikikoen «*parties inférieures*» osatzen dituzenez eta, ondorioz, oinarri moduan bakoitzaren nortasunari mende-koturik dagoenez, nortasun hori larritu egiten du eta balioa galarrasten dio, eta hori guztia inflazioan agertzen da, norberak bere buruaz dituen bibentziak zanpatuz edo bere niaren garrantzia, aginte-nahi morbosoa baten itxuran, inkontzienteki goralduz.

Analisiak norberaren inkontzientea kontziente bilakarazten duenez, jendearentzat ezagunak ziren baina norberaren-

tzat ezkutuan zeuden kontuen berri jasotzen du bere burua analizatzeko duenak. Horrela eskuratutako ezagutzaren ondoriz, beraz, bat ez dela hain berezia eta gero eta *kolektiboagoa* dela sumatzen da. Taldekide-izate honek ez du beti bide txarretik jotzen, zenbaitetan bide ona ere hartzen du. Badira beren ezaugarri onak zantzat hartzen dituzten eta beren haur-nahiei kontzienteki ate zabala irekitzen dizkieten gizakiak. Errepresio pertsonalak deusezterakoan eduki pertsonalak bakarrik itzultzen dira lehenik kontzientziara, eduki horiei itsatsirik jarraitzen dute, ordea, inkontzientearen osagai kolektiboek, sen kolektiboek, ezaugarri eta ideiek (irudiek), eta era berean batez besteko grina txar eta bertuteen kopuru «estatistikoak» ere: esan ohienez, «guztiok dugu gaizkiletik, geniotik eta santutik zerbait». Munduaren zuri-beltzeko arbelean mugitzen den ia guztia jasotzen duen irudi bizi bat sortzen da horrela: ona bezala txarra, ederra bezala gorrotagarria ere jasotzen duena, alegia. Natura ugari oso baikortzat duten munduarekiko halako antzekotasun bat itxuratzen doa era horretan, zenbait kasutan neurosiaren tratamenduko une erabakigarriena ere izan daitekeelarik hori. Egoera horretan beren bizitzan lehenengo aldiz maitasuna sortaraztea eta maitasuna sentitzea edo, beste arlo batera joz, berentzat patu egokia ekarri zien mundu ezezagunerako urratsa ematea lortu zutenen kasu zenbait ikusia naiz ni neu ere. Beste zenbait kasu ugaritan, gainera, urteetan zehar, egoera betirakoa zutelakoan, halako euforia sortzaile bati estuki heldurik bizitakoen kasuak ere ikusiak ditut. Maiz entzun izan dut horrelatsuko kasuak, normala denez, analisieren emaitza bailiran goraiatzeko. Arrazoi horiek bitarteko, zera esan behar dut, euforia eta ekintza-zaletasun horiei dagozkien kasu horiek mundutik bereizte eskasa halako neurri adierazten dutenez, ezin onar daitezkeela erabat sendatutzat. Nire ustez, neurri berean daude sendaturik eta sendatu gabe horrelatsukoak. Era horretako gaixoen bizibideak jarraitzeko aukerarik izan dut noizbehinka, eta onartu beharra dut moldatu ezinaren sintomak adierazten zituztela maiz, eta egoera horretan

jarraitzen zuten neurrian «desniatze» guztien ezaugarri diren antzutasuna eta monotonia agertzen zirela poliki-poliki. Muga-mugan dauden kasuak dira nik hemen berriro aipatzen ditudanak eta inolaz ere ez balio gutxiago eduki eta, normalak izanik, batez besteko pertsonenak direnenak; hauen moldatze-zailtasunak izaera teknikoak dute izaera arazotsua baino gehiago. Ikertzaile izan beharrean terapeuta banintz, nolabaiteko iritzi baikorrekoa izan beharko nuke ezinbestean, sendatutako kasuen *kopurua* hartu beharko bainuke kontuan. Nire ikertzai-le-kontzientziak, ordea, ez dio kopuruari begiratzen, gizakien kalitateari baizik. Naturak izaera aristokratikoa du, eta baliozko gizaki batek bestelako hamarrek hainbat pisatzen du. Baliozko gizakiei begiratzen nien nik, eta horietatik ikasi nuen analisi pertsonal huts baten emaitzak zein zalantzarriak diren, eta aldi berean zalantzarritasun horretarako arrazoiak zeintzuk diren ere ulertu nuen.

Inkontzientearen asimilazioaren bitartez psike kolektiboa gure funtzio psikiko pertsonaletako osagai moduan onartzen badugu oker jokatu, *nortasuna bere pare kontrajarrietan desegiten da*. Neurosian hain argi agertzen den handitasun-nahia/gutxiagotasun-konplexua delako pare kontrajarriaz at beste pare kontrajarri ugari daude, zeinetatik nik espezifikoki izaera moralekoa dena azpimarratu nahi nukeen, ongia/gaizkia pare kontrajarria hain zuzen ere. Beste pare guztiak bezalalaxe hartzen du gizakiaren bertuteak/grina txarrak pare ere psike kolektiboak. Hori bai, bertute kolektiboa norberaren lorpen moduan hartzen du batek, beste batek, aldiz, norberaren bekatu bezala grina txar kolektiboa. Handitasun- eta gutxiagotasun-konplexua diren bezalaxe dira ilusio huts beste bi horiek ere; izan ere, bai irudikatutako bertuteak eta baita irudikatutako grina txarrak ere kontzientzia kolektiboan jasotako, sentigarri bilakatutako edo artifizialki kontziente bilakarazitako pare kontrajarriak baitira guztiak. Gizarte primitiboen adibideak erakusten du pare kontrajarri horiek zein neurritan dauden

jasoak psike kolektiboan, zenbait behatzailek horien bertute-garritasunak goraipatzen badituzte ere, beste batzuek, gizarte berorietaz dihardutelarik, oso iritzi ezkorrak adierazten baitituzte. Primitiboei dagokienean, zeinen bereizkuntza pertsonala, ezaguna denez, hastapenetan gelditurik dagoen, biak egiak dira, beren psikeak talde-izaera baitu nagusiki, eta arrazoi horregatik inkontzientea ere bada. Gutxiago edo gehiago, psike kolektiboa bezalakoxea da eta, hori dela eta, bertute eta grina txar kolektiboak dituzte, hori bai, inolako inplikazio pertsonal eta barne-kontraesanik gabe. Psikearen *garapen pertsonala* nabarmentzen denean eta arrazoimena pare kontrajarrien arteko elkartu ezinezko izaeraz jabetzen denean bakarrik agertzen da kontraesana. Opresio-borrokaren agerpena da jabetze horren ondorioa. Zuzena izan nahi du batek, eta, ondorioz, gaizkia zanutu beharra dauka; psike kolektiboaren paradisua-ren azkena dakar horrek. Garapen pertsonalak sortutako ondorio hutsa izan zen psike pertsonala zanutu beharra. Garapen pertsonala, edo hobeto esateko, *pertsonaren garapena* ospe magikoaren kontua da primitiboen artean. Sendagilearen edo buruzagiaren irudia bide-erakusle gertatzen da. Beren apaingarrien eta bizieraren bidez, hau da, beren eginkizunak adieraziz, bereizten dira biak. Kanpoaldeko adierazgarri berezien bidez norbanakoaren mugak sortzen dira, eta sekretu erritual apartekoen jabekuntzaren eraginez oraindik gehiago nabarmentzen da berorien izaera berezia. Horrelako eta antzeko beste baliabideen bitartekotasunez *pertsona* (mozorro-jantzi) izena eman diezaiokegun estalki bat sortzen du primitiboak bere inguruan. Ezaguna denez, benetako mozzorro-jantziak izan ohi dira, adibidez, hiletetan hildakoaren nortasuna gorai-patzeko edo aldarazteko primitiboen artean erabili ohi diren baliabideetarikoa. Horrela, era horretan adierazitako norbanakoa psike kolektiboaren esparrutik askaturik geratzen da itxuraz, eta benetan askaturik ere geratzen da bere pertsonarekin identifikatzea lortzen duen neurri berean. Ospe magikoa adierazten du askapen horrek. Erraztasunez baieztatu daitekeen

kontua da, agintetza-gogoa dela garapen horretarako indar eragile nagusia. Zera ahaztu egiten da, ordea, hori esaterakoan, talde-konpromiso baten emaitza dela beti ospearen moldakuntza, hau da, alde batetik ospe bila dabilen norbaitek egon behar du, eta bestetik norbaiti ospea eskaini nahi dion talde batek. Gauzak horrela, ez da bidezkoa zera esatea, norberaren agintetza-gogoa bakarrik dela ospea sortarazten duena: oso bestela, talde-kontua da nagusiki guztia. Gizarteak bere osotasunean magikoki eragina izanen duen irudiaren beharra duen neurrian, bakar baten agintetza-gogoaz eta askoren mendekotasun-jarraz baliatzen da baliabide moduan hori lortzeko, eta era horretan ospe pertsonalaren sorrera eragiten du. Politikaren hastapenek frogatzen dutenez, herrien elkarbizitzarako erabateko garrantzia duen gertakaria da aipatutako hori.

Ospe pertsonalak duen garrantzia bereziagatik, ia balora ezinezkoa baita, berriro psike kolektiboan erregresiboki ezkutatzeko aukerak arrisku bat adierazten du, eta hori ez berezitako norbanakoarentzat bakarrik, baita bere jarraitzaileentzat ere. Ospearen helburua lortzen denean agertzen da bereziki horrelatsuko arriskurako aukera, hau da, onarpen orokorra eskuratu denean. Egia kolektiboa bilakatzen da orduan pertsona. Amaieraren hasiera adierazten du beti horrek. Ospe bat sortaraztea ez da berezitako norbanakoarentzat bakarrik lorpen baikor bat, bere talde osoarentzat ere horrelaxe da hori. Bere ekin-tzen bitartez adierazten du batek bere balioa, askok, aldiz, beren agintetza-aukerei uko eginaz. Jarrera hori arerioen eraginen aurka borrokatuz defendatu eta gorde behar den bitartean, emaitzak baikorra izaten jarraitzen du. Oztopoak desagertu bezain azkar eta baliozkotasun orokorra lortu orduko, ordea, bere balio baikorra galtzen du ospeak eta *caput mortuum* bat izatera iragaten da normalki. Mugimendu zismatiko bat sortzen da orduan, eta prozesu osoari ekiten zaio hasieratik berriro.

Nortasuna elkartearen bizitzarako hain garrantzizkoa denez, berorren garapena oztopa dezakeen edozein kontu

arriskugarritzat sumatzen da. Baina psike kolektiboaren oldar biziko sarrerak eragindako ospearen desagertze goiztiarra da arriskurik handiena. *Sekretua* inolako baldintzarik gabe *gorde-tzea* izan da arrisku horretatik ihes egiteko baliabide primitiborik ezagunena. Norbanakoaren betebeharrak eta emaitzekin alderatuz gero neke handiegirik gabe betetzen dira pentsatze eta sentitze kolektiboak eta emaitza kolektiboak, eta hori horrela dela eta, nortasun-desberdintzearen ordeztaldeen egin-beharretara jotzeko tentaldia oso handia izan ohi da. Besteengandik ezberdintutako eta ospe magikoz babestutako nortasuna arintzearen eta askenik psike kolektiboan urtzearen bitartez (Pedroren ukapena) arima-galera bat sortzen zaio norbanakoari, lehenik eta behin emaitza garrantzitsu bat betetzeke utzi delako eta atzeratu egin delako. Horregatik ezartzen dira zigor dragoiarrak tabu baten aurka egiten denean, erabat egoeraren garrantzizkotasunari dagozkion zigorrak guztiak. Gauza hauek guztiak kasualitate hutsari dagozkiola uste den bitartean, hau da, historiaren hondakin eta intzestu-tabuaren metastasi¹⁵ bezala hartzen diren bitartean, ezin ulertu ahal izango da neurri hauek zein ondorio on izan ditzaketen. Baina helburu bat dutela kontuan izanik aztertzen baditugu, lehen ilun zegoena argitu egiten da orain.

Psike kolektiborik ezberdintze argi bat ezinbesteko baldintza da nortasunaren garapenerako, izan ere bereizketa ez-oso batek norbanakozkotasuna berehala kolektibitatearen urtzea eragingo bailuke. Hori horrela, honako arrisku hau sortzen da, inkontzientearen analisisian kolektiboa norbanakoaren psikearekin nahas daitekeela, eta honek, lehen adierazi denez, ondorio ezatseginak izan ohi ditu. Ondorio horiek edo bizi-sentipenerako edo gaixoaren bizikideentzat kaltegarriak gertatu ohi dira, pazienteak ingurunean nolabaiteko eraginik baldin badu behintzat. Psike kolektiboarekin identifikatzerakoan bere inkontzientearen eskakizunak besteei ezartzen ahaleginduko da ezinbestean, psike kolektiboarekin identifikatzeak guztientzako

baliagarri den zerbaiten jabe izatearen sentipena baitakar berez («jainko-antzekotasuna»), eta sentipen honek, berriz, ez du gizakideen psike pertsonala, bere-berezko izaeran, aintzakotzat hartzen. (Guztientzako baliagarritasunaren sentipena psike kolektiboaren unibertsaltasunetik sortzen da). Besteengan ere psike kolektiboa auresuposatzen du, izatez, jarrera kolektiboa. Norbanakoaren berezitasunak bezala, psike kolektiboaren barnean dauden era orokorreko ezberdintasunak ere, arrazen arteko ezberdintasunak adibidez¹⁶, ez kontuan hartzea suposatzen du jarrera horrek. Norbanakotasuna kontuan ez hartzeak, berez, bestelakotasuna itoaztea suposatzen du; horrela jotuz, jakina, giza talde bateko barne-ezberdintze-osagaiak desagertarazten dira aldi berean. Norbanakoa da ezberdintzearen elementua. Norbanakoarenak dira emaitzarik gorenenak, nola bertuteen ala gaizkiaren eremuan. Elkarre bat zenbat eta handiagoa izan, eta elkarre handiei berezko zaizkien faktore kolektiboen batuketa, beti norbanakoaren kaltetan, zenbat eta aurreiritzi atzerakoietan gehiago sostengatzen den orduan eta ezeztatuagoa geratzen da hura moralki eta espiritualki, gizartearen aurrerapen moral eta espiritualerako dagoen iturri bakarra itxiz horrela. Hori horrela, aurreratzen duen bakarra elkarre da eta norbanakoarengan kolektiboa den guztia. Desagertzera, hau da, erreprimitzera bideraturik dago, ordea, norbanakoarengan bere-berezkoa den guztia. Norbanakoarena dena inkontzientera pasatzen da bide horretatik, eta printzipioz txarra, suntsitzaile eta anarkikoa denaren izaera hartzen du, ezaugarri profetikoak dituzten norbanakoengan krimen deigarrien (erregeren hilketa eta antzekoen) bitartez agertzen delarik geroago gizartean, gai-nentzeko gizartekideetan, ordea, ezkutaturik irauten du eta gizartearen ezinbesteko gainbehera moralean agertzen da zeharka bakarrik. Dena dela, gertakari nabarmena da gizarte bateko moralitatea bere orokortasunean harturik duen neurriarekiko alderantzizko proportzionala dela, zenbat eta norbanako gehiago elkartu gero eta faktore indibidual gehiago urtzen baitira bertan, eta horiekin batera baita moralitasuna ere, hau norbanakoa-

ren sentiberatasun moralean eta horretarako ezinbesteko den askatasunean oinarritzen denez. Horregatik norbanako bakoi-tza, gizartean dagoenean, berarekiko bakartasunean dagoenean baino gizaki txarragoa da inkontzienteki halako zentzu batean, gizarteak arrastaka baitarama norbanakoa eta dagokion erantzukizun indibiduala kentzen baitio. Gizarte handi bat, gizaki zuzenez osaturik egonik ere, abere handi, motel eta erasotzaile baten antzekoa da bere moralitate eta adimenean. Izan ere, erakundeak zenbait eta handiagoak izan, orduan eta ugariagoak baitira bere ezmoraltasuna eta lelotasun itsua ere handiagoak izateko aukerak. (*Senatus bestia, senatore boni viri* = Senatua abere bat da, senatoreak gizaki zuzenak izanik ere). Gizartea, beraz, automatikoki bera osatzen duten gizakiengan hauen ezaugarri kolektiboak azpimarratzen saiatzen bada, batez bestekotasuna saritzen du horrela jokatzuz, hau da, era errez batean eta inolako erantzukizunik gabe begetatzera jotzeko joera duen edozer saritzen du. Ezinbestekoa da, beraz, norbanakotasun usaina duen guztia paretaren aurka hartzea horrelako egoera batean. Eskolan eman ohi zaio hasiera prozesu horri eta unibertsitatean jarraitu baino ez zaio egiten eta estatuak esku-hartzea duen egoera orotan nagusi agertzen da. Gorputz soziala zenbat eta txikiagokoa izan, orduan eta babestuagoa gizartekideen norbanakotasuna, orduan eta handiagoa hauen askatasun erlatiboa eta honekin batera baita berorien erantzukizun kontzientea ere. Ezin eman daiteke moralitasunik askatasunik ez dagoenean. Antolakuntza handien aurrean sumatu ohi dugun harrigarritasuna desagertu egiten da, harrigarritasun horren beste aldean barneratzen garenean, hain zuzen ere gizakiarengan primitibotasunetik dagoen guztiaren bilketa eta azpimarraketa iguingarrian eta, ondorioz, edozein antolaketa handik suposatzen duen mamuaren onetan bere norbanakotasunaren ezinbesteko deusezketan sartzen garenean. Moraltasun-ideal kolektiboari gutxiago edo gehiago egokitzen zaion gaurko gizakiak hiltzaileen kobazulo bilakarazi du bere bihotza, bere inkontzientea aztertuz errazki froga daitekeen, honek guztiak inolako kezkarik sortzen ez badio ere bera-

ri. Eta bere ingurunera normaltasunez «egokitzen»¹⁷ den neurrian, bere gizarteko gaiztotasunak ere ez dio inolako kezkarik sortuko, bere kide gehienek gizarte-antolaketa horren moraltasunaren erabatekotasunean sinesten duten bitartean. Horrenbestez, gizarteak norbanakoarengan duen eraginaz adierazi dudanak era berean balio du talde-inkontzienteak norbanakoaren psikean duen eragina ulertzeko ere. Nire adibideetatik argi ikus daitekeenez, azken eragin hori sumagaitza da, lehen hura sumagarria den bitartean. Ez da harrigarria, beraz, barneragin horiek ulertezinak gertatzea eta, bide batez, horrelakorik gerta dakiokeen edonor patologikoki berezitzat jotzen bada, erotzat ere hartzeraino askotan. Baina kasualki jenio baten kasuaren aurrean bageunde, hurrengo edo hurrengoaren hurrengo belaunaldia jabetuko litzateke horretaz. Norbait bere duintasunean itotzen dela ohikotzat jo dezakegun neurri berean gertatzen zaigu ulergaitza norbait gehiengoaren desira ez litzatekeen zerbaiten bila ikustea, eta beste zerbait horretan murgilduz desgertzen zaigula aldi berean. Umore-zentzu pixka bat opa behar ko genieke biei, Schopenhauerren iritziz gizakiaren ezaugarri benetan «jainkotiarra» den hori, zeinek bere arima askatasun-egoeran mantentzeko gaitzen duen.

Inkontzientearen analisiaren bitartez eraginkor moduan agertzen diren giza sentipen eta pentsaerako sen eta oinarritzko modu kolektiboak lorpen bat dira nortasun kontzientearentzat, honek nahasketa sakonik gabe bere egin ezin ditzakeenak badira ere. Hori dela eta, tratamendu praktikorako garrantzi handikoa da nortasunaren segurantzaren beti begi-bistan izatea. Izan ere, psike kolektiboa norbanakoaren nortasunaren gehigarri moduan ulertzen bada, nortasunari zama edo tentaldi bat ezartzen zaio horrela, berak berez bere mendean goberna ahal izango ez duena seguruenik ere. Horregatik gertatzen da ezinbestekoa norberaren psikearen eta psike kolektiboaren edukien artean bereizketa garbi bat egitea. Bereizketa hori egitea, ordea, ez da zeregin erraza, norberarena psike kolektibotik sor-

tzen baita eta hura honi loturik baitago barne-barnetik. Oso zaila da, horretxegatik, zeintzuk eduki diren norberarenak eta zeintzuk psike kolektiboarenak esatea. Inolako zalantzarik ez dago, ordea, sinbolismo arkaikoak, adibidez, oso maiz ametsetan eta fantasietan agertzen diren moduan, osagai kolektiboetakoak direla. Sentitzearen eta pentsatzearen oinarritzko joerak eta oinarritzko erak ere kolektiboak dira. Gizakiak zerbait orokorra dela esaterakoan bat datozenean, zerbait hori ere kolektiboa da, eta era berean guztiena dena eta guztiek modu berean ulertzen, esaten eta egiten dutena ere. Gauzak zehatzago aztertzen diren bakoitzean beti harrigarria gertatzen zaigu zera konstatatzea, norberaren psikologia izendatu ohi dugun horretatik asko eta asko kolektiboa dela, alegia. Hainbestekoa da hori, ze norberarena desagertu ere egiten baita kolektiboa den horretan. Baina norbanakotzea¹⁸ inolaz ere baztertu ezinezkoa den eskakizun psikologikoa denez, kolektibotasunaren nagusigo hori aztertzetik ikusi ahal izanen da «norbanakotasuna» izena ematen diogun landare ahul horri nolako arreta eskaini behar zaion kolektibotasun horrek berak ito ez dezan.

Gizakiak badu gaitasun bat, kolektibotasunaren xedeetarako erabat onuragarria dena, baina aldi berean norbanakotzearentzat kaltegarriena dena: *antzeratzea* esan ohi dugun hori, hain zuzen ere. Gizarte Psikologiak ezin utz dezake saihetsera antzeratzearen gertakari hau, hori gabe ezin ulertu ahal izanen baitira giza oldeen antolakuntza, estatua eta gizarte-ordena bera ere; ez baita, berez, legea gizarte-ordena eratzen duena, antzeratzearen gertakaria baizik, sugestibilitatea, sugestioa eta kutsatze mentala ere barne hartzen dituen kontzeptua da eta hori. Egunero ikusten dugun kontua da, gainera, antzeratze-mekanismo hori nortasun-bereizketa egiteko xedez erabili ohi dela, zuzenago esanda, maltzurkeriaz erabili ohi dela: nortasun bereziko norbait antzeratzen da, edo ezaugarri edo lanbide deigarri bat, gertueneko ingurunetik itxura hutsezko bereizketa bat bideratzen delarik, inolako zalantzarik gabe, horrela joka-

tuz, Horren guztiaren zigor modura –esanen genuke–, indartuagotu egiten da, gertatua gertatu, beti iraun duen ingurune-ko espirituarekiko antzekotasuna, derrigorrezko lotura inkontziente bat izateraino gauzatuz. Itxura hutsean geratzen da gehienetan antzeratzearen bidez zertu nahi izan den norbanakoaren ezberdintze-ahalegin faltsua, eta gizakia ahalegin hori egin aurretik zegoeneko maila berean geratzen da, hori bai, lehen baino zenbait gradu antzuago orain. Guregan benetan norbanakoarena denaz jabetu ahal izateko ezinbesteko zaigu gogoeta sakon bat egitea, eta bat-batean konturatuko gara zaila dela, benetan, norberaren norbanakotasuna aurkitzea.

3.

«PERTSONA»

PSIKE KOLEKTIBOAREN ZATI MODUAN

Ezikusia eginen balitzaio nahasketa handia sortuko lukeen arazo bat aztertzeraz iritsi gara atal honetan. Aurrez adierazia dudanez, inkontziente pertsonalaren analisiaren bitartez eduki pertsonalak atxikitzen zaizkio kontzientziari, eta han proposatzen nuenez, *inkontziente pertsonala* izena eman beharko litzaieke inkontzientearen osagai zanpatuei, baina, aldi berean, kontziente bilakarazteko gai ere badirenei. Toki berean frogatu nuenez, nik *inkontziente kolektiboa* izenez deitzeko proposatzen nuen inkontzientearen mailarik sakonenak batera bilduz nortasunaren zabaltze bat gauzatzen zen, inflazio-egoera bat sortaraziz horrela. Analisi-lana modu arruntean jarraituz iristen da egoera hori sortzera, aurreko nire adibidean gertatu den bezala. Analisi horri jarraituz, beraz, gizadiarenak diren oinarritzko ezaugarri orokor eta inpertsonalak gehitzen dizkiogu kontzientzia pertsonalari, eta horren ondorioz, kontziente bilakaraztearen ondorio ezatsegin modura ikus daitekeen aitatutako inflazio hori gauzatzen da¹⁹. Psike kolektibotik gutxiago edo gehiago arbitrarioki hartutako zati bat baino ez da nortasun kontziente.

Pertsonalak izango balira bezala sumatzen diren gertakari psikikoen multzo batez osaturik dago nortasun kontziente

hori. Pertsona konkretu bati dagokiola, adierazten du «pertsonala» ezaugarriak. Pertsonala baino ez den kontzientziak zera azpimarratzen du halako beldur batez, bera osatzen duten edukiez jabego- eta egile-eskubideak dituela, eta, horrela jokatzuz, osotasun bakar bat moldatzea du xede. Osotasun bakar horretara egokitzen ez diren edukiak ez dira kontutan hartzen eta ahaztu egiten dira edo zanpatu eta ukatu egiten dira. Autohezkuntza moduko zerbait litzateke hori guztia, baina oso arbitrarioa eta bortitza. Norberak bere burua itxuratzeko lukeen irudi idealaren eskakizunak bitarteko, giza izatearen osagai orokor gehiegiri egin beharko dio uko. Hori dela eta dira beti hain sentiberak subjektu «pertsonal» horiek, ze maiztasun handiz gertatzen baita zerbaitek beren benetako izaerako («indibidualleko») zati ezgogoko bat kontzientziaratu diezaiekeela.

Kasu ugaritan psike kolektibotik neke handiz hartutako zati horri *pertsona* izena eman diot nik. Hori adierazteko egokia da *pertsona* hitza, ze, jatorriz, antzezleriak hartzen zuen pertsonaiaren zeregina betetzeko zeraman *maskara* adierazten baitzuen pertsona hitzak. Osagai psikikoetatik zer den pertsonala eta zer inpertsonala zehazki bereiztera ausartuko bagina, nahasmen baten aurrean aurkituko ginateke berehala, izan ere, pertsonaren osagaiei dagokienez psike kolektiboaz esan genuena bera aitortu beharko baikenuke oinarri-oinarriz, hau da, izaera orokorrekoak direla. Gauzak diren bezala direlarik, eta pertsona psike kolektibotik hartutako zati, gutxiago edo gehiago, arbitrario edo kasualitatezkoa delako egin dezakegu honako erru hau: bera bere osotasunean zerbait indibiduala bailitzan hartzea; izenak berak dioenez, ordea, psike kolektiboaren maskara bat baino ez da pertsona, *norbanakoaren itxura hartzen duen estalkia*, norberari eta besteei norbanakoa dela sinestarazten dien tapakia, psike kolektiboak bere adierazpenak egiteko erabiltzen duen antzeztutako rol hutsa baino ez denean.

Pertsona analizatzen dugunean estalkia (maskara) desgaiten dugu eta zera aurkitzen dugu, norbanakotasunaren itxura

hartzen duen hori erabat kolektiboa dela, esan nahi da, pertsona psike kolektiboaren estalkia baino ez dela. Benetan harturik, pertsona ez da «ezer erreala». Norbanakoaren eta gizartearen artean «norberak dirudienaz» moldatutako konpromisibat da. Izen bat hartzen du, titulu bat jasotzen, ohore bat onartzen zaio, eta hau edo hura da. Hori guztia benetakoa da zentzu batetan, baina norberaren norbanakotasunarekiko erlazioan bigarren mailako errealtatea baino ez, konpromiso hutsa, non askotan besteek norberak baino parte handiagoa hartzen duten. Itxura hutsa da pertsona, bi dimentsioko errealtate bat, ironikoki adierazita.

Ez litzateke zuzena izanen, ordea, egoera eskainitako argibide hauekin argitutzat uztea, aldi berean zera onartu gabe, pertsonaz egin dugun hautaketa berezian eta eman dugun definizioan badagoela norbanakotasunetik ere zerbait eta, niaren kontzientzia pertsonarekin identifikatzen bada ere erabat, norberatasun inkontzientea, benetako norberatasuna ere beti hor dagoela eta, zuzen-zuzenean ez bada ere, zeharka bederen «hor egote» hori sumarazi egiten duela beti. Niaren kontzientzia eta pertsona –norberak kolektibitatearen aurrean agertu ohi duen konpromisozko itxura hori eta berorri dagokionez jokutzen duen papera, alegia–, lehen une batean gauza bat bera eta baldin badira ere, norberatasun inkontzientea ezin da erabat desagertarazteraino zanpatu. Inkontzientearen eduki kontrastatzailer eta orekatzaileen izaera berezian agertzen da lehenik bere eragina. *Kontzientziaren jarrera pertsonal hutsak inkontzientearen aldetiko erreakzioak eragiten ditu, zeintzuetan zanpapen pertsonalekin bateratsu, fantasia kolektiboen estalkipean bada ere, norbanakotasunaren garapenerako abiapuntuak ere agertzen diren.* Inkontziente pertsonala analizatuz norbanakotasunaren osagaiekin batera bideratzen dira kontzientziara osagai kolektiboak ere. Badakit emaitza hauek ulertezinak gertatuko zaizkiola nire ikuspegietara eta nire teknikara jarri gabe dagoenari, eta bereziki ulertezina eta adigaitza gertatuko zaiola

inkontzientea ikuspuntu freudiarretik aztertzen ohitua dagoe-nari. Irakurlea, aldiz, filosofia ikasle hartaz aurkeztu dudan adibideaz gogoratzen bada, nire formulazioarekin adierazi nahi dudana nola-halako irudikapen bat molda dezake horren laguntzaz. Tratamenduaren hasieran gure pazientea ez zen kontziente, aitarekiko zuen harremana aitarekiko lotura bat zela, eta arrazoi horregatik bere aitaren antza zuen gizon baten bila zebilela, eta aurkituz gero, maila intelektualean egiten ziola aurre. Jokabide hori, berez, ez litzateke erru bat izanen, bere adimenak protesta-izaera izan ez balu, emakume adimen-tsuen kasuetan oso maiz gertatu ohi dena bestalde. Bestearengan erru bat aurkitzen eta frogatzen saiatzen da era horretako adimena, eta bereziki kritikoa da pertsonalki ezatse-gina gertatzen zaion ezaugarri batekin, nahiz eta bere burua objektibotzat hartua izan dadila nahi izaten duen. Bere onetik ateratzen ditu gizonezkoak jokabide horrek, eta hori bereziki kritikak, oso maiz gertatu ohi denez, puntu mingarri bat uki-tzen duenean, elkarrizketa onuragarri baten mesedetan alde batera utzi beharko litzatekeen puntua ia beti. Baina emaku-mezkoen adimenaren ezaugarrietako bat da, eztabaida baten probetxugarritasuna bilatu ordez, puntu ahulen bila ibili ohi dela zoritxarrez, horiei gogor heltzeko eta gizonezkoa urduri jartzeko xedez. Askotan ez da kontzientea izaten jarrera hori, baizik eta, oso bestela, gizonezkoa bere gainetik jartzera behartu nahi izaten du helburu inkontziente batez, era horretan miresgarri gerta dakion. Oro har, gizonezkoa ez da konturatzen heroi-papera jokatzera behartu nahi dutela, eta joko hori hain mingarria gertatzen zaionez, dama horrekin berriz topo ez egi-teko asmoz desbidetik ibiltzen saiatuko da etorkizunean. Honen guztiaren ondorioz, azkenik, hasiera beretik mendeko agertzen den eta horretxegatik mirresgarri gertatzen ez zaion gizona baino ez zaio geratzen emakumeari hautagai.

Hausnarketa-gai ugari agertu zitzaion, horrela, nire pazienteari, joko guztia honetaz ez baitzuen inolako kontzien-

tziarik izan. Horretaz guztiaz gain, bere haurtzarotik hasita bera eta bere aitaren artean gauzatu zen benetako eleberri batetaz ere konturatu beharra zuen. Luzeegi joko liguke, ordea, ni hemen gertaturikoa zehaztasunez adierazten ahaleginduko banintz, hau da, nola bera bere lehen urteetan aitaren errainupeko aspektuekin, inkontzieteki dena ulertuz, harremanetan jarri zen ama konturatzeke, horren ondorioz *—bere adinari zegokiona gainditurik—* amaren aurkari bezala agertuz. Inkontziente pertsonalaren analisiatik sortutako gaia zen hori guztia. Arrazoi profesional hutsak bitarteko haserretu ezin nitzakeenez, heroi eta aita-maitatu bilakatu nintzen ezinbestean. Transferentzia bera ere inkontziente pertsonalaren edukia izan zen hasieran. Itxura hutsa zen nire heroi-eginkizuna eta, orduan moztarro huts bilakatzen nintzen era berean, ama-alaba-maitea paper tradizionala betetzen zuen berak oso helduen moduan eta adikorra izanez; paper hutsa, pertsona bat, zeinen atzean bere benetako izaera propioa, bere norberatasuna ezkutatzen zen. Hasieran bere paper horrekin erabat identifikatzen zen bitartean, ez zuen bere beratasunaren kontzientziarik. Bere haurtzaro-munduaren lainoetan bizi zen eta ez zuen mundu erreala aurkitu oraindik. Analisisian aurrea egitearen ondorioz bere transferentziaren izaeraz jabetzen joan ahala, ordea, lehenengo kapituluan aipaturikoen antzeko ziren ametsak agertzen hasi ziren. Inkontziente kolektiboaren zatiak zekartzaten amets haiek eta, horren ondorioz, haurtzaro-mundua desegin egin zen eta horrekin batera baita bere heroi-jokoa ere. *Bere beratasunera eta bere benetako ahalmenetara iritsi zen horrela.* Antzeko zerbait gertatu ohi da analisisian nahikoa aurreratu ohi den kasu gehienetan. Bere norbanakotasunaren kontzientzia jainko-irudi arkaiko bat berbizitu duenean hartu izana ez da hala-holako kointzidentzia huts bat, baizik eta maiztasun handiz ematen den gertakari bat, inkontzientearen legeren batekin bat datorren gertakaria, gainera, nire ustez.

Itzul gaitezen, gogoeta hauek egin ondoren, hasierako gure gaira!

Errepresio pertsonalak desagertzen direnean, elkarrekin nahasturik agertzen dira norberatasuna eta psike kolektiboa eta aurrez erreprimaturik zeuden fantasia pertsonalak aske geratzen dira. Oso bestelako itxura hartzen dute hemendik aurrera agertzen diren amets eta fantasiek. Zerbait «kosmikoa» izatea da irudi kolektiboen ezaugarri nabaria, hau da, amets- eta fantasia-irudiek ezaugarri kosmikoekiko dituzten erlazioak: tokizko eta denborazko mugarik gabetasuna, abiadura izugarria eta mugimenduen zabaltasuna, lotura «astrologikoak», Eguzkia eta Ilargiari dagozkien analogiak eta analogia telurikoak, gorputzari dagozkion erabateko aldaketak eta antzeko beste batzuk. Ametsetan egiten den motibo mitologiko eta erlijioso-en erabilera nabarmenak ere inkontziente kolektiboaren parte-hartzea adierazten du. Sintoma berezien bidez agertzen da askotan osagai kolektiboa²⁰, honako ametsen antzekoen bitartekotasunez adibidez: kometa baten antzera hegan eginez espazioan zehar, edo norbera Lurra, Eguzkia edo izar bat dela itxuratuz, norbera ikaragarri handia edo ikaragarri txikia izanaz agertuz, hil egin dela edo lurralde ezezagun batean aurkitzen dela, ezezaguna, buruz galduta edo erotuta dagoela irudikatuz eta antzeko mila eratan. Modu berean, desorientatze- eta zorabio-sentipenak eta antzeko beste batzuk ere puztutasun-sintomekin batera agertu ohi dira.

Psike kolektiboaren milaka aukerek nahasmena eta itsumenena eragiten dute. Gogoz kontrako fantasiatik askapena gauzatzen da pertsonaren desegitearekin batera; fantasia horiek psike kolektiboaren jarduera baino ez dira antz guztien arabera. Aurrez existitzen zirenik ere suposatzen ez ziren edukiak kontzientziaraten ditu jarduera horrek. Inkontziente kolektiboaren eragina handitzen doan neurri berean galtzen du kontzientziak bere buruzagitza-indarra. Gidatua izatera pasatzen da konturatzeke, prozesu inkontziente eta inpertsonal batek erabateko gidaritza hartzen duen bitartean. Era horretan, nortasun kontzientea, batere konturatu gabe, xake-taulara

bidaltzen du beste irudi guztien artean galdurik jokalaria ikusezin batek. Jokalari honek, eta inolaz ere ez kontzientziak eta honen asmoek, erabakitzen du norberaren patua. Bide honetatik erabakitzen da, aurrez aipaturiko adibidean, kontzientziari ezinezko agertzen zitzaion tranferentziaren konponbidea.

Itxuraz konponezina den zailtasun bat gainditu beharra sumatzen den kasu guztietan ezinbesteko gertatzen da era horretako prozesu bati ekin beharra. Azpimarratu nahi nuke behar hori, noski, ez dela neurosi-kasu guztietan agertzen, izan ere, kasurik gehienetan uneko egokitze-zailtasunak saihestea izan baitaiteke lortu beharrekoa. Baina kasu larriak ezin senda daitezke «izaera-aldakuntza» edo horri legokiokeen jarrera-aldakuntza sakon bat bideratu gabe. Hala ere, kasurik gehienetan errealtateratara egokitzeak hain lan neketsua eskatzen duenez, epe nahiko luze batez ezin ekin ahal izango zaio barne-egokitzeari, inkontziente kolektibora egokitzeari. Barne-egokitze hori arazo bilakatuko balitz, ordea, bizitze-norabide kontziente sakonki baldintzatuko lukeen erakarpen-indar berezi eta jasanezineko bat bideratuko luke inkontzienteak. Eragin inkontzientearen nagusigoa eta horri loturik dauden nortasun-desagerpena eta kontzientearen indar gidatzailearen ahuldadea desoreka psikikoaren egoera adierazten duten agerpenak dira; tratamendu analitikoaren kasuan, xede terapeutiko batez artifizialki sortarazitako egoera, ondorengo garapenak berezkoak dituen zailtasunak gainditzeko erabiliko dena. Jakina, eragozpen ugari agertuko dira, baina aholku on batez, laguntza moralez eta pazientearen aldetiko ulertzeaz edo borondate onez gainditu ahal izango dira guztiak. Lorpen terapeutiko ederrak gauza daitezke horrela. Inkontziente aiatatu beharrik ere ez dago hainbat eta hainbat kasutan. Zenbait zailtasunen kasuan, aldiz, ez da irtenbiderik aurreikusten. Horrelatsukoetan desoreka psikikoa tratamendua hasi aurretik gertatuko ez balitz, tratamendua bideratzerakoan gauzatuko da inolako zalantzarik gabe, eta hori sendagilearen inolako esku-hartzerik gabe gertatuko da gainera. Zera dirudi,

paziente hauek konfiantzazko pertsona bat aurkitu zain egon direla, honen eskuetan jarri ahal izateko eta lur jota bezala gertatzeko xedez. Oreka-galtze hori nahasmen psikotiko baten antzekoa da oinarritz, hau da, hastapenetako buru-gaixotasun baten egoeratik honetan bereizten dira biak, nahasmen psikotikoaren kasuan ondorengo garapenak egoera areagotzera daramala eta oreka-galtzeak, aldiz, osasun-egoera hobetzera. Itxuraz itxaropenik gabeko nahaste baten aurrean gertatzen den lur-jotze egoera bat da, izu-egoera bat. Egoeraren jabe egiteko borondatezko ahalegin indartsuak eginak dira aurrez kasurik ugarienetan, horren ondoren, ordea, lur-jotzea dator, zeinetan ordura arte nagusi izan den gogoia erabat desagitzen den. Gertakari horren eraginez askatzen den energia desagertu egiten da kontzientziatik eta inkontzientzera erortzen neurri batetan. Errealitatea zera da, horrelako uneetan agertzen direla inkontzientearen jardueraren lehen aztarnak. (Buru nahastu zen gaztearen kasua oroitarazten dut hemen). Inkontzientea biziberritzen du, antza guztien arabera, kontzientziatik ihes egin duen energiak. *Zentzu-aldatze* (Sinesänderung) bat da hurrengo ondorioa. Erraztasunez idurika daitekeenez, aipaturiko gaztearen kasuan burmuin indartsuago batek izarren begitazio hura argizatze osasuntsu moduan ulertuko zukeen, eta giza oinazea, berriz, *sub specie aeternitatis* interpretatuko, horren ondorioz zentzu zuzena berreskuratuko zukeelarik²¹.

Itxuraz gainditu ezinezko oztopo bat saihesturik geratuko litzateke bide horretatik. Hori dela eta, zentzuzko bezala ikusten dut nik oreka-galtze hori, izan ere bide egokitik ibiltzen asmatzen ez duen kontzientziaren tokian inkontzientearen jarduera automatiko eta senazkoa jartzen baitu, oreka berri bat lortzera bideraturik dagoen jarduera hain zuzen ere, eta lortu ere, lortu egiten du helburu hori, *beti ere zera aurreuposatuz, inkontzienteak sortzen dituen edukiak asimilatze*ko gauza dela kontzientzia, hau da, *eduki horiek ulertzeko eta lantzeko gai dela*. Inkontzienteak kontzientziaren tokia hartuko balu, egoe-

ra psikotiko bat sortuko litzateke. Inkontzientea kontzientziaz erabat jabetuko ez balitz edo honek hura ulertzeko gaitasunik ez balu, ondorengo aurrerapen-urrats guztiak makalduko lituzkeen gatazka bat gauzatuko litzateke orduan. Inkontziente kolektiboa ulertzeko arazoa planteatuz kontuan hartzeko modukoa den eta ondorengo kapituluan landuko dugun zailtasun batekin egiten dugu topo.

4.

NORBANAKOTASUNA PSIKE KOLEKTIBOTIK ASKATZEKO SAIOAK

a) Pertsonaren berregituraketa erregresiboa

Ez da gauza txikia jarrera kontzientearen gainbeheratzea. Munduaren desagite txiki bat da hori beti, non guztia berriz hastapenetako kaos hartara itzultzen den. Bazterrera utzita sentitzen da bat, norabiderik gabe, naturaren nahikarien arabera gidaritzarik gabe dabilen itsasontzi baten antzera. Horrelako zerbait dirudi behintzat. Egiatan, ordea, orain gidaritza hartu duen inkontziente kolektibora berritzuli da. Baina une kritikoetan gogoeta «salbatzaile» bat, irudipen bat, «barne-ahots» bat erabateko persuasio-indarrez agertu zireneko eta bizitzari norabide berri bat eman zioteneko kasuen adibideak ehundaka bil daitezke. Agian beste ehundaka kasu aita daitezke, zeintzuetan gainbeheratzeak bizitza desagiten duen hondamendia suposa dezakeen, ze une horietan komentzimendu morbosoen indar hartzen baitute, edo baten idealek lur jotzen dute, eta hori guztia berez nahiko txarra da. Lehen kasuetan nabarmenkeria psikiko bat edo psikosia bat sortzen da; azkenekoetan, aldiz, norabiderik eza edo etsipena. Eduki inkontzienteak kontzientziara iritsiko balira eta bere ia deabrukeriazkoa den komentzimendu-indarrez beteko balute, norbanakoak horrelakoetan nola erre-

akzionatuko lukeen jakitea litzateke arazoa. Gainditu egingen ote lukete eduki horiek? Edo sinetsi egingen ote lieke? Edo errefusatu egingen ote lituzke? (Kasu ideala, hau da, ulertze kritikoa, alde batera uzten dut hemen). Paranoia edo eskizofrenia baten aurrean geundeko lehen kasuan. Bigarrenean, alderantziz, igerlekeria-zantzuak lituzkeen nabarmenkeria bat edo giza kultur elkartetik saihestuko litzatekeen haur-gizakitxoak gauzatuko litzateke. Hirugarrenean, oso bestela, *pertsonaren berregituraketa erregresiboa* emango litzateke. Oso teknikoa dirudien formulazio honen aurrean irakurleak zera pentsatuko du arrazoi osoz, tratamendu analitikoa aurreratzen doan bitartean ikus ahal izanen den erreakzio psikiko konplexu bat izanen dela hori guztia. Erru bat litzateke, ordea, horrelatsuko kasuak tratamendu psikikoetan bakarrik agertzen direla sinestea. Tratamendu psikikorik gauzatzen ari ez den bizitzako bestelako uneetan behatu daitezke egokienik horrelatsuko gertakariak, patu erasokor batek modu suntsikorrean erasotzen duenetan bereziki. Guztiok dugu patu erasokorraren esperientzia; baina sendatu eta mozketarik uzten ez duten zauriak baino ez dira izaten gehienetan. Gizakia erabat hautsi edo luzarorako ezindurik utz dezaketen *bizipen suntsitzaileak dira*, ordea, hemen eskuartean ditugunak. Har dezagun, adibide modura, askotara ausartzen zen eta horren ondorioz porrot egin zuen negozio-gizonaren kasua. Esperientzia deprimitiba hau dela eta etsipenak jota geratu beharrean bere ausardiari, agian bere mesedetan zertxobait bigundurik orain, iraunarazten badio, bere zauria sendaturik geratzen da inolako ondorio mugatzailerik gabe. Aldiz, ordea, jota geratzen bada, ezertarako ausardiarik gabe eta bere izen on soziala, nortasun-esparru mugatuago baten eremuan, ahalegin zainduz berreskuratzen saiatzen bada eta, beldurturik legokeen haur baten ikuspegiz, hala-holako lekutxo batean bere gaitasunen azpitik kokatzen den ordezkoi lanbide bat hartzen badu, *bide erregresibotik berregituratzen du orduan bere pertsona*, teknikoki adierazita. Izuaeren eraginez, bere nortasunaren lehenagoko beste garapen-maila batera

egin du atzera, txikiagotu egin da eta oraindik ere bizipen kritikoak gertatu aurreko aldian aurkitzen dela dirudi, baina bere ausardia berritzeko ideian pentsatzeko inolako gaitasunik gabe. Lor zezakeena baino gehiago lortzen saiatuko zen agian lehenago; dezakeena ere eskuratzen saiatzeko indarrrik gabe aurkitzen da orain.

Modu guztietako eratan agertzen dira horrelako bizipenak bizitzaren eremu guztietan; hori dela eta, baita tratamendu psikiko baten prozesu-bitartean ere. Nortasunaren zabaltze bat gauzatzen da hemen ere, barneko edo kanpoko izaera duen ausardia bat. Gure filosofia-ikaslearen adibideak argituko digu tratamendu-bitarteko bizipen kritiko hori zer den: *transferentziaren* kasua da. Lehenago adierazirik utzi dudanez, pazienteak inkontzienteki egin dezake irrist transferentziaren zailtasunaren gainetik; kasu horretan ez da bizipenik ematen, eta ez da ezer oinarritzakorik gertatzen. Erosotasun hutsagatik, era horretako pazienteak nahi lituzke sendagileak. Pazienteak, ordea, pertsona argiak direnean, berez jabetzen dira arazo horretaz. Baina adierazitako adibidean bezala, sendagilea aita/maitea bilakatzen bada eta, ondorioz, eskakizun-andana handi bat badatorkio, uholde horri aurre egin ahal izateko beharrezko izanen dituen baliabide eta bitartekarietan pentsatzen hasi beharra dauka ezinbestean, korrontearen zurrunbiloak bera eramanez ez dezan eta, aldi berean, bere pazientea inolako kalterik gabe ateratzen. Izan ere, transferentzia bat-batean ebakitzek erabateko berrerortze bat eragin dezake, baita gauza okerragoak ere; hori dela eta, ardura eta arreta handiz egin behar zaio aurre arazoari. «Zentzugabekeria» horiek «denborarekin» berez desagertuko direla itxarotea litzateke bigarren aukera bat. Denborarekin, egia da, dena konpontzen da, baina denbora horrek oso luze jo dezake, eta arazoa jasanezina bilaka daiteke bi aldeentzat; horregatik «denbora» baliabide laguntzaile bezala hartzea hasiera beretik alde batetara utzi beharko litzatekeen zerbait da.

Neurosien teoria freudiarrak eskaintzen du, antza guztien arabera, transferentziaren «aurka jokatzeko» beste baliabide egokiago bat. Sexualitatearen erabilera arrazoizko baten lekuan legokeen haur-eskabide sexuala bezala argitzen da pazientearen mendekotasun hori. Antzeko abantaila eskaintzen du bere alde-tik Adler-en teoriak²² ere, zeinek transferentzia agintetza esku-ratzeko haur-asmo eta «ziurtasunerako joera» moduan argitzen duen. Bi teoria hauek pentsamolde neurotikora hain ondo ego-kitzen direnez, neurosia-kasu oro modu berean argitu daitezke nola bataren hala bestearen bidez ere²³. Aurreiritzi gabeko edo-nork onartu beharko duen gertakari benetan azpimarragarri hau honako ezaugarri honetan oinarritzen da, gauza bat-bera direla «haur-erotika» freudiarra eta Adlerren «agintetzarako joera», eskola freudiarraren eta adlerriarraren artako iritzi-eztabaidak gora-behera. Mendekotu gabeko eta hasieran menderagaitza den jatorrizko senaren zati bat baino ez da, transferentzia gerta-karian agertzen dena. Poliki-poliki kontzientziaren azalerara iristen diren fantasia-forma arkaikoak ere gertakari beraren beste froga bat baino ez dira.

Bi teoria horien bitartekotasunez ahalegindu daiteke bat pazienteari bere eskakizunak zein infantilak, zein ezinezkoak eta zein burugabeak diren argitzen, eta azkenik, agian, lortu ere lortuko da bere lehengo arrazoi zentzuzkora bihurtu dadi-la. Nire pazienteak ez zen, inolaz ere, hori egin *ez zuen* bakarra. Egia da honako hau: sendagileak zuritu dezake, bai, bere aur-pegia teoria horien bitartekotasunez eta gizatasun gehiagoz edo gutxiagoz egoera penagarri horretatik askatu ere aska dai-teke. Izan ere, badira ahalegin handiegirik merezi ez duten (edo merezi ez dutela diruditen) pazienteak; baina badira, era berean, kasuak, zeinetan era horretako prozedura batek gaixo-aren arimari zentzurik gabeko kaltea eragingo lizkiokeen zuzen-zuzenean. Nire neska gaixoaren kasuan ere horrelatsuko zerbait sumatzen nuen, argi eta garbi ez bazen ere, eta nire saio arrazionalistak alde batera utzi nituen arrazoi hori bitarteko,

naturari –modu desegokian ezkututako errezeloz– bere zentzugabekeria (niri iruditzen zitzaidanez) zuzen zezan aukera bat eskaintzeko xedez. Lehenago adierazi bezala, benetan garrantzi handikoa den zerbait ikasi nuen egokiera horretan, *autoregulazio inkontziente baten existentzia*, hain zuzen ere. «*Desioak izateaz*» gain, bere desio propioak deuseztatzeko ere gai da inkontzientea. Guztia haurkeria bat dela pentsatzen jarraitzen duenari ezkutaturik geratzen zaio nortasunaren integritaterako berebiziko garrantzia duen ezagutza hau. Ezagutza honen mugetaraino iritsirik ere, atzera egingo du zera esanaz: zentzugabekeria bat zen guztia. Inkontzientea eta honekin zerkusia duen guztia gustuenik lurperatu edo saihetsera botako lukeen ameslari psikiko gaixo bat baino ez naiz ni». Hainbeste desio zuenaren zentzua zentzurik gabeko haurkeria baten modura interpretatuko du. Bere jokabidea zentzugabea zela ulertuko du; bere buruarekiko eramankorra izaten eta etsitzen ikasten du. Zer egin dezake, ordea? Gatazka *aurreko* egoerara itzuliko da eta, dezakeen modurik egokienean, bere nortasun desegina berregingo du erregresiboki, transferentzia bitartean bururatu zitzaizkion itxaropen eta uste guztiak alde batera utziz. Lehenago zena baino txikiagoa, mugatuagoa eta arrazionalagoa izanen da horrela. Ezin esanen da irtenbide hau, berez eta ipso facto, pertsonan guztientzat zoritxarra izanen denik, izan ere ugariak baitira, bestetarako gauza izan ez eta, sistema arrazionalista batetan askatasunean baino gehiago aurreratzen dutenak. Askatasunaren hau gauzarik zailenetakoa da. Faustorekin batera zera esan dezake irtenbide hori aurrera eramanez dezakeenak:

«Ezagutzen dut lurbira osoa,

Goikorako ikuspegia estalirik dago guretzat.

Inozoa begiak kliskatuz hara begira jartzen dena

Eta hodeien gainetik bere antzekoak asmatzen dituen!

Jarri bedi tinko eta begira beza bere ingurura:

Mundu hau ez da mutua iaioarentzat.
Zer behar du betikotasunera joateko!
Eskura jartzen zaio ezagutzen duena.
Badabil egun osoan zehar,
Eta espirituak zoratzen badira, bere bideari jarraitzen
dio...»²⁴

Zorionekoa irtenbide hau, baldin eta batek inkontzientea bere gainetik alde batera botatzea lortuko balu bere duen indarra desgauzatzeraino kenduz. Esperientziak erakusten digunez, ordea, neurri batean bakarrik ken diezaiokegu inkontzienteari bere indarra; eraginkor izaten jarraitzen du beti, libidoaren egonleku izateaz gain libido beraren jatorria ere bera baita, nondik gure osagai psikikoak jasotzen ditugun. Hori dela eta, ilusio hutsa baino ez litzateke zera sinestea, halako teoria edo jardunbide magiko baten bidez inkontzienteari libidoa erabat ken dakiokela, horrela bere eragina, neurri batez bederen, desaginez. Ilusio horrekin bizi daiteke bat denbora batez, baina azkenean Faustorekin beste hura esan beharrean aurkituko da:

«Haizea, azkenik, hain dago halako zoramenez beterik,
Ze inork ez dakiela nola ihes egin.
Egun batek irribarre argitsuz begiratzen badigu ere,
Amets gaiztotan nahasten gaitu gauak.
Pozez beterik itzultzen gara zelai gazte hartatik,
Karraka egiten du txori batek; zer karrakatzen du?
Zorigaiztoa!
Sineskeriak inguratzen zaitu goiz eta berandu,
Eta egokitzen eta agertzen zaizu eta kontuz ibiltzeko
aholkatzen.
Erabat beldurturik gaude gu egoera horretan bakarrik.
Ateak kirrikatzen du, baina ez da inor agertzen...»²⁵

Inor ez da gai, *hala nahita*, inkontzienteari bere eragin-indarra deseginarazteko. Gehienez jota ere, hori lortu duela sinetsi dezake batek. Goethek dioen bezala:

«Niri entzuteko belarririk ez badago ere,

Bihotzean burrunba egin behar du:

Indarkeria beldurgarritz agintzen dut

Itxuraz aldatuta bada ere».²⁶

Gauza batek bakarrik egiten dio aurre inkontzienteari modu eraginkorrean: kanpoaldetik datorren benetako *behar-egoera* bat. (Inkontzienteaz zertxobait gehiago dakienak lehenago barnealdetik agertzen zitzaion aurpegi bera berrezagutzen du orain kanpoaldetik agertzen zaion behar-egoera horretan). Barnealdeko behar bat kanpoaldeko bilaka daiteke gero, eta itxura hutsezkoa ez den benetako behar-egoera bat dagoen bitartean, eraginik gabeko irauten du arazo psikologikoak. Arrazoi horregatik zemaion Menfistok honako aholku hau «sorginkeria inozoa» hain gogaigarri egiten zitzaion Faustori:

«Ondo dago! Ez dirurik, ezta sendagilerik eta sorginkerririk

behar ez duen baliabidea:

Zoaz jada sorora,

has zaitez goldaketan lurra maneatzen,

Bildu zaitez eta bildu zure zentzua

zirkulu mugatu batera,

Nahastu gabeko janariz elika zaitez,

Bizi zaitez ganadu moduan ganaduen artean,

Eta ez lapurtzat hartu zeure burua

zeuk lantzen duzun soroa zeure gorozkiez

ongarritzen baduzu ere»²⁷.

Ezaguna denez, «bizitza arrunta» antzitzura ezin daitekeen zerbait da, eta arrazoi hori bitarteko, ezin eros daite-

ke patuaren mende dagoen bizimodu txiro baten arazogabetasuna ere pantomima eginaz. Ez horretarako *aukera* duena, baizik eta era horretako bizimodu baten *beharra* beregan daramana izanen da horretara bere izaeraz behartua, eta hemen esku artean darabilkigun arazo honetaz konturatzeke joko du aurrera, horretaz jabetzeko ez baitu nahiko adimengaitasunik. Arazo faustiarraz jabetzeko gai balitz ere, itxirik izanen luke «bizitza arruntera» leramakeen irtenbidea. Inork ez lioke galaraziko mendiko bi gelako etxe batera bizitzera aldatzea, ezta baratz batean lan egitea eta arbi gordinak jatea ere. Bere arimak irribarre egingo lioke, ordea, iruzur hori dela eta. *Jada norbera denak bakarrik du senda-indarra.*

Pertsonaren berregituraketa erregresiboa bizitzako aukera bat da, baldin eta norberaren bizitzako porrota kritikoa norberaren harropuzkeriari zor bazaio.

Bere nortasun-laburtzearekin batera berak bete dezakeen neurrira itzultzen da. Beste kasu guztietan, alderantziz, etsipena eta norbera txikiago egitea *ihesaldi* bat baino ez lirateke, luzera neurosia kritiko baten bidez baino iraunaraziko ez zaion *ihesaldi* bat alegia. Egoera horretan aurkitzen denaren kontzientziazatik begiratzuz gero, arazoa ez da *ihesaldi* bat bezala ikusten; oso bestela, arazoaz nagusitzeko ezintasun bat bezala ulertzen da egoera. Bakardadean aurkitzen da gehienetan, eta gure gaurko kulturatik oso gutxik lagun diezaioke, edo ezertxok ere ez; psikologiak berak ere ikuspegi erreduktiboak baino ez dizkio eskaintzen lehenik, behin-behingo egoera horren haur-izaera arkaiko baztertezina azpimarratzen diotenean eta, ondorioz, onartezina egiten diotenean. Ez zaio burutik pasatzen sendagilearen teoria bat sendagileari berari egoera horretatik irteera elegante bat bideratzeko kontua izan daitekeenik. Horregatik egokitzen dira hain ongi neurosiaren izaerara horrelatsuko teoria erreduktiboak, sendagileari oso baliagarriak zaizkiolako.

b) Psike kolektiboarekiko identifikazioa

Psike kolektiboarekiko identifikazioa litzateke bigarren irtenbidea. Inflazioa onartzea bezalatsu litzateke hori, baina sistema moduan onartuz oraingoan; hau da, egia handiaren jabea litzateke *bat*, oraindik aurkitzeko legokeen egiaren jabe, herrien osasuna suposatuko lukeen erabateko ezagutzaren jabe, alegia. Jarrera honek ez du berez formalki handikeria-eldarnioan agertu beharrik, baizik eta hain ezagunak diren erreformatzaile-, igarle- eta martiri-itxura onargarrietan ager daiteke handinahi mugatu hori. Espiritu ahulek, oso maiz harrokerietan, handikerietan eta oker erabilitako lainokerietan aberatsak diren horiek, tentaldi honi amore emateko arrisku handia dute. Psike kolektiborako atea zabaltzeak bizitza berri baterako aukera suposatzen du norbanakoarentzat, bai berrikuntza hori atsegin bezala sumatzen duenean eta baita desatsegina gertatzen zaionean ere. Gogor heldu nahi izaten zaio berrikuntza-aukera horri: batek bizitza-zentzua zabaldu egiten diolako, beste batek, aldiz, bere ezagutzak aberasteko aukerak eskaintzen zaizkiolako, eta hirugarren batek, berriz, bere bizi-modua aldatzeko bidea aurkitu duelako. Arrazoi hauek bitarteko, psike kolektiboan ezkutaturik dauden balio handiak alde batera utzi nahi izan ez ditzatenek ahalegin handia eginen dute berriki aurkitutako bizitzaren hastapenetako oinarriekiko loturari estuki heltzen²⁸. Identifikazioarena da, antza guztien araber, horretarako gertuenik dagoen bidea; izan ere, pertsona psike kolektiboan desagertzeak beste honetarako konbitea egiten baitu, zulo horrekin ezkontzera (bat egitera) eta inolako oroitzapenik gabe zulo horretan murgiltzera. Gizaki hobeago-ei ederki egokitzen zaie mistika-zati hau, «amarekiko malenkonia» gizakiari jatorriz berezkoa zaion bezalaxe, egun batez atera zeneko iturrira atzera begiratze moduan ulerturik.

Ezaguna denez, Freudek «haur-fijazio» edo «intzestunahi» bezala ulertu zituen malenkonia erregresiboan balio eta behar bereziak gordetzen dira aurrez zehazki adierazirik utzi

dudanez; mitoetan, adibidez, era honetan azpimarraturik agertzen diren balio eta beharrak, herriko onena eta indartsuena, bertako heroia alegia, dela malenkonia erregresibo horri amore ematen diona eta, berak hala nahita, ama-jatorriaren munstroak irensteko arriskuan jartzen dena. Baina heroia bada, hain zuzen ere, erabat irensten uzten ez delako da, oso bestela, munstroari gailentzen zaiolako, eta hori ez *behin bakar batez*, baizik eta askotan. Psike kolektiboa gaindituz bakarrik eskuratzen dira egiazko balioa, altxorra, gailendu ezinezkoa den arma, babes-baliabide magikoa, edo mitoak desiragarritzat jotitzan edonolako beste on guztiak. Psike kolektiboarekin identifikatzen denak –mitikoki adierazita: munstroak irentsi dezanak–, edo psike kolektiboan murgiltzen denak, ondorioz, munstroak babesten altxorra eskura izanik ere, berak horrela nahi gabe eta bere kalte handirako gertatzen da hori horrela.

Identifikazio honen barregarritasunaz jabeturik legokeen inork ez luke hori printzipio mailara igoko. Arriskua, ordea, hortxe dago, batzuei beharrezko umorea falta zaiela edo, hain zuzen ere, une honetan faltatzen zaiela: patos batek hartzen ditu, esanahien haurraldi moduko batek jotzen ditu eta horrek autokritika emankorra galarazten die. Ez nuke benetako igarleen izaera ukatu nahi, baina badaezpada ere, lehenik eta behin zalantzan jarriko nuke kasu bakoitza, izatez kontu handiz ibiltzekoa baita eta arrisku handiegia litzateke horrelakorik, besterik gabe, egiazkotzat hartzea. Benetakoa den igarleak kontra egiten dio gogotsu, lehen une batetan, horrelatsuko eginkizun bat inkontzienteki onartzeari. Hori dela eta, bat batean igarle bat agertzen bada, oreka psikologikoa galdu duen bat dela pentsa beharko litzateke lehenik.

Norbera igarle bilakatzeko aukeraz aparte, bada beste poztasun zorrotzago eta itxuraz bidezkoago bat, *igarle baten ikasle* izatearena, alegia. Gehiengo handi batentzat horixe da jokabiderik egokiena. Hona horren alderdi onak: delako «*odium dignitatis*» hura, hau da, igarle-betebeharrek eskatzen

duten gizakiaz gaindiko zama ikaragarria delako beste «*otium dignitatis*» gozagarriagoaz ordezkutzen da: ezgauza da norbera, eta «maisua» oinetan esertzen da apal-apal eta gogoeta propioak izatetik babesten du bere burua. Gogoetarako alferkeria bertute bilakatzen da, eta guttienez ere jainko-erdi den izaki baten Eguzkiaz gozatzen da. Amets inkontzienteen arkaismoa eta infantilismoa inolako nekerik gabe dabilta beren eremuan, «maisua» bizkar uzten baitira eginbehar guztiak. Hura zeruaz gaindik jarritz norbera ere hazi egiten da konturatzeke, eta horretaz gain egia handiaren jabe da bat, ez norberak aurkitu duelako, baizik eta «maisua» engandik zuzen-zuzenean jaso duelako. Jakina, taldean biltzen dira ikasle guztiak, ez elkarri dioten maitasunagatik, oso bestela egoki ulertutako komenientzia honengatik baizik, adostasun kolektibo bat sortuz norberaren komentzimenduetan norbera sendoa-go sentitzeko xedez.

Psike kolektiboarekin identifikatze bat da hori guztia, bestea baino askozaz gomendagarriagoa agertzen da eta; igarle izateko ohorea du beste batek, eta horrekin batera baita erantzukizun arriskugarria ere. Ikaslea baino ez da bat, baina aldi berean baita maisuak sortu duen altxoraren administrari-kide ere. Erabateko ohorea sumatzen da, baita era horretako eginkizunaren zama ere aldi berean, eta beste era batean pentsatzen dutenak gutxiesteko, jarraitzaileak egiteko eta gizadiari argi bat pizteko betebeharrak eta eginkizun moral bezala onartzen da, hau da: igarlea norbera balitz bezala. Eta itxuraz pertsona apal bezala agertzen den haren babesera makurtzen direnak dira, psike kolektiboarekin identifikatuz puzturik, bat batean munduaren argitara agertzen direnak. Izan ere, igarlea psike kolektiboaren arketipoa den bezalaxe baita jarraitzailea igarlearen arketipoa.

Inkontziente kolektiboaren eraginez inflazioa gauzatzen da bi kasuetan eta kalteak jasotzen ditu norbanakotasunaren burujabetzak. Norbanakotasun guztiek beren burujabetasuna

zaintzeko nahiko indar ez dutenez, jarraitzaile-ametsak moldatzea izan daiteke, agian, horrelatsukoek egin dezaketen gauzarik onena. Horri loturik dagoen inflazioak sortzen duen gozamenaren gogamen-askatasuna galdu izanaren truke-saria baino ez da orduan. Ez dira gutxiestekoak igarle baten bizitzak dakartzan oinazeak, desengainuak eta estuasunak, eta horregatik ikasle-taldearen goralmenak konpentsazio bezala ulertu behar dira. Hau guztia gizakoiki hain ulergarria denez, harritu ere harritu behar gintuzke hortik harantzago bideratuko lukeen beste halabeharrik dagoela jakiteak.

BIGARREN ATALA
NORBANAKOTZEA

5.

INKONTZIENTEAREN BETEKIZUNA

Bada aukera bat eta baita halabehar bat ere, lehen atalean aztertutako mailak gainditzea ahalbidetzen duena. *Norbanakotze-bidea da hori*. Zera adierazten du norbanakotzeak: izaki bakar izatera iristea eta baita, guk norbanakotasunaz konpara ezina den, azken eta barne-barnekoa dugun izaera berezia ulertzen dugun heinean, *gu geu izatera iristea* ere. «Norbanakotzea» beste era honetan ere adieraz daiteke: *norbera gauzatzea*.

Aurreko kapituluetan aitatu ditugun garapen-aukerak, sakonean, *besterentzearenak* baino ez dira, hau da, kanpoaldeko betekizun baten edo irudikatutako esanahi baten mesedetan norbera besterentzea. Lehenengo kasuan bigarren plano batean geratzen da norberatasuna, gizarte onarpenaren atzean; bigarrenean, aldiz, irudi arketipiko batek duen zentzu autosugestiotzailearen itzalean. Taldetasuna nagusitzen da bi kasuetan. Taldetasunaren mesedetan gertatzen den besterentzea ideal sozial bati dagokiona da; betebehar eta bertute sozial bezala ere ikusi ohi da, nahiz eta norberekeriazko erabilera okerrerako bide ere izan daitekeen. «Norbere buruzale» esan ohi zaie berekoiei, «norberak», nik hemen ulertzen dudana

moduan, zerikusirik ez badu ere norberekierarekin. Oso beste-la, norbera izatera iristea besterentzearen aurrez aurre dagoela dirudi. Oso orokorra da oker-ulertze hau, ez baita nahikoa bereizten indibidualismoa eta norbanakotzearen arteko ezberdintasuna. Indibidualismoak zera adierazten du: taldearekiko begirune eta betebeharren aurrez aurre norberaren izaera berezia nahita azpimarratu eta goraipatzen dela. Norbanakotzeak, aldiz, norbanakoari dagozkion talde-erabakiak hobeto eta oso-ago betetzea, norbanakoaren berezitasuna nahikoa errespetatzeak talde-eginkizunak hobeto beteko direlako itxaropena handitzen baitu, berezitasun hori errespetatu gabe utziz edo zapalduz gertatuko ez litzatekeena. Norbanakoaren izaera berezia ez baita, inolaz ere, bere substantziazatik eta osagaietatik berezitako zerbait bezala ulertu behar; baizik eta, oso bestela, berez unibertsalak diren eginkizun eta gaitasunen arteko nahasketa-erlazio aparteko bezala edo urratsez urrats gauzatzten den ezberdintze bereziaren modura hartu beharrekoa da. Giza aurpegi orok ditu sudur bat, bi begi eta abar; osagai unibertsal horiek, ordea, bereziak dira batetik bestera, eta berezi izate horri zor zaio, hain zuzen ere, norbanako bakoitzak duen izaera apartekoa. Norbanakotzeak, beraz, aurrez emandako determinazio indibidualen garapen-prozesu psikologiko bat adieraz dezake, edo bestela esanda, gizakia bera den aparteko gizabanako bilakarazten duen prozesua. Hori dela eta, ez da, ordea, «berekoi» egiten, baizik eta bere izateko izaera berezia hartzen du, norberekieratik edo indibidualismotik oso urruti dagoen zerbait, lehenago adierazi denaren arabera.

Gizabanakoa osagai argi eta garbi unibertsalez osatua dagoen batasun bizi bat den heinean, taldeko izaera du erabat, eta horretxegatik ez da, inolaz ere, taldetasunaren aurkakoa. Izaera horren berezitasunaren azpimarratze indibidualista izaki bizi horren oinarritzko tasun horren aurka legoke ondorioz. Norbanakotzeak, oso bestela, osagai guztien arteko elkar eragite bizi bat bilatzen du. Berez unibertsalak diren osagai

horiek, ordea, beti modu indibidualean agertzen direnez, erabat diren bezala errespetatzeak *efektu indibiduala* eragiten du, norberekeriak edo bestelako ezerk gainditu ezingo lukeen efektua.

Norbanakotze-prozesuaren xedea, alde batetik, norbera pertsonaren tapaki faltsuetatik eta, bestetik, irudi inkontzienteei eragiten duten indarkeria erakargarrietatik askatzea da. Orain artean adierazitakoetatik nahikoa argi geratu beharko zukeen pertsonak psikologikoki duen zentzua. Beste aldeari dagokionean, hau da, talde inkontzientearen eraginari dagokionean, barne-mundu ilun batean mugitzen gara, pertsonaren psikologiari dagokion mundua ulertzea baino askozaz zailagoa den beste mundu batean. Edonork daki, «funtzionario-aurregia jartzea» edo «gizartean eginkizun bat betetzea» edo antzeko beste esaldi batek zer esan nahi duen. Pertsona esanaz hau edo hura bezala *agertu* nahi luke batek, edo *maskara* baten atzean ezkutatu, eta babes-indar modura nortasun berezi bat eraiki ere, eraikitzen du. Pertsonaren arazoak ez lioke, honen bestez, inolako zailtasunik sortu behar ulermenari.

Kontua, ordea, oso bestelako da, inkontzientean indar erakargarri sartzetik diren barne-gertakari zorrotzak edonorentzat ulertzeko moduan adierazi nahi direnean. Buruko gaitzetako, inspirazio sortzaileetako edo bihotz-berritze erlijiosoetako adibideak erabiliz osatu ahal izanen dugu, agian, barne-eragin horien irudi bat. H. G. Wellsen *Christina Albertaren aita* izeneko liburuan aurki genezake errealitatera egokitzen den era horietako barne-aldakuntza baten aurkezpena. Léon Daudeten *L' Hérédó* liburu irakurgarrian ere deskribatzen dira antzeko aldakuntzak. Eta Willam Jamesen *Varieties of religious Experience* izenekoan nahikoa baliabide aurki dezake irakurleak. Aldakuntzak zuzen-zuzenean baldintzatzen edo zeharka eragiten dituzten kanpoaldeko aldagaiak horietako zenbait kasutan agertzen badira ere, ez da beti kanpoko faktorea izaten nortasunaren aldakuntza nahikoa argituko lukeen

eragilea. Beste gertakari hau onartu beharrean aurkitzen gara gehienetan: nortasunaren aldakuntzak norberaren barneko arrazoi, iritzi eta usteetatik sortzen direla, kanpoaldeko gertakariak inolako eraginik izaten ez dutelarik edo garrantzi gutxi-koak izan ohi direlarik gehienetan. Nolabait esateko, hori litza-teke nortasunaren aldakuntza erikorretan ohikoena. Kanpoaldeko gairak ezinezko gertakari baten aurrean izaniko erreakzio lirakeen psikosi-kasuak salbuespen bezala hartu beharko lirakeke; hori dela eta, norberak berez dakartzan edo gerora hartutako joera patologikoak izan ohi dira psikiatriaren-tzat eragile nagusienak. Intuizio sortzaile gehienetan ere hori izan ohi da arrazoiak, zailtasunez onartuko bailuke batek kau-sazko lotura soil bat erortzen ari den sagarraren eta Newtonen grabitazio-teoriaren artean. Sugestio edo adibide erakargarrien bidez zuzenean argitu ezin diren erlijiozko bihotz-berritzeen kasuetan ere independenteki garatzen diren eta ondorio bezala nortasunaren aldakuntza eragiten duten barne-prozesuetan aurkitu behar da jatorria. Prozesu horiek guztiek honako ezau-garri hau izan ohi dute, gertakari inkontzienteak izan ohi dire-la, kontzientziara poliki-poliki baino iristen ez direnak. Agerpen-unea, aldiz, bat-batekoa izan daiteke, kontzientzia, momentuz, arrotz gertatzen zaizkion eta inolaz ere suma ezin ditzakeen gorabeherekin kezkatu ibil baitaiteke. Itxura hori izan dezake ez-ikasientzat eta gertakariak inplikatuarentzat; ikasiarentzat, ordea, ez dago horrelako bat-batekotasunik. Izan ere, agerpena zenbait urtez, baita bizitza-erdi batez ere, presta-tzen joan dena izan ohi da gehienetan, eta haurtzaroan bertan, gutxiago edo gehiago modu sinbolikoan garapen ez-normale-tarako norabidea adieraziko luketen era guztietako nabarmen-keriak sumatu ahal izango ziren seguru aski. Nik neronek gogoratzen dut buruz jotako gaixo baten kasua, zeinek jakirik hartu nahi izaten ez zuen eta elikagaiak sudurretik sartutako zunda batetik hartu beharri eragozpen ikaragarriak jartzen zizkion. Narkotikoen beharra ere izaten zen zenbaitetan, zunda sudurretik sartu ahal izateko. Izan ere, gaixoak oso modu bere-

zian irensten zuen bere mihia, atzeraka eraman eta faringearen aurka indar handia eginaz; niretzat gertakari ezezagun eta berria izan zen hori. Gaixoak izan zuen argi-tarte batean zera jakin ahal izan nuen: gazte zelarik, bere buruaz beste nola egin pentsatzen jarduten omen zuen, pentsakizun horietatik desbideratzen erabateko ahaleginak egiten bazizkioten ere inguru-nekoek. Arnasa hartu gabe egonaz saiatu omen zen hainbate-tan, zeraz jabetu zen artean, kordea erdi galdutakoan berriro arnasa hartzen hasten zela. Ahalegin hori alde batera utzi eta elikagaiak hartzeari uko eginaz saiatzea pentsatu omen zuen orduan. Fantasia honek nahikoa bete omen zuen, ahalik eta elikagaiak sudurretik sar ziezazkioketelakoaz jabetu zen arte. Pasabidea nola itxi pentsatzen jarri omen zen orduan. Horrela zera bururatu omen zitzaion, mihia indarrez atzeratuz lor zeza-keela hori. Lehen ahaleginetan lortu ez zuenez, saioak eta saio-ak egiten hasi omen zen, mihia irenstea lortu zuen arte, narko-tikoen eraginez, mihiaren ondoko zainak loaraztearen ondo-rioz, zenbaitetan inolako ahaleginik gabe gertatu ohi izan zitzaion moduan.

Modu harrigarri honetan prestatu zen gaztea etorkizune-an izango zuen psikosiara. Bigarren eroraldia izan zuenetik senda ezineko buru-nahasketak jota geratu zen. Beste askoren ordeaz, adibide honek adierazten duenez, eduki ezezagunen itxuraz bat-bateko agerpena ez zela benetan bat-batekoa izan, baizik eta urte luzeetan zehar inkontzienteki garatutako proze-su baten ondorio bezala ulertu behar dela.

Hona orain garrantzizko galdera: nola moldatzen dira prozesu inkontzienteak? Zerez daude osatuak? Inkontziente izaten jarraitzen duten bitartean ezer gutxi esan daiteke horie-taz. Batzuetan, hala ere, sintoma bezala agertzen dira, edo jar-duera moduan, baita iritzi, afektu, fantasia eta amets itxuran ere. Behaketa-eduki horietan oinarrituz, gertakari eta garapen inkontziente bakoitzaren egoera eta osaketari dagokienez hain-bat ondorio atera ditzakegu zehar-bidez. Ezin pentsatuko dugu,

ordea, horrela jokatzuz gertakari inkontzienteen *benetako izae-ra* aurkitu dugunik. «Horrela izan daitekeela» esatera baino ezin iritsiko gara bide horretatik.

«Ezin sar daiteke sorkari den izpiritua naturaren barne-muinetara», ezta inkontzientera ere. Jakin, badakigu, ordea, inkontzienteak ez duela atsedetik hartzen. Beti lanean diharduela dirudi; lotan gaudenean ere ametsetan dihardugu. Zenbaitzuek, hala ere, zera diote, normalki ez dutela ametsik egiten; seguruenik ere ez dituzte gogoratzen. Errealitate deigarria da, benetan, lotan egonik hizketan jardun dutenek ere gehienetan ez dutela hizketari dagokion ametsik gogoratzen, ezta ametsetan jardun dutenik ere. Ez da egunik behin edo birritan geure buruari zera esaten ez diogunik, gure oroimenetik zerbait ahaztu dugula, gerora beste une batean gogoratuko dugun zerbait bera, edo jatorria aurkitu ezin diogun animu-egoera batek hartzen gaituela, eta antzeko beste zenbait gertakari. Bere agerpena zuzen-zuzenean ametsetan sumatzen den barne-loturaz hornitutako jarduera inkontzientearen sintomak dira horiek; egunez, ordea, zailtasunez gainditzen dute kontzientziak ezartzen dien debekua.

Gaur egunera arte bildu dugun eskarmentuak ahalbidetzen digunez, zera baieza dezakegu, *gertakari inkontzienteak kontzientziarekiko nolabaiteko konpentsazio-erlazioan daudela*. Nahita erabili dut «konpentsazio» hitza, eta ez «kontrastea», izan ere kontzientzia eta inkontzientea ez baitaude derri-
gor elkarri kontrajarriak, baizik eta osotasun bat moldatzen dute bien artean, *norbera* dioguna. Definizio honen arabera, ni kontzienteari gainjartzen zaion indar bat da *norbera*. Psike kontzientea ez ezik, inkontzientea ere hartzen du eta gu geu *ere bagaren* nortasuna osatzen da horrela. Irudikatu ere badezakegunez, arima-zatiz osatuak geundeke. Adibide bat jartzeko, inolako zailtasunik gabe pertsona moduan ikus dezakegu geure burua. Gu geu garena argi ulertzea, aldiz, geure irudimen-gaitasunaren gainetik dagoen zerbait da, zatiak osotasuna uler

dezala eskatuko bailuke horrek. Norberaren gutxi gora behera-ko kontzientzia hartzeko itxaropen handiegirik ere ezin izan dezakegu; izan ere, kontziente egin dezakegun horretatik aparte beti egonen baita inkontzientea den erabaki ezineko kantidaden neurri bat, norbera osoaren osagai ere badena. Horregatik gu geuri gainjarrita jarraituko duen indarra da norbera.

Psike osoa autoerregulatzeko beharrezko diren osagai guztiak barne-hartzen dituzte ni kontzientea konpentsatzen duten gertakariak. Norberaren eremuan kontzientziak onartzen ez dituen motibo pertsonalak izan ohi dira ametsetan agertzen direnak, edo konturatzeke pasa zaizkigun eguneroko egoeren esanahiak, baita guk atera ez ditugun ondorioak edo onartu ez ditugun afektuak ere, edo egin behar bai baina egin ez ditugun kritikak. Norberaren ezagutzaren eta horri dagokion jardunaren bitartez zenbat eta norberak bere buruaz kontzientzia handiagoa hartu, orduan eta gehiago desagertzen da talde inkontzienteari gainjartzen zaion norberaren inkontzientearen geruza. Niaren mundu zital eta sentiberatasun pertsonalenak gehiago atxilotzen ez duen eta, aldi berean, mundu zabalago batera, objektuarenera hain zuzen, irekitzen den kontzientzia sortzen da horrela. Kontzientzia horrek ez du zerikusirik norberaren desio, kezka, itxaropen eta handinahiaz osatutako harilko sentibera eta berekoi harekin, joera kontrajarri pertsonalen bidez konpentsatua edo berbideratua izan beharra izaten zuenarekin; oso bestela, objektuarekin, munduarekin lotutako erlazio-funtzioa bat da, zeinek norbanakoa munduarekiko elkargo baldintza-gabeko, behartzaile eta askaezinekoan jartzen duen. Maila honetan sortzen diren arazoek ez dute zerikusirik desio-gatazka nirekoiekin, baizik eta niri bezala besteei ere badagozkien gatazkak baino ez dira. Talde-arazoak dira, lehenik eta behin, maila honetan sortzen direnak, hau da, talde-inkontzientea aktibatzen dutenak, talde-kompentsazioa eskatzen baitute, eta inolaz ere ez kompentsazio pertsonala. Horrela geugan esperimentatu dezakegunez, inkontzienteak sortzen dituen edukiak

norberari dagozkionak ez ezik, besteentzat, askorentzat, agian pertsona ororentzat balio dutenak izan ohi dira.

Elgoniako basoetan bizi diren elgoniarrek aditzera eman didatenez, bi mota ezberdineko ametsak daude: gizaki txikiaren ohiko ametsak, eta gizaki handiak bakarrik –aztiak edo erregeak, adibidez– izan ditzakeen «irudipen handiak». Amets txikietan ez da ezer ezkututzen. Norbaitek, alderantziz, «amets handi bat» izaten badu, bere tribu-kideak biltzen ditu, guztiei bere ametsaren berri emateko.

Nondik antzeman diezaioke batek bere ametsa «handia» ala «txikia» izan dela? Esanahietarako senezko sentiberatasunetik antzemango dio. Izaten duen inpresioa hain izaten da handia, ez duela beretzat gordetzeko gogorik izaten. Guztiei *adierazi beharra sumatzen* du, guztientzat garrantzikoa dela onartzen baitu, psikologikoki zuzena den uste bati jarraituz. Bere berri ematera bultzatzen gaituen sentipen-esanahi bat ere izaten du gure artean talde-ametsak. Harreman-gatazka batetik sortzen da hori eta horregatik harreman kontziente horietara atera beharra dago, horiek konpentsatzera baitator eta inolaz ere ez norberaren zailtasun bati erantzutera.

Talde-inkontzientearen prozesuen erreferenteak ez dira bakarrik norbanako batek bere familiarekin edo beste laguntalde zabalago batekin dituen erlazio pertsonalak izaten, baizik eta horrek bere gizartearekin dituenak ere hartzen ditu, baita gizadi osoarekikoak ere. Erreakzio inkontzientearen eragiten duen baldintza zenbat eta orokorragoa eta inpertsonalagoa izan, orduan eta esanguratsuagoa, arrotzagoa eta gaindiezinezkoagoa izanen da agerpen konpentsatzailea. Ez du adierazpen pribatuetara bakarrik behartzen, agerpen publikoak eta fedea-aitorpenak egitera ere derrigortzen baitu.

Adibide batek argi diezaguke inkontzienteak nola konpentsa ditzakeen erlazioak: harro samarra zen gizonezko bat tratatzen ari nintzen ni behin. Lantegi bateko zuzendaria zen bere anaia gazteenarekin batera. Tira-bira askoko erlazioak

ziren bien artekoak, nire gaixoaren neurosiaren sorrarazle nagusienak izaterainokoak beste gauza askoren artean. Nire bezeroaren adierazpenetatik ez zitzaidan nahikoa argi geratzen, tira-bira horietarako arrazoia zein izan ote zitekeen. Era guztietako kritikak egiten zizkion bere anaiari, eta honen gaitasunei zegokienez, ez zuen irudi onargarriegia eskaintzen. Anaia zen bere ametsetako gaia askotan, eta beti Bismarck, Napoleon edo Julio Zesarren paperak betetzen zituela agertzen zitzaien. Vatikanoaren edo turkiarren Izarra jauregiaren itxura zuen bere etxeak ametsetan. Bere anaia gazteenaren kategoria handitzeko beharra sumatzen zuen, inondik ere, bere inkontzienteak. Hortik antzeman ahal izan nion nik, nire bezeroak bere burua oso goitik zeukala, eta bere anaia, aldiz, ezer gutxiztat. Psikoanalisiaren ondorengo garapenak aditzera eman zue-
nez, zuzenak ziren nire argibideak.

Bere amarekiko mendekotasun handia sumatzen zuen neska gazte bati amets oso gaiztoetan agertzen zitzaien hura: sorgin, mamutxa eta esesle itxuretan agertzen zitzaien. Neurririk gabe gaizki ohitu zuen ama horrek bere alaba eta bere samurtasunez hain itsuturik utzi zuenez, amak sortu zizkion eragin kaltegarriak kontzienteki ezin zituen onartu neskak, eta, ondorioz, inkontzienteak kritika konpentsatzaileak egiten zizkion bide horretatik.

Behin batez niri nerauri gertatutakoa da, intelektualki eta moralki oso gauza gutxiztat neukala bezero nuen emakume bat. Arkaitz baten gainean eraikita zegoen gaztelu bat ikusi nuen ametsetan. Logia bat agertzen zitzaidan dorrerik altuenean, eta logian nire bezeroa. Berehala eman nion nire ametsaren berri, eta, bidezko zenez, emaitzarik onenarekin gainera.

Inolako arrazoirik gabe gutxiesten ditugunen aurrean geure buruaz apal-apal agertzeko ohitura dugu askotan. Aurkakoa ere gerta daiteke, nire adiskide bati gertatu zitzaionez. Virchow sendagile «jaun ohoretsuari» hitzordua eskatze-
ra ausartu zen oraindik ikasle gaztetxo zelarik. Beldurrez dar-

darka bere burua aurkeztu eta bere izena esan nahi izan zionean, «nire izena Virchow da» atera ez zitzaion bada. «Jaun oho-
retsua» orduan, irribarre maleziatsu bat eginaz: «Hara, zuk ere Virchow al duzu izena?». Txikitasun-sentipena, inondik ere, inkontzientearen oso barrenean zerman nire adiskideak, eta Virchow jaun sendagilearen aurrean horren maila bereko agerrarazi zion bere burua.

Nagusiki pertsonalak diren harreman horietan ez dira beharrezko izaten talde-konpentsazioak. Lehenik adierazitako kasuan, ordea, inkontzienteak erabili zituen irudiak oso izaera kolektiboa dutenak ziren: oso ezagunak diren heroiak ziren. Bi argibide-mota ditugu eskura kasu honetan: nire bezzeroaren anaia gazteena orokorki onartutako garrantzi kolektibo handiko pertsona bat zen, edo bestela, nire bezzeroak besteen aurrean, eta ez bere anaiarenean bakarrik, bere burua gain-baloratze joera du. Ez nuen inolako oinarririk lehen hipotesia onartzeko; bigarrenaren alde, aldiz, bere kanpoko itxura bera. Bere handikeria nabarmena ez baitzen bere anaiarekiko harremanetan bakarrik agertzen, gizarte-talde zabalago batekikoetan ere modu bertsuan jokatzeko zuen eta, irudi kolektibo batez baliatzen zen konpentsazioetarako horren guztiaren ondorioz.

Berdinak balio digu bigarren kasurako. Irudi kolektiboa da «sorginarena», eta hortik zera ondorioztatu behar dugu, mendekotasun itsua ez zela amarekikoa bakarrik, baizik eta giza talde zabalago bati ere bazegokiola. Izan ere, horixe zen kasua, erabateko haur-mundu batean bizi baitzen neska gazte hura, gurasoen etxean bizi izan zuenaren berdin-berdinean. Harreman pertsonalen eremuari dagozkio aipatutako adibideak. Badira, era berean, zenbaitetan konpentsazio inkontzienteak eskatzen dituzten harreman inpertsonalak ere. Gutxi edo gehiago izaera mitologikoa duten talde-irudiak agertzen dira horrelakoetan. Arazo moral, filosofiko eta erlijiosoak izan ohi dira, duten balio orokorragatik, konpentsazio mitologikoak eskatzen dituztenak. Aitatu dugun H. G. Wellsen liburuan aur-

kitzen dugu jada klasikoa den konpentsazio horietako bat: erregeen errege zen Sargonen berraragiztatzea zela aurkitu zuen nortasunik eskasenetakoa zuen Preembyk. Idazlearen irudimen argiak, zorionez, patologikoki barregarri geratzeko zorigaitzetik askatzen du Preemby hori, eta irakurleari absurdo negargarri horretan betikoa den zentzu tragikoa sumatzeko aukera ere eskaintzen dio: iraganeko eta etorkizuneko aldi guztietako erdigunetzat jotzen du bere burua ezertxo ere ez den Preemby jaunak. Erotasun arin bat ez da prezio garestiegia horrelako irudikapen bat ordaintzeko, batez ere zera pentsatzen bada, irudi arkaikoko mamuak ez zuela Preemby txikia betiko irentsi, nahiz eta hori gertatzear ere egon zen.

Munduarekiko gure harreman inbertsonalen aurpegietako beste bat da gaizkia eta bekatuaren arazo orokorra. Beste edozeinek baino konpentsazio kolektiboagoak sorrarazten ditu arazo horrek. Bere obsesio-neurosi sakonaren lehen sintoma bezala honako amets hau izan zuen bezeroak hamasei urte zituenean: *Kale ezezagun batetik doa. Ilun dago dena. Bere atzetik datozen urrats-soinuak entzuten ditu. Pausoa azkartzen du, beldur arin batek eraginda. Gero eta gertuago ditu urratsak, eta beldurra gero eta handiagoa. Korrika hasten da. Urratsek harrapatu egingo dutela dirudio. Atzera biratzen da eta deabrua ikusten du han bertan. Hil-behar hartan hutsera egiten du salto eta hantxe geratzen da zintzilik.* Bigarren batez ere errepikatu zitzaion amets bera, zuen garrantzia adierazteko edo.

Eskrupuloso izatearen eta jardun erritualetarako behar-raren bidez obsesio-neurosiak ez bakarrik agertzen du arazo moral baten azaleko itxura soila, baizik eta gizatasun-ezaz, gaizkile-sentipenez eta gaizkia urduriz gainezka egiten du, zeinen barne-integrazioaren aurka bestelakoan bereziki fin egituratutako nortasunak kementsu borrokatzen duen. Arrazoi horregatik zeremonialki denak zuzen egina egon behar du, nolabait beti atzetik mehatxuka ari den gaizkiarekiko oreka bideratzeko xedez edo. Amets horren ondoren ekin zuen neu-

rosiak, gutxi gora behera honako modu honetan egin zuen: bezeroa, berak adierazitakoaren arabera, «behin-behingo» edo «kutsatu gabeko» garbitasun-egoera batean mantentzen zen, xehetasun jasanezin, erabateko garbitasun-zeremonia eta oso konplexuak ziren milaka agindu betez munduarekiko eta behin-behinekotasuna gogorarazten zion guztiarekiko harremanak etenaz edo zentzugabeko bilakaraziz. Gainera zetorkion infernuari oraindik antzeman aurretik ametsak adierazi zionez, lurrera itzultzekotan gaizkiarekin hitzarmen bat adostu beharra zuen.

Arazo erlijioso baten konpentsazioa adierazten zuen teologia-ikasle gazte baten amets bat ere deskribatua dut beste nonbait²⁹. Gizaki modernoarengan maiz ematen den bezala, zituen sinesmen-zailtasunak ziren ametsetako sakoneko gaia. Beltzez jantzita agertzen zitzaion «Mago Zuriaren» ikasle zen bera bere ametsetan. Honek irakasten zion, ahalik eta zera esaten zuen bitartean, «Mago Beltzaren» laguntza behar zutela une hartan. Zuriz jantzita agertzen zen «Mago Beltza» orduan. Azken honek zioenez, Paradisuko giltza aurkitua zuen, baina «Mago Zuriaren» jakituriaren beharrean aurkitzen zen, giltzarekin zer egin jakin ahal izateko. Kontrajarritasunaren arazoa agertzen da amets honetan, eta guztiok dakigunez, mendebaldekoarekin alderatuz oso bestelako konponbidea eman zion arazo honi filosofia taoistak. Ametsetan darabilzkien pertsonaiak irudi kolektiboak, inpertsonalak dira, arazo erlijioso inpertsonalari dagozkionak, hain zuzen ere. Kristau-ikuspegiak egiten duenaren aurka, ona eta gaizkiaren erlatibotasuna Yan eta Yin sinbolo taoistak gogorarazten dizkigun modu batean formulatzen du ametsak.

Kompentsazio horietatik ezin ondoriozta daiteke, ordea, inkontzientea zenbat eta arazo unibertsalagoetan nahastu, orduan eta orokorragoak behar dutela izan, era berean, bilatzen dituen konpentsazioak ere. Arazo inpertsonalei aurre egiteko *bidezkoa* den irtenbide bat dago, eta *bidezkoa ez den* beste bat,

horrela izenda badaitezke, behintzat. Jarduna norberaren egiazko behar sakonetatik sortutakoa denean, bidezkoa dela esango dugu; eta jakin-min intelektuala edo errealitate ez-gogozko batetik ihesbide bezala hartzen denean, ez dela bidezkoa. Azken kasu honetan, gizakoiegiak eta pertsonalak baino ez diren konpentsazioak moldatzen ditu inkontzienteak, kontzientzia egunerokotasunera biltzeko xede argiarekin. Inolako arrazoirik gabe, muga gabeko diskurtsoetan nahasten diren horrelako pertsonak izan ohi dituzten ametsak barregarriak eta hutsalak izan ohi dira askotan, gehiegizko gogoetarako joera hori lasaitze aldera. Horrela, ahalegin kontzienteen bidezkotasuna eta zintzotasuna antzeman dezakegu konpentsazioen izaera aztertze hutsetik.

Ez dira gutxi izanen, seguru aski, inkontzienteak nolabaiteko gogoeta «handiak» izan ditzakeela zalantzan jarriko dutenak. Zera aurpegiratuko zait: «Benetan uste ote duzu, bada, mendebaldeko gure izpirituari kritika eraikitzaile bat egiteko gai dela inkontzientea?». Argi dagoen kontua da, arazoa modu intelektual hutsean ulertu nahi izatea eta inkontzientearengan burutsuki bideratutako xedeak ikusten ahalegintzea, gauza absurdoak direla. Ez da bidezkoa inkontzientea kontzientziaren psikologiaren arauetara makurtu nahi izatea. Senezko izaera du inkontzienteak; ez du elkarrengandik bereizten den funtzio ezberdindurik; ez du *pentsatzen*, «pentsatzea» hitzarekin guk ulertzen duguna ulertuz bederen. Kontzientzia-egoerari erantzuten dion ideia eta sentipen ugariz osatutako irudi bat baino ez du moldatzen, eta ez da, inolaz ere, gogoeta arrazional baten emaitza. «Irudipen artistiko» bat bezala uler daiteke, agian, horietako irudi bakoitza. Errazegi ahaztu ohi da, azkena adierazitako ametsaren oinarrian egon daitekeen arazoa bera ere ez dela ameslariaren kontzientzian gogoeta bidez landutakoa, baizik, eta oso bestela, izaera emozionala duela. Gizaki moralarentzat arazo etikoa grinen munduan bezala nahikari idealenetan txertaturik dagoen pasio-kezka bat izan ohi da. Sakon-sakonetik

astintzen duen benetako arazoa da beretzat. Ezin harrituko gara, beraz, bere izaeraren sakontasunek erantzuten badute horrelako egoeretan. Errealitatea norberak bere psikologia hartzen duela gauza guztiak neurtzeko tresna moduan izanik, eta norbera hori horrelako arazo bat bere ikuspegietan inolaz ere sumatzeko gai izango ez litzatekeen txoriburu bat izan daitekeela ere pentsatuagatik, horrek ez luke psikologoa kezkatu behar, bere eginkizuna gauzak objektiboki diren bezala onartzea baita, horiek bere ikuspegi subjektiboaren interesen arabera desitxuratu gabe. Hain aberats eta hain zabal diren izaera horiek arazo inpersonal batek modu zilegian beretzat har ditzakeen moduan, modu bertsuan erantzun dezake berorien inkontzienteak ere; eta kontzientziak honako galdera hau egin dezakeen moduan, «zergatik dago ongia eta gaizkiaren artean gatazka beldurgarri hori?», modu bertsuan erantzun dezake inkontzienteak: «Egin kontu, elkarren beharra dutela biek, baita egoerarik onenean ere, eta onenean dago, hain zuzen ere, gaizkiaren jatorria, eta ezer ez da hain gaiztoa, zerbait onerako aukera emango ez lukeenik».

Amesgilea zera pentsatzera ere jar daiteke, itxuraz konponezina den gatazka hori tokiari eta uneari baldintzaturik dagoen izaera espiritual baten aurreiritzi bat izan daitekeela. Itxuraz konplexu bezala agertzen den amets-irudia senezko zentzu arrunt baten era intuitibo modura argi daiteke, agian, zailtasun handiegirik gabe, edo baita adimen helduago batek kontzienteki pentsa zezakeen arrazoizko ideia baten hastapen modura ere. Dena dela ere, filosofia txinatarrak aspaldi egin zuen horretaz gogoeta. Gu ororengan bizi den eta kontzientziaren norabide bakarreko garapenak ilundurik daukan jatorrizko izpiritu primitibo haren pribilegioa da noizbehinka baino agertzen ez den pentsakizunaren irudizko itxura. Inkontzienteak eraginiko konpentsazioak ikuspegi horretatik begiratzen baditugu, eskubide osoz aurpegiratu dakioke ikuspegi horri, inkontzientea kontzientziaren ikuspuntutik epaitzen duela gehiegi. Gogoeta hauetan beti honako abiapuntutik eki-

ten diot nik beti, eduki kontzienteekiko erreakzio hutsa dela inkontzientea, hori bai, zentzuz beteriko erreakzioa, baina ekimen propio gutxikoa. Ez da, inolaz ere, nire asmoa zeraz kontbentzituta nagoelako susmoa piztea, inkontzientearen izaera erreaktiboa dela *kasu guztietan*. Horren aurkakoa frogatuko lukeen esperientzia ugari dago, hau da, inkontzientea berez diharduena dela eta gidaritza ere har dezakeela frogatuko lukeen kasu ugari, alegia. Kontaezinak dira inkontziente txiki bategan korapilaturik geratu eta, ondorioz, neurotiko izatera iritsitakoen kasuak. Inkontzienteak sortarazitako neurosiaren eraginez, lozorro-egoeratik atera beharrean aurkitzen dira horiek, beren alferkeriak eragiten dienaren aurka eta gogoz kontra asko eta askotan.

Ondorio okerra aterako luke, ordea, nire ustez, inkontzienteak horrelako kasuetan aurrez antolatutako plangintza baten arabera jokatzeko duela eta xede zehatz batzuk errealitate bilakaraziz dabilela pentsa dezanak. Ez dut aurkitu horrelako suposapen bat frogatuko lukeen ezer. Indar eragilea –horrelakorik suposatzea zilegi zaigun neurrian–, norbera errealizatzera daraman jatorrizko joera bat litzateke. (Helburuetara norabideraturik diharduena pentsatu beharko litzatekeen) plangintza orokor bat balitz, kontzientzia handiago baterako indar kontrolaezina sumatu beharko lukete gehiegizko inkontziente baten jabe liratekeen guztiek. Inkontziente nabarmen baten jabe izanik ere, populazio-belaunaldi osoek jarraitzen dute neurotiko izatera iritsi gabe. Horrelako zorigaitzo batek jotzen dituen gutxi horiek «goi-mailako gizakiak» izan ohi dira, ezkutuko arrazoiren batengatik maila primitibo batetan luzee-gi iraun duten batzuk. Beren izaerak ez du jasan ahal izan, berentzat berezkoa ez litzatekeen lozorro-egoeran loturik geratzea. Kontzientiaren muga murrizteagatik eta beren hor-egote eta biziera mugatuaren ondorioz inkontzienteki biltzen joan zen energia aurreratu zuten, gerora neurosi gogor baten itxuran lehertu zen energia. Ez dago «plangintza» baten bila ibili beha-

rrik ezinbestean, horrelako mekanismo soil baten inguruan. Nahikoa da, hori argitu ahal izateko, norbera errealizatzeraz bultzatzen duen eta berez nahiko ulergarria den indar bat onartzea. Nortasunaren atzeratutako heldze-prozesu batetaz ere hitz egin daiteke.

Oso posible denez, erabateko kontzientziaren gailurra hartetik oso urrun geundeke oraindik, eta horren ondorioz, kontzientzia zabalago baterako aukerak irekiak lituzke edonork; hori dela eta, onartu ere onar dezakegu gertakari inkontzienteek eduki berriak bidaltzen dizkiotela kontzientziari beti eta nonahi, behin ezagutuz gero kontzientziaren eremua handituko luketen edukiak guztiak hain zuzen ere. Gauzak horrela ikusirik, muga ezjakineko esperientzia-eremu bezala agertzen da inkontzientea. Hau kontzientziaren errektibo huts baino ez balitz, bidezkoa litzateke *isladapen-mundu psikiko* bezala izendatzea ere. Kasu honetan kontzientzian egonen litzateke bere eduki eta jardura guztien jatorri nagusiena, eta inkontzientean ez lirateke eduki kontzienteen desitxuratutako islada-pen-irudiak baizik aurkituko. Kontzientzian gorderik egonen litzateke sormen-prozesua, eta berria litzatekeen guztia aurkikuntza edo burutapena kontzientea baino ez litzateke. Esperientziak, ordea, aurkakoa erakusten digu. Pertsona sortzaile orok ondotoxi daki, bat-batekotasuna dela gogoeta sortzaile guztien ezaugarri nagusienetakoa. Inkontzientea islapen errektibo huts ez baino, jardura autonomo eta emankorra denez, mundu berezi bat, errealitate autonomo bat osatzen du bere esperientzia-eremuak, eta esan ere esan dezakegu, guregan eragina duela, guk beregan dugun bezala, kanpoaldeko munduko esperientzia-eremuaz esaten dugun bezalaxe. Eta azken honetako osagaiak objektu materialak diren modu berean dira faktore psikikoak eremu hartako elementuak.

Objektutasun psikikoaren ideia hau ez da aurkikuntza berri bat, oso bestela, gizadiaren lehenengoetakoa eta orokorrenetakoa den «lorpen» bat baino ez da: konkretuki izan

baden *izpirituen munduaz* dugun konbentzimendua da. Izpirituen munduaren aurkikuntza ez zen, ordea, suaren aurkikuntzaren modukoa izan; oso bestela, mundu materialarekin zerikusirik ez zuen errealitate baten esperientzia edo kontzientzia-hartze bat izan zen. Zalantzan ere jartzen dut nik, «eragin magikoa» edo «substantzia magikoa» ezagutzen ez duen primitiborik egon daitekeenik. («Magikoa» psikikoa adierazteko beste hitz bat da). Antza guztien arabera, ia gizaki guztiek dute izpirituen izatearen berri³⁰. Errealitate psikiko bat da «izpiritua». Geure gorpuztasuna besteen gorputzetatik bereizten dugun bezala, antzeko bereizketa egiten dute primitiboek beren arimen («arimaren» inolako berri baldin badute behintzat) eta izpirituen artean, azken hauek ezezagun eta beraietatik kanpoko bezala sumatzen dituztelarik. Kanpoko pertzepzioaren objektu dira horiek, norberaren arima (edo arima ezberdinetako bat, bat baino gehiago onartzen diren kasuetan), izaeraz izpirituekin nolabaiteko senidetasun-antza edo duela onartzen dutelarik ere, normalenean ez da, itxuraz, zentzumeneko pertzepzioaren objektu. Arima (edo arimetako bat) hildakoaren gainetik irauten duen izpiritu bilakatzen da heriotzaren ondoren, eta askotan izaeraren desitxuratzeko bat ere ematen da une horretan, nahiz eta hori norberaren hilezkortasunaren suposamenarekin kontraesanean egon. Bataktiarrek³¹ zera diote, bizitzan zehar onak izan ziren gizakiak arriskutsu eta gogo txarreko izan ohi direla izpiritu bilakatzen direnean. Izpirituek bizi direnei egiten dizkieten okerre buruz primitiboek esaten duten ia guztia, baita hildakoen mamuez moldatzen duten irudia bera ere, bat dator ñabardura guztietan bizi-pen izpiritistak esperimentatutako gertakariarekin. Zati psikikoen jardura baino ez direla adierazten duten «izpiritu» izpiritisten adierazpenek berek aditzera ematen dutenez, izpiritu primitiboak ere konplexu inkontzienteen adierazpen huts baino ez dira³². Psikologia garaikideak «guraso-konplexua»-ri eskaintzen dion garrantzia bera «guraso-izpiritu»-en eragin arriskutsuaz egiten den esperientziaren berezko jarraipena da.

Izpirituak kanpoaldeko munduko errealitate direla (pentsatu gabe) suposatuz primitiboek egiten duten iritzi-erru beraren jarraipena da gure beste (erdizka baino egia ez den) suposamen hau, guraso errealak direla, alegia, guraso-konplexua eragiten dutenak. Psikoanalisia freudiarrean eta harantzago ere hedatu zen traumei buruzko teoria zaharrean argibide zientifikotzat ere hartzen zen suposamen hori. (Nahasketa hori gainditzeko xedez, «guraso-irudia»/«*Elternimago*» esamoldea proposatu nuen nik.)

Gizaki xumea ez da konturatzen, kontzienteki bederen, berarengan eragina duten gertueneko senitartekoek berauekin zatika baino bat ez datorren *irudi* bat sorrarazten diotela bere barne-egituretan, beste bat subjektu berarengandik datorren osagaiez moldaturik baitago. *Irudia* gurasoen eraginetatik eta haurraren erreakzio espezifikotatik moldatzen da; arrazoi hori dela eta, neurri mugatu batez bakarrik ispilatzen du objektuaren benetako irudia. Gurasoak berak ikusten dituen erakoak direla pentsatzen du berez gizaki xumeak. Inkontzienteki proiektatutakoa da irudia, eta gurasoak hilda gero ere eragina izaten jarraitzen du proiektatutako irudi horrek, berez eta berean baden izpiritu bat izango balitz bezala. Gaez itzultzen omen diren gurasoen izpirituez («agerkundeak»/«*Revenants*») hitz egiten du primitiboak; gaurkoak, alderantziz, aitatiartasun- edo amatiartasun-konplexuaz.

Zenbat eta mugatuagoa izan gizaki baten kontzientzia-eremua, orduan eta ugariagoak dira itxuraz kanpoaldetik agertzen diren eduki psikikoak («irudiak»), bizi diren beste batzuegana proiektatzen diren izpiritu edo ahalmen magikoak (azti edo sorginak, adibidez) bezala agertzen direnak alegia. Arimari buruzko irudikapenak ere badituen garapenaren gora-goko maila batetan, ez dira irudi guztiak proiektatzen (hau gertatzen denetan harkaitzek eta zuhaitzek ere hitz egiten dute), oso bestela, halako edo holako konplexua kontzientziara nahikoa inguratu denez gero, ez da ezezagun bezala bizitzen, bai-

zik eta norberari dagokion zerbait bezala sumatzen da. Hala eta guztiz ere, norberarentasun-bizipen hori hasieran ez da, inolaz ere, dagokion konplexua kontzientzia subjektiboaren eduki bezala bizitzeraino garatzen. Nolabait esateko, kontzientziaren eta inkontzientearen arteko une batean garatzen da, erdi ilunpetan edo, alde batetik kontzientziaren subjektuari dagokiona edo bere senide bezala, baina bestaldetik existentzia autonomoa balu bezala eta kontzientziaren aurkari moduan, dena dela, asmo subjektiboen esanetara jartzen ez dena eta, zenbaitetan, horren gainetik balego bezala, inspirazioaren, arduraren eta «naturaz gaindiko» informazioaren jatorri moduan sumatzen dena. Kontzientzian oraindik erabat txertaturik gabe dagoen konplexu autonomo bezala interpreta behar ko litzateke psikologikoki era horretako edukia. Arima primitiboak, Ba eta Ka egiptoarrak dira horietako konplexuak. Goragoko maila batean eta bereziki mendebaldeko kultur herrialdeetan konplexu horrek izaera femeninoa du (anima, eta psychë grezieraz), eta hori ez arrazoi esanguratsu eta sakonik gabea, inolaz ere.

6.

ANIMA eta ANIMUSA*

*Irakurlearentzat oharra: autoreak «anima» eta «animus» latinezko hitzak darabiltza arimarekin zerikusirik ez duten faktore psikologiko bat adierazteko. Euskaraz anima eta animusa bezala itzuli ditut. Arima alemanez Seele da, eta hori arima bezala itzuli dut psikoanalisiari jarraituz; alemanezko Gaist, aldiz, izpiritu bezala jarri dut, Freudenean egin bezala; Gaister = izpirituak.

Izpiritu posibleen artean guraso-izpirituak dira praktikoki garrantzizkoenak, horretatik dator *arbasoak* ohoratze ohi-tura unibertsalki hedatua, hasieran «agertutakoak» baretzeko xedea zuena, baina maila garatuago batean nagusiki hezkuntzazko eta moral-izaerazko betekizuna helburutzat hartu duena (Txinan, esate baterako). Haurrarentzat gurasoak dira senide gertuenekoak eta eraginkorrenak. Eraginkortasun hori banatu egiten da heldu-aroan; guraso-irudiak kontzientziazatik ahalik eta gehien urrunduak izan ohi dira, eta gerora ere izaten jarraitzen duten eragin, zenbaitetan, zapaltzaileagatik seinale-izaera negatiboa hartzen dute. Era honetan, guraso-irudiek zerbait ezezagun bezala izaten jarraitzen dute «kanpoalde» psikiko batean. Hortik aurrera pertsona helduaren gertueneko eragin-inguruan gurasoen ordezkotza hartzen duena *emaztea* da. Senarrari jarraitzen dio, eta elkarrekin bizitzen direnez eta ia adin bereko diren neurrian, gertueneko senide bilakatzen da emaztea senarrarentzat; ez dago senarraren gaineratik ez adinez, ez agintez, ezta indar psikikoz ere. Baina eragin handiko faktore bilakatzen da, gurasoen antzera izaera autonomoa duen irudi bat sortarazten duen faktorea; ez, ordea, gurasoenak

bezala, urruntzeko joera duen irudia, baizik eta alderantziz, kontzientziari loturik jarraituko duena. Gizonarenetik hain bestelakoa duen psikologiarekin emaztea gizonak bestela sumatu ere egingo ez lituzkeen gauza askotarako informazio-iturri da (eta izan da beti).

Askotan gizonarenaren gainetik duen intuizio-senak oharpen baliagarriak sumarazten dizkio aurrez emazteari, eta eremu pertsonalera bideratutako bere zentzu bereziak, gizonarenak –arazo pertsonaletarako sentiberatasun gutxikoa– sumatu ere egingo ez lituzkeen irtenbideak aurreikusarazten dizkio. Tazitok emakume alemaniarri buruz dioena oso zuzena da zentzu horretan³³.

Hortxe ikusi behar da, inolako zalantzarik egin gabe, ari-maren izaera femeninorako jatorria. Ez da hori, hala ere, jatorri bakarra. Ez baitago hain gizonezkoa bakarrik den gizonik, emakumezkoik ezer ez lukeenik. Errealitatea, alderantziz, oso bestelakoa da: oso gizonezko diren gizonek (nahiz eta oso babesturik eta ezkutuan) oso emakumezko (inolako arrazoirik gabe askotan «eme» bezala izendatua dena) sentipen-bizitza dute. Gizonezkoen artean bertutetzat hartu izan da emakumezko-ezaugarriak ahalik eta gehien erreprimitzea, emakumeari dagokionez ezohikotzat jo izan den bezala, orain artean bederen, gizonezko ezaugarriak adieraztea. Emakumezko- joera eta ezaugarriak erreprimitzeak eskakizun-indar horiek inkontzientean gehitzea dakar berez. Emakume-irudia (arima), horrela, eskakizun-indar horien jasotzaile bihurtzen da bide naturalez; hori dela eta, bere maitalea aukeratzerakoan, gizonak honako tentaldira erortzeko joera du, bereziki bere inkontzienteko emakume-irudiari gehien legokiokkeen emakumea irabazten saiatzea, hau da, bere arimaren proiektzioa eragozpenik gabe onartuko lukeen emakume bat, beraz. Horrelako hautapen bat kasu idealtzat ikusten eta sumatzen bada ere gehienetan, era berean gerta daiteke gizona, bide horretatik jokatuz, bere ezaugarri ahulenarekin ezkontzen dela. (Bereziki harriarri gerta-

tzen diren ezkontza ugari argitu ahal izango lirateke arrazoibide honetatik).

Nik uste dudanez, emakumearen eraginarekin batera gizonaren emakumezkotasunak argituko luke arima-komplexuaren eme-izaera. Hor ez da hizkuntzazko «kasualitate» huts bat ematen, alemaneraz eguzkia emea eta beste hizkuntza batzuetan arra gertatzen den bezalako kasualitate bat; oso bestela, aldi guztietako arteak eskaintzen dizkigu horren lekukotasunak, —eta guztien gainetik hain ezaguna den latinezko galderak: *habet mulier animam?* (Ba ote du arimarik emakumeak?). Ikuspegi psikologiko bat duten gizonezko gehienek dakite Rider Haggardek zera dioenean pentsatzen duena, «*She-who-must-be-obeyed*», edo beren barnean zer mugitzen den Benoitek Antinéa-z egin zuen deskribapena irakurtzen dutenean³⁴. Erraztasunez antzematen diote, era berean, zein emakume-modu egokitzen zaion ondoen, ezkutuan baina askotan oso era argian, sumatzen duten gertakari horri.

Era horretako lanek izaten duten onarpen zabalak zera adieraziko luke, arima femeninoaren irudi horretan norbana-koaz gaindik dagoen zerbait gordetzen dela, epe laburreko izate bat holako edo halako norbanako baten berezitasunari zor ez dion zerbait, baizik eta hori baino askoz gehiago, nik berrikitan aitatu ditudan azaleko erlazio-lotura ikusgarrietatik harat, nonbait sustrai sakonak dituen zerbait tipikoa dena behar duela izan. Rider Haggardek bezala Benoitek ere susmo hori adierazten dute argi eta garbi beren arima-irudien *aspektu historikoan*.

Ezaguna denez, ezinezkoa gertatzen da edozelako giza esperientziarik, ezinezkoa da edonolako esperientzia egitea, aurrez prestutasun subjektibo bat ematen ez bada. Zertan datza, ordea, prestutasun subjektibo hori? Gizakiari era horretako esperientzia bat egitea ahalbidetzen dion berezko egitura psikologiko bat da, lehenik eta behin. Zentzu horretan, gizonaren izaera osoak emakumea suposatzen du aurrez, gorputzez beza-

la izpirituz ere. Emakumearengana gidaturik dago bere sistema, ura, argia, airea, karbono-hidratoa eta abar dituen mundu batera bideraturik dagoen modu bertsuan. Aurretiaz berezkoa zaio jaio deneko munduaren *irudi birtuala*. Era horretan jatorriz berezkoak ditu gurasoak, emaztea, jaiotza eta heriotza irudi birtual moduan, prestutasun psikiko bezala jatorriz berezkoak ditu horiek guztiak. Aprioriazko kategoria horiek, jakina, izaera kolektibokoak dira, guraso, emazte eta haurren irudi orokorrak dira eta inolaz ere ez aurrez erabakitako ezarpen indibidualak. Horretxegatik eduki gabeko bezala eta, ondorioz, inkontziente moduan ulertu behar dira irudi horiek. Edukia, eragina eta baita kontzientzia ere prestutasun inkontzienteari dagozkion eta bizitzara pizten dituen gertakari enpirikoetan gauzatzen direnean hartzen dute lehenik. Zentzu batetan, *arbasoen belaunaldi guztien esperientzien agerpen dira, baina inolaz ere ez esperientzia horiek berak*. Horrela ulertzen ditugu, behintzat, guk geure egungo ezagutza mugatuan. (Onartu beharra daukat ez dudala inoiz esperientzia-irudiak heredatzen direla frogatuko lukeen erabateko frogarik aurkitu oraindik, baina ez dut, inolaz ere, ezinezkotzat ematen ezer indibidualik ez duten agerpen kolektibo horiekin bateratsu, indibidualki erabakitako oroitzapenak ere heredatzen direna).

Gizonaren inkontzientean bada emakumeari dagokion heredatutako irudi kolektibo bat, eta irudi horren bitartez ulertzen du emakumearen izaera. Heredatutako irudi hori da ari-maren femeninotasunerako hirugarren iturria.

Irakurleak honezkero antzemango zionez, ez dihardugu hemen arimari buruzko ulertze filosofikoaz, ezta erlijiosoaz ere, baizik eta erdi kontzientea den eta zatika funtzio autonomoa duen konplexu psikiko baten existentziaren onarpen psikologiko bat da gure aztergaia. Berez ulertzen denez, konstatazio honek arima ulertzeko ikuspegi filosofiko edo erlijioso batekin duen zerikusia psikologiak filosofiarekin edo erlijioarekin duen maila berekoa da. Ez dut, inolaz ere, «ahalmenei buruzko

eztabaida batean» sartzeko asmorik, ezta filosofoari edo teologoari berak «arima» kontzeptuaz zer ulertzen duen frogatzen hasteko ere. Biei, orde, honako aholku hau eman behar diet: ez diezaiotela psikologoari «arimaz» zer ulertu *beharko luketen* agindu. Ikuspegi erlijiosoak ariman gogoz ikus nahi duen hilezkortasun pertsonalaren tasuna adierazle psikologiko baten moduan baino ezin du onartu zientziak, honentzat autonomiaren kontzeptuan jada inplizituki onarturik baitago tasun hori. Hilezkortasun pertsonalaren tasun hau ez da arimari berez lego-kikeen ezaugarri bat bezala agertzen beti ikuspegi primitiboetan, ezta hilezkortasuna bera ere bere horretan. Zientziaren eremutik at geratzen den ikuspegi hori alde batera utzirik, «hilezkortasunak» kontzientziaren mugak gainditzen dituen jardun psikiko bat baino ez du adierazten. «Hilobitik edo heriotzatik haraldea» esamoldeak «kontzientziazatik haraldea» esan nahi du psikologikoki, eta ezin lezake beste esanahirik izan, hilezkortasunari buruzko aipamena oraindik bizi den gizaki batek egiten baitu beti, eta bizi den heinean ezin hitz egin baitezake «hilobitik harat» dagoen egoera bati buruz.

Ikusezina eta pertsonala den izaki baten irudikapena indartzen du arima-komplexuaren autonomiak, antza guztien arabera gurea bezalakoa ez den beste mundu batean bizi den izaki bat inolaz ere. Galkorra den gure gorpuztasunari itxuraz lotua ez dagoen izaki autonomo baten jardun moduan sumatzen badugu arimaren jarduna, erraz sor dakiguke izaki hori, ikusezinak diren gauzen mundu batean agian, berez eta beretzat existitzen delako irudikapena. Ezin onar daiteke, besterik gabe, izaki autonomo hori ikusezina delako, hilezkortasuna ere bada-gokiola berez. Hilezkor izatearen tasunaren jatorria jada aipatua dugun beste gertakari batean egon daiteke: arimaren izaera historiko berezian, hain zuzen ere. Rider Haggard izan da izaera horren deskribapenik egokienetakoa eskaini duena bere «*She*» liburuan. Budistek zera diotenean, barneratzearen bidez lortzen den gero eta erabatekotasun handiagoaren ondoren aurrealdi

bateko gizakundeen oroitzapena eskuratzen dela, gertakari psikologiko berdina dute hizpide, baina bereizketa batekin, faktore historikoa ez diotela arimari atxikitzen, baizik eta norberari. Erabat bat dator hori orain artean mendebaldeak izan duen eta nagusiki kanporakoa den izpiritu-jarrerarekin, hilezkortasuna sentipenez (eta tradizioz) *nia*-tik gutxi edo gehiago bereizten den eta, bere eme-izaera bitarteko, *nia* horretatik banandurik dagoen arima bati atxikitzea. Logikoa ere izanen litzateke, orain artean baztertua izan den izpiritu-kultura barnekoian sakonduz ekialdeko izpiritu-moduari gerturatuko litzaiokeen aldakuntza bat gertatzea, hilezkortasun-izaera esanahi zehatzik gabeko ari-matik askatu eta norberari atxikiz. Izan ere, kanpoaldea, objektu materialen mundua alegia, gain-baloratzea baita, nagusiki, barnealdean irudi izpiritual eta hilezkor bar kokatzea eragiten duena (jakina, auto-erregulatze eta konpentsazio xedez beti ere). Azken batean, faktore historikoa ez zaio emakumezkotasunaren arketipoari bakarrik lotzen, baizik eta arketipo guztiei, hau da, nola izpirituzko hala gorputzezko heredatze-unitate guztiei. Betikotasunetik izan den bezalakoa da gure bizitza. Hala eta guztiz ere, hori ez da zerbait iragankorra gure adimenarentzat, ze gizakiek orain dela milaka urte bere izan dituzten prozesu fisiologiko eta psikologiko berberak dira oraindik ere irauten dutenak, eta horiek dira bizi denari dagokionez «betiko» iraunkortasunaz dugun barne-sentipenari zentzu sakonena ematen diotenak. Geure gu berak, geure bizi-sistemaren zentzua hartzea den heinean, ez ditu bakarrik bizi izandako bizitza guztiko arrastoak eta horien batura osoa biltzen, horretaz gain, etorkizuneko bizitza guztirako abiapuntua eta ama-lur emankorra ere bada, honen aurreikuspena bezala baita aspektu historikoa ere barne-sentipenari argi eta garbi emanak izan baitzaizkio. Oinarri psikologiko horietatik sortzen da, bide zuzenez, hilezkortasunaren ideia.

Ekialdeko ikuspegian ez da anima-kontzepturik agertzen, guk hemen ulertzen dugun zentzuan, eta, horren ondorio

logikoz, pertsona-kontzeptua ere falta da. Eta hori ezin daiteke kasualitate hutsa izan, ze, nik lehenago adierazi dudan bezala, konpentsazio-erlazio bat baitago anima eta pertsonaren artean.

Gizartearen eta kontzientzia indibidualaren arteko erlazio-sistema konplikatu bat da pertsona, bide egoki batez moztu-aurpegi bat dela esanaz adieraz daitekeena: alde batetik besteengan halako inpresio berezi bat eragitera bideratuta dagoen moztura, eta bestetik norberaren benetako izaera estaltzeko xedea duena. Azken hau alferrikakoa dela esan dezana hain dago bere pertsonarekin identifikatua, ez duela bere burua ezagutu ere egiten, eta lehenak ez duela zentzurik pentsa dezanak ez du bere gizakideen benetako izaeraren kontzientziarik. Gizartearen itxaropena da, eta norbanakoengandik ezin dezake bakoitzari eman zaion betekizuna ahalik eta erarik beteenean gauza dezala baino itxaron, hau da, errektore dena ez dadila bere karguari dagozkion eginkizunak objektiboki betetzera mugatu, baizik eta bere errektore eginkizunak, aldi oro eta era guztietako baldintzetan, modurik onargarrienean gauza ditzala eskatzen zaio. Segurtasun-modura edo eskatzen du hori gizarteak; bere tokian egotea dagokio bakoitzari: bata zapataria da, bestea, berriz, olerkaria. Bati ez zaio aldi berean biak izan dadila eskatzen. Gomendagarria ere ez baita aldi berean biak izatea, ez bailitzateke ohikoa izanen. Besteak «ez bezalakoa» litzateke horrelatsuko bat, ez oso fidagarria. Mundu akademikoan diletante bat dela esango litzateke; politikarenean, berriz, «aurrez neurtu ezineko» faktore bat, eta erlijiosoan «librepentsalari» bat; fidagarritasun-ezaren eta ezgaitasunaren susmoa piztuko luke bere inguruan; izan ere, gizarte konbentziturik baitago olerkari ez den zapataria bakarrik ekoitz ditzakeela kalitate oneko oinetakoak. Praktikoki garrantzi handiko kontua da nortasunaren aurpegi bakarreko agerpena, ze gizartearentzat ezaguna den batez besteko gizakiak *gauza baetan* zentratuta eduki behar baitu bere burua ezer trebeziaz burutuko badu, aldi berean bi burutzea

gehiiegizko litzaioke eta. Horrelatsuko idealetara jarrita dago gure gizartea, inolako zalantzarik egin gabe. Ez da harritzekoa izanen, beraz, nolabaiteko ekarpenik egin nahi dezanak era horretako itxaropenei erantzun beharra izatea. Norbanako moduan, ordea, inork ezin dienez erantzun erabatekotasunez era horretako eskakizunei, ezinbesteko gertatzen zaio nortasun artifizial bat eraiki beharra. Duintasuneko eta ohitura oneko izan beharra bera maskara edo mozzorro egoki bat hartzeko beste eragin gehigarri baten moduan sumatzen da. Mozzorroaren atzealdean «bizitza pribatua» bezala ezagutzen dena moldatzen da orduan. Kontzientzia askotan barregarri ere badiren bi irudi ezberdinetan banatze hau nahiko ezaguna izanik ere, inkontzientearentzat ondoriorik gabe geratuko ez den gertakari psikologiko erabakitzailea da.

Kolektibitateari egokitutako pertsona baten eraikuntzak kanpoaldeko munduari kontzesio handi bat egitea eskatzen du, nia pertsona horrekin identifikatzera behartzen duen norberaren benetako eskaintza bat, eta halako neurritz hori, ze bai baitago jendea agertzen den bezalakoa dela benetan pentsatzen duena. Baina itxura hutsa da jarrera horren «arima-gabetasuna», inkontzienteak ez baitu onartzen, inolako baldintzetan, gune nagusiaren era horretako desbideratzerik. Era horretako kasuak kritikoki aztertzen baditugu, zera aurkituko dugu, itxura oneko maskara barnealdetik «bizitza pribatuaren» bidez konpentsaturik dagoela. Honako kexu hau egiten zuen behin Drummond jainkotiarrek, «umore txarreko izatea zela errukitsuen patua». Pertsona onegi bat eraikitzen duenak umore aldakorra eskuratzen du, ezinbestean, trukean. Negarraldi histerikoak izaten zituen Bismarckek, Wagnerek gutun-harreman luzea eduki zuen zetazko lo-jantziei buruz, «Lama maitagarri» bati gutunak idazten zizkion Nietzschek, elkarriketak izan ohi zituen Goethek Eckermannekin, eta antzeko beste hainbat eta hainbat kasu aipa daitezke. Heroien «txikikeria» hutsal horiek baino gauza landuagoak ere ematen dira, ordea. Pertsona oho-

ragarri batekiko ezagutza-harremanak izan nituen behin, –santu bat zela ere esan zitekeen–, hiru egunez berarekin ibili banintzen ere, ez nion hilkorron ahulkeriarik aurkitu. Arriskugarri ere sumatu nuen nire gutxiagotasun-sentipena, eta hobetu beharra nuela seriooki pentsatzera jarri ere jarri nintzen. Laugarren egunean, ordea, haren emaztea aholku bila inguratu zitzaidan... Orduz gero ez zait antzekorik gertatu. Baina zerbait ikasi nuen bizipen hartatik: bere pertsonarekin bat egiten duena erabat nahasgarri bezala ager daitekeela bere emaztearengan, honek bere eskaintza neurosi sakon batez ordaintzen ari dela sumatzen ez badu ere.

Neurosi-iturri emankorrak dira norberaren paper sozia-
larekin gertatzen diren identifikazio horiek. Gizakiak ezin du, ordea, bera dena nortasun artifizial batekin kalterik ordaindu gabe trukatu. Ohiko kasu guztietan bide horretan eginiko aha-
leginek erreakzio inkontzienteak eragiten ditu: umore-aldake-
tak, afektuak, beldurrak, obsesio-irudikapenak, ahuldadeak, ajeak eta antzekoak. Gizartean «goitik beherako gizon» bezala agertzen dena bere umore-egoeren mendeko baino ez da izaten sarritan bizitza pribatuan: bere zuzentasun publikoa (inguru-
koengandik ere bereziki eskatzen duena), goitik behera dator-
kio eremu pribatuan. «Lanbidean agertzen duen poztasunak» aurpegi malenkoniatsua hartzen du etxean; «akatsik gabeko» bere moral publikoak oso agerpen arraroak ditu maskararen atzean, –ez ditugu ekintzak aitatu nahi, irudikapenak ditugu hizpide–, baina holatsuko senarren emazteek balukete zertaz hitz eginik; mugarik gabeko haien altruismoaren aurrean beste iritzi batekoak izan ohi dira seme-alabak.

Inguruak norbanakoa berak sortutako maskararekin identifikatzera bultzatzen duen neurrian, norbanako hori bere barne-eraginak baztertzerak beharturik dago. «Sakonean oina-
rritzen da goia», zioen Laotsek. Aurkari batek indar dagoi bar-
nealdetik, eta zera dirudi, pertsonak nia erakartzen duen indar berarekin erreprimitzen duela inkontzienteak nia hori bera.

Kanpoan pertsonaren erakargarritasunarekiko agertzen den erresistentzia-gabetasuna bera inkontzientearen eraginekiko ahuldade moduan agertzen da barnean. Paper indartsu eta eraginkorra hartzen da kanpoan, barnean, aldiz, inkontzientearen eragin guztien aurrean ahuldade emetu bat garatzen den artean: aldarte-egoera eta umoreak, beldurrak, baita sexualitate emetu batek ere (gailurra inpotenzian adierazten duena) hartzen dute poliki-poliki nagusitasuna.

Pertsona, gizonezkoaren irudi ideala –berak izan behar-ko lukeena–, ahultasun eme baten bitartez konpentsatzen da barnean, eta norbanakoa kanpoaldean gizon indartsu agertzen den bezala, barnean emakume, anima³⁵ bilakatzen da, anima baita pertsonari aurre egiten diona. Baina kontzientzia kanporakoiarentzat barnea gauza iluna eta ikusezina denez, eta horretaz gain norberak pertsonarekin zenbat eta gehiago identifikatu, orduan eta gutxiago ikus ditzakeenez bere ahuldadeak, pertsonaren kontrapartea den anima ere iluntasunean gertatzen da, eta, ondorioz, proiektatu egiten da, eta, horrela, heroia zena bere emaztearen oinetara makurtzen da. Emaztearen agintea asko hazten bada, gero eta gogo txarragoz jasaten du egoera. Gutxiagotasun-sentipena handiagotzen zaio, eta bide horretatik gogozko froga datorkio senarrari: bizitza pribatuan bere emaztea dela gutxiagotasun-sentipena duena eta ez bera, heroia baita. Askorentzat hain erakargarria den ilusioa egiten du orduan emazteak, heroia den gizonarekin ezkondu izanarena, bere balio-ezaren inolako kezkarik gabe. Ilusio-jolas honi «bizitza-edukia» esan ohi zaio sarritan.

Norberatzeko eta norbanakotzeko xedeetarako norbera bere buruarekiko eta besteekiko nola agertzen den bereiztea ezinbesteko den bezala, era berean da beharrezko inkontzientearekiko, hau da, animarekiko bere erlazio-sistema ikusezinaz kontzientzia hartzea, horrengandik bereizi ahal izateko. Inkontziente izaten jarraitzen duen zerbaitetik ezin bereizi da bat. Pertsonari dagokienean erraza da edonori argi jartzea bera

eta bere eginkizuna bi gauza ezberdin direla. Animatik ezberdintzea, aldiz, oso zaila gertatzen da, eta zaila da hori egitea, anima ikusezina delako. Bai, lehenik eta behin honako aurreiritziko izan ohi da bat: barnetik datorkion edozer norberaren berezko oinarritzko izaeratik sortzen zaiona dela. «Gizon indartsuak» onartu ere onartuko liguke agian bere «bizitza pribatuan» egiaz diziplina handirik gabekoa dela, baina hori *bere ahulerietako* bat baino ez dela eta horrekin nahiko adostasunean bizi dela ere bai aldi berean. Gutxietsi ezin den kultur herentzia handi samarra agertzen da jarrera horretan. Izan ere, berak onartuko balu bere pertsona ideala dela bere anima idealaren erantzule dena, zalantzan jarriko litzaizkioke, berehalakoan, bere idealak, munduak ez luke zentzu garbirik eta bere buruari ere ez lioke zentzu garbirik aurkituko. Ongia zalantzazko bilakatuko litzaioke, oraindik okerragoa dena, bere asmo onak ere zalantzazko agertuko litzaizkioke. Pentsatuko bagenu nolako aurrebaldintza historiko eta indartsuei loturik dagoen asmo onaz geure-geurea dugun ideia, berehalakoan ulertuko genuke, orain artean izan dugun mundu-ikuskeraren arabera, geure idealak zalantzan jartzea baino jasangarriagoa gertatuko litzaigukeela ahulezia pertsonal batez negar egitea.

Gizarte-bizitza erregulatzen duten indarrak bezain baldintzatzaileak direnez faktore inkontzienteak, eta azken hauek haiek bezain kolektiboak direlako, ikasi ere ikas dezaket nik nahi dudana nire inkontzienteak ezartzen didanetik bereizten, nire eginkizunak behartzen didana *neuk* nahi nukeenetik bereizten dudana bezalaxe. Barnetik eta kanpotik datozkigun eskakizun bateraezinak ulertzen ditugu lehenik, eta nia, hain justu ere, mailuaren eta ingudearen artean aurkitzen da. Askotan kanpoko eta barneko eskakizunen jolas-pilota bat baino ez den nia horren aurrez aurre zehaztea zail gertatzen den instantzia bat aurkitzen da, nik «kontzientzia»³⁶ izen maltzurraz inolaz ere adieraziko ez nukeena, nahiz eta hitz horrek, bere esanahirik jatorrenean harturik, instantzia hori erabateko-

tasunez adieraziko lukeen. Umore gaindiezinaz adierazi du Spitteler-ek gure artean «kontzientziaz» zer gertatu den³⁷. Esanahi honetatik ahalik eta gehien urruntzea komeni da, beraz. Egokiagoa litzateke zera gogoratzea, kanpoaldea eta barnealdearen artean dagoen aurkaritza hori («Job» eta «Faustoren» artean Jainkoen arteko apustu bezala adierazitakoa) bizitza-prozesuaren energiatasuna bera dela, autoerregulatzerako ezinbestekoa den aurkarien arteko tentsioa, alegia. Beren agerpenean eta eginkizunean hain ezberdinak izanik ere indar horiek, oinarri-oinarrian norbanakoaren bizitza bera adierazten eta nahi dute biek; orratza baskularen erdian bezala mugitzen dira horiek bizitzarenean. Bata bestearengana gidaturik daudenez, norbanakoarengandik hala nahita edo nahi gabe, baina halabeharrez sortzen den eta, sorrera hori dela bitarteko, horrek aurre sumatzen duen bitartekaritza-zentzu batean, adostasunera iristen dira. Izan beharko genukeena eta izan gintezkeena adierazten digun sentipen bat dugu. Aurreikuspen horretatik aldentzeak ihesa, errua eta gaitza adierazten du.

Ez da kasualitate hutsa «pertsona» hitzetik gure «pertsonala» eta «pertsonalitatea» kontzeptu berriak sortu izana. Neuk nire *niaz* pertsonala eta pertsonalitate bat dela baieztatzeko dezakedan bezala, berdin-berdin baieztatzeko dezaket nire pertsonaz, gutxi edo gehiago identifikatzen naizen pertsonalitate bat dela esanaz. Ez da harritzekoa, gauzak horrela izanik, nik bi pertsonalitate edo nortasun ditudala baieztatzea, autonomia edo erdi-autonomia den edozein konplexuk nortasun itxuran edo *pertsonifikaturik* agertzeko ahalmena baldin badu. Idazketa autonomiko eta antzeko gertakarien agerpen espirituetan beha daiteke errazenean hori. Ekoiztutako esaldiak adierazpen pertsonalak izan ohi dira beti, eta ni-forma pertsonala erabiliz adieraziak, adierazitako esaldi-osagai bakoitzaren atzean nortasun bat ere balego bezala emanik, alegia. Ulermen xumekoak izpirituetan baino ezin pentsa dezake holakoetan.

Antzekoa beha daiteke, ezaguna denez, burutiko gaixoen haluzinazioetan ere, nahiz eta azken hauek, beste haiek baino argiago maiz asko, burutapenak edo hauetako zatiak baino ez diren izaten, edonor sumatzen duelarik, inolako zailtasunik gabe gainera, horiek nortasun kontzientearekin duten lotura.

Erlatiboki autonomoak diren konplexuek pertsonifikatzeko duten joera da pertsona hain «pertsonala» agertzeko arrazoia ere, eta horren ondorioz nia bere «benetako» nortasuna zein ote den zalantzan jartzen has daiteke inolako eragozpenik gabe.

Pertsona eta, orokorrean, konplexu autonomo guztientzat balio duenak animarentzat ere balio du, bera ere, era berean, nortasun bat da, eta arrazoi hori dela bitarteko proiektatzen da hain erraztasun handiz emakume batengan, hau da, inkontziente irauten duen bitartean proiektzio bat da beti, izan ere *inkontziente den guztia proiektatu egiten da eta*. Anima-irudiaren lehen eramailea ama da beti, eta geroago gizonaren sentipenean eragina duten emakumeak, eragin hori baikorra edo/eta ezkorra izan daitekeelarik beti ere. Anima-irudiaren lehen eramailea ama delako, hezkuntzarako esangura handikoa den eginkizun delikatua bezain garrantzizkoa gertatzen da amagandik bereizteko prozesua. Hori dela eta, bereizketa hori antolatzeke xedea duten errito ugari aurkitzen ditugu antzinateko gizarteetan. Heldua izatera iristea eta kanpoaldeko banaketa hutsak ez dira nahikoa izaten: amagandiko (eta ondorioz baita haurtzarotiko) bereizte hori modu erabakigarrian eman dadin, ezinbesteko gertatzen dira gizon izatearen erabateko aldarrikapena eta berriz jaiotzea adierazten duten ohikundeak.

Kanpoaldeko mundutiko arriskuen aurrean aita babes bezala agertzen den modu berean eta bide horretatik semearentzat pertsonaren ama-irudi bilakatzen den bezalaxe, bere arimarentzat iluntasunetatik letozkeen arriskuen aurrean ama azaltzen da seme horren beraren babesle moduan. Hori dela eta, amaren babesetik askatzeko gaituko duten haraindiko gau-

zei buruzko irakaspenak eskainiko zaizkio gazte gizongaiari bere gizon-izate-aldarrikapeneko ohikundeetan.

Primitibotasun guztiaren gainetik oinarrizko balio ikargaria duten horrelako hezkuntza-neurrien hutsunea sumatu beharrean aurkitzen da egungo gizaki kulturaduna. Eta horren ondorioa zera da, anima, ama-irudi itxuran, emakumearengan proiektatzen dela, eta horren ondorioz, gizonezkoa, ezkondu orduko, berriro ume-moduko, sentibera, mendeko eta esaneko bihurtzen dela, edo alderantzizko kasuetan, izan-molde txarreko, zapaltzaile eta huskeria zale, beti bere gizon-izatearen ohore gorena zaindu beharraren beharrez. Azken hau lehen haren beste aurpegia baino ez da. Amak suposatzen zuen inkontzientearen aurkako babesak ez da ordezkaturik izan gizon modernoarengan, eta horregatik honek bere ezkontza ideala emazteak amaren funtzio magiko hura hartzeko moduan eratzen du inkontzienteki. Ezkontza idealaren itxurapean amaren babesaren bila dabil benetan, eta ezin hobeto egokitzen zaio emakumearen jabetza-gogoari bide horretatik. Inkontzientearen aurre antzean ezinari dion beldurra dela bitarteko, bidezko ez den agintea ematen dio emazteari, eta ezkontza hain «barne-batasun» moduan antolatzen du, ze bere barne-tentsioak eraginda leher-tzeaz dagoela beti, edo protesta bezala aurkakoa egiten duela, emaitza berdinak eskuratuz beti ere.

Nire ustez, halako gizaki moderno batzuek pertsonarengandik bereizteko ez ezik animatik bereizteko beharra ere sumatzen dute. Mendebaldeko jokamoldeari egokituz, gure kontzientzia nagusiki kanpoaldera begira dagoenez, barnealdeko gorabeherak iluntasunean geratzen dira. Arazo hau, ordea, erraztasunez gaindi daiteke honako bide honetatik jokatzuz, ez kanpoaldean, baizik eta bizitza pribatuan agertzen diren material psikikoak pareko zehaztasunez eta jarrera kritikoz aztertzen saiatuz alegia. Ohituraz beste alderdi hori lotsaz ukatzeko (izan ere, norberaren emaztearen aurrean ere dardarka jar daiteke bat ezkutuko alderdi horretaz jabetu daitekeelakoan), eta aurkitua

izanen balitz, lotsaz gainezka «ahulezia» bat dela aitortzeko joera dagoenez, hezkuntza-bide bakarra zera dela dirudi, ahulezia horiek erreprimitzea edo besteen begietarako ezkutuan gordezea. Horrela jokatzuz, ordea, ez da ezertxo ere aurreratzen.

Guk benetan egin beharko genukeena pertsonaren adibideaz baliaturik adieraz dezaket egokienik. Hor guztia ikusgai eta argi agertzen da; animan, aldiz, dena ilun dago mende baldekoontzat. Animak kontzientziaren asmo onak pertsona dirdiratsurekiko erabateko kontraesan negargarrian dagoen bizitzaren pribatu batera behartuz desbideratzen dituenean, pertsonaz ezer ez dakien gizaki xume batek bere munduan arazo negargarrienekin topo egiten duenean gertatzen den egoeraren antzeko zer bait sumatzen da. Badira pertsona garatu baten jabe ez diren gizakiak —«europarren adeitasun landuaren berri ez duten kanadarrak»—, batere errugabe eta inolako arriskurik sortu gabe gizartearen zorte txar batetik bestera dabiltzan horietakoak, aspertu edo haur maitagarriak bezalakoak direnak, edo —emakumezkoak direnean— beren abilezia faltagatik beldurgarri gertatzen diren Kasandra-mozorroak, behin ere onartuak izaten ez direnetakoak, egiten dutenaz jabetzen ez direnak, eta horretxegatik, beti barkamena izanen dutela aurrez suposatzen dutenak: mundu erreala ikusten ez duten ameslariak. Horien antzeko kasuetan ikus daiteke pertsona ez zaintzeak zer ondorio dituen eta kaltea konpontzeko xedez nola jokatu beharko litzatekeen. Munduan nola jokatu behar den ikasiz bakarrik saihestu ditzakete horiek mota guztietako etsipen eta nekeak, gertaera mingarri eta indarkeria-egoerak. Gizarteak berengandik zer espero duen ulertzen ikasi behar dute; munduan beraiek baino askozaz gehiago diren faktoreak eta pertsonak daudela onartu behar dute; egiten dutenak besteentzako zer ondorio dituen konturatu behar dute, e. a. Haur Hezkuntzako eskola bateko jarduera-plana baino ez da hori guztia bere pertsona neurri onargarri batean landu duenarentzat. Egoera beste muturretik ikusiko bagenu, aldiz, eta pertsona dirdiratsu baten

jabe dena hartuko bagenu eta bere arimaren aurrez aurre jarri, eta horrekin alderatzeko pertsonarik gabekoa hartuko bagenu, zeraz jabetuko ginateke berehalakoan, azken honek animari eta honi dagozkion kontuei dagokienez beste hark mundukoei buruz hainbat dakiela. Duten ezagutza horretaz, jakina, oker balia daitezke biak, eta seguruenik ere oker baliatuko dira.

Pertsona duen gizakiak ez du barne-errealitatearen existentziarik sumatu ere egiten, besteak beretzat jolastoki entretenigarri eta atsegin baten balioa baino ez duen munduaren errealitatearenik ikusten ez duen bezalaxe. Barne-errealitatearen baldintzarik gabeko onarpena *conditio sine qua non* bat da anima-arazoari seriotasunez aurre egin ahal izateko. Kanpoaldeko mundua moztutako huts bat baino ez baldin bada niretzat, zertan hasiko naiz erlazio- eta egokitzen sare konplexu bat moldatzeko xedez benetako ahaleginak egiten? Era berean, «irudikapen hutsak dira» baldin bada nire pentsaera, ez dut inolako arrazoirik aurkituko nire anima-agerpenak ahulezia lelo batzuk baino zerbait gehiago direla pentsatzen hasateko. Nire ikuspuntua, aldiz, beste hau baldin bada, mundua kanpoaldean *eta* barnealdean dagoela, kanpoaldea bezala barnealdea ere errealitateak direla, horren ondorioz zera onartu beharrean aurkituko naiz ezinbestean, nire barnetik datozkidan nahasteak eta arazoak barnealdeko munduaren baldintzetara eta eskakizunetara behar hainbat ez egokitu izanaren sintoma baino ez direla. Gizagaixoak munduan hartzen dituen golpeak errepresio moralaren bidez senda ezin daitezkeen moduan, bere «ahuleziak» huts-hutsean holakotzat onartzeak ere ez dio ezertan lagunduko. Hor badaude arrazoi, asmo eta ondorio batzuk, zeinetan gogamenak eta ulermenak parte hartzen duten. Har dezagun, adibide modura, «akatsik gabeko» senar eta ongile ezagunaren kasua, aldi berean bere haserrealdiak eta umore-aldaketak direla eta, emaztea eta seme-alabak erabat beldurturik dituen harena: zer parte-hartze du animak holatsuko kasu batetan?

Berehalakoan jabetu gintezke horretaz, gertakariei beren gauzatze-prozesu arrunta egiten uzten badiegu: emaztea eta seme-alabak urrundu egingen zaizkio; hutsunea sortuko da bere ingurunean. Bere familiaren bihotz-gogortasunaz kexatzen hasiko da lehenik eta bere jokabidea asko gaiztotuko du lehen-goarekin alderatuz. Hutsunea erabatekoa bilakatuko da. Izpiritu on guztiek bakarrik uzten dutelarik, bere isolamenduaz jabetuko da aldi bat pasa ondoren, eta bere bakardade horretan hasiko da ulertzen banatzea nola sortu duen. Agian harrituta, bere buruari galde egingen dio: «zer nolako deabru jabetu da nitaz?», metafora horren zentzua ulertzeke, hala ere. Mendekua, elkartzea, ahaztea, erreprimitzea eta leherketa berri batek jarraituko dio horri guztiari. Antza guztien arabera, banaketa bat eragin nahi du animak. Inori ez dio onik ekartzen gertatze-bide horrek. Maitemindu jeloskor baten moduan sartu nahi du hor tartean animak, gizona bere familiatik urrundu nahi lukeen maiteminditu jeloskor baten antzera. Ondorio berdintsua eragin dezake kargu bat hartzeak edo posizio sozial on bat lortzeak; agintea eskuratzeak hor izan dezakeen erakargarritasun-indarrak jabetzen laguntzen digu. Animak, ordea, nondik bereganatzen du erakargarritasun-indar handi hori? Pertsonaren analogiaz baliaturik, balio garrantzitsu batzuek edo eragin handiko kontuek egon behar dute horren guztiaren atzean, promesa zoragarrien bat edo, agian. Horrelakoetan ez da arrazionalizatzeraz jotzea komeni. Gizon ohoretsuak agian beste emakume bat duela pentsa daiteke. Eta izan daiteke, eta animak bide hori erabil dezake lortu nahi duena lortzeko baliabide egokiena delakoan. Jokabide hori ez litzateke, ordea, berezko helburu bezala ulertu behar, izan ere akatsik gabeko gizonak, lege ezkondata dagoenak, banaketa ere eska dezake legeari jarraituz, eta horrek ez luke bere jarrera ezertan aldatuko. Argazki zaharrari marko berri bat jartzea bezalakoa litzateke hori.

Egia da: bide hori sarritan hartzen da, banaketa bere azkeneraino eramateko metodo bezala erabiliz, eta bide horre-

tatik benetako irtenbidea eragozteko. Horregatik ez litzateke arrazoizkoa izanen zera suposatzea, banatzearen xedea dela hain gertu dagoen posibilitatea. Askozaz egokiagoa dirudi animaren joeren sustraiak aztertzea. Nik *animaren objektibatzea* izendatzea nahi nukeena litzateke lehen urratsa, hau da, banatzeko joeran norberaren ahulezia bat ikustea erabat ukatu behar dela. Behin hori eginik, galde geniezaioke, neurri batean bederen, animari: «zer dela eta zabilta banatze horren bila?». Galdera modu hain pertsonalean egiteak bere abantaila handia du: animaren pertsonatasuna onartzen da eta bide horretatik berarekiko harreman bat molda daiteke. Zenbat eta pertsonalago hartu bera, orduan eta hobeagoa izanen da egoera.

Intelektualki eta arrazionalki pentsatzen ohitua dagoenari barregarria ere irudi dakioke adierazitakoa. Izan ere, absurdoaren gailurra ere bailitzateke, norbaitek harreman-bide psikologiko huts bezala onartzen duen bere pertsonarekin elkarritzetan hasi nahi izatea. Absurdoa, ordea, pertsona bat duenarentzat bakarrik da hori. Baina ez duena *primitibo bat baino ez litzateke* kontu honi dagokionean: primitiboa, guztiok dakigunez, guk normalenean errealitatea deritzogun horretan oin batez bakarrik egoten da; bestea beretzat benetan errealitatea den izpirituen mundu batean eduki ohi du. Gure adibidekoa europar moderno bat da munduan, izpirituen munduan, aldiz, paleolitikoko baten haurra baino ez. Hori dela eta, beste mundu bateko agente-indar eta eragileei buruzko kontzeptu zuzen bat moldatu bitartean historia-aurreko haur-eskola moduko batera joatearekin kontentatu beharko du. Eta egin daitekeen gauza zuzen bakarra egiten du anima-irudia nortasun autonomo bat bezala onartzerakoan eta galdera pertsonalak egiten dizkionean.

Benetako teknika moduan ulertzen dut nik hori. Ezaguna zaigunez, edonork du bere buruarekin elkarritzetan hasteko ezaugarria ez ezik, baita gaitasuna ere. Zalantza beldurgarri baten aurrean gauden guztietan honako galdera egin ohi diogu,

isilpean edota ahots ozenez, geure buruari (edo nori, bestela?: «nola jokatu beharko nuke?», eta geu gara (edo nor, bestela?), gainera, erantzuten dugunak. Geure izaeraren sustraiak ezagutu nahian gabiltzanean ez gintuzke kezkatu behar, nolabait esateko, metafora moduko batetan bizitzeak. Geure atzerakoitasunaren sinbolo moduan (edo Jainkoari eskerrak, agian, naturarekiko gure loturaren agerpen-erara) onartu beharko genuke, geure «sugearekin» elkarrizketa pertsonalak izaten ditugula, afrikarrak egin ohi duten bezala. Psikea batasun bat ez, baino kontrarianeko konplexuz moldatutako aniztasun bat denez, ez zaigu zailegia gertatzen animarekin kontrajarrian jardun ahal izateko beharrezkoa den disoziazioa onartzea. Honetan erakusten da trebetasuna, ikusezina den besteari adierazten uztean eta adierazteko beharrezko dituen mekanismoak, neurri batez bederen, une horretantxe bere eskura jartzerakoan, hain absurdoa dirudien norberarekiko jolas baten aurrean bidezketasun osoz suma daitekeen nazkak edo bestearen ahotsaren «benetakotasunaz» sortzen zaizkigun zalantzek gaindi ez gaitzaten ahaleginak eginenez, beti ere. Azken hau garrantzi tekniko handiko puntua da. Izan ere, hain jarriak gaude geuregandik sortzen diren gogoetekin identifikatzera, guk geuk moldatutakoak direla suposatzen dugula. Eta sumatu ere, hain zuzen, ideia ezinezkoenengatik sumatzen dugu erantzukizun pertsonalik handiena. Fantasia gogor eta apetatsuenak zelako lege unibertsal estuetara makurtzen diren jakinen bagenu, agian gogoeta horiek gertakari objektibo moduan onartzeko jarriagoak egonen ginатеke, ametsak onartzen ditugun moduan, ez baitugu esaten horiek norberaren nahierara eta komenientziara moldatuak direnik. Objektibotasun eta aurreiritzi-gabetasun handiena eskatzen da, ordea, «beste aldeari» jarduera psikiko behagarriarako aukerak eskaini nahi baldin bazaizkio. Jarrera inkontziente erreprimituaren ondorioz, beste alde hori ia beti emozio-izaera zuten zeharkako agerpen sintomatikoetara beharturik zegoen gehienetan, eta afektu-egoera nagusitzen zen unetan bakarrik agertzen ziren inkontzientearen gogoeta- edo irudikapen-zatiak argitara, baina

beti saihestu ezineko gertatzen zen aldi bereko beste gertakari honekin, nia identifikatu egiten zela une batez agerpen haiekin, gero, berehala, erabat ukatzen bazen ere. Zenbaitetan arrisku-tsuak ere iruditzen zaizkio bati afektuzko egoera batean esan ditzakeenak. Ezaguna denez, berehala ahazten dira erraztasunez horrelakoak, edo ukatu ere egiten dira. Jarrera objektiboa hartu nahi duenak mekanismo ezeztatzaile eta ukatzaile horiek kontuan hartu beharrekoak ditu. Indartsua da tradizioz, zuzentzeko eta kritikatzeko xedez, hor tartekatzeko ohitura, eta indar handiago hartzen du nork bere buruaren eta besteen aurrean onartzeak eragiten duen beldurraren eraginez: egia ahulgarrien, eza-gutza arriskutsu eta baieztapen mingarrien aurrean sumatzen den beldurra eraginda alegia, hau da, jende asko bakarrik egon beharretik gaitz kutsakor batetik bezala ihes egitera eragiten duten gertakari guztien aurrean sumatzen den beldur berak eragindakoa. Berekoikeria hutsa eta «kaltegarria» ere ba omen da norbera bere buruaz hainbeste kezkatzea –«norberak bere buruarekin moldatzen duen lagunartea da kaltegarriena; oso malenkoniatsu bihurtarazten du bat horrek»–, horiek dira gure giza moldaerari aurrez aurre egiten zaizkion adierazpen dirdiratsuak. Akatsik gabeak dira, ordea, horiek mendebaldeko zentzuarentzat. Horrela pentsatzen duenak ezin irudikatu ahal izango du inoiz nolako atsegina suma dezaketen beste batzuek horrelako madarikatu zikinen lagunartean. Honako gertaera honetatik abiatuz, afektu-egoeran beste aldearen egiak, nahi gabe bada ere, onartu egiten direla alegia, aholkatzekoa litzateke horrelako afektu-egoera batez beste aldeari bere adierazpenak egin ditzan baliatzea. Behin honezkero esan ere esan daiteke, afektu-egoeran eta bere giroan nork bere buruari hitz egiteko trebezia landu beharko litzatekeela, afektuak berak gure arrazoizko kritikari begiratu gabe hitz egiten duen era bertsuan. Kritika alde batera utzi beharko litzateke afektua hitz egiten ari den bitartean. Honek bere kasua agertu eta gero, kritikatu egin behar da seriooki, gure aurrean legokeen benetako gizaki eza-gun bat kritikatuko genukeen bezalaxe. Baina kontuak ez du

horretan amaitu behar; baizik eta galderek eta kontra-galderek jarraitu egin behar dute eztabaidarentzat bukaera onargarri bat aurkitu bitartean. Eraitza onargarria den ala ez, hori norberaren zentzu subjektiboak bakarrik erabaki dezake. Eta hemen ez du ezertarako balio tranpetan ibiltzeak. Norberarekiko erabateko leialtasuna eta beste aldeak esan dezakeena ez azkarregi aurrei-kusten saiatzea ezinbesteko baldintzak dira animaren heziketa-rako teknika honetan.

Beste aldearen aurrean guk mendealdekoak hain geu-rea dugun beldurak badu, hala ere, bere alderdi positiboa. Erreala izateaz gainera, ez da, inolaz ere, inolako justifikape-nik ez duena. Erraztasunez ulertzen dugu haurrak eta primiti-boak urrutiko mundu ezezagunaren aurrean sumatzen duten beldurra. Barneko geure haur-zatian daramagu oraindik bel-dur hori, non geuk ere urrutiko mundu ezezaguna ukitzen dugun. Guk, ordea, afektua besterik ez dugu, nahiz eta ez jabetu munduarekiko beldur bat ezkutatzen dela hor, ikusezi-na gertatzen baitzaigu mundu hori. Aurreiritzi teorikoak edo sineskeria-ikuspegiak baino ez ditugu horri guztiari buruz. Zenbait pertsona prestaturen aurrean ezin da inkontzientea aitatu ere egin, mistikotasun-kutsua duzulako salaketa entzun nahi ez baduzu bederen. Neurri batean beldur hori bidezkoa da, gure mundu-ikuskera arrazionala, bero-bero sinesten dituen (zalantzazkoak direlako, hain zuzen ere) bere ziurtasun zientifiko eta moral guztiekin, dardarka jartzen baita beste aldeak aurkezten dizkion datuen aurrean. Hori saihesgarria balitz, filistearren «*quieta non movere*» enfatiko hura litzate-ke egia gomendagarri bakarra, eta honekin zera azpimarratu nahi nuke nik, lehenago aztertutako teknika hura ez diodala inori zerbait beharrezko edo erabilgarri moduan saldu nahi, bere egoerak horretaz baliatzera behartzen ez duen inori bede-ren. Esan bezala, maila ezberdinak daude, eta badira lehen haurtzaroa gainditu gabe hiltzen diren agureak, eta 1927an troglodidak jaiotzen jarraitzen dute oraindik ere. Badira izate-

kotan lehengo aldiz etzi egia izango diren egiak, eta badira, era berean, atzo egia zirenak, eta beste batzuk inoiz egia ez direnak.

Pentsa dezaket, bai, norbait teknika horretaz balia daitekeela, jakin-min sakratu batek eragindako norbait edo agian hegialak hartu nahi lituzkeen gazte bat, ez, hain justu ere, bera elbarria delako, baizik eta eguzkia duelako amets. Ilusio asko galdu dituen heldu bat, aldiz, behartuta bakarrik makurtuko litzateke barne-ezerezte eta lotsagarri geratze hori onartzera eta haur-beldur haiek berriro jasan behar izatera. Ez da gauza arina erakargarritasunik gabeko idealen eta sinesgarritasun guztia galdu duten balioen egunezko mundu baten eta itxuraz zentzurik gabeko fantasien beste gau-mundu baten artean bizi beharra. Egoera horrek sortarazten duen zalantzakortasuna benetan hain da handia, ez dagoela inor segurtasun-helduleku batera jotzen ez duenik, heldu-lekuak «atzera pauso» bat esanahiko balu ere, –berriro haurtzaroko gau-beldur haietatik babesten zuen amarengana jotzea, adibidez–. Beldurra duenak mendeko izatea ere behar du, ahulak babesle bat behar duen bezalaxe. Horrela sortu zuen izpiritu primitiboak, behar psikologiko sakonenak eraginda, bere irakasbide erlijiosoa, azti eta apaizetan gorputza hartzen duena. «*Extra ecclesiam nulla salus*» hura baliozko egia da oraindik ere hor beren babesa aurki dezaketenentzat. Hori ezinezko gertatzen zaion gutxien-goarentzat, gizaki batekiko mendeko izatea beste biderik ez dago, aldi berean laido garri eta ohoragarri gertatzen den mendeko izatea, beste edozein baino ahulago eta indartsuagoa den euskarria, nire ikuspegirako. Zer esan daiteke protestanteei buruz? Ez dute ez elizarik, ezta apaizik ere: Jainkoa dute soilik, baina Jainko hori ere zalantzarria da.

Irakurleak harrituta galdetuko du agian: «Zer-nolako ekoizpenak dira animarenak, baldin eta berarekin aurrez aurrezko eztabaidetan jardun ahal izateko hainbesteko segurantzak hartu behar baldin badira?». Honako gomendio hau

eginen nioke nire irakurleari, erlijioen historia konparatua aztertzeko, baina guretzat inolako bizitasunik gabekoak agertzen diren kontakizunak erlijio horiek bizi zituztenek sumatzen zituzten emozio biziarekin betetzen ahaleginduz. Horrela moldatuko du beste aldean bizi duenaz ikuspegi bat. Aspaldiko erlijio horiek, beren sinbolo barregarri eta bikaine-kin, sentibera eta odoltsuekin, ez dira haize hutsetik sortuta-koak, baizik eta oraingo une honetan ere gutako bakoitzean bizi den animak moldarazitakoak dira. Gauza horiek guztiak beren jatorrizko itxurak guregan bizi dira, eta edozein unetan indar oldarkorrez ager daitezke berriro ustekabeen, talde-sugestio itxuran, zeinen aurka norbanakoak ezin duen ezertxo ere egin. Izenez aldatu dira gure jaingo beldurgarriak, «-ismo» amaieraz errimatzen duten izenak hartuz. Ausartuko ote litzateke norbait, bestela, mundu-gerra edo boltxebismoa bera kultur aberastasuna eragin duten aurkikuntzak izan dire-la esatera? Edozein unetan kontinente bat urperatu, poloak tokiz aldatu, izurrite nazkagarri bat sor daitekeen kanpoko mundu batean bizi garen modu berean bizi gara une batetik bestera antzeko zerbait ager daitekeen barne-mundu batean, hori bai, ideien itxuran agertuko dira oraingoan, baina ez dira horregatik, hala ere, arrisku txikiagokoak eta segurantzia handiagokoak izanen. Barne-mundu honetara ez moldatzea ondorio latzak izanen dituen akatsa da, kanpoko munduan ezjakintasuna eta ezgaitasuna diren neurri bertsuan. Bizilagun gehien duen eta Ozeano Atlantikora ematen duen Asiako penintsula batean bizi den gizateriaren zati txikienetako txikienari, bere ustez «prestatua edo jantzia» izena merezi omen duenari otu zitzaien, naturarekiko harreman eskasengatik inondik ere, erlijioa buru-nahasketa moduko baten asmakizuna, inolako praktikotasunik gabekoa dela esatea. Zentro Afrika edo Tibet bezalako distantzia ziurretik begiratzuz gero, gizateriaren zati-rik txikiena den horrek beretzat inkontzientea den buru-nahasketa bat proiektatu du, antza guztien arabera, oraindik kutsatu gabeko sena gordetzen duten herriengana.

Zenbat eta inkontzienteagoak izan, orduan eta indar handiagoz baldintzatzen gaituztenez subjektiboki barne-munduko gertakariak, bere kultura propioan (ez ote da bada edozein kultura norbanakotik abiatzen?) urrats bat aurrera egin nahi dezanari ezinbestekoa gertatzen zaio animaren eraginak objektibitatea eta ondoren eragin horien oinarrian dauden edukiez esperientziaz jabetzea. Egokitzea eta ikusezina denetik babestea lortuko luke horrela. Egokitzapen hori, ordea, ezin lor daiteke bi munduek ezartzen dituzten baldintzei hainbat kontzesio egin gabe. Barneko eta kanpoko munduen eskakizunak kontuan hartuz, egokiago adieraziz, bien arteko gatazkatik sortzen da *ahal dena* eta *beharrezko dena*. Puntu honi dagokionean duen kultur eskasiagatik, mendebaldeko gure izpirituak ez du oraindik kontzeptu bat, ezta izen bat ere sortu barne-esperientziaren oinarritzko osagai den *indar kontrajarri horien erdibideko bateratzea* adierazteko, txinatarren *Taorekin*, urrundik bada ere aldera daitekeenik bederen. Izaki biziari dagokionez gertakari indibidualena da eta, aldi berean, baita natura-legeen araberrako zentzuz betetze unibertsalena ere.

Orain arteko adierazpenetan *gizonezkoaren* psikologia bakarrik izan dut mintzagai. Anima, eme bezala harturik, gizonezkoaren kontzientzia baino konpentsatzen ez duen irudi bat da. Izaera maskulinoa du emakumearena konpentsatzen duen irudiak, horregatik *animus* litzateke hori adierazteko izen egokia. Anima izenpean zer ulertu behar den deskribatzea gauza erraza ez bada, muga gabe gehitzen dira zailtasunak *animusaren* psikologia adierazi behar denean.

Nahiz eta ez jabetu konplexu autonomo batekin ezin dela identifikatu, gizonezkoak, bere xumetasunean, anima-erreakzioak berezkitzat hartzen dituela egiazko gertaera da, eta hori bera agertzen da emakumearen psikologian ere, baina gehiago nabarmenduz, ahal bada, kasu honetan. Arazoa ulertzea eta adieraztea zailtzen duen arrazoirik nagusia konplexu autonomoarekin identifikatzearen gertakaria da, arazo

beraren uka ezineko iluntasuna eta ezezaguna izatea alde batera utzirik. Xumetasun guztiaz honako onarpen hau eginaz bizi gara, geu garella geure etxeko nagusi bakarrak. Gure ulermenak, aldiz, beste honako gogoeta hau egitetik hasi beharra luke, geure arima-bizitza barrenekoenean ere, edozein etxetan bezala, kanpoko mundura zabalik dauden atea eta leihoak daudela, eta kanpoko mundu horretako objektuek eta edukiek guregan eragina badute ere, ez direla gure jabetzakoak. Aurrebaldintza hori ulertzea ez da gauza erraza askorentzat, inguruko gizakideek beste psikologia batekoak izan daitezkeela ulertzea eta onartzea ere zaila gertatzen zaien modu berean. Azken ohar hau gehiegizkoa irudituko zaio, agian, nire irakurleari, edonor konturatzen baita norbanakoen artean, orokorrean, ezberdintasunak daudela. Kontuan eduki behar da, hala ere, beste gertakari hau, geure kontzientzia-psikologia indibidualaren abiapuntua hasierako egoera inkontziente bat dela eta, ondorioz, baita ezberdindu ezintasunaren egoera bat ere aldi berean (Lévy-Bruhlek «*participation mystique*» izenez adierazi zuena). Bereizkuntzaren kontzientzia gizateriak erlatiboki berandu lortu zuen ahalmena da, eta, pentsa daitekeenez, jatorrizko identitatearen zehaztasunik gabeko eremu zabalaren zati erlatiboki txiki bat besterik ez. Kontzientziaren izaera eta ezinbesteko baldintza (*conditio sine qua non*) da bereizkuntza. Inkontziente izaten jarraitzen duen guztia bereiztu gabea da eta inkontzienteki gertatzen den guztiak, ondorioz, bereizketarik ezean du oinarria, eta norberari dagokiona ala ez dagokiona den jakiteak ez du inolako garrantzirik. Nigan, bestearengan ala biongan dagoen a priori erabaki ezin daitekeen kontua da. Sentipenak ere ez du, zentzu honetan, inolako oinarri ziurrik eskaintzen hemen.

Ezin atxiki dakioke emakumeari, eo ipso, beheragoko maila batekoa litzatekeen kontzientzia; gizonezkoaren kontzientziatik ezberdina da, besterik ez. Gizona oraindik argitu ezinik dabilen zenbait gertakariri buruz emakumeak sarritan

kontzientzia argia izan ohi duen moduan, badira gizonarengan, naturak hala eraginda, esperientzia eremu batzuk emakumearentzat bereizketa-ezaren itzalpean jarraitzen dutenak, lehen une batean beretzat inolako interesik ez duten gaiak izan ohi direnak. Gertakari objektiboek eta hauen arteko erlazioek baino interesgarritasun eta garrantzi handiagoa izan ohi dute emakumearentzat erlazio pertsonalek. Merkataritza, politika, teknika eta zientziaren eremu zabalak eta gizonezkoaren izpirituaren erabilera-arlo aberatsa kontzientziaren itzalpean geratzen dira beretzat; hori horrela izanik ere, erlazio pertsonalei dagokienetan kontzientzia zabala garatzen du emakumeak, honek eremu horretan egiten dituen hamaika ñabardurek gizonari ihes egiten dioten bitartean.

Gauzak horrela, uste izatekoa da emakumearen inkontzientean gizonezkoarenean ez bezalako aspektuak agertuko direla. Eremu honetan emakumea eta gizonezkoaren arteko desberdintasuna zerk eragiten duen, hau da, *animusa animatik* bereiziz zerk ezaugarritzen duen hitz batez adierazi beharko banu, hauxe besterik ezin esango nuke: animak *humore-egoerak* eragiten dituen moduan animusak *iritziak* sortarazten ditu, eta gizonezkoaren umore-egoerak sustrai ilunetatik sortzen diren bezala, emakumearen iritziek aurreiritzi inkontziente eta aprioristikoetan dute oinarria. Animusaren iritziek ziurtasun sendoko eta zalantza-gabetasuneko izaera agertzen dute askotan, edo zalantzan jar ez daitezkeen oinarritzko irizpide bezala agertzen dira. Iritzi horiek aztertuko bagenu, ondorio moduan aurreuposatu beharreko premisa inkontzienteekin eginen genuke lehenik topo, esan nahi da, iritzia premisa horiek aurrez *badirela* suposatuz eraikiak daudela. Iritziak benetan pentsatu gabeak dira, aurrez eginak eta moldatuak eskura dauden horietakoak, eta itxuraz hain benetako eta konbentzigarriak dira, emakumeak ez duela horietaz inolako zalantzarik egiten.

Animusa, animaren antzera, gizonezko *baten* itxuran pertsonifikatzen dela pentsatzera jar gintezke, agian. Esperientziak

erakusten digunez, neurri batean bakarrik da hori egia, izan ere bat-batekotasunez halako baldintzak sortzen dira, non gizonez-koarenetik erabat desberdina den egoera bat moldatzen den. Animusa ez da pertsona *baten* itxuran agertzen, baizik eta *aniztasun* baten modura. H. G. Wellsen «*Christina Alberta's Father*» eleberrian pertsonaia nagusia (emakume bat) bere ekin-tza eta utzikeria guztietan bere gaindik dagoen instantzia moral baten mendeko agertzen da: laztasun gogorrenez eta inolako fantasiarik gabe, hotz eta ziurtasunez adierazten dio une bakoitzean zer egin behar duen eta zergatik egin behar duen hori. «Court of Conscience» izena ematen dio Wells-ek instantzia horri. Epaitzen ari diren epaileen aniztasuna, elkargo baten moduan antolatua edo, dagokio animusaren pertsonifikazioari. Ex Cathedra hitz eginaz «arrazoizko» erabaki zalantzan jarri ezinak hartzen dituen aitez eta bestelako agintariez osatutako epai-mahai moduko bat da animusa. Zehazkiago aztertuz gero, epai zorrotz horiek, oinarrian, hitzak eta iritziak dira, haurtzarotik inkontzienteki biltzen direnak eta batez besteko egia, zuzentasun eta arrazoizkotasunen arautegi moduko bat osatzen dutenak; epai kontziente eta oinarritu bat faltatzen zaigunean (askotan ematen den kasua), bere iritziekin laguntzera etorri ohi zaigun premisez osatutako thesaurus bat, alegia. Zenbaitetan giza arrazoimen osasuntsuaren itxuran agertzen dira iritzi horiek, beste batzuetan, aldiz, hezkuntza mozorrotzen duten oinarritzko irizpide moduan. «Beti horrela egin izan da» edo «denek diote gauzak honela eta horrela direla».

Jakina, animaren moduan, animusa ere maiz proiektatu ohi da. Proiektziorako pertsona egokitzen gauza guztiez zuzena zer den dakiten Jainko onaren eredu direnak hautatzen dira, edo amaierarik gabeko hitz-jarioa duten berritzaile ezezagunak, giza itxurako edozertxo «esperientzia emankorraren» terminologian jartzen dakiten horietakoak. Animusa ez litzateke zuzen karakterizatua utziko, hala ere, ezagutza kolektibo atzerakoi moduan soilik aurkeztuz; bere iritzi zuzenen aurka joka-

tuz, ulergaitz eta ezezagun diren hitzen aldeko ahulezia duen berritzailea ere bai baita, sakon pentsatze gorrotagarria itxura atsegingarrienaz janzten duten horietakoa.

Anima bezalaxe, gizaki erreal bat iritzi batez ordezkutzen ondotox dakien maitemindu jeloskor bat ere bada animusa, horretarako erabiltzen dituen iritzien oinarri zalantzarriak inoiz kritikatu gabe. Animusaren iritzia izaera kolektibokoak dira beti, eta norbanakoen eta hauen iritzien gainetik daudenak horren ondorioz, anima bere sentipenen aurreikuspenarekin eta berorien proiektioekin gizonaren eta emakumearen arten jartzten den bezalaxe. Emakumea ederra denean, animusaren iritzi horiek zerbait hunkigarria dute gizonarentzat, eta horrek dena dakien aitaren halako itxura bat hartzea ahalbidetzen dio bere gozamenerako; emakumeak bere sentimen-mundua ukitzen ez badu, ordea, eta horren ondorioz, gaitasuna eta trebezia eskatzen bazaizkio lelotasuna eta ahuleziaren ordeztu, animusaren iritziek urduritasun-moduko zerbait eragiten dute gizonarengan, duten oinarritzapen eskasagatik, –hainbeste iritzi eman gauzak horrela direlako–, –gutxienez iritzi berezi bat izan balu–, eta antzekoengatik. Pozoitsu bilakatzen dira gizonezkoak horrelakoetan, ukatu ezineko errealitatea baita animusak anima narritatzen duela beti (baina baita alderantziz ere), edozein eztabaida ezinezko bilakaraziz horrela.

Emakume adimentsuetan animusak argumentatze eta arrazoitze intelektual eta kritikoa eragiten du, baina ia beti eta nagusiki esanahi eskaseko puntu ahul bat arrazoiketaren ardatz nagusi bihurtuz, bere zentzu-gabetasuna azpimarratzeko xedez. Edo berez nahiko argi zihoan eztabaida batetik nahaste-borraste bat eginaraziz, horretarako erabat desberdina eta, ahal izanez gero, faltsua ere baden ikuspegia tartekatuz. Konturatzeke, gizona urduri jarrarazi nahi izaten dute horrelako emakumeek, horrela jokatuz animusaren mende jartzen direlarik erabat. «Tamalez beti ni izan ohi naiz arrazoi duena», onartu zidan behin era horrelako emakume batek.

Agerpen ezagun bezain mingarri horiek guztiek *animusaren kanporakoitasunean* dute beren jatorri bakarra. Izan ere, bera ez da harreman-funtzio kontzienteen eremukoa, oso bestela, inkontzientearekiko erlazioa ahalbidetzea behar luke izan bere egitekoa. Kanpoaldeko egoerei buruzko iritziak eman ordeztu –egoera horietaz *kontzienteki pentsatu* beharko litzateke–, barnera begira jarri beharko luke animusak bururatze-eginkizuna duen neurrian, eta hor inkontzientearen edukiak argitzen saiatu. Animusarekin aurrez aurre jardutearen teknika animaren kasukoaren antzekoa da oinarritzat, salbuespen honekin, bere buruari buruzko *iritziak* dira emakumeak kritikoki jorratu behar dituenak, ez erreprimitzeko helburuz, baizik eta horien jatorria aztertuz beren sustrai ilunetaraino iristeko xedez, eta hor irudi primitiboak aurkituko lituzke, gizonezkoak animarekin aurrez aurre jardutekoan bezalaxe. Aurreko emakumeek gizonekin bildutako esperientzia guztiez moldatutako sedimentu moduko bat litzateke animusa, –baina ez hori bakarrik: izaki sortaile eta ugaltzailea ere bada, baina hori ez da giza sormenaren zentzuan ulertu behar, berak sortzen duena *logos spermatikos* izenda daiteke, hau da, hitz sortaile bat. Gizonak bere lana bere barneko emakume-izaeratik erabateko sorkari moduan azaldu arazten duen moduan, emakumeak ernamuinak sortarazten ditu bere barneko gizon-izaeratik, gerora gizonaren emakume-izaera ernalduko duten ernamuinak hain zuzen ere. Halako «*femme inspiratrice*» hura edo litzateke emakumea horrela, oker bideratuz gero, izan daitekeen eztabaidagile eta irizpide-emaile –«*animus hound*»– okerrera (nire gaixoetako batek zentzuz itzuli zuenez) izatera iritsi daitekeelarik.

Animusak hartua dagoen emakumea bere emetasuna, bere emakume-pertsona moldatua galtzeko arriskuan aurkitzen da, antzeko baldintzetan legokeen gizonak emetzekoa duen bezalaxe. Honako gertakari honetan ikusi behar da era horretako sexu-aldaketa psikikorako abiapuntua, barnealdekoa den

funtzio bat kanpoaldera aterarazten dela. Kanpoaldearekiko aurrez aurre dagoen barne-mundu autonomo bat ez onartzetik edo erdizka onartzetik sortzen da perbertsiorako arriskua; barne-mundu horrek kanpoaldekoak hainbateko eskakizun garrantzitsuak ezartzen ditu egokitzeari dagokionean.

Animaren pertsona bakarreko izatearen aurrez aurre dagoen animusaren aniztasunari dagokionez, berriz, aparteko gertakari hau jarrera kontzientearen korrelatu bat dela pentsatzen dut nik. Gizonezkoarenarekin alderatuz gero, emakumearen jarrera kontzientea pertsonalki askozaz baztertzailagoa da. Honen mundua aitez eta amez, nebez eta ahizpez, senarrez eta haurrez osaturik dago. Elkar noizbehinka agurtzen duten antzeko beste familia batzuez osatzen da hortik kanpoko bere mundua, gainerantzean bakoitza bereaz baino arduratzen ez delarik. Gizonezkoaren mundua, alderantziz, herriak, «estatuak», interes-taldeek eta antzekoek osatzen dute. Helburuetarako baliabide soila da familia, estatuaren oinarrietako bat, eta bere emaztea ez da halabeharrezko *emakumea* (ez, behintzat, honek «nire gizona» esaten duenean pentsatzen duen modu berean). Pertsonala dena baino gertuago sumatzen du gizonezkoak orokorra (guztien interesekoa) dena, horregatik bere mundua elkarrekin koordinatzen diren aldagai anitzez osatzen da; emakumearen mundua, aldiz, senarraz harantz halako laino kosmikok batean amaitzen da. Horren guztiaren ondorioz, gizonezkoarengan bakarrekotasun sutsua animari lotzen zaion bezala, zehaztasunik gabeko aniztasuna lotzen zaio, aldiz, animusari emakumearengan. Gizonezkoak bere ikuspegian argi eta garbi zehaztutako Zirze edo Kalipsoren irudi esanguratsua duen bitartean, animusak, oso bestela, nahiago du hainbesteko zehaztasunez antzeman ez daitezkeen Holandar Hegalarien edo itsas zabaleko beste norbaitzuen irudietan agertu, hau da, irudi aldakor eta arinetan. Era honetako agerpenak ametsetan bakarrik sumatzen dira; errealitate konkretuan, aldiz, tenore ospetsuak, boxeoko txapeldunak edo urrutiko hiri ezezagunetako gizonezko ohoredunak izan daitezke.

Argitu ezineko sustraietatik sortzen diren erdi-itzaleko bi irudi hauek (theosofoen handikeriazko ametsen arabera, egiazko «ate-zaintzaile» barregarriak) zenbatu ezineko itxurak hartzeko gai dira, eta hamaika liburu idatz daitezke horietaz. Mundua bera bezain aberatsak dira berek sortzen dituzten nahaste-borrasteak: beroriei dagokien korrelatu kontzientearen –pertsonaren– aniztasun ikusezina bezain ugariak. Erdi-itzala-ren eremuan gordeta daude oraindik, eta guk ikus dezakeguna zera da, nola animaren hala animusaren konplexu autonomoa, oinarri-oinarrian, funtzio psikologiko bat besterik ez dela, bere izaera autonomo eta garatu gabeari esker nortasuna lapurtzen duen funtzio bat, edo egokiago adieraziz, orain artean nortasun bat izan duen funtzio psikologiko bat. Eskura dugu, ordea, bere pertsonifikazioa desegiteko aukera, irudi horiek kontzientzia-ren eremura ekarriz inkontzientera iristeko zubi bezala erabil-tzen asmatzen badugu. Kontzienteki funtzio bezala erabiliko ez ditugunez, pertsonifikatutako konplexu izaten jarraituko dute oraindik. Egoera horretan jarraitzen duten bitartean, erla-tiboki aske diren nortasun bezala onartu beharrekoak dira. Ezinezko gertatzen da horiek kontzientzian txertatzea, beren edukiek ezezagun izaten jarraitzen duten bitartean. Aurre ema-nez bakarrik aterako dira eduki horiek argitara, eta behin hori lortuz gero eta animan ispilatzen diren inkontzienteko gertaka-riekin batera kontzientziari buruzko ezagutza nahikoa eskura-tu dugunean, orduan bakarrik sumatu ahal izanen dugu bene-tan anima bera funtzio soil bezala.

Animus eta anima hitzekin zer adierazi nahi den ez zen, seguru aski, argi geratuko irakurle guztientzat, ez dut nik, behintzat, hainbesteko itxaropenik. Badut, ordea, beste itxaro-pen hau, irakurlea jabetuko zela, noski, hemen ez dugula zer-bait «metafisikoaz» jardun, baizik eta oso bestela, hizkera abs-traktu eta arrazionalaz baliatuz adieraz daitezkeen gertakari enpirikoak izan ditugula mintzagai. Hala ere, hizkera abstrak-tuegia saihesten ahalegindu naiz, eginkizuna ez baitzen orain artean gure esperientziarentzat suma ezinak ziren gertakari

batzuei buruz irakurleari formulazio intelektualak eskaintzea; askozaz beharrezkoagoa gertatzen da benetan izan daitezkeen esperientzia-aukera batzuez halako ikuspegi bat aurkeztea. Ezinezko gertatzen da, izan ere, gertakari hauek ulertzea, norberak aurrez bizi izan ez dituen bitartean. Garrantzizkoagotzat jotzen dut horrelako esperientziatarako aukerak eta bideak eskaintzea, eta ez, esperientzia konkretua ez izateagatik, edukirik gabeko esaldi huts bezala geratuko liratekeen formula intelektualak eskaintzea. Badira, bai, hitzak buruz ikasi eta horiei legozkiekeen esperientziak irudikatzen dituzten horietakoak eta, beren izaeraren arabera, horiekiko sinestun eta kritiko bezala agertzen direnak. Esperientzia-eremu psikologiko berri baten (baita zaharra ere!) aurrean egin beharreko hausnarketaren aurrez aurre aurkitzen gara, eta horretaz teoria mailan erlatiboki baliagarria izan den zerbait formulatu ahal izateko ezinbesteko gertatzen da, arima-agerpen horiek jendemu multzo nahiko handi batentzat ezagunak izan daitezela aurrez. Gertakariak aurkitzen dira beti lehenik eta ez teoriak. Askoren arteko eztabaiden ondorio moduan moldatzen baitira teoriak.

7.

NIAREN ETA INKONTZIENTEAREN IRUDIEN ARTEAN BEREIZTEKO TEKNIKA

Animaren eta animusaren jarduera espezifikuari lego-
kiokeen adibide zehaztu bat zor nioke orain nire irakurleari.
Era horretako materialak hain ugariak direnez eta argitu beha-
rreko sinboloen kopuruan hain handia denez, ezinezko gerta-
tuko litzaidake era horretako aurkezpen bat liburu honen
mugetan egitea. Aparteko liburu batean³⁸ argitaratuak ditut
horietako produktu batzuk eta lan hori gomendatuko nioke ira-
kurleari. Lan horretan, ordea, ez dut animusa aitatzzen, funtzio
hori ezezaguna baitzitzaidan hori idatzi nuenean. Hala eta guz-
tiz ere, emakume gaixoari –nire bezeroari– bere eduki inkon-
tzienteei kanpora irteten utz diezaiela eskatzen diodanean,
antzeko fantasiak ekoiztu ohi ditu. Horien artean ia inoiz falta-
tzen ez den gizonezko-heroi-irudia animusa da. Eta fantasia-
bizipenen segidak konplexu autonomoaren eraldatze mantsoa
eta desagerpena frogatzen ditu.

Eraldatze hori inkontzientearekiko hartuko den jarrera-
ren zerbitzura dago. Eraldaketa hori emango ez balitz, inkon-
tzienteak eragin baldintzatzaile erabatekoa izanen luke, zen-
baitetan, gainera, bidera daitezen analisi eta ulertze guztien
gainetik agerpen neurotikoak sortaraziz eta horiei iraunaraziz,

edo transferentzia konpultsibo bat moldatuz, eta hau izatez, neurosia bezain beldurgarria da. Horrelakoetan ez sugestioak, ez borondate onak, ezta ulertze erreduktiboak ere lortu dute inkontzientea desagitea. Honekin ez da esan nahi, ordea, –eta nik berriro azpimarrarazi nahi dut hori hemen– jardunbide terapeutiko guztiek batera harturik ezertarako balio ez dutenik. Honako gertakari hau baino ez dut azpimarratu nahi, kasu ugarran sendagilea inkontzientea sakonki lantzerantz jarri beharrean aurkituko dela, inkontzienteari aurre egitera alegia. *Interpretazioa* hutsa baino zerbait gehiago da hori. Kasu horretan, izan ere, sendagileak aurrez *badakiela* suposatzen baita eta horregatik baita *interpreta* dezakeela ere. Beste kasuan, inkontzientea sakonki lantzearenean, oso bestela, interpretazioa ez den beste zerbait gertatzen da: kontzientzian fantasien itxurapean agertzen diren gertakari inkontzienteak martxan jarrazten baitira. Fantasia horiek interpretatzen ahalegindu daiteke bat. Eta gerta ere, zenbait kasutan oinarritzeko gerta baitaiteke gaixoak berak sortu dituen fantasien esanahiaz halako ezagutza bat izan dezala. Garrantzi erabakitzailea du, hala ere, gaixoak bere fantasiak bizipen moduan bizi ditzala erabat eta, intelektualki ulertzea bera erabateko bizipenaren osagaia ere badenez, uler ditzala. Ulertzeari ez nioke, inolaz ere, lehentasuna emango nik. Gaixoari ulertzen laguntzeko gai izan beharko luke, jakina, sendagileak, baina honek ez du guztia ulertu ahal izango, eta interpretazio-bideetatik ihes egiten saiatu beharko luke ahalegin guztiz. Garrantzizkoena ez baita fantasiak interpretatzea eta ulertzea, baizik eta horiek *bizipen bezala bizitzea*. Inkontzientearen deskribapen oso egokia eskaintzen du Alfred Kubinek «*Die andere Seite*» («Beste alde») ³⁹ liburuan, esan nahi da, berak artista moduan beste alde horretaz inkontzientean bizipen bezala sumatu duena deskribatzen duela. *Bizipen artistiko bat da*, giza bizipenen zentzuak *erabat osatu gabeko* bizipen bat. Gai hauetaz benetan interesaturik dabilenari liburu hori arreta osoz irakur dezala gomendatuko nioke. Erabatekotasun-eza aurkituko luke horrela: *artistikoki*

sumatu eta bizitakoa da, baina ez gizaki moduan bizitakoa. «Gizaki» bezala bizitakoa diodanean zera ulertu nahi nuke, autorearen pertsona ez dagoela irudipenetan pasiboki bakarrik inplikatura, baizik eta irudipenetako irudiei kontzientzia osoz aurre eman eta lantzen dituela. Lehenago aipatutako nire liburuan adierazten ditudan fantasien jabeari ere kritika bera eginen nioke: inkontzientetik sortzen zaizkion fantasien aurrean hartzaile soilaren jarrera baitu berak ere, edo gehienez fantasia horiek sufritzen dituenarena. Inkontzienteari benetan aurre egiteak benetako jarrera kontzienteaz aurre egitea eskatzen du.

Esan nahi dudana adibide batez adierazten saiatuko naiz. Nire gaixoetako batek honako fantasia hau izan ohi zuen: «Kalean behera emaztegaiak ibairako bidea hartzen duela ikusten du. Negua denez, jelaturik dago ibaia. Jela gainetik korrika hasten da emaztegaia eta berak jarraitu egiten dio. Neska aurrera doa eta hor aurrean jela pitzatuta dago, zirrikitu zabal eta beltz bat ikus daiteke eta neska hara eroriko ote den beldurrak hartzen du mutila. Eta horrela gertatzen da, neska zirrikitutik erori da eta bera begira dago goibeldurik».

Kontakizun luzeago bateko zati honek argi eta garbi adierazten du kontzientziak hartzen duen jarrera: behatzaile eta pairatzaile da aldi berean, hau da, ikusmenaren eta sentipenaren objektu huts baino ez da fantasia-irudia; bi dimentsio dituela esan daiteke, ze oso azalekoa baita bere parte-hartzea eta, ondorioz, irudi hutsa baino ez da fantasia, beha daitekeena eta sentipenak eragiten dituen, baina ametsa bezain irrealia. Honetan datza irrealtasun hori, subjektua ez dela *eragile* moduan agertzen bertan. Fantasia errealitatekoa balitz, mutila ez litzateke han geratuko neskari bere buruaz beste egiteko ahaleginean galarazten saiatu gabe. Erreza litzaiokeen besotik heltzea edota zirrikitura salto egitea galaraztea horrela. Errealitatean fantasian agertzen zaion moduan jokatu izan balu, perlesiak jota bezala geratuko litzateke sumatuko lukeen izugarrikeriagatik edo emaztegaiak bere buruaz beste egin iza-

nak bere inkontzientean ez diola inolako axolarik pentsatzeak eraginda. Fantasian jarrera pasiboa hartu izanak inkontzientearen jarduerarekiko hartzen duen jarrera baino ez luke adieraziko: inkontzienteak liluraturik eta leloturik dauka. Errealki era guztietako burutapen eta konbentzimendu depresiboren mendean aurkitzen da: ez duela ezertarako ausardiarik, herentziaz kalteturik dagoela inolako konponbiderik gabe, bere burmuinak gaixotzen ari zaizkiola eta antzeko burutapenak ditu. Inolako azterketarik gabe onartzen dituen autosugestioak dira sentipen ezkor horiek. Intelektualki ulertzeko eta baita inolako oinarririk gabekoak direla ere onartzeko gauza da. Hain zuzen ere arrazoi horregatik jarraitzen dute sentipen horiek. Intelektualki trata ezinak dira, ez baitute arrazoizko oinarririk, baizik eta oso bestela, inolako kritika kontzienterako biderik ematen ez duen fantasia-bizitza irrazional eta inkontziente batean sustraiturik daude. Eta horrelakoetan inkontzienteari bere fantasiak molda ditzan aukerak eskaini behar zaizkio; lehenago adierazitako zati hura era horretako fantasia-jarduera inkontzientearen ekoizpen bat baino ez da. Depresio psikogenetiko baten kasua denez, bere depresioen oinarrian horrelako fantasiak daude, baina berak ez zuen horren kontzientziarik. Benetako malenkonia, nekatze gogorra, pozoitze eta antzekoetan alderantzizkoa da kasua: gaixoa depresiboa delako ditu era horretako fantasiak. Depresio psikogenetikoetan, aldiz, era horretako fantasiak dituelako deprimitzen da gaixoa. Gizon gazte argia da nire bezeroa, analisi-jarduera luze baten bitartez bere neurosiaren jatorria intelektualki ulertu duen gazte bat. Intelektualki ulertzeak, ordea, ez du inolako aldakuntzarik eragin bere egoera depresiboan. Antzeko kasuetan sendagileak ez luke depresioaren jatorrian gehiago sakontzen saiatu behar, ulertze nahiko zabal batek ezertan lagundu ez badu, beste kausa-zatitxo bat aurkitzeak ez baitio laguntza gehiago ekarriko. Nagusitasun ulertezin bat du horrelakoetan inkontzienteak, esan nahi da, inkontzienteak duen erakargarritasun-indarrak eduki kontzienteei balio guztia kentzen diela, edo beste hitz

batzuetan adierazteko, libidoa mundu kontzientetik erretirarazten duela «depresio» bat sortaraziz, «*abaissement du niveau mental*» bat (Janet) eraginez alegia. Horrelako kasuetan, energiaren legea kontuan izanik, inkontzientean balio-metatze bat (libidoa) gertatuko dela itxaron beharko.

Modu zehatz batean bakarrik uler daiteke libidoa, esan nahi da, libidoa eta fantasia-irudiak gauza bera direla. Eta bide bakar batez aska dezakegu libidoa inkontzientearen sare-etatik, berari dagozkion fantasia-irudiak berreskuratuz hain zuzen ere. Arrazoi horretxegatik eskaintzen diogu inkontzienteari horrelakoetan bere fantasia-irudiak kanporatzeko aukera. Bide horretatik lortu genuen lehenago aipatutako kontakizun-zatitxoa. Inkontzienteak eta bere edukiek galdu zuten energia-multzoari dagokien aberastasun handiko fantasia-irudien serie luzeago batetako zati bat besterik ez. Gaixoa mundu kontzientea hotz, huts eta ilun bilakatu den bitartean, inkontzientearena bizi-bizia, indartsua eta aberatsa da. Psike inkontzientearen izaeraren ezaugarri bat da besteren beharrik ez izatea eta inolako giza begirunerik ez hartzea. Inkontzientera iristen den oro hortxe gordetzen da, hori dela eta kontzientziak kalterik duen ala ez kontuan hartzeke. Hoztu eta jelatu ere egin daiteke kontzientzia, inkontzientea loretan dagoen bitartean.

Lehen une batean bederen, horren itxura hartzen zaio. Gehiago sakontzen hasten bagara, ordea, inkontzientearen giza axolagabetasun horrek zentzu bat, xede bat eta helburu bat dituela antzemango diogu. *Xede kontzienteetatik haratago dauden arima-xedeak daude*; gehiago oraindik, haien aurka etsai moduan ager daitezkeenak ere badaude. Kontzientziak harrokeriazko jarrera faltsu bat hartzen duen bakoitzean topatuko dugu inkontzientea kontzientzia horrekiko begirunerik gabeko jarrera erasokor bat hartzen.

Hain zen erabat intelektuala eta arrazionala nire gaixoa-ren jarrera kontzientea, natura bera asaldatu eta bere balioen mundua ezereztu egin zitzaizkiola. Berez bakarrik ez du lortu-

ko jarrera intelektual hori utzi eta beste funtzio batean, sentipenetan adibidez, oinarritzea; arrazoi ximple bategatik hori, beste funtziorik ez duelako. Inkontzientearen jabetza da hori. Hori horrela, inkontzienteari, neurri batean bederen, gidaritza uztea baino beste biderik ez zitzaigun geratzen, bide horretatik berari ere fantasia-irudien itxuran kontzientzia-eduki bilakatzeko aukerak eskainiz. Gaixoa lehenago bere mundu intelektualari loturik geratzen bazen eta bere ustez gaixotasun bat zenaren aurka era guztietako zorrotzasun arrazionalerik borrokatzen bazen, orain, alderantziz, gaixotasun hori onartu egin behar du, eta depresio batek hartuko balu, ezin du lan batean edo antzeko zerbituetan murgildu hori ahazteko helburuz; oso bestela, depresioa onartu egin behar du eta berari hitza eman.

Neurosiaren ezaugarria den umore-egoeraren arabera jokatzearen aurkako bidea da hori; ez da ahuleria bat, ezta egoerara makurtze erraz bat ere, baizik eta ahalegin handia eskatzen duen lan zaila: umore-egoeraren erakargarritasuna gaindituz objektibotasuna mantentzea eskatzen du eta humorea, subjektu nagusi bilaka dadila galaraziz, bere objektu egitea. Bere animu-egoerak hitz egin diezaiola lortu behar du gaixoak; bera benetan zer den adierazi behar dio umore-egoerak eta zer-nola-ko fantasia-analogietan adierazten ari den erakutsi.

Lehenago aipatutako zati hura umore-egoera ikusarazi baten zati bat baino ez da. Humore-egoeraren aurrez aurre bere objektibotasuna gainditu izan ez balitzaio, fantasia-irudi haien ordeztu, beste sentipen jelatzaile hauek izanen zituzkeen, dena gain-behera zihoala, beretzat ez zegoela sendabiderik, eta antzekoak. Bere umoreari, ordea, irudietan adierazteko aukera eman ziolako, libido-kopurutxo bat onartu ahal izan zuen, indar irudimentsu inkontzientea irudi baten itxuran agertuz kontzientziaren eduki bihurtzea lortuz eta bide horretatik inkontzienteari lapurtuz.

Ahalegin hori ez da, berez, nahikoa, fantasia erabateko-tasunez bizitzea ez baita behatzean eta sufritzean amaitzen;

oso bestela, parte-hartze eraginkorra eskatzen du. Baldintza hau bete ahal izateko, ziurtasun osoz erreallitatean jokatu lukeen modu berean jokatu behako luke fantasian ere gaixoak. Ez litzateke geratuko lelo-lelo bere emaztegaia nola itotzen den begira, baizik eta uretara salto egin eta bere asmoetan galaraziko zukeen. Fantasian ere gauza berak gertu beharko zukeen. Fantasian ere erreallitatean jokatu lukeen modu berean jokatzeari lortuko balu, zera frogatuko luke horrekin, fantasia *aintzakotzat hartzen duela*, hau da, inkontzienteari benetako erreallitate-balioa ematen diola. Bere ikuspegi intelektual hutsari puntu batzuk irabaziko lizkioke bide horretatik eta, modu berean, baliozkotzat hartuko luke inkontzientearen ikuspegi irrazionala ere.

Hori litzateke inkontzientearen ezinbesteko bizipen erabatekoa. Ezin gutxiets daiteke, ordea, horrek erreallitatean esan nahi duena: erreallitate fantastiko batek mehatxaturik aurkitzen da nire mundu erreala. Ia ezinezkoa gertatzen da, une baterako besterik ez bada ere, zera ahaztea, hori guztia fantasia huts bat, irudimenaren sorkari bat baino ez dela, edonorentzat arbitrario eta egina bezala agertzen dena. Nolatan onar daiteke horrelako zerbait «erreallitatekotzat» eta seriooki onartu, gainera?

Inork ez du usteko aldi berean bi bizitza-mota ditugunik: alde batetik, batez besteko gizartekide arruntak ginateke, eta bestetik, abentura harrigarriak biziko genituzke eta ekintza miresgarriak burutuko. Beste hitz batzuek adierazita, ezingo genituzke gure fantasia horiek *zehaztu*. Gizakiak, aldiz, hori egiteko isilpeko grina ikaragarria sumatzen du, baina fantasiaztearen aurkako joera eta inkontzienteari balio guztia ukatzekoa, hain justu ere, *grina horrekiko sumatzen duen beldurretik* sortuak dira. Bai zehaztea, bai horrek sortzen duen beldurra, sineskeria primitiboak dira biak —era bizi-bizian oraindik— beren ustez jantziak diren pertsonengan ere. Bere bizitza errealean zapataria dena, goiaingeru baten ohorez jantzen da bere sektakoen artean, edo merkatari apala baino ez denak handita-

sun beltza hartzen du masoien artean; egunean zehar bulegoan eserita ego ohi dena, gero arratsaldean Julio Zesar bilakatzen da bere elkargoan, gizaki bezala hutsegile, baina bere eginkizunetan hutsik gabea. Horiek dira nahi gabe burututako konkrezioak.

Horren guztiaren aurka, fantasiarekiko sineskeriazko fobia bat garatu du gure garai hauetako kredozientifikoak. *Eragina duena da erreala*. Eta inkontzientearen fantasiek eragina dute, –hori ez dago zalantzan jartzerik–. Filosofo bizkorrena ere agorafobia zentzu-gabekoenaz gaixo daiteke. Gure errealitate zientifiko ospetsu honek ez gaitu inkontzientearen ez-errealitate omen den horretatik batere babesten. Fantasia-irudien errezelaren atzetik zerbaitek badu eragina guregan, zerbait horri izen ona ala txarra emanik ere. Zerbait erreala da, eta horretxegatik arretaz hartzekoak dira bere bizi-adierazpenak. Lehenik, ordea, konkretizatzeetarako joerak gainditu beharrak dira, edo bestela adierazita, fantasiak ezin dira hitzez hitz hartu berorien esanahia aurkitzeko orduan. Hau da, fantasia sakon-sakonetik bizitzen ari garen bitartean ezin nahikoa ulertuko dugu bere zentzua. Bere esanahi hori ulertzekotan, aldiz, ezin hartuko da itxura –fantasia-irudia bera– bere atzetik eragiten ari dena izango balitz bezala. Itxura ez baita gauza bera (eragiten ari dena), baizik eta horren adierazpena.

Bere buruaz beste egiteko gertakari hura ez du «beste maila batean bizitzen» (buru-hilketa erreala bezain konkretua gainerantzean) nire bezeroak, baizik eta buru-hilketa baten itxura duen zerbait erreala bizitzen du. Elkarren aurrez aurre dauden bi «errealitateek» –kontzientziaren mundua alde batetik, eta inkontzientearena bestetik– ez dute beren nagusigoagatik borrokatzen, baina elkar erlatibizatzen dute. Inkontzientearen errealitatea oso erlatiboa delakoak ez du kontraesan gogorregirik sortaraziko; baina kontzientziaren munduaren izaera erreala zalantzan jartzeko aukera hutsak egonezina eragiten du. Izan, ordea, biak bizipen psikikoen eremuko «errea-

litate» dira, antzeman ezineko sustrai ilunetako agerpen psiki-ko dira biak. Azterketa kritiko batentzat ez dago *erabateko* errealitaterik.

Esentziaz eta erabateko izakiaz ezertxo ere ez dakigu. «Kanpoko» zentzumenen eta «barruko» fantasien bidez eragin ezberdinak sumatzen ditugu. Margo orlegia berez existitzen duela inoiz baieztatuko ez genukeen moduan, fantasia-bizipen bat berez baden eta horregatik hitzez hitz hartzekoa den zerbait bezala ulertu behar dela esatea ere ez litzaiguke bururatu ere egin behar. Zerbait ezezagunaren, baina aldi berean erreala denaren adierazpena, itxura da. Buru-hiltze-fantasiaren adierazitako zati hartan agertutakoa gaixoaren zalantza- eta depresio-aldi batean gertatutakoa da, eta fantasiak gertakari hori baino ez du adierazten. Badu emaztegai bat errealitatean gaixoak. Eta emaztegai hori zen berak munduarekiko zuen lotura emozional bakarra. Haren desagerpenak berak munduarekiko zuen lotura ezabatuko zuen. Etorkizunik gabea agertzen zen horrela etorkizuna. Bere emaztegaia bada, aldi berean, bere animaren sinboloa ere, hau da, inkontzientearikiko dituen erlazioen sinbolo ere bada. Fantasiak, beraz, beste gertakari hau ere adierazten du bide batez, bere anima inkontzientean ezkutatzen dela berriro ere berak inolako oztoporik jarri gabe. Aspektu honek adierazten digunez, bere umore-egoera bera baino indartsuagoa da: hankaz gora jartzen dio guztia, eta bera lelo-lelo begiratzen geratzen da. Baina aurka ere egin ziezaiokeen eta horrela anima geldiarazi.

Azken aspektu honi ematen diot nik lehentasuna, barnerakoia baita izaeraz gure gaixoa, barneko gertakariak bideratzen baitizkiote berak bizitzarekiko dituen erlazioak. Bera kanporakoia izan balitz, lehen aspektu hura joko nuke garrantzizkotzat, izan ere kanporakoiak gizakideekiko harremanen bitartez bideratzen baitu nagusiki bere bizitza. Umoreak eraginik emaztegaia utz zezakeen eta horrela baita bere bizitza hondatu ere; barnerakoiak, aldiz, animarekiko, hau da, barneko objek-

tuarekiko bere harremanak hautsiz kaltetuko zukeen gehien bere burua.

Inkontzientearen mugimendu ezkorarren adierazpen garbia da gure gaixoaren fantasia, hau da, mundu kontzientetik ihes egiteko joera adierazten du; eta joera hori hain indartsua denez, libidoa kontzientziaz ateratzen du, hau, ondorioz, erabat hustuta utziz. Fantasia kontziente bilaka araziz, ordea, gertakaria bide inkontzientetik gauzatzeko aukerak oztopatzen dira. Gaixoak berak aktiboki parte hartuko balu (lehenago adierazi dugun bidetik joz), fantasian agertzen den libidoaren jabe eginen litzateke eta inkontzientearekiko eragin handiagoa lortuko luke aldi berean.

Fantasia-gertakarietan parte aktiboa hartuz fantasia inkontzienteak gero eta kontzienteago bilakaraziz honako hiru ondorio ditu nik kasu askotan baieztatu ahal izan dudanez: lehenik, kontzientziaren eremua gero eta zabalagoa egiten da, eduki inkontziente asko eta asko kontziente bihurtzen baitira; bigarrenez, nagusia zen inkontzientearen eragina gero eta ahulagoa bilakatzen da, eta azkenik, *nortasunean aldakuntzak* gertatzen dira.

Nortasun-aldakuntzak ez du eraginik, jakina, jatorrizko herentzia-antolamendu genetikoan, jarrera orokorretan gertatzen diren aldakuntzak baitira horrela bideratutakoak. Izaera neurotiko gatazkatsuetan hain garbi sumatzen ditugun kontzientzia eta inkontzientearen arteko bereizketa eta elkarren aurkako jarrera zorrotza ikuspegi kontzientearen aldebakarrekotasunean oinarritzen dira gehienetan, funtzio bati edo biri bakarrik ematen baitie erabateko lehentasuna, beste guztiak okerbidez saihesturik geratzen diren bitartean horren ondorioz. Fantasiak kontziente bihurtuz eta biziz kontzientziara ekartzen dira saihestu eta gutxietsita utzi ziren beste funtzioak: gertakari hau, jakina, ez da gauzatzen kontzientziaren jarreretan eragin sakonak sortarazi gabe.

Nortasun-aldakuntzak zein motatakoak diren galderari erantzun zehatzik eman gabe jarraitu nahiago dut hemen,

oraingoz aldakuntza garrantzitsuak ematen direla azpimarraztuz soilik. Inkontzientearekin aurrez aurre burututako eztabaidaren ondorioz gauzatzen diren aldakuntza horiei *funtzio transzendentea* / *haraindiko funtzioa* izena eman diet nik. Nik haraindiko funtzio bezala adierazten dudana giza arimaren aldakuntza-gaitasun harrigarri hori Berant Erdi Aroko *filosofia alkimikoaren* aztergai nagusienetakoa izan zen, eta sinbologia alkimiko ezagunez adierazia geratu zen. Alkimiaren irudikatze psikologikoa ohartarazi gaitu zabaltasunez Silberer-ek bere lan baliotsu batean⁴⁰. Barka ezinezko errua izanzen litzateke «izpiritu alkimikoaren» ildoak, gaurko ikuspegi arruntari jarraituz, alantxiki eta kimika-laborategi bateko bestelako ontzien mundura mugatu nahi izatea. Hori ere izan zen, bai, kimika zehatzaren hasiera-ahalegin haietan. Baina aldi berean, oraindik nahikoa aztertu ez den eta gutxietsi beharko ez litzatekeen giza osagai psikologiko bat ere izan zuen: «filosofia alkimiko» bat ere eman baitzen, psikologia modernoaren lehen urrats zalantzatsu bezala ikus daitekeena. Haraindiko funtzioaren izana da bere sekretua: ohorezko eta ez-ohorezko osagaien, gutxietsitako eta bereizitako funtzioen eta kontzientziaren eta inkontzientearen arteko lotura eta nahasketaren bidez lortutako nortasunaren aldakuntzak, alegia.

Kimika zientifikoaren hasierak irudipen eta nahikari fantastikoz nahasturik eta desbideraturik egon ziren moduan, filosofia alkimikoak, oraindik nahikoa landu eta garatu gabeko izpiritu baten konkretizazio albora ezinen eraginez, ez zuen formulazio psikologikoetara iristeko aukerarik izan, nahiz eta egi handiekiko susmo bizi batek Erdi Aroko pentsalarien kemena arazo alkimikoetara lotzen zuen. Inkontzientearen asimilazio-prozesu osoa eginga duen inork ez du ukatuko prozesu horrek sakon-sakonean eragin dionik eta aldarazi duenik.

Ez dut inolaz ere txartzat hartuko irakurleren batek burua mugituz zera adierazten badit, ezin duela ulertu nolatan fantasia hutsaren kopuru baztergarri⁴¹ batek (gorago aitatutako

adibide hutsalean bezala) eragin txikienik ere izan dezakeen. Era berean onartuko dut, haraindiko funtzioaren eta honi atxikitako eragin harrigarrien arazoa kontuan izanik, ezer gutxi argitu dezakeela aitatutako fantasia-zati hark hemen. Izan, ordea, oso zaila baita –eta nire irakurlearen ulertzeko borondate ona suposatzen dut orain– adibide egoki bat hautatzea, adibide guztiek duten ezaugarri desegokietako bat baita modu subjektiboan bakarrik eragitea eta norbanako bakoitzarentzat bakarrik izatea zentzuduna. Horregatik aholkatzen diet nire bezeroei ez daitezela inozo izan eta ez dezatela pentsa berentzat pertsonalki esanahi handikoa dena objektiboki ere garrantzi handikoa denik.

Gizakion gehiengo handi batek ez du indibidualki beste baten animu-egoeran jartzeko inolako gaitasunik. Izan ere, gaitasun nahiko arraroa da hori, eta horrekin ere ez da gauza handiegirik lortzen. Geure ustez ongien ezagutzen dugun gizakia bera, nahiz eta berak horixe onartu, geu garela bera sakon-sakonetik ezagutzen dugunak, horrek berak *arrotz* izaten jarraitzen du oraindik ere guretzat. *Bestelakoa* da. Eta egin genezakeen gauzarik onena eta gorenena, beste hori ulertzen saiatzea eta errespetatzea da, eta harrokeria leloena litzatekeenetik geure burua babestea, hau da, beste hori interpretatzen hastetik urruntzea, alegia.

Ezin dezaket, beraz, ezer konbentzigarriarik ekarri hona, hau da, ezinezko zait irakurlea ere esperientzia bizi duena konbentzitzen duen moduan konbentzitu lukeen adibide bat airtu hemen. Sinetsi egin behar diogu, gu geuk bizi izan dugunarenaren antzekotasunean oinarrituz horretarako. Eta guztiak porrot egiten badigu ere, azken emaitza zuzen-zuzenean sumatu ahal izanen dugu, hau da, bere nortasunean gertatu diren aldakuntzak frogagarri izanen zaizkigu. Baldintza hauetan beste fantasia-zati bat aurkeztu nahi nioke nire irakurleari: emakume batena da oraingoan. *Bizipenaren erabatekotasuna* da, beste adibidekoarekin alderaturik, begien aurrean agertzen zaigun

ezberdintasunik nabarmenena. Parte aktiboa hartzen du emakume begiraleak, eta prozesuaren jabe egiten da horren ondorioz. Kasu honetako material ugari daukat, eta guztiak nortasunaren erabateko aldakuntzan amaitzen du. Nortasunaren garapenaren azken epeko zati bat da hona dakardana eta elkarren artean lotura duten aldakuntzek osatzen duten serie bateko zati organiko bat da, zeinek *nortasunaren erdigunea* lortzea duen xede.

Besterik gabe ezin ulertuko da, agian, «nortasunaren erdigunea» esamoldeaz ulertu nahi litzatekeena. Arazo hori zehaztu nahi nuke hitz gutxi batzuetan. Nia gune nagusi duen kontzientzia inkontzientearen aurrez aurre jarrita ulertzen bada, eta orain inkontzientearen asimilazio-prozesua aztertzen badugu, asimilazioa kontzientziaren eta inkontzientearen arteko elkarrenganako gerturatze-mota bat bezala uler daiteke, non nia ez den erabateko nortasunaren gune nagusi gertatzen, hori, aldiz, kontzientziaren eta inkontzientearen arteko erdigune batetan aurkituko litzateke eta. Oreka berriaren puntua litzateke hori, nortasun osoaren erdigunetze berri bat, erdigune birtual bat agian; eta horrek nortasunari oinarri seguru bat eskainiko lioke kontzientziaren eta inkontzientearen artean hartzen duen egoera zentralagatik. Jakina onartzen dudala izpiritu makal batentzat adierazi ezineko, deskriba ezineko diren gertakari psikologikoak agertzeko ahalegin zabar batzuek baino ez direla irudikatze horiek. Pauloren hitzez baliatuz ere adieraz dezaket hori: «Ez naiz ni bizi dena, Kristo bizi da nigan». Edo Laotse-ri dei egin diezaioket eta erdiko bidea eta gauza guztien erdigune sortzailea den haren taoaz jabetu. Kasu guztietan gauza bera ulertzen da. Kontzientzia zientifikoa duen psikologo baten moduan hitz egiten dut nik hemen, eta ikuspegi horretatik zera adierazi beharrean nago, eztabaida ezineko eragina duten faktore psikikoak direla gertakari horiek guztiak; ez direla gogamen alfer baten sorkariak, baizik eta oso lege zehatz batzuen arabera jokatzeko duten gertakari psikikoak, kausa eta eragin jakin batzuek dituzten gertakari psikikoak, eta

horretxegatik, hain zuzen ere, froga ditzakegu gaurko eta orain dela milaka urtetako herri eta enda ezberdin ugaritan. Gertakari horiek zerez osatzen diren argituko lukeen teoriarik ez dut nik⁴². Psikearen izaera zerez osatzen den jakin beharko genuke lehenik hori egin ahal izateko. Gertakariak frogatzea-rekin nahikoa dut nik oraingoz.

Nire adibidera itzuliko naiz. Ikusmenaren arloko izaera indartsua duen fantasia bat da; hizkera zaharrean «irudipena» esango litzaioke; baina ez da ametsetan izaten den irudipenetakoa, baizik eta kontzientzia-sustraietan sakonki kontzentratuz bakarrik suma daitekeena, eta hori aurrez saio asko egin ondoren bakarrik gertatzen da⁴³. Emakumeak jarraian adierazten dena ikusten zuen (bere hitzetan adierazita).

«Mendian gora nindoan eta halako toki batean zazpi harri gorri ikusi nituen nire aurrean, zazpina harri gorri ezkerretara eta eskuinera, eta beste zazpi nire atzean. Lauki horren erdigunean nengoen ni. Harmailak bezain leunak ziren harriak. Gertuen neuzkan harrietako lau jasotzen saiatu nintzen. Eta zera aurkitu nuen ahalegin horretan nenbilela, buruz behera lurperaturik zeuden jainko-estatuen oinarriak zirela harri haiek. Lurpetik atera nituen eta zutitu nituen nire bueltan jarritz, ni beraien artean erdian gelditzen nintzelarik. Bat-batean elkarren aldera okertzen hasi ziren buruekin elkar jotzen zuten arte, nire gainetik etxola baten antzekoa moldatuz. Lurrera erori nintzen eta zera esaten hasi nintzen: «eror zaitezte nire gainera horrela izan behar badu, ni nekatuta nago eta». Kanpoaldean, lau jainkoen jirabiran, sute bat sortu zela ikusi nuen orduan. Alditxo bat iragan zenean berriro zutitu nintzen eta lurrera bota nituen jainkoen estatuak. Lur jo zuten tokian lau zuhaitz jaio ziren. Sugar urdinak sortu ziren estatuen jirabiran eta zuhaitz adar eta hostoak erretzen hasi ziren. Nik orduan: «Honek bukatu beharra du; sugarretatik zehar joango naiz adar eta hostoak kiskal ez daitezen». Eta sugarretan zehar ibiltzen hasi nintzen. Zuhaitzak desagertu egin ziren eta suga-

rrak gar urdin handi bakar batean bildu ziren, ni lurretik gora jasotzen ninduelarik».

Hemen amaitu zen irudipena. Zoritxarrez ez du biderik, ezta baliabiderik ere ikusten irakurleari irudipen honen esanahi interesgarria modu frogatzailean argi adierazteko. Kontakizun luzeago batetik hartutako zatia da hemen adierazia, eta irudi horren esanahia ulertu ahal izateko gertakari horren aurretik eta ondoren gertatu zena ere kontatu beharra legoke. Aurreiritzi gabeko irakurleak arazo handiegirik gabe sumatu ahal izango du «erdigunea» ideia, gora igotze moduko batean (mendian gora igotzea = saiatzea, ahalegintzea) lortzen dena. Neke handiegirik gabe sumatuko du, era berean, irakurleak hain ospetsua den Erdi Aroko arazo hura ere, zirkuluaren kuadraturarena alegia, alkimisten eremukoa ere badena aldi berean. Horizonteko lau puntu kardinalek eta lau jainkoek ezaugarritzen dute nortasun osoa, hau da, espazio psikikoan norabidea ahalbidetzen duten lau funtzioen⁴⁴ eta guztia biltzen duen zirkuluaren bitartez. Norbanakoa zanpatu nahi luketen lau jainkoak gainditu izanak norberaren identitatea lau funtzioetatik askatu dela adierazten du, lauko «*nirdvanva*» bat (elkarren aurkako indarretatik askatasuna); zirkulura gerturatze bat gauzatzen da horrela, hau da, zatitu gabeko osotasunera gerturatzea. Eta bide horretatik beste goratze-maila berri bat.

Argibide horiekin nahikoa dela pentsatzen dut. Gai horietan gehiago sakontzeko ahalegina egin dezanak moldatuko du nortasun-aldakuntzak gertatzen diren moduari buruzko gutxi gorabeherako ideia bat. Gertakari inkontzienteetan nahasten da gaixoa (emakumea) aktiboki parte-hartzearen bitartez, eta gertakari horien mendean aktiboki jarritz, berorien jabe egiten da. Inkontzientea eta kontzientzia elkarrengana biltzen ditu horrela jokatu. Eta emaitza,ugarretan zehar gora joatea, alkimisten berotasunean bihurtzea, «izpiritu xumearen» sorrera. Indar aurkarien arteko bateratzetik sortzen den haraindiko funtzioa da hori.

Esanak esanik, nire irakurleek eta horien artean bereziki sendagile direnek egin ohi duten erru nabarmen bat aitatu nahi nuke hemen. Oraindik ez dakit zein arrazoi dela eta beti honako susmo honekin dabilizan, nik nire jardunbideei buruz soilik idazten dudala, alegia. Hau ez da hemengo eta oraingo kasua. *Psikologiaz* idazten dut nik. Eta indar guztiz azpimarratu nahi dut nire jardunbidea ez dela orain adieraziko ditudanetan oinarritzen: hala-holako fantasia harrigarriak eragiten dizkiedala nire bezeroei eta hauek haietara makurtu beharra dutela, horrela nortasuna alda dakien, eta antzeko zentzugabekeriak; nik zera egiaztatzen dut, era horretako garapena duten kasuak gertatzen direla, baina ez nik horretara behartzen ditudalako, baizik eta beren barreneko beharretik sortzen zaielako. Nire bezeroetako askorentzat gauza horiek guztiak txinoa bezalatsu dira oraindik ere. Bide horretatik ekiteko nolabaiteko aukerarik izanen balute, erru ikaragarria izanen litzateke hortik jotzea, eta ni neroni izanen nintzateke lehena hori oztopatzen. Haraindiko funtzioaren bidea halabehar indibiduala da. Eta inolaz ere ez litzateke pentsatu behar era horretako bidea anakoretago psikologiko baten antzeko zerbait denik, bizitzatik eta mundutik ihes egite moduko zerbait edo. Oso bestela, horrelako bide batek aukerak izan ditzan eta arrakastatsua gerta dadin, horrelako norbanako horiei aurkeztu zaizkien munduko eginkizunak errealitatean ere gauzatu egin beharko lirateke. Fantasiak ez dira bizitzakoen ordezkotak, baizik eta bizitzan saiatu denak jasotzen duen izpiritu-uzta. Itxuragileak bere beldur morbosoa baino ez du bizitzen, eta horrek ez dio inolako zentzurik eskaintzen. Ama Elizarako itzulbidea aurkitu duenak ere ez du bide horretatik ezertxo irabaziko, bere formetan misterium magnum delakoa ezkututzen baita inolako zalantzarik gabe. Zentzu osoz bizi daiteke hori ingurune horretan murgildurik. Gizaki arruntak ere ez du jakintza honen zamarik jasan beharrik izanen, inguruntetik jaso dezakeen gutxiarekin nahiko ados bizi baita. Irakurleari, beraz, zera uler dezala eskatu nahi diot, benetako

gertakariak direla nik deskribatzen ditudanak, eta ez dudala inolako jardunbiderik proposatzen.

Aurkeztutako bi fantasia-adibideetan anima eta animusaren jardun positiboa agertzen dira. Gaixoak parte aktiboa hartzen duen neurrian, desagertu egiten da anima eta animusaren pertsonifikatutako irudia, kontzientziaren eta inkontzientearen arteko harremanen funtzio bilakatzen da eta hori. Eduki inkontzienteak (adierazitako fantasien modukoak) «errealitate bihurtzen» ez badira, ordea, jardun negatiboa eta pertsonifikazioa sortzen dira orduan, hau da, anima eta animusa autonomo bilakatzen dira. Ez-normaltasun psikikoak sortzen dira, ohiko umore eta «ideietatik» psikosietaraino iritsi daitezkeen gradu guztietako posesio-egoerak. Gauza bat eta bera da egoera horien guztien ezaugarria: psikearen zati handiago edo txikiago batetaz jabetu dela ezezaguna den zerbait, eta bere izate gorrotagarri eta kaltegarria erakusten duela arrazoizkotasun, zentzuzkotasun eta energia guztiaren aurka inolako begirapenik gabe, eta bide horretatik inkontzienteak kontzientzia gaindituz nagusigoa hartzen duela erakutsiz, hau da, *posesioa* hitz batez adierazita. Poseitutako arima-zatiak, horrelakoetan, anima eta animusaren psikologia bat garatzen du. Emakumearen inkuboa demonio maskulino ugariz osaturik dago, eta gizonezkoaren sukuboa, aldiz, eme bat da.

Jarrera kontzientearen arabera izaera autonomoa hartzen duen edo funtzio baten itxuran desagertzen den arima ulertzeko modu berezi honek, edonork erraztasunez ulertuko duenez, ez du inolako zerikusirik kristauen arima-kontzeptuarekin.

Talde-inkontzienteak moldarazitako edukien adibide tipiko bat da nire emakume bezzeroaren fantasia. Formaz subjektiboa eta norberarena bada ere, edukiz *kolektiboa* da, esan nahi da, gizaki askotan agertzen diren irudi eta ideiak direla, hau da, norbanakoa beste gizakien antzeko egiten duten zatiak direla. Eduki horiek inkontziente izaten jarraitzen badute, norbanakoa beste gizakiekin nahasturik agertzen da horien eragi-

nez, edo beste hitzetan adierazteko, ez dago bereziturik, ez dago norbanakoturik.

Puntu honetan beste galdera hau ere egin daiteke, zer dela eta da desiragarria gizakia norbanakotu dadila. Ez da desiragarria bakarrik, ezinbestekoa ere bada, besteekin nahasten den neurrian norbera izatearekin batera ezinak diren ekintzak burutzen baititu norbanakoak, egoera larrietan erortzeaz gain. Nahasketa eta berezi ezin bakoitzetik norbera ez den moduan jokatzeko behar bat sortzen da. Hori dela eta, ezin bat etorriko da horrekin eta ezin hartuko du horren guztiaren erantzukizuna. Duintasuna galdarazten duen eta askatasunik gabeko egoera ez-etiko batean aurkitzen da horrelakoetan norbera. Norberarekin batera ezintasun hori bera da egoera neurotikoa eta onartu ezina, eta jakina, egoera horretatik askaturik egon nahi luke edonork. Norberak bere burua sentitzen duen moduan izanaz eta jokatzuz bakarrik aska daiteke egoera horretatik. Horregatik dute gizakiek sentipen bat, hasiera batetan hodeitsu bezala eta zalantzakoa agertzen zaiena, baina garapenean aurrera egin ahala gero eta indartsuagoa eta argiagoa azaltzen dena. Norberak bere egoera eta ekintzei buruz «hau ni naiz eta nik jokatzeko dut horrela» esan dezakeenean, orduan batera daiteke bat, gogorra gertatzen bazaio ere, bere egoerarekin, eta orduan bakarrik har dezake bere egoeraren erantzukizuna, horren guztiaren aurkako norabidean doan joera sumatzen badu ere. Onartu beharrekoa da, hala eta guztiz ere, norberak bere burua onartzea dela gauzarik neke-tsuen. («Zamarik neketsuenaren bila zenbiltzan eta zeure burua aurkitu zenuen», Nietzsche). Eginbehar neketsuena den hori, ordea, burutu daitekeen gauza da, norbera bere eduki inkontzienteetatik bereizteko gauza bada. Bere izaeran aurkitzen ditu eduki horiek barnerakoia denak; kanporakoia, aldiz, giza objektuetan proiektzio moduan. Gu geu eta kideekiko ditugun harremanak nahastu eta ezinezko egiten dituzten irudikapen nahasgarriak eragiten dituzte eduki inkontzienteek bi kasuetan. Arrazoi horiek direla bitarteko, zenbait gizakiri ezinbesteko gertatzen zaio norberetza, eta hori ez behar terapeuti-

ko moduan soilik, baizik eta baita burutu beharreko ideal goitiarrenaren, onenaren ideia bezala ere. Lehen kristauek zuten Jainko-erreinuaren eta «zeuon barnean duzuen erreinuaren» ideala ere badela hori aldi berean, azpimarratu beharrean aurkitzen naiz hemen. Ideal horren oinarrian dagoen ideia honako hau da, zuzen jokatzea zuzen pentsatzetik datorrela, eta ez dagoela inolako sendatzerik eta mundua hobetzerik norbanako bakoitzetik hasten ez denik. Besteen kontura eta behartsuen egoitza batean bizi denak ez du sekulan arazo sozialik konponduko, modu gogorrean adierazita.

8.

MANA-NORTASUNA

Berehala adieraziko den helburua aurkezteko aurreko kapituluan erabili nituen kasuak dira orain egingo dutan aurkezpenerako abiapuntutzat hartu ditudan materialak; helburua zera da, anima –konplexu autonomo moduan ulerturik– gainditzea eta, bide batez, kontzientziaren eta inkontzientearen arteko lotura egiteko funtzioa har dezan aldaraztea. Xede hori lortuz, nia taldetasun-nahasketa guztietatik eta talde-inkontzientetik askatzea ere lortuko litzateke aldi berean. Konplexu autonomoaren ahalmen diabolikoa galtzen du animak prozesu horren ondorioz, esan nahi da, ezingo duela inolako posesiorik gauzatu, ahalmen-gabeturik gelditzen baita. Altxor ezezagunen babesle izateari uzten dio; ez da gehiago Trial-aren izaera jainkotiar/aberezkoa duen mezulari demoniakoa den Kundry izango, ezta arima-erregina ere; baizik eta oso bestela, izaera intuitiboko funtzio psikologiko bat izanen da, zeinengatik primitibok zioten hura esan ahal izango den: «basora doa izpirituekin hitz egitera», edo beste hau, «nire sugeak niri hitz egiten dit», edo haur-hizkeran adierazita, «behatz txikiak esan dit».

Rider Haggards-en «*She-who-must-be-obeyed*»-en deskribapena ezaguna dakien nire irakurleek pertsonalitate horren

indar magikoan pentsatuko dute seguruenik ere. *Mana-nortasun* bat da delako «she» hori, hau da, ezkutuko ezaugarri harri-garriak (mana) dituen izaki bat, ezagutza eta indar magikoz hornitutakoa. *Norberari buruzko ezagutza inkontziente baten proiektzio lelo* batetik berez sortutako ezaugarriak dira horiek guztiak, hizkera ez hain poetikoan formulaturik honelatsu adierazi ahal izango liratekeenak: «onartzen dut nire nahi kontzienteari sinetsi ezineko eran ihes egin diezaiokeen faktore batek diharduela nigan. Ideia harri-garriak bururatzen dizkit, eta nahi gabeko eta zori txarreko umorea eta afektuak eragin eta nire erantzukizunpetik at dauden ekintzak eginarazten dizkit, beste gizakideekiko harremanak era gorrotagarrian galbideratzen dizkidaten horietakoak, eta antzeko beste hainbat. Ezinean sentitzen naiz egoera horien guztien aurrean, baina okerrenea beste hau da: berarekin maitemindurik nagoela eta harri-garriro harrituta naukala». (Tenperamentu artistikoa izendatzen dute hori olerkariak maiz, olerkari ez direnek beste nolabaiteko ihesbidea bilatzen duten bitartean).

Baina «animak» bere mana galtzen badu, nora joan da hori? Animaz jabetu denak eskuratzen du, itxura guztien araber, mana hori, zeren irudipen primitiboak zioen bezala, mana-pertsona hiltzen duena jabetzen baita hildakoaren manaz.

Zeinek egin dio, ordea, animari aurre? Nia kontzienteak, inolako zalantzarik gabe; eta horretxegatik jabetzen da nia mana horretaz. Nia kontzientea, beraz, mana-nortasunean bilakatzen da. Kontu izan, hala ere, mana-nortasuna talde-inkontzientearen indar *gain-hartzaile* bat dela, hau da, gizonezko ahalmendunaren arketipo ezaguna, heroi, printze, azti, sendagile eta santu baten itxuran agertzen dena, izpiritu eta gizakien gainetik dagoen Jainkoaren laguna, alegia.

Mundu ilun batetik atera eta nortasun kontzienteaz jabetzen den irudi kolektibo bat baino ez da. Izaera zorrotzekoa da arrisku hori; izan ere, animari aurre eginaz irabazitako guztia

ezereztu baitezake kontzientziaren puzte batek. Horregatik ez du garrantzi gutxiago zera jakiteak, animak behereneko maila eta daitezkeen arteko irudietako bat hartzen duela kontzientziaren hierarkian, eta berori gainditzeak beste irudi kolektibo bat egiturarazten duela, zeina lehenaren manaz jabetzen den. Errealitatean *aztiaren* irudia da –nik izendatuko nukeenez– mana edo animaren balio autonomoa bereganatzen duena. Irudi horrekin inkontzienteki bat egiten duan neurrian amestutu dezaket ni neroni jabetu naizela animaren mana horretaz. Baldintza horietan, ordea, ilusio bat baino ez da izanen guztia.

Azti-irudiak badu emakumeengan arrisku gutxiagokoa ez den beste parekide bat: amaren irudi goratua da, ama handiarena, bihozberatasun handikoarena, dena ulertu eta barkatuz beti onena desiratu izan duenarena, besteen alde lan eginaz bereaz ahaztu izan denarena, maitasun handiaren aurkitzailearena, aztia azken egiaren predikaria den bezalaxe. Maitasun handia inoiz bere neurrian baloratua ez den bezala, jakinduria handia ere ez da ulertua izan inoiz. Bi horiek ez dute elkar ondo eramaten.

Oker-ulertze larri bat izan behar horrek guztiak, puzte baten aurrean aurkitzen baikara inolako zalantzarik gabe hemen. Berea ez den zerbaitetaz jabetu da nia. Baina, nola jabetu mana horretaz? Egiaz nia izan bada anima gainditu duena, berari dagokio manaren jabe izatea ere, eta zuzena da horretatik ateratzen den ondorioa: garrantzitsu izatera iritsi da. Zergatik ez du eraginik esanahi horrek –mana horrek– besteengan? Hori litzateke eta oinarritzko irizpideetako bat! Eta eraginik ez badu, ez da garrantzitsu izatera iritsi ez delako, baizik eta arketipo batekin nahastu baino egin ez delako, hau da, beste irudi inkontziente baten mendera erori delako. Horretatik ezinbestean ondorioztatu beharko da ez dela nia izan anima gainditu duena eta, ondorioz, ez dela manaz ere jabetu. Aita-irudiari dagokion eta horren berdina den sexu bereko ahalmen handiagoko beste irudi batekin nahastu baino ez da egin.

«Bere buruaz jabetzen dena bakarrik askatzen da guztia lotzen duen bortizkeriatik»⁴⁵.

Indarkeria guztien gainetik dagoen gizakiaz gaindiko zerbait izatera iristen da horrela, jainko-erdi bat edo, agian zerbait gehiago... «Ni eta Aita bat gara», bere anbiguotasunean hain emankorra den aitoren indartsu hori horrelako une psikologiko batetik sortua da.

Horren aurrean gure nia mugatu eta kexati honek bere burua ezagutzeko inolako sintonia-gaitasunik duen neurrian, bere barnera bildu eta hor ahalmen handiko eta garrantzitsu izatearen ilusioetara ahalik eta azkarren makurtzea baino beste biderik ez zaio geratzen. Engainu hutsa izan da: niak ez du anima gainditu, ezta honen manaz jabetu ere. Kontzientzia ez da inkontzienteaz nagusitu, baizik eta animak bere nagusigo harroa galdu egin du niak inkontzienteari aurre egiteko kementa izan duen neurri berean. Aurrez aurreko lehi horretan, ordea, kontzientzia ez da inkontzientea gainditzeko gai izan, baizik eta bi mundu horien arteko oreka gauzatze bat besterik ez da gertatu.

Niak anima gainditzea amesten zuelako jabetu ahal izan zen «aztia» niaz. Hori guztia gehiegikeria bat zen, eta niaren gehiegikeria bakoitzari inkontzientearen beste gehiegikeria batek jarraitzen dio:

«Itxura aldatuan
bortizkeria beldurgarriz agintzen dut nik».⁴⁶

Niak garaipen-nahia alde batera uzten badu, aztiz deabrutua egotea ere automatikoki desagertzen da. Non jarraitzen du orduan manak?. Norengan edo zertan bilakatzen da mana, aztiak berak ezin badu gehiago deabrutu? Guk orain artean dakiguna zera baino ez da, ez kontzientziak, ezta inkontzientek ere duela manarik; izan ere, gauza bat baita ziurra, niak inolako agindu nahirik adierazten ez badu, orduan ez da inolako deabrutzerik gertatzen, hau da, inkontzienteak ere bere nagusi-

goa galdu egiten du. Kontzientea edo inkontzientea den zerbaiten mende jarri da orduan mana, edo agian ez kontziente, ezta inkontziente den zerbaiten mende. «Zerbait» hori da nortasunaren erdigunea: indar kontrajarrien arteko zerbait deskribatu ezin hori, edo indar kontrajarriak bateratzen dituen edo gatazkaren ondorioa edo tentsio energetikoaren «emaitza»; nortasun bilakatzea, norbanakoaren aurrera urrats bat, hurrengo maila.

Ez diot irakurleari zera eskatuko, arazo osoaz aurkeztutako gain-begirada azkar honetako urrats guztiak uler ditzanik. Aurkezpen orokor zehatzagoa ondorengo orrialdeetan barna eskainiko baitiot jarraian.

Anima- eta animus-gertakariak eragiten dituzten eduki inkontzienteak kontzientzian nahikoa sartu direnean sortzen den egoera da gure arazoaren abiapuntua. Honako era honetan irudika daiteke hori guztia egokienik: ingurune pertsonaleko gauzak dira, lehenik, eduki inkontzienteak, lehenago aipatutako bezero gizonezkoaren fantasien motakoak edo. Geroago nagusiki sinbolismo kolektiboa duten inkontziente inpersonalaren fantasiak garatzen dira, nire emakume-bezeroaren irudipenen erakoak edo. Fantasia horiek ez dira, ordea, zakar eta araugabeak, zenbaitzuek pentsatuko luketenez; oso bestela, helburu batera bideraturik dauden orientabide inkontziente zehatz batzuei jarraitzen diete beti. Geroagoko fantasia-serie horiek *sarbide-prozesu* bezala ulertzea litzateke, agian, zuzenena, hori da eta gertuen legokeen analogia. Gutxieneko neurri batetan antolatutik dauden talde eta leinu guztiek dituzte harrigarriro garatutako sarbide-ohikundeak, beren gizarte- eta erlijio-bizitzan berebiziko garrantzia hartzen dutenak⁴⁷. Horien bitartez mutilak gizon bihurtzen dira, eta neskak emakume. Erdainkuntza onartzen ez zutenak «animaliatzat» jotzen zituzten kabirondo-leinukoak. Horrek adierazten digunez, sarbide-ohikundeak dira gizakia aberearen egoeratik pertsonarenera iraganarazten duten baliabide magikoak. Esanahi izpiritual handiko *eraldatze-miste-*

rioak dira, antza guztien arabera, sarbide-ohikunde primitiboak. Sufrimendu handiko tratamendu-bideak jasan beharra izaten dute mahiz sarbide-gaiek, eta aldi berean leinu-sekretuen berri ematen zaie: leinukoen arauak eta hierarkia alde batetik, eta bestetik irakasbide mitiko kosmogoniazkoak eta antzekoak. Kultura-herri guztietan gorde izan dira sarbide-ohikundeak. Kristoren ondorengo VII. gizaldira arte gorde zituzten Grezian, antza denez, antzinako misterio eleusenikoak. Misterio-erlijioz gainezka zegoen Erroma bera. Horietako bat da kristautasuna, gaurko bere eran ere bataioa, sendotza eta eukaristia bezalako sarbide-ohikundeak, nahiz eta modu bigunduan eta okerrera-tuan, oraindik ere gordetzen dituen. Gauzak horrela, ez da inor izango sarbide-ohikundeen garrantzi historiko ikaragarria gaur geroz ukatuko duenik.

Sarbide-ohikundeen garrantzi historikoaren (misterio eleusenikoei buruz zaharrek utzitako adierazpenak lekuko) parean ez du zer aurkezturik modernotasunak. Masoneria, Frantziako Eliza Agnostikoa, arrosa-gurutze legendarioak, teosofia eta antzekoak ordezkotzen ekoizpen ahulak baino ez dira, galera historikoen zerrendan hizki gorritz nabarmenduta utzi beharko lirakekeen ordezkotzen ahul hutsak guztiak. Gauza da sarbide-sinbologia guztia argi eta gabi agertzen dela eduki inkontzienteetan. Kontu horiek sineskeria eta zientifikotasunik gabekoak direla aurpegiratzea, kolera-izurrite baten aurrean norbaitek hori infekzio-gaixotasun bat eta horregatik antihi-gienikoa dela esatea adineko azkartasuna litzateke. Nik behin eta birritan azpimarratu behar dudanez, arazoa ez da sarbide-sinboloak errealtate objektiboak diren ala ez erabakitzea, baizik eta eduki inkontziente horiek sarbide-ohikundeen balioki-deak diren eta, ondorioz, giza psikean eraginik baduten ala ez argitzea. Arazoa ez da, era berean, horiek desiragarriak diren ala ez. Nahikoa da hor egotea eta eragina izatea.

Zenbaitetan oso luzeak diren irudi-serie horiek hemen irakurleari zehaztasunez aurkeztea ezinezkoa zaidanez, nahiko-

ak bekizkio orain artean adierazitako adibideak, eta zera eskatuko nioke, sinets diezadala horiek guztiek elkarren artean lotura duten eta xede batera bideraturik dauden gertakariak direla diodanean. Dena dela, kezka erabiltzen dut hemen «xede batera bideratuta daudela» esamoldea. Arreta handiz eta mugapen batzuez erabili beharreko esamoldea da. Berez inolako xederik gabe gertatzen diren amets-serieak aurki daitezke buru-gaixotasuna dutenetan eta fantasia-serieak neurotikoetan. Lehenago aitatutako suizidio-fantasia izan zuen gaztea xederik gabeko fantasia-serieak ekoizteko bide egokienetik lebilke, aktiboki eta kontzienteki parte hartzen ikasten ez duen bitartean. Bide horretatik bakarrik sortzen da xede baterako norabidea. Prozesu natural hutsa eta xederik gabea da berez inkontzientea, baina aldi berean, prozesu energetiko guztien ezaugarria den helburu batera bideratuta egoteko gaitasunarekin. Kontzientziak, aldiz, aktiboki parte hartzen badu eta prozesuko urrats guztiak bizitzen eta zuzen ulertzen baditu, bide horretatik lortutako goreneko azken mailatik sortzen da hurrengo irudia eta xede baterako norabidea hartzen da horrela.

Inkontzientearekiko aurrez aurrezko eztabaidaren hurrengo helburua egoera berri bat lortzea da, zeinetan eduki inkontzienteek ez duten inkontziente izaten jarraituko eta ez diren anima- eta animus-gertakarien zeharkako adierazpide izango, hau da, egoera berri bat non anima (eta animusa) inkontzientearekiko harremanen funtzio izatera pasako diren. Hori izatera iristen ez diren bitartean konplexu autonomo izaten jarraituko dute, hau da, kontzientziaren kontrola apurtzen duten nahasketa-faktore izanen dira, eta bide horretatik baita egoera baketsuaren izorratzaile ere. Hori guztia ezaguna den errealitatea denez, nik darabildan «konplexu» hitza orokortu egin da bere esanahi horretan hizkera arruntan ere. Zenbat eta «konplexu» gehiago izan batek, orduan eta poseituagoa/deabrituagoa aurkituko da, eta konplexu horien bitartez adierazten ari den nortasunaren irudi bat moldatu nahiko balitz, eme

histeriko bat behar duela izan ondorioztatuko litzateke onenean ere, hau da, anima! Bere eduki inkontzienteak kontziente bihurtzea lor dezanak –eta hori lehenik bere nortasun pertsonalaren eduki erreal moduan eta ondoren inkontziente kolektiboaren fantasia eran onartuz– lortuko du era berean bere konplexuen oinarrietara iristea, eta bide beretik posesio-egoeratik askatuko litzateke. Horrela ezereztuko litzateke anima-gertakaria bera ere.

Posesioa eragin duen guztiez gaindiko beste indar horrek ere –nire gaineratik kendu ezin dudanak, ni baino indartsuagoa behar baitu izan nolabait– animarekin batera desagertu beharko luke logika guztiaren arabera; «konplexurik gabe» geratu beharko luke batek, edo psikologikoki garbiturik. Niak baimendu gabeko ezerk ez luke gertatu behar, eta niak zerbait nahiko balu, ez luke inolako oztok desio horren aurka jarri behar. Eraso ezineko posizio bat hartuko luke horrela niak, hau da, erabateko jakintzu baten gorenekotasuna, supergizaki baten gaindi ezineko tinkotasuna. Irudi idealak dira biak: Napoleon alde batetik eta Laotse bestetik. «Ohikoaz gaindiko eragingarritasunaren» kontzeptuari dagozkio bi irudi horiek, Lehmannek bere monografia ezagunean⁴⁸ argitu zuen *mana*-ren kontzeptuari alegia. Mota horretako nortasuna *mana-nortasuna* izendatzen dut nik arrazoi horregatik. Inkontziente kolektiboaren indar nagusi bati dagokiona da hori: giza psikologian dagozkion esperientzien bitartez antzina-antzinako aldietan moldatutako arketipo bati dagokiona beraz. Primitiboak ez du aztertzen zergatik beste norbait bere gaineratik dagoen, eta ez du horren argibiderik bilatzen. Beste hori bera baino argiagoa eta gogorragoa bada, mana du horrek, hau da, berak baino indar handiagoa du; baina indar hori gal dezake, era berean, lo dagoen bitartean norbait bere gaineratik jartzen bazaio edo norbaitek bere errainua zapaltzen badio.

Munduan apaizaren irudiari legokiokeen jainko-gizon⁴⁹ eta heroi bilakatu da historikoki mana-nortasun hori. Psikoanalistek balukete medikua zein neurritan den mana-nor-

tasunaren jabe adierazteko gaitasuna. Animari dagokion ahalmena itxuraz bereganatzen duen neurrian, mana-nortasunaz jabetzen da zuzen-zuzenean nia. Ia erregulartasun osoz ematen den garapena da agerpen hori. Behin-behinekotasunez bederen mana-nortasunaren arketipoaren identifikazio bat gertatu gabe, ko mota horretako gutxiago edo gehiago aurreratutako garapen-prozesurik ez dut ezagutzen nik. Eta munduko gauzarik arruntena ere bada hori horrela gertatzea, zeren norberak ez ezik, beste guztiek ere gauza bera itxaroten baitute. Zailtasunez eragotzi ahal izanen da norbait bere buruaz zertxobait harrotzea besteek baino sakonago ikustera iritsi delako edo, eta besteek ere badute heroi behagarri bat edo guztien gainetik legokeen jakitsu bat, gidari eta aita bat, zalantzan jarri ezineko ahalmendun bat aurkitzeko halako behar bat, eta behar horrek eraginda hala-holako jainkotxoei jauretxeak eraikitzen dizkiete eta intsentsuz ohoratzen dituzte. Ez da iritzirik gabeko imitatzaileen lelotasun negargarria bakarrik, baizik eta berezko arau psikologikoa da lehenago izan zena gerora ere beti izanen dela. Eta honek ere horrela izaten jarraituko du, kontzientziak arketipo-irudien konkretizazioekin amaitu ez dezan bitartean. Nik ez dakit desiragarria ere ba ote den kontzientziak betidaniko arauak alda ditzala; nik dakidana zera da, zenbaitetan aldatu egiten dituela eta neurri hori oinarri-oinarrizko behar bat dela zenbait gizakirentzat; horrek ez du eragozten, ordea, askotan horiek berak izaten direla aitaren tronuan esertzen direnak, horrela arau zahar hura berriro indarrean jartzen dutelarik. Benetan ia ezinezkoa ere gertatzen da arketipo-irudien gain-indarretik nola aska gintezkeen aurreikustea.

Ez dut sinesten, gainera, gain-indar horretatik aska gintezkeenik ere. Berarekiko jarreraz alda gintezke, eta horrela arketipo baten mendera erortzea eta geure gizatasunaren kaltetan besteren paperen bat egitera behartuta egotea eragotziko genuke. Arketipo batek poseitutako gizakia irudi kolektibo soila bilakatzen da, mozzorro baten antzeko zerbait, zeinen

atzean gizatasunak ez duen garatzeko aukerarik izaten, baizik eta oso bestela gero eta gehiago murrizten den. Mana-nortasunaren indar nagusiaren mende erortzeko dagoen arriskua kontzientziak beti argi eduki behar duen kontua da. Eta arriskua ez da bakarrik norbera aita-mozorro bilaka daitekeela, baizik eta baita era horretan mozorroturik dagoen beste baten mendera eror daitekeela ere. Maisua eta irakaslea gauza bat bera dira zentzu horretan.

Animaren desagerpenak inkontzientearen ahalmen eragileei buruzko ikuspegi bat lortu dela adierazten du, baina inolaz ere ez ahalmen horiek guk indargabetu ditugunik, edozein unetan itxura berri batez eraso baitiezagukete berriro. Eta hori egin, eginen dute inolako zalantzarik gabe, kontzientziak hutsune bat izan orduko. Ahalmena ahalmenaren aurka dago. Nia inkontzientearen gaineko ahalmenaz jabetzera ausartuko balitz, oso eraso-kolpe fin bat emanaz erreakzionatuko luke inkontzienteak berak, mana-nortasunaren indar nagusiarekin erasoz kasu honetan: indar horren ospeak erabat menderaturik dauka nia. Arrisku horretatik babestu ahal izateko, inkontzientearen ahalmenen aurrean norberak dituen ahuleriak onartzea baino beste biderik ez dago. Horrela jokatzuz ez diogu inolako beste ahalmenik kontrajartzen inkontzienteari eta bide horretatik ez dugu inkontzientea zirikatzen.

Komikoa ere irudituko zaio, agian, irakurleari nik inkontzienteaz era, nolabait adierazteko, pertsonalean hitz egiten badut. Ez nuke irakurlearengan honako aurreiritzi hau eragin nahi, inkontzientea zerbait pertsonala balitz bezala ulertzen dudala nik. Giza pertsonalaz haraindiko prozesu naturalez dago osaturik inkontzientea. Gure kontzientzia bakarrik da pertsonala. Horrela, bada, nik «zirikatzeaz» hitz egiten badut, ez du esan nahi inkontzientea nolabait iraindua izaten denik, eta, jainko zaharren eremuan ohikoa zenez, jeloskortasunagatik edo mendekuz gizakiari heriotza eragiten dionik. Nire digestioari bere oreka galaraziko liokeen dieta-akats psikiko

baten antzeko zerbaitetan pentsatzen dut horrela hitz egitera-koan. Urdailak bezalaxe, inkontzienteak ere automatikoki erre-akzionatzen du, eta, figuratiboki hitz eginaz, nitaz mendekua hartzen du. Inkontzientearen gainetik agintzeko ausardia har-tzen badut, dieta-akats bat egitea bezalaxe litzateke horrela jokatzea: komenigarria ez den jarrera bat hartzen dut, neure onerako saihesten saiatu beharko nukeen jarrera. Egin dudan konparaketa ez-poetiko hori, hala ere, oso biguna izan da, okertutako inkontziente batek eragin ditzakeen kalte moral zabal eta latzekin alderatzen bada behintzat. Mintzatzen hasi-ta, nahiago nuke jainko irainduen mendekuaz hitz egitea.

Nia behin mana-nortasunaren arketipotik bereiztuz gero, ezinbesteko gertatzen da –animaren kasuan bezala– espezifiko-ki mana-nortasunarenak diren eduki inkontzienteak kontziente bilakaraztea. Sekretupeko izenaren edo jakintza bereziaren edo jardun berezi baterako aparteko pribilegio baten (*quod licet Jovi, non licet bovi*) jabe izan da historikoki beti mana-nortasu-na, edo beste hitz batzuez adierazita, norberaren *bereizketa indi-bidualaren* jabe. Mana-nortasunaren arketipoa eraikitzen duten edukiak kontziente bilakarazteak zera suposatzen du, gizonez-koarentzat aitagandiko bigarren eta benetako askapena eta ema-kumearentzat, berriz, amarengandikoa, eta bide horretatik jabe-tzen gara gutako bakoitzaren banakotasunaz lehenengo aldiz. Primitiboen sarbide-ohikunde zehatzen xedeei dagokiena da prozesuaren zati hori, baita bataioarenari ere, «haragizko» (edo «aberezko») gurasoengandiko bereizketa eta haurtzaro berrira-ko («*in novam infantiam*») jaiotza berria hilezkortasunean eta haurtasun izpiritualean, antzinako misterio-erlijio batzuek, kris-tautasunak bezala, formulatu ohi zutenaz.

Norbera mana-nortasunarekin ez identifikatzeko aukera sortzen da horrela, eta horren ordeztasunaren ezauga-rria duen munduaz haraindiko «Zeruko Aita» batetan konkre-tizatzea (zenbaitentzat, itxuraz, oso gogokoa dena). Nagusitza era berean absolutua onartuko litzaioke horrela

inkontzienteari (fedehaleginak nahi lukeena lortuko balu!), eta bide batez baliozko guztia hara gora bideratuko litzateke⁵⁰. Horren guztiaren ondorioa, aldiz, zera litzateke, gutxietsitako, nekez betetako eta ezereza den gizaki bekatari errukigarri baten aurrean gaudela hemen. Ezaguna denez, munduari buruzko ikuspegi historikoa bilakatu zaigu irtenbide hori. Ereku psikologikoan mugitzen ari naizenez eta munduari nire betiko eta erabateko egiak ezartzeko inolako gogorik ez dudanez, irtenbide horri buruz jarrera kritikoa hartu beharrean aurkitzen naiz: inkontzientearen alderdi honetan biltzen baditut goreneko ditudan balio guztiak eta erabateko ontasuna (*summum bonum*) litzatekeena eraikitzen badut horrela jokatzuz, beste egoera larri honetan aurkituko nuke berehalakoan nire burua, neurri eta garrantzi bereko deabru bat sortu beharrean alegia, zeinek nire erabateko ontasunarekiko oreka psikologikoa berreraiki beharko lidakeen. Nire apaltasunak ez dit, ordea, inolaz ere onartuko nire burua deabru horrekin identifikatzea dezadanik. Harrokeria handiegia litzateke hori eta, horretaz gain, nire goreneko balioekiko kontraesanean ipiniko ninduke horrek modu mingarrian. Nire defizita moralak berak ez lidake horrelakorik onartuko.

Arrazoi psikologikoak bitarteko, mana-nortasunaren arketipotik inolako jainkorik ez moldatzea aholkatuko nuke nik, hau da, arketipo hori ez konkretizatzea; nire balioak eta kontrabalioak jainkoagan eta deabruagan proiektatzea saihestu ahalko nuke bide horretatik eta niretzat hain beharrezkoak diren giza duintasuna eta nire garrantzi nirezkoa mantentzen ahal izanen nituzke bide horretatik, ahalmen inkontzienteen mendeko jostailu moldakor izateko arriskuetatik aldentuz. Mundu behagarriarekiko harremanetan mundu berorren jaun eta jabe naizela irudikatzen ari banaiz, erotuta nagoen seinalea da hori. Bere indarren gainetik dauden faktoreen aurrean «ez-erresistentziaren» arauari jarraitzen dio batek, normala denez, ahalik eta norberaren goreneko maila jo artean, non gizartekide bake-

tsuena bera ere erreboltari odoltsu bilakatuko litzatekeen. Inkontziente kolektiboarekiko gure jarrera orokorraren adierazpide eredugarria da legearen eta estatuaren aurrean erakusten dugun mendekotasuna. («Eman Zesarrari Zesarrari dagokiona, eta Jainkoari Jainkoari dagokiona»). Ez liguke neke handiegirik sortuko horretarainoko mendekotasunak. Badira, ordea, munduan gure kontzientziak baiezkorik emanen ez liekeen faktore batzuk, baina burua makurtzen dugu, hala eta guztiz ere, horrelakoen aurrean ere. Zergatik hori? Aurkakoa egitea baino eramangarriagoa gertatzen zaigulako praktikoki. Aldi berean badira inkontzientean zentzuz jokatzea eskatzen diguten faktoreak ere. («Ez aurka egin gaizkiari». «Mamon odoltsuaren etxean lagun bezala agertu». «Argiaren semeak baino azkarragoak dira munduaren semeak», beraz: «izan zaitzte sugedorria bezain maltzurak eta usoa bezain otzanak»).

Goragoko maila bateko jakintsua da alde batetik mananortasuna, eta bestetik, eta aldi berean, goragoko mailako nahimena du. Nortasun horren oinarrian dauden edukiak kontziente eginaz honako egoera honetan aurkitzen gara orain, besteek baino gehiago ikasi izanak eta besteek baino gehiago nahi izateak sortzen duen egoerari aurre egin beharrean alegia. Jainkoekiko senidetasun kezkarri honek erdi-erditik jo zuen, ezaguna denez, Aingeru Silesius, eta hain erabat jota utzi zuen, ze protestantismo gogorrenetik abiatu eta ordurako zalantzan aurkitzen zen luteranismoaren tarteko geltokitik iraganda, ama beltzaren magal sakonenetaraino murgildu baitzen berriro buru-belarri, bere lirikarako gaitasunaren eta bere kirio-osasun ahularen kaltetan.

Baina Kristok berak eta bere ondoren Paulok arazo horrekin borrokatu zuten, oraindik ere hainbat aztarnetatik argi eta garbi ikus daitekeenez. Eckhart maisuak, Goethek bere *Fausto*-n, Nietzschek bere *Zaratrusta*-n arazo bera gerturatu digute berriro ere. Menderatzearen ideiarekin ahalegindu ziren nola Goethe hala Nietzsche ere: aztiaren eta deabruarekin

hitzarmena sinatu zuen gupidarik gabeko gizaki nahimentsuaren irudiaren bitartez lehena, eta bestea, aldiz, jainko eta deabrurik gabe, gizakien arteko jaunaren eta besteez haraindiko jakintsuaren irudiaz baliatuz. Nietzsche-renean gizakia bakar-bakarrik aurkitzen da, bera aurkitu izan zen bezalaxe, urduri, diru-kontuetan besteren mende, jainko eta mundurik gabe. Hori ez da familia duen eta zergak ordaindu beharrean dagoen benetako gizaki errearentzat aukera ideal bat. Ezerk ezin aldendu araziko gaitu munduaren benetako errealitatetik; ez dago mirarizko ihesbiderik. Ez gaitu ezerk inkontzientearen eragin-ondorioetatik aldentuko. Filosofo neurotikoak frogatuko ote digu, bada, bera ez dela neurotikoa? Ez da bere buruari bera horrelakoa dela frogatzeko gauza eta. Hortxe aurkitzen gara gu geure arimarekin kanpoaldetiko eta barnealdetiko eragin garrantzitsuen erdian, eta bi aldeekin zuzentasunez jokatu beharrean gaude. Eta hori geure gaitasun indibidualen neurrian bakarrik egin ahal izanen dugu. Geure buruarekin adostu beharrean aurkitzen gara beraz, eta ez «behar lukeenaren» arabera, egin *dezakeenaren* eta *beharrezko* zaionaren arabera baizik.

Bere edukiak kontziente egin izanaren bidez deuseztatutako mana-nortasunak geure burua baden eta bizi den zerbait bezala bizi-sumatzera berreramaten gaitu bide normaletik: bi mundu-ikuskera ezberdinen eta horietako zehaztasunik gabe sumatutako baina argi eta garbi bizitako indarren artean tentsio bizian zerbait bezala bizi-sumatzera hain zuzen ere. Arrotza gertatzen zaigu «zerbait» hori, baina aldi berean baita oso gertukoa ere, erabat gu geu eta aldi berean ezezaguna, egitura hain misteriotsuan dena beretzat eska dezakeen erdigune birtual bat bezala: abere eta jainkoekiko, beira eta izarrekiko senidetasuna, gu geu harritzeke eta geure gaitzespena eragiteke hala ere. Hori guztia eskatzen digu zerbait horrek, nahiz eta gure esku artean eskakizun horri borondate onenez kontrajarri ahal izateko ezertxo ere ez eduki; hala eta guztiz ere, osasuntsua gertatzen da ahots hori entzutea.

Norbera izena eman diot nik erdigune horri. Kontzeptu psikologiko bat baino ez da norbera intelektualki, guretzat eza-gun ezina den izatasun bat adierazten duen eraikuntza bat, gure ulertze-gaitasunaz goitik dagoenez bere horretan ulertu ezin dezakegun izatasun bat, definizioak berak adierazten duenez. «Jainkoa guregan» ere izenda zitekeen. Ziurtasun osoz esan daitekeenez, puntu horretatik abiatzen da gure bizitza izpiritual osoa, eta helburu gorenena eta garrantzitsuenak horra bideraturik daude. Saihets ezineko paradoxa dugu hori, gure ulertze-gaitasunaren goitik dagoen zerbait izendatu nahi dugun guztietan gertatu ohi denez.

Nire irakurle saiatuari nahikoa argi gertatuko zitzaion noski –hala nahi nuke nik bederen– Eguzkiak Lurrarekin duen hainbateko zerikusia duela norberak niarekin. Ezin dira bata bestearekin nahastu bi horiek. Ez da gizakia jainkotzea, ezta Jainkoa gutxiestea ere. Gure giza adimenaren goitik dagoena ulertezina gertatzen da adimen horrentzat. Jainko-kontzeptuaz baliatzen bagara, gertakari psikologiko zehatz bat adierazten dugu horren bitartez, hau da: nahimena gurutzatzeko, kontzientzia obsesionatzeko, umorea eta jarduna baldintzatzeko duten gaitasunean agertzen diren eduki psikologiko zehatz batzuen ez-mendekotasuna eta nagusigoa da horrela adierazi nahi izaten duguna. Harrigarria gertatuko da, noski, argitu ezineko umore-egoera bat, arazo nerbioso bat edo mendetu ezineko joera bat bera Jainkoaren agerpen izan daitezkeela esatea. Esperientzia erlijiosoarentzat berarentzat ere ondu ezineko galera bat izanen litzateke, berez txarrak ere izan daitezkeen hainbat eta hainbat gertakari eduki psikologiko autonomoen kopurutik artifizialki bereiztuak izanen balira. Eufemismo apotropeiko hutsa⁵¹ litzateke horrelako gertakariak «zera baino ez litzateke» bezalako argibidez saihestu nahi izatea. Erreprimitu baino ez lirateke egingo horrela jokatzuz, eta itxurazkoa baino ez da izaten gehienetan irabazia, zertxobait aldutako ilusio huts bat. Ez da nortasuna aberasten horrela joka-

tuz, baizik eta txirotu eta ito baino ez da egiten. Gaurko esperientzia eta ezagutzarentzat txar bezala, edo zentzurik eta baliorik gabea bezala agertzen dena, goragoko maila batetako esperientziak eta ezagutzak, aldiz, onenerako iturri bezala suma dezakete; horretan guztian kontua, jakina, zera da, zernolako erabilera egiten duen batek bere zazpi deabruetatik. Zentzurik gabeak direla esatea nortasunari bere itzala kentzea hainbat litzateke, eta horren ondorioz bere berezko irudia ere galdu egingen luke. Itzal sakonak behar ditu irudi biziak, bere moldakortasun guztian agertuko bada. Txorimalo airetsua baino ez litzateke itzalik gabe geratuz gero, hau da, gaizki hezitako haur bat bezalakoa gutxi gora behera.

Hitz arrunt gutxitan adierazi ezin den garrantzi handiko arazo bat ukitu dut horrela: *bere eginkizun handietarako haurtzaro-egoeran aurkitzen da oraindik gizateria psikologikoki, gainditu gabe iragan ezin daitekeen maila bat da hori. Autoritatea, gidaritza eta legeen beharrean aurkitzen da gehien-go handi bat oraindik. Ezin egin zaio ez-ikusia gertakari horri. Pauloren arabera legea gainditzea kontzientziaren tokian arima jarri behar dela ulertzen duenari bakarrik dagokio. Oso gutxik lortu du ahalmen hori. («Asko dira deituak; aukeratuak, aldiz, oso gutxi»).* Barne-behar batek edo barneko premia batek eraginda, hobeto esateko, egiten dute ibilbide hori gutxi horiek, labanaren mihia bezain zorrotza baita bide hori.

Jainkoa eduki psikologiko autonomo bezala ulertzeak *arazo moral* bihurtzen du Jainkoa, eta hori egitea, onartu behar da, oso kezagarria da. Baina arazo hori existitzen ez bada, Jainkoa ere ez da ezer erreala, ez baitu esku hartzerik izanen gure bizitzan. Harropuzkeria historiko bat edo sentimentalismo filosofiko hutsa baino ez litzateke, beraz, hori, gauzak horrela badira.

«Jainkotasunaren» ideia hori erabat alde batera utziko bagenu eta eduki autonomoz bakarrik hitz egingen bagenu, intelektualki eta enpirikoki zuzen jardungo genuke, baina psi-

kologikoki ezinbestean aitatu beharreko behar bat ezkutatuko genuke horrela jokatzuz. Eduki autonomoen eragina bizi dugun era eta modua zuzen eta egoki adieraziko ditugu «Jainkotasun» baten irudikapenaz baliatzen bagara. «Diabolikoa» adierazpideaz ere balia gaitezke, horrekin gure ideia eta nahiei erabat dagokien Jainko konkretizatu bat beste nonbait gordetzen dugula adierazi nahi izan ez dezagun neurrian eta bitartean. Zapi-azpiko gure jolas intelektualek ez digute lagunduko gure nahien araberrako izaki bat errealitatean kokatzen, mundua gure itxaropenetara egokitzen ez den bezalaxe. Eduki autonomoen eragin-ondorioak «jainkotiar» ezaugarritz janzten baditugu, aldiz, berorien goi-botere erlatiboa onartzen dugu. Goi-botere hori izan da aldi guztietan zehar gizakia pentsatu ezina ere pentsatzera eta bere buruari sufrimendu handienak ezartzerare ere behartu izan duena, eragin-ondorio haiei nolabaiteko erantzuna eman ahal izateko xedez. Gosea eta heriotza-beldurra bezain erreala da botere-indar hori.

Kanpoaldearen eta barnealdearen arteko gatazkaren konpentsazio-moduan edo ezaugarritu daiteke *norbera*. Formulazio hori egokia ere izan daiteke, norbera horrek lortutako helburu edo emaitza baten izaera adierazten duen heinean: poliki-poliki gauzatzen joan den eta ahalegin askoren ondoren bizi ahal izan den zerbait, alegia. Norbera bizitzaren helburu ere bada horrela, norbanako izendatzen den zorte-konbinaketa erabatekotasunez adierazteko modu egokia baita; baina ez norbanako bakoitzarena adierazteko soilik, baita talde oso batena adieraztera emateko ere, non bata besteari erabateko irudia osatzen laguntzen dion.

Nia ez kontrajartzen eta ez mendeko zaion, baizik eta aske izanik, nolabait adierazteko, bere biran –Lurra Eguzkiarenean bezalatsu– jiraka dabilen norbera hori zerbait irrazional eta definitu ezineko izatedun bezala bizi izanarekin bete da norbanakotzearen helburua. «Bizipen» hitza darabilt, niaren eta norberaren arteko erlazioaren pertzepziozko izaera

adierazi nahi baitut horrela. Erlazio horretan ez dago ezer antzemangaririk, ezin esan baitezakegu ezer norbera horren edukiez. Guk ezagutzen dugun norberaren eduki bakarra nia da. Goitik dagoen eta ezezaguna den subjektu baten objektu bezala sumatzen da norbanakotutako nia. Nire irudipenerako, hemen jotzen du bere gailurra konstatazio psikologikoak, norbera baten ideia bera haraindiko (transzedente) zerbait baita berez, psikologiko-ki arrazoitu eta justifika daitekeena, bai, baina zientifikoki frogatu ezin den zerbait aldi berean. Hemen adierazitako garapen psikologikoaren ezinbesteko eskakizuna da zientziaz haraindiko urrats hau, postulatu hori gabe ezin formulatu ahal izanen bainituzke nahiko zehaztasunez enpirikoki gertatzen ari diren prozesu psikologikoak. Hipotesi baten balioa eskatzen du, gutxienez jota ere, norberak, atomoaren egituraz egin ohi den neurrian bederen bai behintzat. Eta konparazio baten mugetan jarraituz, indar handiz bizi den zerbait da, nahiz eta horren esanahia adieraztea nire ahalmenen goitik dagoen. Ez dut zalantzan jartzen konparazio-irudi bat denik, baina gu barruan hartzen gaituen irudi bat hala eta guztiz ere.

Badakit, eta sakonki jakin ere, ohikoz gaindiko ahalegina eskatzen diodala nire irakurleari idazki honetan planteatutako eskakizunak bezalakoak egiterakoan. Nire aldetik ahalegin guztiak egin ditut, gauzak ulertzeko bidea errazten, baina ez dut lortu zailtasunetako bat gainditzea, haxe hain zuzen ere: nire adierazpenen oinarri-oinarrian dauden esperientziak ezezagunak zaizkiela oraindik ere gehienei, eta arrotzak zaizkiela horretxegatik. Ezin itxarongo dut, ondorioz, irakurleek nire ondorioztapen guztiak ulertuko dituztenik. Irakurleek ulertu egiten diotela eta, edozein idazle poztu egingo litzatekeela egia bada ere, nire ondorioztapenak ulertzeak baino garrantzia handiagoa du niretzat liburu honen bitartez askori oraindik argitu gabe dagoen esperientzia-eremu zabal baten berri emateak. Kontzientziaren psikologia oraindik inguratu baino ere egin ez zaion eremu ilun honetan egon daitezke, izan ere, hainbat eta

hainbat galderarentzako erantzunak. Ez da nire asmoa, inolaz ere, erantzun horiek erabatekotasunez betiko formulatzea izan. Hori horrela, benetan poztuko ninduke, erantzun baterako bidean nire idazki hau bilatze-saio bat bezala baliagarri izan dela jakiteak.

Oharrak

¹ *Archives de Psychologie* izeneko aldizkarian argitaratu zen lehenengo aldiz testu hau «*La structure de l'inconscient*» izenburupean. Jatorrizko testuaren argitalpen aldatu eta gehitua da hemen eskaintzen dena, *Gesammelte Werke*-ko (Lan Guztiak) 7. liburukian jaso bitartean alemanez argitaratu gabea. Ikusliburu honetako eranskinean «Inkontzientearen Egitura» izeneko lana. A.O.

² Ikus eginkizun *transzendentea* in *Psychologische Typen*, Zurich, 1921, eta lehenagoko beste argitalpen batzuetan.

³ Ikus zehaztasunak in: *Wandlungen und Symbole der Libido* (Libidoaren aldakuntzak eta sinboloak), 1912. Argitalpen berria: *Wandlungen der Symbole* (Sinboloen aldakuntzak), Lan Guztiak 5.

⁴ Ikus Flournoy, *Des Indes à la Planète Mars. Etude sur un cas de somnambulisme avec glossolalie*, 1900; eta Jung, *Zur Psychologie sogenannter occulter Phänomene*, 1902, 110 eta ondorengo orrialdeak. (Ikus, era berean, hitzaurreko hirugarren oharra).

⁵ Jung, *Psychologische Typen*, 1950. (Ikus kapitulu honetako bigarren oharra).

⁶ Nire ikuspegiaren aurka «fantasia mistikoa» dela esanaz eginiko gaitzespena deseginik geratzen da horrela.

⁷ Hubert, H. eta Mauss, M.: *Mélanges d'Histoire des Religions*, Paris, 1909, XXIX orrialdea eta ondorengoak.

⁸ «Eritis sicut Deus, scientes bonum et a malum.»

⁹ Goethe: Fausto I, Studierzimmer, in: *Werke in zehn Bände*, BD. 4, 1961.

¹⁰ Meader: *Psychologische Untersuchungen an Dementia Praecox-Kranken*, in: *Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen*, 1910, 209 orrialdea eta ondorengoak.

¹¹ Oraindik Zürich-eko erietxe psikiatrikoan sendagile nintzen ezjakin buruargi bati erietxe bereko sail ezberdinak erakutsi nizkionean. Erietxe psikiatriko bat barrutik behin ere ikusi gabea zen gizona. Ikustaldia amaitzeaz geundela, zera esan zuen ahots goraz: «Baina, jauna, Zürich hiria bera da hau txikian! Herritarren arteko hoberenak hementxe daude! Zera gertatu izan balitz bezala da

hau, egunero kalean aurki daitezkeen tipo adierazgarrienak hemen bildu izan balira bezala, alegia! Giza pizti arraroenak eta goi- eta behe-mailako eredu hautatuenak». Egoera hura ikuspegi horretatik aztertu gabea nintzen ni, baina neurri batez arrazoia zuen gizonak.

¹² Ikus definizioa, in *Psychologische Typen*, Lan Guztiak, 6, 759-773 orrialdeak. Leon Daudet-ek, «*L'Hérédé*» (1916) izeneko bere liburuan, «*autofécondation intérieure*» izena ematen dio gertakari horri eta arbaso baten arimaren berbiritzea adierazi nahi du.

¹³ Bleuler: *Dementia precox oder Gruppe der Schizophrenien*, in: *Handbuch der Psychiatrie*, 1911.

¹⁴ Janet: *Les Névroses*, 1909.

¹⁵ Freud: *Totem und Tabu*, 1924.

¹⁶ Barka ezineko errua litzateke juduen psikologiaren emaitzak giza-ki guztientzat baliagarritzat jotzea! Inori ez litzaioke bururatuko psikologia txinatarra edo indiarra guretzat ere baliagarri dela esatea. Kritika hau dela eta antijudutarra naizela esanaz egin zaidan salaketak ez du inongo sostengurik, txinatarren aurkako jarrera dudala esatea bezain zentzu gabea izango litzateke eta. Jakina, ariar, semitiar, kamitiar eta mongoliar mentalitateen arteko ezberdintasunik aurki ezin daitekeen arima-garapenaren hastapenetako maila sakonean giza arraza guztiek psike kolektibo bera dute oraindik Arrazen arteko ezberdintasunak gauzatzen joan ahala, ordea, oinarritzko ezberdintasunak zertzen dira psike kolektibo horretan. Hori dela eta, ezin itzul

genezake bere orokortasunean beste-lako arrazen espiritua gure mentalitate-ra honi kalterik egiteke; hala eta guztiz ere, sen ahuleko hainbat eta hainbat izaerari bideragarri irudituko zaio indiarren filosofia eta antzeko-ak bereganatzea.

¹⁷ Egokitzeaz (*Einpassung*) eta moldatzeaz (*Anpassung*) ikus *Psychologische Typen*, GW (Lan guziten bilduma), 6. liburukia, 630 or.

¹⁸ Alderatu definizioa, in *Psychologische Typen*, GW (Lan guztiak), 6. liburukia, 825 or.: «Norberaren nortasuna garatzea xedetzat duen ezberdintze-prozesu bat da norbanakotzea... Norbanakoa banakako izaki huts bat baino zerbait gehiago denez, eta bere existentzia ziurtatzeko talde-harremanak ezinbesteko dituenenez, norbanakotze-prozesu horrek ez du bakartzera bideratzen, oso bestela, gero eta orokorragoa eta sakonagoa den talde-lotura bat eragiten du».

¹⁹ Gero eta kontzienteago izatearen ondorioz agertzen den gertakari-jarraiera hau ez da, inolaz ere, tratamendu analitikoaren ondorio espezi-fikoa. Gizakia ezagutza edo jakintza batez harriturik geratzen den bakoitzean gertatzen da hori. Paulok korintotarrei idazten dienez, «puztu egiten du jakintzak», ze ezagutza berriek burua nahastu baitzien zenbatzuei, beti gertatu ohi denez. Inflazioak ez du zerikusirik ezagutzaren *erarekin*, bai, ordea, beste gertakari honekin, ezagutza hori buru ahul batez erabat jabetu daitekeela eta, ondorioz, hortik aurrera ez dela beste ezer ikusteko eta entzuteko gauza izaten. Erabat hipnotizaturik geratzen da, eta izadiaren misterioa-

ren argibidea aurkitu duela ere sinesten du. Norberaren harrotasunarekin parekatu daiteke egoera hori. Oso erreakzio orokorra da jokabide hori, ze Genesis liburuan, 2, 17, ezagutzaren zuhaitzetik jatea heriotzara daraman bekatu moduan ikusten baita jakinduria. Baina bati ez zaio argi geratzen, zergatik kontzientzia gehixeago izatea, norberaren harrokeria pixka batez lagundurik egonik ere, hain arriskutsua izan daitekeen. Genesis liburuan agertzen zaigunez, tabu bat gainditzea bezala litzateke norberaren kontzientzia hartzea, jakinduriaren bitartekotasunez muga santu bat bidegabekeriak gainditu izan balitz bezala. Eta nire ustez, arrazoi du horretan Genesis liburuak, norberaren kontzientzia hartzerako bidean eman dadin urrats bakoitza *erru prometeiko* bat izan daitekeen heinean: jakinduria, izan ere, su jainkotiarra lapurtzea bezala litzateke, esan nahi da, indar inkontzienteen jabegokoa litzatekeen zerbait, bere berezko izaera horretatik erauzi eta kontzientziaren nahikerietara jartzea bezala litzatekeela. Jakintza berria lapurtu duen gizakiak bere kontzientziaren aldakuntza edo zabaltze bat nozitzen du, eta honen ondorioz, kontzientzia hori bere kideenetik desberdindu egiten da. Gizatiarra denaz gainetik jarri da, bai, («Jainkoa bezalakoa izanen naiz»), baina aldi berean gizakideetatik urrundu ere egin da. Jainkoez zigorra baino ez da bakardadearen oinaze hori: ezinezko zaio berriz gizakideetara itzultzea. Mito hark dioen bezala, Kaukasoeetako harkaitz-gailur bakar-tiei kateaturik dago, jainkoek eta gizakideek abandonaturik.

²⁰Ez da alferrikakoa izanen zera gogoraraztea, osagai kolektiboak ez direla tratamendu analitikoaren une honetan bakarrik agertzen. Inkontziente kolektiboaren jarduna beste egoera psikologiko ugartan ere adierazten da. Hau ez da, ordea, egoera horiek aztertzeo abagunerik egokiena.

²¹Flournoy: Automatismes téléologiques antisuicide: un cas de suicide empêché par une allucination, in: Archives de Psychologie, VII/1908, 113-137 orrialdeak; eta Jung: Psychologie der Dementia praecox, Lan Guztiak 3, 304 eta ondorengo orrialdeak.

²²Adler: Über den nervösen Charakter, (Izaera nerbiosoa). 1912.

²³Ikus horrelatsuko kasu baten adibidea in: Über die Psychologie des Unbewussten (Inkontzientearen psikologiak), LG 7, 44 eta ondorengo orrialdeetan.

²⁴Goethe: Fausto II, 5gn ekitaldia: Gauerdia. In Werke in zehn Bänden (Lanak hamar liburukitan), 1961.

²⁵Toki berean. (Ebenda).

²⁶Toki berean. (Ebenda).

²⁷Goethe: Fausto I: Sorginen sukaldia. In Werke in zehn Bände (Lanak hamar liburukitan). 4. liburukia. 1961.

²⁸Kantek eginiko ohar interesgarri bat gogora ekarri nahi dut hemen: Bere *Vorlesungen über Psychologie* lanean –Psikologiak irakasaldiak– (Leipzig, 1889), zera aitatzten du: «irudikapen ilunen eremuan dagoen giza ezagutzen zuloa moldatzen duena», nire «Wandlungen und

Symbole der Libido», berrikiago «Symbole der Wandlung» –«Libido-aren aldakuntzak eta sinboloak», berrikiago «Aldakuntzaren sinboloak», Lan Guztiak, 5. liburukian zehaztasunez adierazi nuen bezala, altxor hori libidoa gauzatzan deneko hastapenetako irudien multzoaz osaturik dago, edo egokiago adieraztako, libidoaren autoaurkezpena diren hastapenetako irudi multzoaz moldaturikoa da.

²⁹ *Talde-inkontzientearen arketipoa*, Lan Guztiak 9/1, 70 or. Eta ondor. *Zur Phänomenologie des gaistes im Märchen*, Lan Guztiak, 9/1, 398 or. Eta ondor., *Psychologie und Erziehung*, Lan Guztiak 17, 208 or. Eta ondor.

³⁰ Aurkakoa dioten berriemaileen aurrean zera pentsatu beharko litzateke, izpirituek sortzen duten beldurra hain handia delarik, jendeak beldur diotela ere ukatu egiten dutela. Elgontiarretan neronek frogatutakoa da horrelako esperientzia.

³¹ Warneck: *Die Religion der Batak*, 1909.

³² Ikus honetaz, *Die psychologischen Grundlagen des Geisterglaubens*, Lan Guztiak, 8. liburukia. Ikus halaber, Jaffé-ren *Geistererscheinungen und Vorzeichen*, 1958.

³³ Ikus Tazito: *Germania*, 18, 19 aha-paldiak.

³⁴ Ikus Haggard: *She*, 1887, eta Benoir: *L'Atlantide*, 1919.

³⁵ Kontzeptu horiek zehazteko ikus *Definitionen*, in *Psychologische Typen*, Lan Guztiak, 6. liburukia, 877-890 orr.

³⁶ Kontzientzia etikoa ulertu behar da hemen (itzul. oh.).

³⁷ Ikus Spitteler-en *Prometheus und Epimetheus*, 1915, eta Jung-en *Psychologische Typen*, Lan Guztiak, 6. liburukia, 261 or. eta hurrengoak.

³⁸ *Wandlungen und Symbole der Libido*, 1912. Argitalpen berria: *Symbole der Wandlung*. Lan Guztiak, 5 liburukia.

³⁹ Kubin. Die andere Seite, 1908.

⁴⁰ Silberer: *Probleme der Mystik und ihrer Symbolik*, 1914.

⁴¹ *Quantité négligeable*, dio autoreak.

⁴² Ikus halaber «Psychologie und Alchemie», Lan Guztiak, 12 lib.

⁴³ *Irudimen aktiboa* izena ere eman izan zaio jardunbide horri. Ikus, era berean, «Psychologie und Religion», Lan Guztiak, 11. lib. 137 orrialdea eta jarraierakoak.

⁴⁴ Ikus «Psychologische Typen», Lan Guztiak, 6. lib.

⁴⁵ Goethe: *Sekretuak*. Zati bat, in: *Werke in zehn Bänden* (Lan guztiak hama liburutan), 7. lib. 1962.

⁴⁶ Goethe: *Fausto II*, 5. gert., 4. esz., in: *Werke in zehn Bänden*, 4. lb. 1961.

⁴⁷ Ikus Webster: *Primitive Secret Societies*, 1908.

⁴⁸ Lehmann: *Mana*, 1922.

⁴⁹ Eskuak ezarriz senda zezakeen bere manarekin epilepsia bat, herriaren sinesmenak dioenez, errege kristauenak.

⁵⁰ «Askatua / loturarik gabea» esan nahi du «absolutuak». Jainkoa absolututzat onartzeak zera esan nahi du, gizakiekiko edozein lotura-motaren gainetik jartzea. Gizakiak ezin du

eraginik izan harengan, ezta hark ere gizakiarengan. Inolako garrantzirik gabekoa litzateke horrelako Jainko bat. Gizakiari begira dagoen Jainko batetaz hitz egin beharko litzateke zentzuz hitz egitekotan, eta Jainkoari begira dagoen gizakiaz. Jainkoa «Zeruko Aita» bezala ulertzeko ikuspegi kristauak oso era finean adierazten du Jainkoaren gizakiarekiko erlatibotasun hori. Inurri batek museo britainiarreko edukiez erabaki dezakeen bezainbat dezakeela gizakiak Jainkoaz alde batetara utzirik, Jainkoa «absolututzat» onartzeko beharra beste gertakari honi dagokio

aldi berean, Jainkoak «izaera psikologikoa» hartuko ote duen beldurrari. Arriskutsua izanen litzateke eta hori benetan. Jainko absolutu batek ez digu inolako axolarik sortzen; Jainko psikologiko bat, aldiz, *erreal*a litzateke. Gizakiengana irits daiteke horrelako Jainkoa. Gizakia balizko egoera horretatik babesteko baliabide magiko bezala agertzen da horrela eliza, ze esan ere esan egiten baita, «beldurgarria litzatekeela Jainko biziaren eskuetan erortzea».

⁵¹ Gauza txar bati izen on bat ematea, bere efektu okerra saihesteko xedez.

Aurkibidea

HITZAURREA	7
BIBLIOGRAFIA	35
LEHEN ATALA. INKONTZIENTEAK KONTZIENTZIARENGAN DITUEN ONDORIOAK	
1. INKONTZIENTE PERTSONALA ETA TALDE-INKONTZIENTEA	39
2. INKONTZIENTEAREN ASIMILAZIOARI DARRAIOTEN GERTAKARIAK	55
3. «PERTSONA» PSIKE KOLEKTIBOAREN ZATI MODUAN	77
4. NORBANAKOTASUNA PSIKE KOLEKTIBOTIK ASKATZEKOSAIOAK	87
BIGARREN ATALA. NORBANAKOTZEA	
5. INKONTZIENTEAREN BETEKIZUNA	101
6. ANIMA ETA ANIMUSA	121
7. NIAREN ETA INKONTZIENTEAREN IRUDIEN ARTEAN BEREIZTEKO TEKNIKA	153
8. MANA-NORTASUNA	173
OHARRAK	193

